

Asta Kietäväinen

Metsään raivatut elämänpolut

Toimijuus ja identiteetti asutustilallisten elämänkertomuksissa

Akateeminen väitöskirja, joka Lapin yliopiston
yhteiskuntatieteiden tiedekunnan suostumuksella esitetään
julkisesti tarkastettavaksi Lapin yliopiston luentosalissa 10
perjantaina 6.2.2009 kello 12

Lapin yliopisto
Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Copyright: Asta Kietäväinen
Jakelu: Lapin yliopistokustannus
PL 8123
FI-96101 Rovaniemi

puh. + 358 40 821 4242 , fax + 358 16 341 2933
julkaisu@ulapland.fi
www.ulapland.fi/julkaisut

Painettu
ISBN 978-952-484-280-8
ISSN 0788-7604

PDF
ISBN 978-952-484-314-0
ISSN 1796-6310
www.ulapland.fi/unipub/actanet

Tiivistelmä

Kietäväinen, Asta

Metsään raivatut elämänpolut. Toimijuus ja identiteetti asutustilallisten elämäkertomuksissa

Rovaniemi: Lapin yliopisto 2009, 325 s., Acta Universitatis Lapponiensis 158

Väitöskirja: Lapin yliopisto

ISSN 0788-7604

ISBN 978-952-484-280-8

Toisen maailmansodan jälkeen perustettiin Suomessa yli 100 000 asutustilaa. Tutkimukseni kohteena ovat asutustilallisten kokemukset tilojen perustamisesta ja elämästään tilalla. Tutkimustehtävänä on ymmärtää ja tulkita asutustilallisten kerrottuja identiteettejä ja toimijuutta sekä metsän merkitystä muuttuvassa toimintaympäristössä. Pyrin ymmärtämään, miksi toiset asutustilat ovat säilyneet aktiivitiloina sukupolvelta toiselle ja toiset eivät.

Työni teoreettisena lähtökohdana on elämän narratiivisuus ja elämäkertomuksien pohjalta tehdyt tulkinnat toimijuudesta ja identiteeteistä. Luonnonolosuhteet sekä kulttuurisesti kontekstisidonnaiset arvot ja normit rajoittavat tai mahdollistavat ihmisen toimintaa. Aineistoni muodostuu asutustilallisten haastatteluista ja ”Muistellaan asutustoimintaa”-kirjoituskilpailussa saaduista kertomuksista. Ensimmäisessä luennassa luokittelin aineiston käsitteelliseen kenttään juonityyppien (romanssi ja tragedia) ja aktiviteettien (työ, valmistaminen, ja toiminta) avulla muodostaen kuusi luokkaa. Lähiluentaan, jossa tarkastelin kerrottuja identiteettejä ja toimijuuden mahdollistamia subjektipositiota, tuli yksi kertomus kustakin luokasta.

Viljelijät toimivat ja kohtaavat yhteiskunnan muutokset yksilöllisesti hyödyntäen kulttuurisia toimintamalleja omista lähtökohdistaan käsin. Jos ihminen kokee ulkoiset olosuhteet ja yhteiskunnan rakenteet kiinteinä ja muuttumattomina, se voi rajoittaa toimintaa ja kykyä reagoida muutoksiin. Sopeutumiskertomuksissa turvallisuutta haettiin paikan pysyvyydestä, ja identiteetti kerrottiin kulttuurisesti yhtenäisenä. Selviytymiskertomuksissa asutustilalliset määrittivät elämäänsä toimijuuden kautta. Tämä loi edellytykset identiteettien moninaisuudelle ja uudelleen määrittelylle joustavasti muutoksissa mahdollistaen jatkuvuuden.

Metsän taloudellinen merkitys korostui asutustilojen perustamisvaiheessa, ja metsätulot olivat sysäys maatalouden modernisoitumiselle. Metsän hyödyntäminen on monipuolistunut, mikä ilmentää jälkiteollista metsänkayttöä. Metsä ei ole vain taloudellinen resurssi, vaan sillä on säilynyt kulttuurisia merkityksiä. Metsä on tärkeä luontona sinänsä. Metsää omistetaan myös tunnesyistä ja oman identiteetin vahvistajana ja jatkuvuuden takaajana.

Metsä jatkaa kasvuaan ihmisistä huolimatta sukupolvesta toiseen, mutta metsään piirtyvät ”polut” muuttuvat ihmisten toimesta ja avaavat uusia toiminnantiloja ajan ja paikan solmukohdissa.

Avainsanat: elämäkertomus, identiteetti, toimijuus, metsäsuhde, asutustila, selviytyminen, sopeutuminen, paikka, Arendt

Abstract

Kietäväinen, Asta

Life Paths in the Woods. Agency and Identity in the Life Stories of Settlement Farmers

Rovaniemi: University of Lapland, 2009, 325 pp., Acta Universitatis Lapponensis 158

Dissertation: University of Lapland

ISSN 0788-7604

ISBN 978-952-484-280-8

After the Second World War, more than 100 000 settlement farms were established in Finland. This study focuses on the settlement farmers' experiences in clearing land for cultivation, farming of the land, and other forms of everyday life. The aim of the study is to understand and interpret the narrated identities of settlement farmers, their agency, and the meanings they assigned to *forest* in the changing circumstances of settlement farming. I try to determine why some settlement farms survived and were passed on to the next generation, while other farms were not.

The theoretical background of this study is in narrative research. People construct and interpret their identities and agency by narrating their life stories. The conditions of the natural environment, as well as values and norms determined by the cultural context, limit the space of human action. My research data consists of settlement farmers' interviews made in 2001 and autobiographical writings from the essay competition "Muistellaan asutustoimintaa" (Remembering the operation of settlement) which was organized in 1982.

These narratives were analyzed and classified into six categories that emerged as a result of cross-tabulating two plot formats (romance and tragedy) and three human activities (labor, work, action). One narrative from each category was selected to a closer reading that focused on the narrated identities and the subject positions related to their particular forms of agency.

Farmers act and face societal changes individually, while utilizing cultural patterns of action that emerge from their own background. If they perceive the general circumstances and societal structures as constant and unchangeable, then their ability to react to external changes can be limited. *In the stories of accommodation*, the need for security was narrated through the stability of place, and identity was narrated in a way that made it appear as culturally coherent. *In the stories of success*, settlement farmers defined their life through agency. This strengthened their possibilities of expressing different identities and redefining them flexibly in a changing environment. This, in turn, facilitated continuity.

The economic importance of forest for the settlement farms was at its highest during the foundation of the farms. Income received from timber sales gave an impulse for the modernization of agriculture. Since that time, the ways of utilizing the forest have become more diverse, which is a sign of postindustrial forestry. The woods have also become important as an example of *nature* itself. Forest is not only an economic resource, but it has cultural and aesthetic meanings. One owns woods because of emotional reasons, and because it strengthens one's identity and promotes a feeling of continuity.

Forests continue to grow in spite of human action, yet "paths" cleared in the woods change through human agency. They also open up new spaces for human action in the knots of time and place from one generation to another.

Keywords: life story, identity, agency, relationship to the forest, settlement farm, survival, success, place, Arendt

Sisälllys

Esipuhe	9
1 METSÄÄN NIMETTY TILA	11
1.1 Asutustilat ja metsät	11
1.2 Tutkimustehtävä	15
1.3 Kertomus asutustilojen historiasta	18
1.4 Asutustilat yhteiskunnan muutoksessa	24
2 ASUTUSTILAT ELETTYNÄ ELÄMÄNÄ	41
2.1 Ihminen maailmassa aktiivisena toimijana	41
2.2 Muisti, muistaminen ja skeemat elämäkertomusten synnyssä	44
2.3 Elämäkertomukset ja hermeneuttinen tulkinta	51
2.4 Keskeiset käsitteet – identiteetti, toimijuus, paikka ja tila	60
3 ELÄMÄNKERTOMUSAINEISTOSTA ANALYYSIIN	70
3.1 Elämäkertomukset aineistona	70
3.2 Kahden luennan metodi	83
3.2.1 Ensimmäinen luenta	83
3.2.2 Toinen luenta – Selittävästä luennasta tulkitsevaan luentaan	99
4 TYÖNSANKARIT VOITTAJINA JA HÄVIÄJINÄ	104
4.1 Työllä jatkuvuutta	106
4.1.1 Siirtolaisien jalanjäljillä	109
4.1.2 Raivausta sukupolvelta toiselle	115
4.1.3 Metsätyöt väistyvät	120
4.1.4 Tilan kehittäminen jatkuu	134
4.2 Työtä yhdelle sukupolvelle	137
4.2.1 Tiettömän pellonlaidasta alkaa työ	139
4.2.2 Nuoret miehet savotoilla rahaa hankkimassa	147
4.2.3 Tilasta tuottava metsän avulla	153
4.2.4 Luopumisen aika	157
4.3 Työn kertomukset	159
5 KODIN JA MAATILAN RAKENTAJAT	163
5.1 Kodin sankari	164
5.1.1 Asutustilasta yhteiselämän alku	166
5.1.2 Kodin rakentaminen omin käsin ilman metsää	167
5.1.3 Lasten kasvattaminen elämän tehtävä	173
5.1.4 Palasta peltoa elinkelpoiseksi tilaksi	177
5.2 Maatilan rakentamista vuodenaikojen rytmityksessä	180
5.2.1 Perheen mukana tilalle	181

5.2.2	Tilan rakentaminen valmiiksi	184
5.2.3	Aikaa maataloustuotannolle	188
5.2.4	Pakko supistaa tuotantoa	194
5.3	Valmistamisen kertomukset	198
6	ISÄNNYYDEN IDENTITEETTİKERTOMUKSET	201
6.1	Korvenraivaajasta isännäksi	202
6.1.1	Maatyömiehestä korvenraivaajaksi	203
6.1.2	Hallintasopimuksesta kohti isännyyttä	207
6.1.3	Metsänkäytön kontrolli velkaannuttaa	213
6.1.4	Poika jatkaa isännyyttä	216
6.2	Orpopojasta asutustilalliseksi	219
6.2.1	Elämän tavoite oma tila	221
6.2.2	Tyytyminen kylmään tilaan	224
6.2.3	Asutustilallisen ilot ja surut	229
6.2.4	Isännyyden siirto ei kannata eteenpäin	234
6.3	Identiteetikertomukset	238
7	KERTOMUSPOLKUJEN RISTEYKSESSÄ	241
7.1	Asutustilallisten metsäsuhde ja metsän merkitys identiteetille	245
7.2	Identiteettien vahvistumiset ja katkokset muutoksissa	258
7.3	Menestyjät ja sopeutajat	265
8	TOIMIJUUDEN MAHDOLLISTAMAT IDENTITEETIT	271
	Lähteet	282
	Liitteet	298

Kuvaluettelo

Kuva 1. Yli yhden peltotehtaan tilojen jakautuminen koko luokittain 1941, 1959 ja 1969	27
Kuva 2. Kertomuksen muotoutuminen.....	55
Kuva 3. Elämän narratiivisen tulkinnan kehä, jonka olen kehittänyt Ricoeurin tukeutuen.....	58
Kuva 4. Identiteetin määrittely.....	69
Kuva 5. Juonityypit.....	87
Kuva 6. Teemat ryhmiteltyinä kertomusrakenteen mukaan.....	91
Kuva 7. Kirjoituskilpailun ja haastattelujen ensimmäisen luennan juonityypit valituissa kertomuksissa.....	97
Kuva 8. Aineiston kuusi kertomusta sijoitettuna juonityypin ja aktiiviteetin mukaisiin luokkiin.....	98
Kuva 9. Identiteetin ja toimijuuden tulkintakehikko.....	102
Kuva 10. Kertomukset ristiintaulukoituna aktiiviteettien ja juonityyppien mukaan.....	103
Kuva 11. Aktiiviteettien ensisijaisuus ja painotukset kerronnassa	242
Kuva 12. Kerronta ja kerronnan aika.....	244
Kuva 13. Kertomusten keskeisin metsän merkitys.....	247
Kuva 14. Metsän merkitys ja metsäsuhde.....	249
Kuva 15. Metsän saamien merkitysten ja metsäsuhteiden taustalla vaikuttavat arvot.....	251
Kuva 16. Identiteettien muutokset.....	260
Kuva 17. Identiteetti muutoksissa.....	263
Kuva 18. Luonnon merkitys identiteetille.....	265
Kuva 19. Toimijuus.....	267
Kuva 20. Kertomusten sijoittuminen aktiiviteettien kentälle	272
Kuva 21. Ihmisen toimintaympäristö ja identiteetin muotoutumisen suhdeverkostot.....	274

Taulukkoluetelo

Taulukko 1. Asutustoiminnan kautta muodostettujen viljelmien prosentti- osuus tilojen kokonaismäärästä vuoden 1959 maatalous- laskennan mukaan	28
Taulukko 2. Metsätöiden tarvitsema ympärivuotinen työntekijämäärä 1950-luvulta 1990-luvulle	31
Taulukko 3. Yrittäjien, työntekijöiden ja avustavien perheenjäsenten luku- määrissä maatilatalouden erisuuruisilla viljelmillä tapahtuneet muutokset 1950–60	34
Taulukko 4. Maa- ja metsätalouden ammatissa toimiva väestö ammatti- aseman mukaan vuosina 1960, 1970, 1975, henkeä	35
Taulukko 5. Maatalouden työllinen työvoima 1970–2003	35
Taulukko 6. Maatilojen lukumäärä peltosuuruusluokan mukaan 1941–1998	36
Taulukko 7. Yksityismetsien omistusrakennetta kuvaavia tietoja vuosina 1975 ja 1990	38
Taulukko 8. Keskimääräinen metsäala tiloilla peltosuuruusluokittain laskettuna	39

Esipuhe

Kuka sinä olet on työni keskeinen kysymys, joten lienee paikallaan kertoa kuka minä olen. Teoista tulee merkityksellisiä vasta, kun toimija identifioi itsensä sanojen avulla. Kasvu- ja elämänympäristöni vaikuttavat omaan käsitykseeni maailmasta, ja näillä kokemuksilla on merkitystä tulkitessani maailman ilmiöitä teorioiden ja käsitteiden ohella. Synnyin maanviljelijäperheeseen Etelä-Savossa. Isäni ehti kokea sodan. Olen samaa sukupolvea kuin osa aineistoni toisen polven asutustilallisista. Lapsena pihapiirin ohella pellot ja lähimetsät olivat leikkiympäristöni. Vanhimman lapseni ikäisenä lähdin Helsinkiin opiskelemaan agronomiksi ja viivähdin kymmenen vuotta Helsingissä, jossa myös aloitin työurani. Helsinki oli kiva paikka. Tulin Rovaniemelle maatalouden neuvontatehtäviin ja tutustuin Lapin maaseutuun. Tällä vuosituhannella aloitin uuden polun elämässäni sosiologian parissa Lapin yliopistossa, ja sillä tiellä nyt olen.

Haastatteluja tehdessäni taustastani olin apua, sillä minulla oli osin samankaltaisia muistoja lapsuudesta. Tahdon kiittää kaikkia muistelijoi- ta, että sain kuulla elämäkertomuksianne. Kiitoksen ansaitsevat myös Keskustan ja maaseudun arkiston sekä Museoviraston keruuarkiston henkilökunta saamastani avusta aineistojen löytämisessä.

Tutkimustyötäni ovat ohjanneet professori Asko Suikkanen, YTT Seija Tuulentie ja YTT Leena Suopajarvi, suuri kiitos teille siitä. Olette jaksaneet lukea epäselvemmätkin sepustukset ja uskoneet, että niistä vielä joskus väitöskirja muotoutuu. Kiitokset menetelmällisistä neuvoista professori Suvi Ronkaiselle. Sosiologian jatkokoulutusseminaarit ovat osaltaan auttaneet viemään tutkimustyötäni eteenpäin. Ennen kaikkea sosiologian jatko-opiskelijat ovat mahdollistaneet mukavan tutkimus- ja keskusteluympäristön. Kiitokset vertaistuesta Saara Koikkalainen, Raija Lehtola, Sirpa Martti, Sirpa Mertala, Tiina Notko, Janne Autto, Heikki Huilaja, ja Anssi Kumpula ja kaikki muut. Erityisesti tahdon kiittää ”ilopillereitä” Anne Ollilaa ja Sari Vidéniä, jotka toitte arkipäivän puurtami- seen piristäviä keskusteluhetkiä.

Esitarkastajinani toimivat VTT Tiina Silvasti ja YTT dos. Jukka Oksa. Kiitokset antamastanne palautteesta, joka auttoi suuresti työni lopullisessa viimeistelyssä. Lisäkiitokset Tiinalle hyvistä käytännön ohjeista. Kiitokset professori Merja Kinnuselle ja YTT Jarno Valkoselle esitarkastusversion

lukemisesta ja kommentteista, jotka auttoivat työni viimeistelyssä. Kiitokset Saara ja Petri Koikkalaiselle englanninkielisen tiivistelmän kielen tarkistuksesta ja ilmaisujen muotoilemisesta.

Metsäntutkimuslaitoksen Rovaniemen tutkimusyksikkö on tarjonut minulle työtilat ja mukavan työyhteisön. Jouni Hyväriselle kiitokset väitöskirjan kannen suunnittelusta.

Työtäni ovat rahoittaneet Metsämiesten Säätiö, Niemi-säätiö ja Lapin yliopiston rehtori apurahallaan. Sain tehdä osan tutkimuksestani Suomen Akatemian Kodin paikantaminen -tutkimushankkeessa. Kiitos taloudellisesta tuestanne.

Elämä ei ole ollut pelkkää opiskelua ja tutkimustoimintaa, siitä ovat pitäneet huolta lapsemme, jotka ovat varttuneet väitöskirjatyöni aikana aikuisuuden kynnykselle. Kodissamme on riittänyt menoa ja meininkiä. Mieheni Hannu Salminen on jakanut kassani tämän kodin pyörytyksen. Hän on myös kannustanut tutkimustyötäni ja ollut tukenani kun polulla on ollut kuoppia. Kiitokset perheelleni Hannulle, Samulille, Viljamille, Pauliinalle ja Anniinalle.

Perunkajärvellä itsenäisyyspäivänä 6.12.2008

Asta Kietäväinen

1 METSÄÄN NIMETTY TILA

1.1 Asutustilat ja metsät

Nyt vuosien mennen on tiloilla jo sukupolvi vaihtunut. Vain jokunen alkuperäinen tilan rakentaja ja raivaaja asuu tilalla eläkeläisenä. He ovat pitkän päivätyön tehneet, niin isännät kuin emännät. Ei kylmä metsä ja korpi muutu kodiksi muuten kuin työllä. Sen tietävät kaikki, jotka ovat sen omakohtaisesti kokeneet. Olisi hyvä, jos tulevillekin sukupolville jäisi tieto siitä, miten maassamme on vaikeitten aikojen jälkeen kodittomille koteja rakennettu. (Vehkakoski 1995, 94–95.)

Näin kirjoittaa vuonna 1995 Rovaniemen maalaiskunnasta oleva maanviljelijä Arvo Vehkakoski kirjassa, jossa muistellaan asutustoimintaa Lapissa. Vehkakoski toimi asutuslautakunnan jäsenenä ja puheenjohtajana ja on nähnyt asutustilojen ja asutusalueiden kukoistuksen sekä vähittäisen autioitumisen. Kaikki tilat eivät ole kuitenkaan autioituneet, ja osalla tiloista harjoitetaan maatilataloutta vielä nykyäänkin. Yhteisistä piirteisistä huolimatta jokaisella tilalla on oma historiansa, ja niiden isännillä ja emännillä omat yksilölliset kokemuksensa ja elämäkertomuksensa.

Jatkosodan päätyttyä syksyllä 1944 välirauhaan Neuvostoliiton kanssa Suomella oli ratkaistavanaan pakolaisongelma. Maamme luovutti Neuvostoliiton kanssa solmittujen rauhanehtojen mukaisesti osan Karjalasta, Petsamon sekä raja-alueita Kuusamosta ja Sallasta. Luovutetuilta alueilta saapui paljon kotinsa menettänyttä siirtoväkeä, joka piti asuttaa nopeasti uudelleen. Myös rintamamiehille oli sodan aikana luvattu maata tilojen perustamista varten, joten rauhan tultua Suomi oli suuren tehtävän edessä. Pohjoisessa sotatoimet jatkuivat vielä 1945 vuoden alkupuolelle, ja Lapin sodan runteleman maakunnan jälleenrakennus vaikeutti normaaliin arkeen palaamista. Suomella tosin oli kokemusta asutustoiminnasta niin rauhan kuin sodankin ajalta. Muistissa oli vielä vuoden 1940 pika-asutuslaki ja sen aikana tehty siirtoväen asuttaminen. Niinpä uutta asutuslakia valmisteltiin nopealla aikataululla ja pohjatyönä käytettiin pika-asutuslakia. Tärkeää oli saada siirtoväki elämisen alkuun ja yhtä tärkeää oli pitää kiinni lupauksesta antaa maata myös rintamamiehille, jotta elämä ja

yhteiskunta saatiin sodan jäljiltä vakiintumaan tavallisille uomilleen Näin pyrittiin säilyttämään yhteiskuntarauha. (Laitinen 1995b.)

Tätä Suomen historian viimeisintä asutustoimintaa ohjasi maanhankintalaki. Lain perusteella muodostettavia tiloja olivat asuntotontit, ka-
lastustilat, asuntotilat, asuntoviljelystilat ja viljelystilat. Perustettavista tiloista viljelys- ja asuntoviljelystilat saivat myös metsää. Sillä oli niin työllistävä kuin taloudellinenkin merkitys. (Laitinen 1995b, 94–96; Niemelä 1996, 336–342.)

Rintamamiesten ja siirtoväen piti jättää maansaantihakemukset viimeistään 1. päivä lokakuuta vuonna 1945. Tämän jälkeen asutustoimikunta osoitti kyseiselle hakijalle nimetyn tilan.

*Tuntsan Janne istui kaatuneen hongan rungolla, otti taskustaan rypistyneen karttansa ja levitti sen polviensa päälle. Hän silmäili maastoa ja karttaa. Tässä sen pitäisi olla. Selän taakse jää tuo loivasti kaak-
koon ja etelään viettävä vaara, jonka alimmat helmat mukittelevat laajan suon reunaa.*

Isänsä viereen istuneelle pojalleen Janne selitti karttaa. Samalla hänen paksu ensimmäisestä nivelestä rustoutunut etusormensa liikkui lehdellä.

*– Tässä se mejän tuleva tila on, koko palsta samassa telissä. On mettää ja suota, kutveikkoja ja muuta joutomaata niin kuin Lapis-
sa ruukaapi olla. Tuossa vasemmalla on maisesta maasta suolle päin pistävä matala harjuniemeke. Siinä se uusi talonpaikka pitäisi olla...
(Mikkola 1985, 79.)*

Näin kirjoittaa Sallassa syntynyt Leevi Mikkola ”Muistellaan asutustoimintaa” -antologiassa” asutustilallisen ensimmäistä tutustumista hakijalle nimettyyn tilaan. Tiloilla oli oma rekisterinumero ja niiden rajat oli merkitty karttaan ja paalutettu maastoon. Osa tiloista joutui aloittamaan keskellä synkkää korpea, tietttömiä taipaleitten takana, ja pellot jouduttiin raivaamaan tilalle sattuneesta maatalouskelpoisesta maasta. Maatalouskelpoiseksi maaksi katsottiin suot ja niityt sekä kivettömät metsämaat. Raivaamattomalle maalle sijoitetut asutustilat sijaitsevat lähinnä Itä- ja Pohjois-Suomessa. Niille metsä ei ollut alkuvaiheessa taustatekijä, vaan erittäin merkittävä osa koko maatilaa ja asutustilallisten elämää.

Metsä on näytellyt suurta osaa niissä kulttuurisissa prosesseissa, joissa kuvaa Suomesta on kansakuntana rakennettu, ja joissa kuva suomalaisuudesta on eri aikakausina muodostunut (Peltonen 1998; Rinnekangas & Anttonen 2006, 170). Metsä on ollut elämisen ympäristö suomalaisille vuosituhansia ja eri merkityksissään painunut suomalaisiin hyvin syväälle. Tätä ilmentää suomalainen kaunokirjallisuus, joka vilisee kuvauksia henkilöiden henkisestä suhteesta metsään. Samalla kun metsä on osa kulttuurista syvärakennetta, se on myös osa suomalaisen yhteiskunnan taloudellista perustaa (Hanski ym. 2006, 11). Metsätalouden merkitys osana maatilataloutta on ollut sitä tärkeämpi, mitä pohjoisempana ja idempänä maatila sijaitsee (Wiiala 1952). Yleensä maatalouden uudenaikaistumisessa metsätalouden panos on ollut merkittävä, vaikka se on jäänyt usein maatalouden varjoon (Soininen 1985).

Metsää ja asutustoimintaa on sivuttu eri tieteenalojen tutkimuksissa. Mikko Ilvesalo (1962) tarkasteli asutustoimintaa ja metsäkysymyksiä metsätalouden näkökulmasta väitöskirjassaan *Suomen vuosien 1939–40 ja 1941–44 sotien jälkeinen asutustoiminta metsätalouden kannalta* väitöskirjassaan. Suomalaisessa kirjallisuudessa on kirjoitettu paljon metsätyöstä. Kalevi Kalema (1975) kuvasi kirjassaan *Metsien miehet* metsätyömiesten työtä 1970-luvulla ja käsitteli myös pienviljelijä-metsätyömiehiä sekä metsätyön epäkohtia. Pienviljelijä-metsätyömielien siirtymistä palkkatyöläisiksi tarkasteli Seppo Juutilainen (1987) teoksessaan *Jätkästä metsuriksi – suomalainen metsätyöntekijä 1870-luvulta 1970-luvulle*, jossa käsitellään suomalaisen metsätyön muutosta 1870-luvulta 1970-luvulle. Näissä tutkimuksissa pienviljelijät ovat siirtyneet pois maataloudesta. Samalla tavalla osa tutkimukseni aineiston asutustilallisistakin on luopunut maataloudesta metsätöiden loputtua. Tarkastelen tutkimuksessani myös sellaisia asutustilallisia, jotka ovat toimineet viljelijöinä ja maatalouden laajetessa ovat lopettaneet tilan ulkopuoliset työt ja siirtyneet tekemään metsätöitä vain omassa metsässään. Monet asutustilalliset ovat omalta osaltaan olleet osallisina metsätöissä ja jakavat samanlaiset kokemukset kuin muutkin metsätyöläiset. Folkloristiikan alan väitöskirjassaan *Jätkän synty. Tutkimus sosiaalisen kategorian muotoutumisesta suomalaisessa kulttuurissa ja itäsuomalaisessa metsätyöperinteessä* Jyrki Pöytä (1997) on analysoinut Suomen Kirjallisuuden Seuran ja Postisäästöpankin 1960-luvun lopulla järjestämän jätkäperinteen kilpakeruun kirjoituksia.

Pertti Rannikko (1989) kuvaa väitöskirjassaan *Metsätyö-pienviljelykylä. Tutkimus erän yhdyskuntatyyppin noususta ja tuhosta* metsätyö-pienviljelyn talousmuodon syntyä sekä sitä, kuinka tämä yhteys katkesi yhteiskunnan muutoksen seurauksena. Myös Jukka Oksa (1998) tarkastelee *Syrjäkylä muutoksessa* väitöskirjassaan erilaisten talousmuotojen, talonpoikainen ja pienviljelijä-metsätyömies, murroksien kautta syrjäisen maaseudun muutoksia. Metsän ja metsätyön vaikutukset olivat näissä talousmuodoissa hyvinkin erilaiset. Nämä kahden talousmuodon muutokset koskivat vaihtelevasti myös asutustiloja.

Yhteiskunnallisessa tutkimuksessa on pohdittu myös maaviljelijöiden identiteettiä ja selviytymiseen liittyviä näkökohtia. Tiina Silvasti (2001) on väitöskirjassaan *Talonpojan elämä. Tutkimus elämäntapaa jäsentävistä kulttuurisista malleista* tutkinut maanviljelijöiden elämää 1990-luvulla. Saija Katila (2000) on tarkastellut väitöskirjassaan *Moraalijärjestyksen rajaama tila: Maanviljelijä-yrittäjäperheiden selviytymisstrategiat* maanviljelijöiden kykyä vastata yrittäjyyden haasteisiin ja selviytymiseen taloudellisissa muutoksissa.

Asutustoiminnasta ja asutustiloista on 1980-luvulla tehty laaja monitieteinen yhteistyötutkimus, jossa olivat mukana Joensuun ja Jyväskylän yliopistot. Tämän tutkimushankkeen päätteeksi koottiin laaja teos asutustoiminnasta, jonka toimitti Erkki Laitinen (1995a). Näiden maatalouteen, asutustoimintaan, metsätöihin ja maaseutukylien muutoksen tutkimuksien kautta paikansin oman tutkimukseni yhteiskunnalliseen tutkimukseen. Tutkimukseni kuuluu maaseutuosiohistoriiseen perinteeseen, mutta osaltaan avaa näkökulmaa identiteetin kautta metsäsosiologiseen tutkimukseen yksilön kokemuksen kautta. Yhteiskunnalliset muutoksilla on ollut seurauksia myös maatalojen ja siellä työtään tekevien ihmisten elämään.

Viralliset historiankertomukset peittävät näkyvistä arkipäivän kokemuksiin pohjautuvat moninaiset henkilökohtaiset kertomukset. Omasta elämästään kertovan voidaan sanoa olevan kertomusta kertoessaan elämänpolkunsa risteyksessä, jossa hän nykyisestä elämäntilanteestaan muistelee elämänsä merkityksellisiä tapahtumia menneisyydestä, mutta ajatuksiltaan ja toiminnaltaan hän on orientoitunut tulevaisuuteen. Elämäkerrassa yksilö esittää niitä näkökulmia menneisyydestään, jotka ovat olennaisia nykyisessä elämäntilanteessa. (Rannikko & Tervo 2006, 278.)

Vaikeasta alkutilanteesta huolimatta siirtoväki ja rintamamiehet alkoivat heti hallintasopimuksen teon jälkeen rakentaa ja raivata tilojaan. Elämä tiloilla oli työntäyteistä, sillä monenlaista tekemistä riitti niin pellolla kuin metsässäkin. Lapset varttuivat siinä sivussa ja joutuivat jo nuorena tottumaan kovaankin työhön. Kukin tilallinen kehitti tilaansa ja pyrki sopeutumaan yhteiskunnan muutoksiin. Monilla näistä tiloista ei enää harjoiteta maataloutta, mutta osalla uudet sukupolvet jatkavat emännöytystä ja isännöytystä.

Tällä tutkimuksellani haluan nostaa esille juuri näitä asutustilallisten kertomia tai kirjoittamia henkilökohtaisia kokemuksia omasta elämästään asutustilalla ja kohdata heidät metsäisten kertomuspolkujen risteyksessä. Haastattelin 2000-luvun alussa asutustilallisia Itä- ja Pohjois-Suomessa, ja tutustuin asutustoiminnasta kirjoitettuihin muistelukertomuksiin 1980-luvun alkupuolelta, jotta tavoitin myös vanhempien sukupolvien kokemuksia. Kertomukset etenevät tilojen perustamisesta aina 2000-luvulle. Muistelukirjoitukset vahvistivat omien haastattelujen pohjalta syntyneitä mielikuvaa ja oletusta siitä, että metsällä on ollut tärkeä asema asutustilojen perustamisessa ja yleensäkin tilojen kehittämisessä, mutta myös asutustilallisten kerrottujen identiteettien kohtaamispaikkoina (Kietäväinen 2003, 96). Metsä ja sen merkitys asutustilallisille on jäänyt vähemmälle huomiolle, vaikka juuri metsäkysymys nousi tärkeäksi etenkin viljelytiloja perustettaessa. Näiden tilojen taloudellinen selviytyminen laskettiin osaksi tilan metsän varaan. Poliittisessa päätöksenteossa katsottiin, että elinvoimainen tila muodostui pelloista ja metsästä. (Ilvessalo 1962, 28.) Yhteisöllinen identiteetti ja jaettu kulttuuri tarjoaa tunteen kuulumisesta johonkin. Tällöin identiteetti nähdään kuuluvan tiettyyn paikkaan, ympäristöön tai maisemaan. (Hall 2003, 85–86.) Metsä liittyy kulttuurisesti läheisesti suomalaisuuteen ja etenkin maanviljelijöiden elämään. Yksilötasolla metsällä on muutakin merkitystä kuin metsätalous osana maatilataloutta.

1.2 Tutkimustehtävä

Selvitän asutustilallisten kertomusten avulla, mitä merkityksiä he liittävät tilansa metsään ja kuinka he tulkitsevat näissä kertomuksissaan omaa

identiteettiään ja toimintaansa viljelijänä. Toisin sanoen tutkimustehtävänä on ymmärtää ja tulkita asutustilallisten kerrottuja identiteettejä ja toimijuutta sekä metsän merkitystä muuttuvassa toimintaympäristössä. Näiden tarkastelujen avulla pyrin löytämään johtolankoja, jotka auttavat ymmärtämään, miksi toiset asutustilat ovat säilyneet aktiivitiloina sukupolvelta toiselle ja toiset jääneet yhden sukupolven tiloiksi.

Väitteeni on, että vaikka ulkoiset tekijät kuten metsä ja tilan koko ovatkin osaltaan vaikuttaneet selviytymiseen tiloilla, yksi merkittävä tilojen kehitystä ohjaava tekijä on ollut se, kuinka asutustilallinen on kokenut oman identiteettinsä ja toimijuutensa yhteiskunnan muutoksissa.

Tutkimuskysymykset ovat:

- 1) Miten asutustilalliset kertovat suhteestaan metsään ja minkälaisia merkityksiä he kiinnittävät metsäluontoon kertomuksissa?
- 2) Miten metsä kerrotaan osaksi identiteettiä?
- 3) Miten ja minkälaisia identiteettejä ja toimijuuksia yleensä kertomuksissa tuotetaan?

Ihmiselämä on sidoksissa historiaansa ja kulttuuriinsa, ja tarinallisuus on olennainen inhimillisiä tapahtumia koskevan ymmärryksen muoto (Hänninen 1999, 17–18). Tarinallisuuteen liittyvät muistaminen ja kerronta ovat jatkuvia prosesseja ajan suhteen. Menneitä tapahtumia ja kokemuksia muistellaan paikkojen kautta ja avulla (Kosonen 1998, 32). Paikka muuttuu omakohtaiseksi, kun ympäristöön liitetään henkilökohtaisia merkityksiä, ja kun tila täytetään tunteilla, muistoilla, toiveilla tai peloilla. Tässä ajan ja paikan solmukohdassa konstituoituu myös minuus, jokaisen ihmisen ainutlaatuinen oleminen tässä ja nyt. (Karjalainen 1997, 231, 235; Tani 1997, 211.)

Maatila metsineen, peltoineen ja asuinrakennuksineen muodostaa tilallisten asuin- ja samalla työympäristön, joka toimii kiinnekohtana heidän kertomuksissaan. Kertomuksilla tehdään ymmärrettäväksi myös yksilön toimintaa ja identiteettiä. Yksittäisten ihmisten kertomukset kuvaavat sodanjälkeisen asutustoiminnan konkreettisia tapahtumia ja ihmisten kokemuksia sekä heidän niille antamia tulkintoja ja merkityksiä. Kertomukset paljastavat yksilöiden moninaiset identiteetit, jotka ovat

syntyneet sekä yksilöiden että kulttuurin välisessä dialogissa, sillä ihmiset elävät ja toimivat sosiaalisissa suhteissa, joissa heidän toimijuutensa muodostuu. (Somers 1994, 606–607.)

Sekä suullisesti haastattelulla keräämäni aineisto että kirjoituskilpailu-aineisto koostuvat ihmisten kertomista tai kirjoittamista tarinoista, joista muodostuu elämäkertomuksia. Niin haastattelujen kuin kirjoitettujen tekstienkin kertomukset ovat syntyneet muistojen ja eletyn elämän kokemusten pohjalta. Tarinoita kerrottaessa muistista valikoidaan kerrontatilanteeseen sopivia elämäkokemuksia, ja kertoja tulkitsee mennyttä elämäänsä palauttaen mieleensä elämänsä merkittäviä tapahtumia sekä arvioiden uudelleen elämäänsä ja määrittäen nykyistä tilannettaan (Korkiakangas 1996, 36). Kerrotut tarinat ovat siis kerrontahetken tulkintaa menneistä tapahtumista ja kokemuksista, eli kertojan omat tulkinnat yhdistyvät muistikuvaan (Huotelin 1996, 28; Peltonen & Eskola 1997, 11).

Hannah Arendt (2002) on pohtinut ihmisenä olemisen ehtoja sekä ihmisen tekoja ja toimintaa maailmassa jakaen ihmisen perusaktiiviteetit työhön, valmistamiseen ja toimintaan. Aineiston kartoituksessa ja jaottelussa käytin apuna näitä kolmea ihmisen perusaktiiviteettiä, jotka voidaan käsitteellisesti yleistää näkökulmiksi, joiden kautta ihmiset elämäänsä tulkitsevat. Olen ryhmitellyt kertomukset työhön, valmistamiseen ja toimintaan painottuviin kertomuksiin sen mukaan, mikä ”arendtilainen” perusaktiiviteetti on tullut painavimmin esille. Aktiiviteettien suhteet vaikuttavat tulkintaan narratiivisesta identiteetistä ja toimijuudesta. Myös ihmisten suhde metsään ja luontoon tuo esille erilaisia metsän merkityksiä tarkasteltaessa niitä perusaktiiviteettien kehyksissä.

Työni etenee siten, että tämän johdantoluvun seuraavassa alaluvussa kuvaan asutustilojen muodostamista ja yleistä asutustilahistoriaa. Johdantoluvun päätteeksi esitän katsauksen asutustiloista yhteiskunnan muutoksessa. Luvussa kaksi esittelen tutkimukseni teoreettisen kehyksen ja käyttämäni käsitteet sekä luvussa kolme aineistot ja menetelmät. Luvut neljä, viisi ja kuusi ovat empiiristä osuutta, jossa pyrin vastaamaan tutkimuskysymyksiin. Aluksi käsitellään työn, sitten valmistamisen ja lopuksi toiminnan kautta kerrottuja kertomuksia. Luvussa seitsemän koosan ensimmäisen ja toisen luennan avulla tekemäni tulkinnat. Kahdeksas luku on päätäntä.

1.3 Kertomus asutustilojen historiasta

Arendt on kirjoittanut, että jokainen ihmiselämä kertoo oman tarinansa ja nämä muodostavat tarinakokoelman, josta muodostuu historia. Näin jokainen elämä, joka voidaan kertoa tarinana syntymästä kuolemaan, muodostaa poliittisen ja historiallisen ennakkoodellytyksen historialle, joka on suuri tarina ilman alkua ja loppua. (Arendt 2002, 187.) Siten ihmisen elämä ja siitä kerrottu tarina ei ole tuntematon vaan edellytys historialle ja sen loputtomille kertomuksille. Ajatus voi tuntua oudolta, sillä käsitteenä tarina tai kertomus voi johtaa ajatuksen fiktiiviseen kerrontaan, ja historia on totuttu ymmärtämään tapahtuneiden faktojen kirjaamisena.

Olemme tottuneet luottamaan siihen, että moderni historiankirjoitus tarkastelee reaalisia tapahtumia. Nämä tapahtumat täytyy esitellä tavalla, joka tuo ilmi niiden alkuperäisen kronologisen järjestyksen. Jari Aron (1999, 55) mukaan moderni länsimainen historioitsija etsii rakenteen kokonaisuutta ja jatkuvuutta juuri tapahtumien järjestyksestä. Asioiden peräkkäisyys ei kuitenkaan vielä riitä, sillä ymmärtääksemme historiaa tulee tapahtumat myös esittää kertomuksena. Tällöin historioitsija ei toki löydä valmiina kertomuksia, vaan hänen on löydettävä yhteydet, rakennettava juoni ja tarjottava oikeat lajityypit. Voidaankin olettaa, että historian tutkijat vääjäämättä hahmottavat historian kulkua tarinallisten mallien mukaan (Hänninen 1999, 17; White 1973). Mitkään tapahtumat sinänsä eivät tuota kertomusta; esimerkiksi Whiten (1999, 4) mukaan jokainen historia on ennen kaikkea ”kieellinen artefakti, tietynlaisen kielenkäytön tulos”. Menneisyyttä ei voi esittää ”vain sellaisenaan”, joten tutkijan on viisainta olla tietoinen omista troopeistaan. Vasta kerrottaessa tarina saa erityisen, erillisistä tapahtumista ja faktoista riippumattoman värityksensä, joka voidaan tulkit komediaksi, tragediaksi tai romanssiksi. (Hyvärinen 2004, 303.)

Ricoeur (1984, 91–230) katsoo, että historia on tutkimusta, joka on riippumaton tapahtumien, toimijoiden tai kokijoiden välittömästä ymmärryksestä mutta tullakseen ymmärretyksi tarvitsee kerrontaa. Kun historian kerronnallista luonnetta kritisoidaan, on taustalla usein naiivi käsitys juonesta toisiinsa liittymättömien tapahtumien jonona. Tällöin nähdään vain sen episodinen luonne ja unohdetaan kokoava ominaisuus, joka on ymmärrettävyyden perusta. Samaan aikaan unohdetaan

välimatka, jonka kerronta asettaa itsensä ja eletyn kokemuksen välille: ”elämä eletään, tarina kerrotaan”. Historiallinen selittäminen liittyy narratiiviseen ymmärtämiseen. Historia on aikaan sidottua ja ottaa lukuun muutokset, jotka liittävät lopputilan alkutilaan. Viime kädessä historia ei voi kokonaan katkaista siteitään kerrontaan, koska se ei voi irrottautua toiminnasta, joka tuo mukanaan toimijat, päämäärät, olosuhteet, interaktiot ja aiotut ja ei-aiotut seuraukset.

Asutustilojenkin historia muodostuu erilaisista kertomuksista. Se, millaisena historia niissä näyttäytyy, riippuu kertomuksen näkökulmasta ja juonesta. Ne sitovat kertomuksen osat ymmärrettäväksi kokonaisuudeksi. Seuraavassa esitänkin oman tulkintani asutustilojen historiasta. Käytän tulkinta-sanaa, koska olen eri lähteistä lukenut asutustilojen vaiheista ja koonnut niistä tähän työhön kannalta tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden.

Suullisen historian tutkija Alessandro Portelli (1991) on esittänyt historian kerrontaa organisoivan kerrontatavan jakautumisen kolmeen kategoriaan: institutionaalinen, yhteisöllinen ja henkilökohtainen. Näistä kertoja valitsee tarkoituksiinsa sopivan mallin. Institutionaalista kerrontatapaa käytettäessä kuvaillaan laajoja kokonaisuuksia, usein valtion tai kansakunnan näkökulmasta. Yhteisöllisessä kerronnassa sen sijaan pohditaan ja kuvaillaan lähiympäristön tai tietyn yhteisön asioita, ja henkilökohtaisessa kerronnassa puolestaan keskitytään kotiin sekä omiin kokemuksiin ja perheenjäseniin. Asutustilallisten kertomuksissa on läsnä vahvasti henkilökohtainen kerronta, jonka kohteena on maatila, mutta myös yhteisöllisyys on kertomuksissa läsnä. Yksilöllisiä ja yhteisöllisiä kertomuksia taustoittavat institutionaalista kategoriaa edustava asutustilojen historia, jonka kautta tarkastelu tapahtuu koko yhteiskunnan tasolla.

Maanhankintalaki hyväksyttiin 5.5.1945 ja sen toimeenpanoasetus annettiin 2.6.1945, jonka jälkeen alkoi välittömästi maansaantihakemusten teko (Härkönen 1984, 30–31). Maataloussiirtoväki pyrittiin asuttamaan mahdollisimman nopeasti. Lakiin otettiin määräys maataloussiirtoväestön sijoittamisesta alueille, joiden luonnonolot ja taloudelliset edellytykset vastasivat mahdollisimman suurella määrällä heidän entisiä asuinsijojaan (Kähönen 1984, 20). Siirtoväen asuttamista ohjasi siirtoväen sijoitussuunnitelma, jonka oli laatinut maatalousministeriön asutusasiainosasto.

Maanhankintalakia valmistellut Nissisen komitea oli arvioinut valmiin pellon tarpeeksi 225 000 hehtaaria, ja sitä hankittiin vuoteen 1962 mennessä 245 724 hehtaaria. Maatalouskelpoista maata hankittiin kaikkiaan

350 000 hehtaaria, johon sisältyvät myös hankitut niityt. Tästä maatalouskelpoisesta maasta ei kuitenkaan loppujen lopuksi raivattu pelloksi kuin 149 675 hehtaaria. Kaikkiaan maanhankintalain tarkoituksiin käytettiin melkein 2,8 miljoonaa hehtaaria maata. (Laitinen 1995b, 119–120.)

Maansaantiin oikeutettuja olivat siirtoväki, sotainvalidit, sotalesket ja heidän perheensä, sotaorvot, perheelliset rintamasotilaat sekä sellaiset maanvuokraajat ja maatalousyrittäjät, jotka menettäisivät maanhankintalain maanoton vuoksi toimeentulomahdollisuutensa tai työnsä. Näistä maansaantiin oikeutetuista olivat etusijalla maata omistanut siirtoväki ja sotainvalidit. (Laitinen 1995b, 96.) Haastatteluissa tuli esille se, kuinka rintamiesten maansaannin ehtona oli perheellisyys.

Ja kaks on rintamamiestä sillai, että ne on syntyneet Karjalassa ja niitten isät omistivat tilan siellä, ja pojat saivat tilan täältä. Niin oli näissä pykälissä, että piti omistaa maata ennen kuin sai uuden maan, tai sitte piti olla rintamamies, joka oli menny neljäkytviis tai sitä ennen naimisiin, niin sitte sai rintamamiestilan. Minä naimisiin menin neljäkytkabeksan, mutta en saanut ennää tillaa vuan ”myöhästyn” siitä jaosta. Vanhin veli minulla sai rintamiestilan. Ja koko valtakunnassa on sillain, että maan saajista siirtolaisia ol kaks-kytyheksän prosenttia, perheellisiä rintamamiehiä kolomekymentäviis prosenttia ja lisämaan saajia kaksykyuus. Sitten ol vielä nämä nämä sotaorvot. Tämöne ol koko valtakunnan tilasto näistä. (H4-6, V1)

Ensisijaisia maanluovuttajia olivat valtio, kunnat ja seurakunnat, yhtiöt ja säätiöt, tilakeinottelijat, rappiotilojen omistajat sekä harrastelijaviljelijät. Maanviljelijät olivat vasta toissijaisia luovuttajia, eikä alle 15 hehtaaria maatalous- tai maatalouskelpoista maata sisältäneiden tilojen tarvinnut luovuttaa maata lainkaan. Viljelystila oli suurin muodostettavista tilatyypeistä. Siinä oli maatalousmaata 6–15 hehtaaria ja metsämaata enintään niin paljon, että se säännöllisessä kasvukunnossa vuosittain tuottaa puuta Suomen eri vyöhykkeissä 75–125 kiintokuutiometriä. Tämän kokoisen metsän katsottiin niissä oloissa tasaavan vuotuista tilan työmenekkiä ja vastaavan järkevän metsänhoidon vaatimuksia. Asuntoviljelystilalla oli peltoa 2–6 hehtaaria ja metsää annettiin sen verran, että se turvasi kotitarvepuun saannin tilalle. Asuntotiloihin tuli enintään 2 ja asuntotontteihin 0,25 hehtaaria maata. Siirtoväki sijoitettiin enimmäk-

seen valmiille peltomaille eteläiseen Suomeen, eikä tilaa saanut vastoin tulevan omistajan omaa tahtoa sijoittaa Nurmes–Kajaani–Haapavesi -linjan pohjoispuolelle. Olot pyrittiin saamaan mahdollisimman samoiksi kuin ne olivat olleet ennen sotaa; esimerkiksi naapurisuhteet pyrittiin säilyttämään. (Pihkala 1982, 341–344.) Osa viljelystiloista oli sijoitettava raivaamattomalle maalle lähinnä Itä- ja Pohjois-Suomeen. Näitä tiloja kutsuttiin “kylmiksi tiloiksi” ja niitä muodostettiin noin 16 000 kappaletta (Niemelä 1996, 339).

Maanhankintalailla muodostettiin kaikkiaan yli 101 000 tilaa, jotka jakautuvat tilatyypeittäin seuraavasti: 29 722 viljelystilaa, 15 016 asuntoviljelystilaa, 22 015 asuntotilaa, 33 889 asuntotonttia ja 685 kalastustilaa. Asutustiloista vain viljelystilat oli tarkoitettu päätoimisiksi tiloiksi. Asuntoviljelystilat piti sijoittaa asutuskeskusten lähelle, mutta niitä perustettiin usein alkuperäisten suunnitelmien vastaisesti myös syrjäisille seuduille. Siirtoväki sai lähinnä viljelys- ja asuntoviljelystiloja, ja rintamamiehet asuntotiloja ja -tontteja. Sotainvalideille, sotaleskille ja sotarvoille muodostettiin lähinnä asuntotiloja ja asuntotontteja. (Laitinen 1995b, 123–124.)

Maansaantihakemukset piti tehdä 1.10.1945 mennessä. Siirtoväki jätti omat hakemuksensa kotikuntansa hoitokunnalle ja muut kotikuntansa asutuslautakunnalle. Siirtoväki asutettiin siirtokunnittain määrätuille sijoitusalueille ja muut lähinnä kotipitäjäänsä. Kaikkiaan maansaantihakemuksia tehtiin 149 000 kappaletta, joista hyväksyttiin 113 000 kappaletta. Vuoden 1945 loppuun mennessä oli hakemuksia saapunut siirtolaisilta 45 000 ja muilta 93 000 kappaletta. Näistä hyväksyttiin siirtolaisilta 42 300 ja muilta 64 700 hakemusta. Lisämaata haki 40 000 ja sitä annettiin 34 000 tilalle. Hyväksytyistä hakijoista 10,6 prosenttia kieltäytyi lopulta ottamasta tilaa vastaan. (Laitinen 1995b, 125–126.)

Valmiit pellot piti käyttää pääosin siirtoväen asuttamiseen. Tiloille, jotka olivat entuudestaan raivaamattomia ja rakentamattomia, maksettiin maatalousministeriön päätöksellä uudistilan perustamispalkkio, joka määrättyi tilan sijainnin mukaan. Maa oli jaettu neljään vyöhykkeeseen. Eteläisimmälle alueelle maksettiin 130 000, seuraavalla vyöhykkeelle 200 000, sitä seuraavalle 300 000 ja pohjoisimmalle vyöhykkeelle 400 000 markkaa. Perustamispalkkio oli sitä suurempi mitä syrjäisimmille ja metsäisimmille seuduille mentiin. Myös sosiaaliset tekijät kuten lapsiluku, sotainvalidius,

perheellisyys soteleskellä ja maataloussiirtoväkeen kuuluminen nostivat palkkiota 10 prosentilla. (Laitinen 1995b, 108–110.)

Pellonraivaus jäi pääosin asutustilallisten itsensä tehtäväksi. Niin sanottu ruotsalaisraivauksella ja vastikeraivauksella raivattiin 5,1 prosenttia koko raivatusta pellostä. Ruotsalaisraivaukseksi kutsuttiin raivausta, jonka rahoittivat ruotsinkielisten alueiden maanomistajat, koska heidän ei tarvinnut luovuttaa maata, jotta kielisuhteet säilyivät ennallaan (Kuikka 1999, 196). Valtio raivautti 19,4 prosenttia ja loput 75,5 prosenttia jäikin tilallisten itsensä raivattavaksi. Tämän lisäksi myös entisillä tiloilla raivattiin peltoa. Maanviljelysseuroittain tarkasteluna peltopinta-ala kasvoi vuosina 1941–1959 suhteellisesti eniten siellä, missä peltoa alun perin oli vähiten. Maanhankintalain perusteella raivattu pinta-ala oli hieman alle puolet uuden pellon kokonaismäärästä. (Laitinen 1995b, 128–129.)

Muodostettavien tilojen tuli olla elinkelpoisia, joten niihin liitettiin sellaisia tiluksia, jotka olivat maatalouden harjoittamisen kannalta taroituksenmukaisia. Siirtolaisten tuli saavuttaa sama elintaso kuin sillä paikkakunnalla olevilla muilla asukkailla ja koko maassa keskimäärin valitsi, ja heidän oletettiin sulautuvan vähitellen paikalliseen väestöön. Siirtoväki halusi mahdollisimman nopeasti päästä jatkamaan omaa maanviljelijän ammattiaan uudella tilalla. (Jyrkilä ym. 1975, 3–4.)

Kaikki ei kuitenkaan mennyt aivan suunnitelmien mukaan. Esimerkiksi Lapinlahdella vuonna 1949 tehdyn haastattelun perusteella karjalaiset siirtolaiset valittivat tilansa syrjäistä sijaintia. Myös pitkä etäisyys valtatiestä ja rautatieasemasta koettiin haitaksi. Karjalaisten saamat tilat olivat pienempiä kuin paikkakuntalaiset tilat ja ne olivat keskimäärin puolta pienempiä kuin heidän omat tilansa Karjalassa olivat olleet. Karjalaisten omaisuussuhteet oli keinotekoisesti tasattu maanhankinta- ja korvauslakien perusteella, joka oli myös ollut lakien pyrkimyksenä. (Jyrkilä ym. 1975, 12–18.)

Metsän osalta asutustoiminnassa tärkeitä kysymyksiä olivat, missä määrin metsämaata oli liitettävä perustettaviin tiloihin ja missä määrin puus- toa, mukaan lukien myös niin sanotut arvopuut, luovutettu metsä sisälsi. Erityistä huomiota kiinnitettiin viljelystilojen metsäkysymykseen. Yleisenä peruseriaatteena oli, että keskikokoinen perhe voi saada pääasiallisen toimeentulonsa tilalta, kun myös metsän antama tulo otetaan huomioon. Komitea omaksui viljelystiloilla niin kutsutun kotitarvemetsäperiaatteen

asemasta tukimetsäperiaatteen. Kestävästä hakkuumäärästä arvioitiin toisen puolen olevan kotitarvepuuta ja toisen puolen myyntipuuta. Tiloille oli annettava metsää, milloin se suinkin oli mahdollista, ja jos metsää ei ollut riittävästi, niin perustettiin yhteismetsiä. Asuntoviljelystiloilla metsästä oli mahdollista saada vain kotitarvepuu, koska ne olivat niin pieniä. Talvella näiden tilojen isännät kävivät vieraalla metsätöissä. (Björn 1999, 91; Ilvessalo 1962, 28, 59–65.)

Viljelystilojen metsän tuli olla säännöllisessä kasvukunnossa ja sitä tuli käyttää tarkoituksenmukaisesti ja hakata enintään kestävän hakkuumäärän verran. Metsää ei saanut liittää tilaan kuitenkaan enempiä kuin mitä metsämaa tuotti puuta säännöllisessä kasvukunnossa vuosittain eri vyöhykkeissä, eli 75–125 kiintokuutiometriä. (Muuramo 1984a, 101; Vennamo & Kuitunen 1947, 29–30.) Tämä tukimetsäperiaate tuli käyttöön asutustoiminnassa vasta maanhankintalaissa (MHL). Aikaisempien asutuslakien mukaan perustettuihin asutustiloihin oli liitetty metsää vain sen verran, että tila sai kotitarvepuuta.

Viljelystilojen pinta-alat Suomen eri osissa heijastavat maan tuotto-kykyä. Itä-Suomessa keskimääräinen metsämaa-ala oli 36,5 ja maatalousmaa-ala 12,5 hehtaaria. Länsi-Suomessa metsämaata oli vähemmän tilaa kohti – 24,5 hehtaaria – ja peltoa suunnilleen yhtä paljon eli 12,2 hehtaaria. Peräpohjolan alueella oli isommat metsäalat – 102,6 hehtaaria – mutta pohjoisessa metsien kasvu on toki heikompaa. Peltoakin oli Peräpohjolassa 26 hehtaaria muodostettua viljelystilaa kohti. (Kallio 1954, 12.)

Tilan perustamisen jälkeen valtio valvoi, ettei omistaja haaskannut metsäänsä ja näin vaarantanut kauppahinnan maksamista. Tilan saajalla oli lupa puiden myyntiin vain asutuslautakunnan luvalla ja metsänhoitolautakunnan suorittaman ja hyväksymän leimauksen mukaan. Säännöksillä turvattiin asutustoiminnan tulokset, estettiin maalla keinottelu ja varmistettiin valtion saamiset asutustilallisilta. Tämä takasi myös sen, ettei muodostettuja tiloja ja alueita pirstottu. (Väisänen 1984, 68.) Turvaamissäännökset olivat siirtoväen osalta voimassa siihen asti kunnes kauppahinta oli kokonaan maksettu, kuitenkin enintään viisi vuotta tilan luovutuksesta. Muiden maansaajien osalta turvaamissäännökset olivat voimassa 20 vuotta siitä päivästä lukien, jolloin tilasta allekirjoitettiin kauppakirja. Sen jälkeen hakkuuta koskivat vain yksityismetsälain yleiset määräykset. (Ilvessalo 1962, 68.)

Asutustoimenpiteiden turvaamissäännösten mukaan asutustoimikunnan oli luovutettava rajoituksetta asukkaan käyttöön puolet metsän säännöllistä vuosikasvua vastaavasta osasta puunmyyntituloja. Loput myyntituloista oli talletettava pankkiin tilan tai alueen tilille. Näitä varoja asukas sai käyttää hakemuksesta asutustoimikunnan harkinnan mukaan tilan peruseräparannuksiin, koneiden ostoon tai velkojen maksuun. Muuramon (1984a, 101–102) mukaan kantorahan ja hankintalisän sisältävillä metsänmyyntituloilla on ollut merkittävä vaikutus asutustilallisille tilan kunnostamisen rahoittamisessa. Puukauppa oli vilkkaimmillaan 1950-luvun alkuvuosina, ja kaupat tehtiin useimmiten hankintakauppoina, jolloin viljelijä hakkasi puut ja ajoi ne tien varteen.

Metsä ovat merkinneet paljon maanhankintalailla perustettujen tilojen viljelijöille. Metsästä saatu kantohintatulo helpotti suuresti tilojen kunnostamistöitä ja edesauttoi asukkaiden toimeentuloa tiloilla. Puukaupoista saatu kantoraha oli vain osa metsien merkityksestä pientiloille, sillä käytännössä puu myytiin usein hankintakaupalla, jolloin pientilallinen itse kaatoi puut ja toimitti ne luovutuspaikalle ja sai tästä korvauksena hankintalisän. Tämä lisä vastasi 1950-luvulla suuruudeltaan keskimäärin kantohintaa, ja se oli verovapaata tuloa. Omasta metsästä omalla työvoimalla puuntavaran hankinnalla oli suuri merkitys pientilan taloudessa ja viljelijän toimeentulossa vielä senkin jälkeen, kun tila oli saatu raivattu ja rakennettua. (Lilja 1956, 1–2.)

Kaikilla tilojen kehittäminen ei onnistunut siinä tahdissa kuin perheen toimeentulon kannalta olisi ollut suotavaa. Lainojen taakka saattoi käydä liian suureksi ja rahan puutteessa ei voinut koneellistamalla parantaa tilan tuotantoa. Monesti ei metsästäkään voinut saada tarpeeksi lisätuloja. Etenkin asuntoviljelystilat olivat heikoilla ulkopuolisten metsätöiden vähennyttä. Osa luopui tilastaan ja suuntautui muualle töihin. Viljelijöiden tekemät ratkaisut ja asutustilojen kohtalot kytkeytyvät yhteiskunnan kehitykseen.

1.4 Asutustilat yhteiskunnan muutoksessa

Sosiologian parissa nyky-yhteiskunnan syntyprosessia kuvataan usein modernisaationa. Modernisaatio merkitsee yhteiskunnan monimutkais-

tumista ja eriytymistä, ja johon kuuluu kaupungistuminen ja maallis-
tuminen. Perinteet heikkenevät ihmisten irtautuessa ajallis-paikkallisista
sidoksistaan. (Hautamäki 2005, 8.) Modernin kertomuksessa se mää-
ritellään usein traditionaalisen vastakohtana, mutta traditionaalisen ja
modernin voi yhtä hyvin ymmärtää ajallisesti samanaikaisiksi tyypeiksi.
Modernisoitumista kuvataan erilaisin yhteiskuntaa määrittävin termein
kuten hyvinvointiyhteiskunta, esiteollinen yhteiskunta, teollinen yhteis-
kunta ja jälkiteollinen yhteiskunta. (Aro 1999, 36–59.)

Modernisaatiota ei voida kuvata yhtenä suurena voimana, joka jyrää
alleen kaikki tielleen osuneet perinteen muodot. Modernisaatio voidaan
nähdä eri ryhmien välisen dialogin tuloksena syntyneeksi. Modernisaatio-
ta tarkastellessa pitää kiinnittää huomiota kansan kokemuksiin jo senkin
vuoksi, että erilaiset alueelliset, ammatilliset ja sosiaaliset ryhmät kokevat
useita eri tahtiin eteneviä modernisaatioprosesseja erilaisine muutoksi-
neen ja innovaatioineen. Toiset näkevät nämä muutokset kehityskulun
loogisina osina, mutta toisille ne ovat satunnaisia yllätyksiä ja nostavat
uhkakuvia esiin. Modernisaatio ei ole ollut suoraviivaista etenemistä,
vaan monikerroksinen, sirpaleinen ja jopa ristiriitainen prosessi. Mo-
dernisaatio on eräässä mielessä myös kertomusta kollektiivisesti jaetuista
merkityksistä ja ymmärryksestä. (Stark 2006, 14–15.)

Tulkintani mukaan modernisoituminen tulee esille makrotasolla maa-
talousvaltaisen yhteiskunnan muutoksessa teollistumisen kautta palvelu-
yhteiskunnaksi, millä on ollut vaikutuksia maanviljelijöihin ja siten
myös asutustilallisiin ja heidän elinkeinoonsa. Maanhankintalain aikaan
yhteiskunta oli rakenteeltaan vielä agraarinen, ja asutustoiminta omalta
osaltaan vielä vahvasti maatalousvaltaisuutta. Teollistumisen edetessä ja
yhteiskunnan hyvinvoinnin kasvaessa myös maaseutuväen elinolosuhteet
paranivat, mutta kehityksen yhtenä seurauksena oli maatalouselinkei-
non harjoittajien ja maatilojen määrän väheneminen. Länsi-Eurooppaan
integroituminen voimisti entisestään tilojen poistumista tuotannosta.
Yhteiskunnan modernisoitumiskehityksellä oli negatiivinen vaikutus
maatalouden asemaan ja arvostukseen.

Asutustoiminnan jälkeen Suomen maaseudun elinkeinoelämä perustui
metsätyö- ja maatalouskyliin sekä puunjalostuskeskuksiin. Maaseudulla
oli merkittävä rooli koko hyvinvointivaltion rakentamisessa, sillä maa-
seudun resurssien käyttöönotto oli yhteiskunnan perusta. (Oksa 1998,

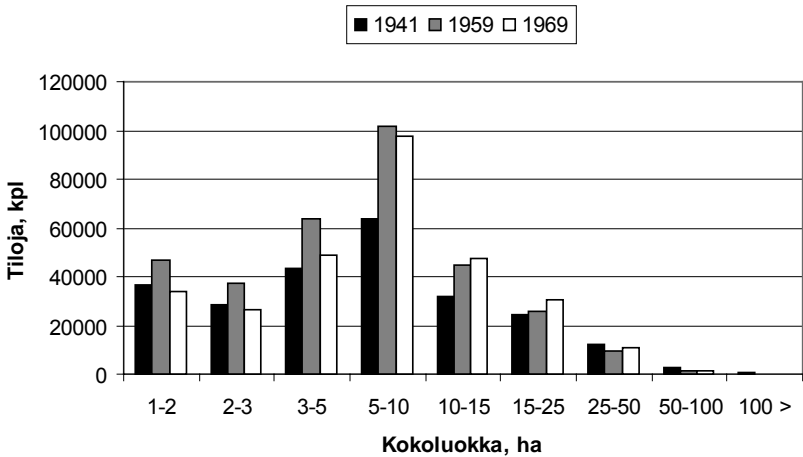
77.) Maaseutua tarvittiin työvoiman tarjoajana ja myös puuraaka-aineen tuottajana. Toisaalta työ ja puunmyynti paransivat maatilojen taloudellista asemaa ja kohottivat maatalousväestön elintasoa (Holopainen 1983, 91–92). Oksa onkin käyttänyt maaseudulla tapahtuneen yhteiskunnan muutoksen tarkastelussa kahta erilaista paikallista talousmuotoa, talonpoikainen ja metsätyö-pienviljelyn talousmuoto, johon pääosa itäsuomalaisista maaseutuasukunnista perustui ennen 1960-lukua. Talonpoikainen talousmuoto vallitsi yksityisen metsänomistuksen alueilla, jossa pääasiallinen toimeentulo tuli viljelystä ja karjanhoidosta. Metsä takasi talonpojalle riippumattomuuden, sillä sen avulla voitiin rahoittaa maatalouden investointeja. (Oksa 1998, 31–32.)

Asutustoiminnan viljelystilojen perustaminen tähtäsi talonpoikaiseen talousmuotoon, sillä metsäkysymykseen kiinnitettiin erityistä huomiota ja tilojen toimeentuloa arvioitaessa myös metsän antama tulo otettiin huomioon. (Ilvessalo 1962, 63.) Tukimetsäperiaate mahdollisti sen, että metsän taloudellisella tuella oli suuri merkitys etenkin Itä- ja Pohjois-Suomen viljelystiloille.

Peltoaltaan pieni tila ei pystynyt antamaan maataloustuloilla tarvittavaa toimeentuloa, joten asuntoviljelystiloilla vallitseva talousmuoto oli metsätyö-pienviljely, jossa puutarayhtiöiden ja valtion metsät tarjosivat lisätöitä etenkin talvella. (Saarelainen 1995, 227.) Asuntoviljelystilojen käytännön sijoittelussa otettiin erityisesti huomioon mahdollisuudet sivutulojen hankintaan metsätöistä. Alueellisesti nämä tilat sijaitsivatkin seu-duilla, joissa pääasiassa valtio tai yhtiöt omistivat metsät (Oksa 1998, 31). Esimerkiksi Lapinlahdella ja yleensä Pohjois-Savossa tilallisten sivuansiot tulivatkin usein nimenomaan metsätöistä. Asuntoviljelystiloja perustettiin myös suurien metsäalueiden läheisyyteen tai sisälle. Näin varmistettiin viljelijöiden lisätulojen ohella myös metsätyövoiman tarjonta, sillä maatalouden hevos- ja työvoiman käyttö hakkuu- ja ajotöihin talvikautena palveli metsäteollisuutta. (Holopainen 1983, 98; Rannikko 1987, 45.) Voidaan sanoa, että luonnonolot sekä maaseudun asutus- ja työvoimarakenne auttoivat Suomen metsäteollisuutta ylläpitämään kilpailukykyään aikana, jolloin puun korjuussa käytettiin työvaltaisia menetelmiä.

Maatalouslaskennan mukaan yli yhden hehtaarin maatilojen määrä lisääntyi Suomessa vuodesta 1941 vuoteen 1959 yli 87 000 tilalla (kuva 1). Tästä maanhankintalain vaikutusta oli 60 prosenttia. Loput 40 prosenttia johtui osittain siitä, että osa aiemmin alle hehtaarin pinta-alaisiksi luoki-

telluista tiloista oli noussut raivauksen seurauksena seuraavaan pinta-ala-luokkaan, mutta pääasiallinen syy tilojen lukumäärän nousuun oli kuitenkin niiden vapaaehtoinen jakaminen osiin, joka oli ollut merkittävää koko itsenäisyyden ajan. Tilaluvun kasvu painottui alle 10 peltihehtaarin tiloihin; tyypillisellä suomalaisella tilalla olikin juuri 5–10 hehtaaria peltoa. 1960-luvulla tiloja karsiutui maataloustuotannosta maaltapaon, liian pienien peltojen, jatkajien puuttumisen ja sivuansioiden loppumisen seurauksena. Lopettajia oli eniten alle 5 peltihehtaarin tiloilla. Lopettaneiden joukossa oli sekä asutus- että muita tiloja. Toisaalta yli 10 peltihehtaarien tilaluokissa tilaluku kasvoi esimerkiksi vielä vuonna 1969. Kasvu heijastaa sitä, että osa pienemmistä tiloista siirtyi lisäämään hankinnan turvin seuraavaan tilakokoluokkaan. Maatalouden rakenteellinen muutos oli kuitenkin vasta aluillaan. (Laitinen 1995b, 132–133.)

(Suomen virallinen tilasto. III Maatalouslaskenta 1941; 1959; 1969)

Kuva 1. Yli yhden peltihehtaarin tilojen jakautuminen kokoluokittain 1941, 1959 ja 1969.

Maanhankintalain mukainen asutustoiminta pienensi keskimääräistä peltoalaa Etelä- ja Lounais-Suomessa, jossa asutustoimintaan käytettiin valmista peltoa. Näille alueille keskittyi myös maataloussiirtoväen asuttaminen. Itä- ja Pohjois-Suomessa, jossa asuttaminen toteutettiin pääasias-

sa uudisraivauksena, keskimääräisen tilakohtaisen peltopinta-alan muutokset eivät olleet suuria. Maanhankintalaki lisäsi pellonraivausta Itä- ja Pohjois-Suomessa, jossa valmista peltomaata oli alun perin vähemmän. Siirtoväen tilojen keskimääräinen peltoala oli suurempi kuin muiden maansaajien. Kuten muillakin tiloilla, myös asutustilojen peltoala aleni etelästä pohjoiseen ja lännestä itään mennessä. (Laitinen 1995b, 133.)

Taulukko 1. Asutustoiminnan kautta muodostettujen viljelmien prosenttiosuus tilojen kokonaismäärästä vuoden 1959 maatalouslaskennan mukaan.

Maanviljelys- tai talousseura	Torppari- ja asutuslait *)	Maanhankinta-laki			Yhteensä
		Siirtoväki	Muut	Yhteensä	
Hämeen l.	25	18	10	28	54
Keski-Suomen	33	7	10	16	50
Itä-Hämeen	27	13	9	21	48
Satakunnan	32	8	7	15	48
Kajaanin	28	4	14	18	46
Hämeen-Satakunnan	25	12	8	20	44
Uudenmaan	17	18	8	26	43
Kuopion	24	8	11	19	42
Varsinais-Suomen	18	13	10	23	41
Peräpohjolan	24	5	9	14	38
Pohjois-Karjalan	16	10	11	21	35
Oulun läänin	20	3	11	14	34
Mikkelin l.	17	6	11	17	34
Lapin	22	3	9	12	34
Nylans svenska lbs.	12	9	8	17	28
Kymenlaakson	10	12	5	17	27
Keski-Pohjanmaan	10	3	8	11	21
Etelä-Pohjanmaan	14	3	3	6	19
Finska hushållningss.	11	2	3	5	17
Länsi-Karjala	6	5	4	9	15
Österbottens sv. lbs.	3	0,4	2	2	6
Koko maa	20	8	8	16	36

*)Torpparilakien mukaan itsenäiseksi lunastetut tilat ja vuosien 1922 ja 1936 asutuslakien nojalla muodostuneet asutustilat. (Tykkyläinen 1995, 149.)

(Suomen virallinen tilasto. III Maatalouslaskenta 1959)

Asutustoiminnan vaikutusta tilakannan alueelliseen muotoutumiseen on hyvä tarkastella vuoden 1959 maatalouslaskentaan perustuen, sillä silloin maankäyttölaki korvasi maanhankintalain, jonka mukainen asutustoiminta loppui, ja tilojen määrään vaikuttavat suuret elinkeinorakenteen muutokset olivat vasta edessä. Tykkyläinen luokitteli Väisäsen (1966) laskelmien pohjalta vuonna 1959 toiminnassa olleet tilat sen mukaan olivatko ne syntyneet torpparivapautuksen, vuosien 1922 ja 1936 asutuslakien vai maanhankintalain perusteella (taulukko 1). Muuta kuin siirtoväkeä sijoitettiin maanhankintalain perusteella suhteellisen runsaasti Itä- ja Pohjois-Suomeen eli samoille alueille, mihin väestöä sijoitettiin myös normaaliajan asutuslakien mukaan. (Tykkyläinen 1995, 147–148.)

Kun sodanjälkeistä asutustoimintaa käynnistettiin, elinkeinorakenteen muutos oli jo vähitellen alkanut. Väestöä muutti maa- ja metsätalouden ammasteista pois enemmän kuin asutustoiminnan toimenpiteillä sinne ohjattiin. Maa- ja metsätalouden ammasteissa toimivien määrä väheni 1940-luvulla 300 000:lla. Tilojen määrän väheneminen alkoi kuitenkin vasta paria vuosikymmentä myöhemmin. Tuottavuustekijät alkoivat entistä enemmän ohjata maa- ja metsätalouden kehitystä. Koneistuksen sekä muun tekniikan avulla tuottavuutta pystyttiin olennaisesti kohottamaan, ja pientilojen poistuminen tuotannosta alkoi. Tämä oli sekä mittasuhteiltaan että perusmekanismeiltaan huomattavasti laaja-alaisempi ilmiö kuin sodanjälkeisestä asutustoiminnasta aiheutunut tilojen rakennevinoutuma ja siitä myöhemmin aiheutunut tilojen toiminnan loppuminen. (Tykkyläinen 1995, 151.)

1960-luvulla eniten vähenivät pienet alle 5 hehtaarin tilat (kuva 1). Maanhankintalain mukaan muodostetuissa tiloissa se tarkoitti asuntoviljelystiloja. Niiden sijaan maataloussiirtoväelle muodostettiin enemmän viljelystiloja. Tilastojen perusteella voi päätellä, että lopettaneiden tilojen joukossa oli etenkin rintamamiestiloja. Siirtoväessä oli rintamamiehiä useammin niitä, jotka kieltäytyivät tekemästä hallintasopimusta osoitetusta tilasta, ja moni siirtolainen myös luopui kokonaan maansaantioikeudestaan. 1950-luvun alussa luopuneiden tai kieltäytyneiden osuus siirtoväestä oli 16 ja rintamamiehistä alle 6 prosenttia (Roiko-Jokela 2004, 62–63).

Ylituotannon syy ei ollut ensisijaisesti asutustoiminta, vaan yleinen tuotantotason nousu maataloudessa. Peltoala olikin jo laskussa siinä vaiheessa, kun ylituotannon huippu saavutettiin. (Laitinen 1995b, 136–137.) Maaseudun rakennemuutos koski eniten Keski-, Itä- ja Poh-

jois-Suomen tiloja, mutta tuotannon lopettaneiden tilojen joukossa oli yhtäläillä maanhankintalain perusteella perustettuja kuin muitakin tiloja. Asko Saarelainen on selvittänyt Egyptinkorven ja Nurmijärven asutustulojen säilymistä viljelyssä ja todennut niiden säilyneen jopa hieman paremmin kuin yleensä itäsuomalaiset tilat. Asutustoiminta ei ole suoranaisesti jouduttanut maa- ja metsätalouden kokemaa murrosta. Siirtoväen saamat tilat ovat säilyneet samalla omistajasuvulla rintamamiestilaja paremmin Pohjois-Karjalassa. Rintamamiestilat painoutuivat koko maasakin asuntoviljelystiloihin ja asuntotiloihin, jotka olivat pinta-alaltaan vaatimattomampia kuin viljelystilat. Yleensäkin viljely lopetetaan useammin pienemmillä kuin suurilla maatiloilla. Asutustoiminnan seurauksena lisääntynyt tilojen määrä niin Itä-Suomessa kuin muuallakin oli teollistuneen yhteiskunnan tarpeisiin liian suuri. Lopettaminen koski niin asutustiloja kuin kantatiloja. Osasta asutustiloja, varsin usein etenkin rintamamiestiloista, muodostui ”yhden sukupolven tiloja”. (Saarelainen 1995, 224–227.)

Näyttäkkin siltä, että maanhankintalailta perustetut tilat eivät vähentyneet enempää kuin muutkaan tilat, vaan merkittävä selittävä tekijä oli tilan pienuus. Tilojen säilymiseen vaikutti myös sukupolven vaihdokset; kuinka onnistuneita ne olivat tai oliko yleensä tilalle jäämässä jatkajaa. Tämän vuoksi myös sellaiset tilat, joilla kokonsa perusteella olisi ollut mahdollisuus jatkaa, saattoivat lopettaa viljelyn

Maatalouslaskennassa ei ole eroteltu asutustiloja sitten vuoden 1969 maatalouslaskennan, joten asutustilojen viljelyn kehitystä ei voida tuon vuoden jälkeen enää seurata suoraan tilastojen perusteella. Asutustilojen osuus lopettavista tiloista ei kuitenkaan vuoteen 1969 saakka ollut sen suurempi kuin muidenkaan tilojen, joten maatalouden aseman myöhempää muutosta voidaan tarkastella yleensä maatilojen lukumäärän ja tilakohtaisten peltopinta-alojen tilastotietojen perusteella. Koko tilamäärää ajatellen maanhankintalain perusteella muodostettujen tilojen määrä ei ole niin hallitseva. Aikaisemmalla asutustoiminnalla oli perustettu jo pientiloja Suomeen, ja toinen merkittävä pientilojen muodostumisen syy oli 1900-luvun alkupuolelta lähtien sallittu tilojen osittaminen perinnönjaossa.

Kansallinen teollistamisvaihe merkitsi muutoksia myös maaseudulla, ja talonpoikainen talousmuoto jakautui siten, että osa viljelijöistä lähti kehittämään tilaansa laajentaen, investoiden ja erikoistuen toisen osan

maanviljelijöistä luopuessa elinkeinostaan. Valtio kannustikin tukitoimin kannattamattomien tilojen tuotannon lopettamista. Tilojaan kehittävät olivat selvemmin elintarviketeollisuuden alihankkijoita ja muutenkin tiiviimmin maatalous-teollisen kompleksin osia. (Oksa 1998, 37.)

Teollistuminen oli pienviljelijä-metsätyömies talousmuodolle talonpoikaista talousmuotoa paljon kohtalokkaampi, ja metsätalouden koneellistuminen käynnistikin koko talousmuodon häviämisen. Metsätyöt organisoitiin uudelleen ja siirryttiin pääomavaltaiseen koneelliseen puunkorjuuseen. Metsätyö-pienviljelijä talousmuoto oli aikansa elänyt eikä sillä enää ollut tehtävää koneellisilla savotoilla. (Oksa 1998, 37.) Samalla vietiin mahdollisuus tulla toimeen omalla tilalla, jos muita lisäansioita ei löytynyt, koska maataloustuotanto yksinään ei pystynyt elättämään tilallista. Niinpä monet pientilat yksinkertaisesti lopettivat tuotantonsa.

Tilojen tuotannon lopettamisen ja myös koneellistamisen vaikutuksesta tilojen työvoiman tarve väheni, mikä näkyy maa- ja metsätaloudessa toimivan väestön osuuden pienenemisenä 1950-luvun 46 prosentista vuoden 1995 seitsemään prosenttiin.

Metsätyöt työllistivät 1940- ja 1950-luvuilla voimakkaasti maataloustyöväkeä, asuntoviljelystilallisia ja asuntotilallisia. Suurin osa metsä- ja uittotyövoimasta sekä vuonna 1950 että 1961 oli alle 10 hehtaarin viljelmien isäntiä ja avustavia perheenjäseniä tai tilattomia (Heikinheimo & Ristimäki 1965, 22–26). Heti sodanjälkeisinä vuosina 250 000 miestä hankki sivuansioita metsätöistä. Sittemmin määrät romahtivat ja 1990-luvulle tultaessa määrä oli enää 10 000 (taulukko 2).

Taulukko 2. Metsätöiden tarvitsema ympärivuotinen työntekijämäärä 1950-luvulta 1990-luvulle.

Aika	Työntekijämäärä keskimäärin vuodessa
1950–1952	70 000–80 000
1967–1970	noin 53 000
1975–1977	25 000
1990-luku	10 000

(Laitinen 1995b, 136; Pihkala 1982, 405; Roiko-Jokela 2004, 88.)

Suomessa nopea taloudellinen kasvu ja elinkeinorakenteen nopea muuttuminen eivät johtaneet teolliseen yhteiskuntaan vaan palkkatyöläisyhteiskuntaan, jossa julkisen sektorin ja palveluelinkeinojen laajentuminen työllisti ihmisiä. (Alestalo 1999, 89.) Kosonen (1981, 168.) on tarkastellut yhteiskunnan muutosta yhteiskunnallisen työnjaon muutoksen kautta ja todennut, että maa- ja metsätalouden työllisyys laski selvimmin vuosina 1965–75, noin 230 000 työvuodella kymmenessä vuodessa. Tämä heijastaa suurta muutosta maatalouden asemassa yhteiskunnallisessa työnjaossa. Teollisuuden ja maatalouden vastaavuussuhteet heikkenivät samalla olennaisesti. Yhteiskunnallisen työnjaon muutosta myös Kosonen kuvaa palkkatyöläistymisenä, mikä näkyi ammattiasemien muutoksina. Työntekijöiden ja toimihenkilöiden osuus ammatissa toimivasta väestöstä kasvoi vuosina 1950–75 58 prosentista 81 prosenttiin. Tämän muutoksen Kosonen tulkitsee kapitalisoitumisprosessiksi, jossa palkkatyösuhde yhä enemmän säätelee yhteiskunnallista työjakoa. (Kosonen 1981, 185.)

Yhteiskunnallisessa työnjaossa maa- ja metsätaloudella on ollut kahtalainen kytkentä teollisuuteen. Osa teollisuudesta saa raaka-aineensa maa- ja metsätaloudesta, joten teollisuustuotanto on riippuvaista tämän raaka-aineen saatavuudesta ja laadusta. Toisaalta osa teollisuudesta valmistaa tuotantovälineitä ja raaka-aineita, joita voidaan käyttää maataloustuotannossa. Tämä kohottaa maataloustuotannon tuottavuutta ja johtaa maatalouden työvoimatarpeen selvään vähenemiseen. Maa- ja metsätaloudesta raaka-aineensa saavilla elintarvike- ja metsäteollisuudella on ollut keskeinen asema Suomen tuotantorakenteessa. (Kosonen 1981, 161.) Metsäteollisuuden riippuvuus maatalouden parista saatavasta työvoimasta osaltaan ylläpiti maatalouden, kansainvälisesti verrattuna, suurta osuutta yhteiskunnallisessa tuotannossa. Toisaalta metsätalouden työvoiman tarpeen väheneminen osaltaan kiihdytti maatalouden työvoimaosuuden laskua 1960–70-luvuilla. Metsäteollisuuden raaka-aineen hankinta, puunkorjuu, koneistui nopeasti 1950-luvun loppupuolelta lähtien ja hakkuutyön tehokkuus kasvoi moninkertaiseksi ja hakkuut helpottuivat moottorisahojen yleistyessä 1950-luvun puolivälistä lähtien. Työvoiman tarve puutavaran maastokuljetuksessa on vähentynyt oleellisesti 1960–70-luvuilla traktorien määrän noustessa. Koneistaminen on suosinut suuria hakkuualueita. Tätä kautta työvoiman tarve on vähentynyt erityi-

sesti Pohjois-Suomessa. Varsinkin kausiluontoisesti metsätöihin osallistuvien viljelijöiden määrä vähentyi, ja pienevien sivuansiomahdollisuuksien myötä pienviljelijöiden määrä laski. (Kosonen 1981, 161–165.) Erityisesti pienempien tilojen määrä väheni nopeasti, sillä koneellistaminen vei perustan alle 5 ha kääpiötiloilta. (Juutilainen 1987, 86–97.)

Koneellistuminen toi myös ammattimetsurit metsätöihin (Rannikko 1989, 76). Jo 1940- ja 1950-luvulla metsäteollisuus ja Työtehoseura olivat kouluttaneet metsätyöläisiä muutamana päivänä kursseilla, mutta varsinaisen metsätyöntekijöiden erikoiskoulutus aloitettiin ”kokeiluluontoisesti” vuonna 1960. Ensimmäiset metsätyökoulut aloittivat toimintansa vuonna 1963 (Lassila 2006, 358). Koulutuksen päämääränä oli kouluttaa vakinaisia ympäri vuoden työskenteleviä ammattimetsätyöntekijöitä. Vasta 1960-luvun alussa valtio joutui siis puuttumaan metsätyövoiman uusintamiseen koulutuksen avulla.

Metsureiden lisäksi koneellistaminen on vienyt metsistä myös omisissa metsissä työskentelevät maanviljelijät. Vielä 1960-luvun alkupuolella metsänomistajat hakkasivat itse kaksi kolmasosaa kaikesta yksityismetsistä korjatusta puusta. Vuoteen 1980 mennessä osuus oli laskenut viidennekseen, jolloin hankintahakkuille myönnettiin verovapaus 150 kuutiometriin saakka. Tästä johtuen hankintahakkuiden osuus nousi nopeasti 40 prosenttiin. (Reunala & Heikinheimo 1987, 32.) Hankintahakkuut olivat työvoima- ja aluepoliittisesti tärkeitä, sillä ne tarjosivat työtuloja syrjäseutujen runsasmetsäisille ja vähäpeltoisille maataloille. Metsäteollisuuden puunkorjuun muututtua monitoimikonein tehtäväksi eivät hankintahakkuut soveltuneet enää tähän strategiaan, joten niiden määrä on laskenut romahdusmaisesti. Vuonna 2000 pystykauppojen osuus yksityismetsistä myydystä puumäärästä oli 80 prosenttia, ja hankintahakkuistakin puolet teetettiin metsänhoitoyhdistyksillä (Rytteri 2004, 63). Tähän päästiin metsäteollisuuden harjoittama puun hinnoittelupolitiikan avulla. Metsänomistajan tien varteen toimittaman hankintapuun ja pystyssä myyden puun välinen hintaero kaventui vähäiseksi. Nykyään hankinta- ja pystytukin hinnoissa ei ole enää käytännössä mitään eroa ja kuitupuussakin työpalkka jää niin pieneksi, ettei se houkuttele metsänomistajia tekemään itse puunkorjuuta. (Rannikko & Tervo 2006, 309.)

Samaan aikaan, kun metsätyön murros alkoi, muuttui maatalous- ja työvoimapolitiikan linja, mikä kiihdytti osaltaan rakennemuutosta maaseudulla. Kun aikaisemmin lähtökohtana oli ollut väen pitäminen

asuinseudullaan, otti uusi taloudellista kasvua korostava politiikka tavoitteekseen nopeuttaa työvoiman ammatillista ja alueellista liikkuvuutta. Työvoima haluttiin siirtää kasvaviin elinkeinoihin. (Rannikko & Tervo 2006, 294.) Kansantulotilastojen mukaan vielä 1950-luvun alkupuolella maa- ja metsätalouden työllisyys pysyi suunnilleen ennallaan, mutta väheni 65 000 työvuodella vuosina 1955–60. Kansantulotilastoissa ei eritellä yrittäjiä ja avustavia perheenjäseniä. Väestölaskennan mukaan metsätalousväestö väheni 1950–60 vain 5 000 hengellä, mutta maatilatalouden väestö 183 000 hengellä, ja maatilatalouden ammatissa toimivan väestön väheneminen vuosina 1950–60 tarkoitti valtaosaltaan pientilojen avustavien perheenjäsenten siirtymistä muihin elinkeinoihin. Varsinaisten maatalousyrittäjien lukumäärä laski vain hieman ja jopa kasvoi edelleen keskikokoisilla viljelmillä (taulukko 3).

Taulukko 3. Yrittäjien, työntekijöiden ja avustavien perheenjäsenten lukumäärissä maatilatalouden erisuuruisilla viljelmillä tapahtuneet muutokset 1950–60.

Viljelmän peltola	Yrittäjät	Työntekijät	Avustavat perheenjäsenet
50.0 -	- 31	- 4 576	- 427
25.0–49.9	- 627	- 9 252	- 4 494
15.0–24.9	+ 2 009	- 7 596	- 8 704
10.0–14.9	+ 5 852	- 4 448	- 12 440
5.0–9.9	+ 11 889	-4 187	- 26 493
2.0–4.9	- 10 393	- 2 016	- 42 763
–1.9	- 8 455	- 613	- 21 104
tuntematon	- 9 638	- 8 497	- 15 927
Yhteensä	- 9 394	- 41 185	- 132 352

(SVT VI C: 103, osa IV, taulu E.; Kosonen 1981, 164.)

Maataloustuotanto oli vielä toisen maailmansodan jälkeen ja 1950-luvullakin suhteellisen kehittymätöntä eli tuotantovoimien kehitystaso oli alhainen. Tavoitteena oli omavaraisuuden ylläpito, mikä vaati tuon ajan tuotantotekniikalla suhteellisen paljon työvoimaa. Tuotantovoimien kehitys on maataloudessa kuitenkin ollut varsin voimakasta. Käyttöön on

otettu koneita, lannoitteita ja kasvinsuojeluaineita. Esimerkiksi traktorien määrä kasvoi 1950- ja erityisen selvästi 1960-luvulla, ja leikkuupuumuri yleisty 1960–70-luvuilla. (Kosonen 1981, 165.)

Väestönlaskennan mukaan maa- ja metsätalouden kaikkien ryhmien, myös yrittäjien, määrä on pudonnut vuosien 1960 ja 1975 välillä (taulukko 4). Määrällisesti eniten on edelleen supistunut avustavien perheenjäsenten sekä työntekijöiden ryhmä; työntekijöiden merkitys maa- ja metsätaloudessa on jo varsin vähäinen. (Kosonen 1981, 167.) Tosin nyt on työntekijöiden määrä taas lisääntymässä, kun jäljelle jääneet tilat ovat niin isoja, että ne tarvitsevat ulkopuolista työvoimaa (hae viittaus jostain)

Taulukko 4. Maa- ja metsätalouden ammatissa toimiva väestö ammattiaseman mukaan vuosina 1960, 1970, 1975, henkeä.

	Yrittäjiä	Johtajia ja toimihenkilöitä	Työntekijöitä	Avustavia perheenjäseniä	Yht.
1960	282 074	13 567	137 765	287 402	720 817
1970	208 925	13 353	66 499	140 178	429 010
1975	166 271	12 303	36 812	102 365	318 088
	- 115 803	- 1 273	- 100 953	- 185 037	- 402 729

(SVT VI C: 104, osa II B, vertailutaulu C; SVT VI C: 105, osa I A, vertailutaulu E; Kosonen 1981, 168.)

Maatalouden työllinen työvoima on vähentynyt koko ajan ja oli 2000-luvulle tultaessa jo reilusti alle 100 000 (taulukko 5).

Taulukko 5. Maatalouden työllinen työvoima 1970–2003.

Vuosi	lukumäärä
1970	359 451
1980	231 666
1990	169 174
1995	117 351
2000	95 807
2003	81 953

(Väestönlaskenta 1970–1990; Työssäkäyntitilasto 1995–2003; Maatilatilastollinen vuosikirja 2005).

Maataloudessa toimivan väestön määrä väheni jo ennen kuin tilojen määrä alkoi laskea. Ennen kaikkea metsätöiden väheneminen ja maataloustuotannon tehostuminen ovat vaikuttaneet tilojen määrään. Maatilojen lukumäärä väheni vuodesta 1959 vuoteen 1969 noin 34 000:lla, mutta vuodesta 1969 vuoteen 1976 jo 55 000:lla (Maataloustilastollinen katsaus 1978). Pienten 1–5 hehtaarin tilojen lisäksi 1970-luvulla on selvästi vähentynyt myös 5–15 hehtaarin tilojen määrä. Tilojen määrän väheneminen on vain kiihtynyt Suomen liityttyä EU:iin. Maatiloja oli 90-luvun alussa vielä 200 000 ja vuonna 1998 hieman yli 150 000 kappaletta (taulukko 6), mutta vuonna 1998 enää 88 000 aktiivitiloina. Vuosituhannen vaihteessa aktiivitilojen määrä oli laskenut jo alle 80 000 (Maatilarekisteri 2005, 25).

Taulukko 6. Maatilojen lukumäärä peltosuuruusluokan mukaan 1941–1998.

vuosi	1–2 ha	2–5	5–10	10–15	15–20	20–25	25–30	30–50	50 >	yht. tiloja
1941	36 309	71 590	63 964	31 798	24 510		12 285		3 234	243 690
1959	46 485	101 173	101 848	44 702	17 522	8 309	4 322	5 330	1 572	331 263
1969	33 573	75 223	97 935	47 299	20 690	9 586	4 970	6 069	1 912	297 257
1972	27 778	67 272	92 429	44 334	20 076	9 432	4 995	6 111	1 979	274 406
1975	23 376	57 591	81 877	40 130	20 020	10 377	5 675	7 253	2 437	248 736
1980	20 673	48 771	69 172	36 605	20 201	11 247	6 346	8 753	2 953	224 721
1985	17 081	41 214	56 058	32 989	20 292	11 959	7 170	10 286	3 401	200 450
1988	16 362	37 563	49 462	30 466	19 729	12 717	7 654	11 238	3 858	189 049
1990	27 114	41 901	42 786	28 063	19 602	13 371	8 946	12 791	4 811	199 385
1994	26 126	38 741	39 575	25 528	17 672	12 645	8 715	15 278	5 645	189 925
1995	21 076	33 122	34 083	22 486	16 126	11 931	8 667	15 640	6 576	169 707
1998	20 530	31 210	28 978	17 400	12 535	9 766	7 791	16 151	10 082	153 443

Suomen virallinen tilasto. III Maatalouslaskenta (1941, 1959 ja 1969), Maatilarekisteri (Maatilarekisteri 2005) ja Maatilastollinen vuosikirja (Maatilatilastollinen vuosikirja 2003).

Maanhankintalain mukainen asutustoiminta vaikutti myös yksityismetsänomistajien määrään. Metsäalueita käytettiin asutustoiminnan yhteydessä kaikkiaan 2,2 miljoonaa hehtaaria, joista suurin osa oli valtion maita, joten yksityisten metsänomistajien suhteellinen määrä kasvoi valtion ja yritysten kustannuksella (Ahlberg 2006, 6; Vennamo 1968, 272.)

Yhteiskunnallisen rakennemuutoksen seurauksena myös metsänomistajakunnan rakenne alkoi muuttua 1960-luvulla, jolloin metsää omistavien maatalouden harjoittajien määrä laski jopa 60 000 tilalla (Ahlberg 2006, 7; Reunala 1974, 16.) 1970-luvulla ryhdyttiin tekemään tutkimusta metsänomistajakunnan rakenteesta (Järveläinen 1974; Järveläinen 1978) ja jo tuolloin havaittiin, että maanviljelijöiden osuus metsänomistajista oli laskemaan päin. Yhä useampi metsänomistaja oli metsätilanomistaja, joka ei harjoittanut maataloutta ammatikseen. Maatalousyrittäjiä on enää vain viidesosa metsänomistajista, mutta he omistavat keskimäärin suurempia metsälöitä. (Ahlberg 2006, 7–8, 32.)

Maatalousmaan ja metsämaan omistus on eriytynyt maatilametsälöiden lukumäärän vähentyessä (taulukko 7). Vuonna 1975 vain 16 prosenttia metsänomistajista omisti pelkän metsälön. Viisitoista vuotta myöhemmin tällaisia metsänomistajia oli jo neljäsosa. Tähän maatilametsälöiden vähenemiseen on vaikuttanut osaltaan maatilatalouden lainsäädäntö. Esimerkiksi luopumiseläkelain mukaan yli 55-vuotias maanviljelijä saattoi siirtyä eläkkeelle, jos hän sitoutui myymään pellot toiselle viljelijälle tai valtiolle. Metsät sen sijaan oli mahdollista jättää itselle. (Ovaskainen & Kuuluvainen 1994, 14–15.) Vuosina 1974–1982 maatilatalouden ulkopuolelle siirtyi 32 400 hehtaaria metsää, kun lähes puolet luopumiseläkkeelle siirtyneistä ja pellot myyneistä maanviljelijöistä käytti oikeutta jättää metsät itselleen (Sauli 1987, 263).

Taulukko 7. Yksityismetsien omistusrakennetta kuvaavia tietoja vuosina 1975 ja 1990

Tekijä	1975	1990
	% metsälöistä tai metsänomistajista (% metsäalasta)	
Metsälön hallintatapa		
- Perheomistus	85	76 (76)
- Perikunta	12	18 (17)
- Yhtymä	3	6 (7)
Ikä		
- Vähintään 60-vuotiaita	32	42 (39)
- 40–59-vuotiaita	51	44 (45)
- Alle 40-vuotiaita	17	14 (16)
Sukupuoli		
- Nainen	17	25 (21)
- Mies	83	75 (79)
Tilalla asuminen		
- Vakinaisesti	71	59 (66)
- Osan vuotta	7	9 (9)
- Ei lainkaan	22	32 (25)
Tilakokonaisuuteen kuuluu		
- Peltoa ja metsää	84	75 (80)
- Vain metsää	16	25 (20)
Tilan ensisijainen käyttötarkoitus		
- Maatalous tai tasavert. maa- ja metsätalous	60	40 (45)
- Metsätalous	31	27 (30)
- Virkistys, asuminen tai lomanvietto	9	33 (25)

(Ripatti 1994, 14).

Aktiiviviljelijöiden osuus metsänomistajista on vähentynyt 1990-luvulla kolmasosasta viidesosaan. Maatalouden harjoittajat omistivat kuitenkin

vuonna 1999 vielä lähes kolmasosan yksityismetsien pinta-alasta. (Karppinen ym. 2000, 59.) Vanhempien ikäryhmien osuus väestöstä on kasvanut, mikä vaikuttaa myös metsänomistaja-kunnan rakenteeseen lisäten yli 60-vuotiaiden osuutta metsänomistajista (Karppinen ym. 2002, 35).

Aktiivitulojen metsä- ja peltoalojen välillä on selkeä riippuvuus; mitä enemmän peltoa, sitä laajemmat metsät (taulukko 8). Poikkeuksena ovat alle hehtaarin peltoalaltaan olevat tilat, joilla metsää on enemmän kuin yleensä alle 10 hehtaarin tiloille. Kyseessä ovat todennäköisesti metsätilat, jotka ovat on luopuneet viljelystä ja myyneet lähes kaikki pellot.

Taulukko 8. Keskimääräinen metsäala tiloilla peltosuuruusluokittain lasketuna.

peltosuuruusluokka	metsämaata	peltosuuruusluokka	metsämaata
(ha)	(ha)	(ha)	(ha)
0 – 0,99	34,7	25–29,99	50,5
1–1,99	21,1	30–39,99	53,7
2–2,99	22,9	40–49,99	58,5
3–3,99	29,9	50–74,99	62,3
4–4,99	32,4	75–99,99	68,4
5–9,99	33,2	100–149,99	90,8
10–14,99	39	150–199,99	94,4
15–19,99	44,9	200–	245,8
20–24,99	48,7	koko maa	50,4

(Maatilarekisteri 2005, 32).

Metsäpinta-aloissa on alueellisia eroja; Itä- ja Pohjois-Suomessa tilakoh-
taiset metsäalat ovat suurempia kuin muualla maassa (Maatilarekisteri
2005, 31). Pinta-alat eivät suoraan kuvaa puuntuotantokykyä, sillä poh-
joiseen mentäessä metsien kasvu on vähäisempää kuin etelässä.

Metsänomistajakunnan rakenne ja metsälöiden kokorakenne ovat
muuttuneet viimeisten vuosikymmenien aikana. Yhteiskunnan kaupun-
gistumisen sekä vallitsevan perimisoikeuden ja perinnönjakokäytännön
tuloksena metsänomistus on hajautunut yhteiskunnallisesti ja metsälöi-

den pinta-alat ovat pienentyneet. Muut sosiaaliset ryhmät omistavat tällä hetkellä aikaisemmin lähes kokonaan maatalojen hallussa olleista yksityismetsistä yli 80 prosenttia. Maatalojen metsätalous, erityisesti puunkorjuu, on ulkoistunut maatalouden yksikkökoon ja tuottavuusvaatimusten kasvamisen seurauksena. (Karppinen ym. 2002; Vehkamäki 2006, 129.)

Metsätöiden väheneminen vaikutti ratkaisevimmin asuntoviljelys-tiloihin ja saattoi jouduttaa tilasta luopumista, jos korvaavia lisäansioita ei ollut. Viljelys-tiloja viljelevät olivat ehtineet laajentaa entisestään maataloutta, joten heillä riitti töitä omalla tilalla ja he saivat myös riittävän toimeentulon. Oman tilan metsä työllisti osaltaan myös 1970-luvulla. Maatalouden laajentuessa ja samalla työmäärän lisääntyessä edelleen pestykauppoihin siirtyminen sopi isännille. Maataloudesta luopui alussa enemmän pieniä tiloja, mutta myöhemmin myös keskikokoisia tiloja, ja luopujissa oli yhtälailla asutus- kuin muitakin tiloja. Tuotantoaan jatkavat tilat ostivat tai vuokrasivat lopettaneiden tilojen maita ja saattoivat myös siirtyä tätä kautta pienemmästä tilakokoluokasta suurempaan, joten kaikki poistuma pienemmästä tilakokoluokasta ei johtunut viljelyn lopettamisesta. Viljeltyään tilaa yhden sukupolven ja sitten luovuttuaan tuotannosta useat asutustilalliset kuitenkin säilyttivät metsät itsellään. Jatkossa tilat joko säilyivät metsätilana tai siirtyivät perintönä lapsille, jotka saattoivat kuulua tilastollisissa kategorioissa muihin sosiaalisiin ryhmiin.

2 ASUTUSTILAT ELETTYNÄ ELÄMÄNÄ

2.1 Ihminen maailmassa aktiivisena toimijana

Haastatellessani asutustilallisia en voinut välttää Hannah Arendtin (1958; 2002) tuotannosta nousevaa mielikuvaa maailmaan heitetystä ihmisestä, joka joutuu selviytymään tiettyjen reunaehtojen puitteissa. Ihmisten tekemiset ovat riippuvaisia niin luonnonolosuhteista kuin kulttuurin ja yhteiskunnan asettamista normeista ja arvoista. Siirtoväki ja rintamamiehet olivat uuden edessä asettuessaan asutustiloilleen, jotka saattoivat alussa olla, etenkin Pohjois- ja Itä-Suomessa, vain pala metsää ja suota. Monen perheen lähtökohtana, elämän perustana, oli metsä. Elämän sujuminen oli kiinni omasta aktiivisuudesta, jota tosin ohjailtiin yhteiskunnan tasolta laein ja säädöksin sekä yhteiskunnallisten odotusten – yleisen mielipiteen – kautta.

Seuraavaksi tarkastelen Arendtin näkemyksiä etenkin *vita activan* näkökulmasta. Arendtin tuotanto liittyy politiikan teorioihin ja filosofiaan. Parekh (1982) tosin on kritisoinut Arendtin politiikkakäsitystä siitä, että niitä on itse asiassa kaksi. Human condition -teoksessa kehittelemässään politiikkateoriassa politiikka on yksilöpolitiikkaa, jossa keskeiseksi nousevat puhe ja sankarin saama kunnia, jonka avulla pyritään historian muistamaksi. Myöhemmin Arendt puhuu yhteistyöstä politiikassa ja poliittisesta osallisuudesta, jolla pyritään julkiseen vapauteen ja onnellisuuteen. (Parekh 1982, 18.) Työssäni näen poliittisuuden erityisesti yksilöpolitiikkana, joka liittyy ihmisen identiteetin määrittelyyn. Kertomukset ovat toiminnan tuloksia ja paljastavat kertojan narratiivisen identiteetin. Arendtinkin alkutuotannossa korostuu nimenomaan yksilöpolitiikka.

Arendt edustaa eksistentiaalistista fenomenologiaa ja näin ollen kyseenalaistaa ihmisluonnon. Sen tilalle hän asettaa tänne maailmaan syntymän kautta ilmestyneen ihmisolennon kokemuksen ja elämäntilanteen tulokinnan. Siinä on kyse maailmassa elävälle olenolle ominaisesta tavasta kohdata olemisen ehdot (*conditio humana*). Näiden reunaehtojen rajoissa ihminen voi kohdata maailman ja toimia siinä. Ihmisenä olemisen reunaehtojen näkökulmasta Arendt jakaa maailmaan suhtautumisen tavan *vita activaan* ja *vita contemplivaan*, eli aktiiviseen suhtautumiseen ja teke-

miseen sekä mietiskelevään suhtautumiseen ja ajatteluun. (Arendt 2002, 15–25.) Kari Palonen kiteyttää Arendtin vision *conditio humanasta* kolmeen käsittepariin: 1) elämä itse ja maaperä, 2) syntyneisyys ja kuolevaisuus, 3) maailmallisuus ja moninaisuus (Palonen 1989, 22). Joudumme elämään näiden ehtojen kanssa, mutta suhtautumisemme näihin reuna-ehtoihin voi vaihdella. Voimme kokea ne joko haasteena tai rajoitteena.

Kaikille tekemismuodoille yhteisiä reunaehtoja ovat syntyväisyys ja kuolevaisuus. Muiden tekemismuotojen suhteen reunaehdot painottuvat eri tavoin. Työ liittyy ihmisruumiin biologisen prosessin eli itse elämän välttämättömyyksiin ylläpitoon. Työn ehto on elämä itse. Arendtille työ on passiivista tekemistä, jonka hän näkee välttämättömyytenä, jotta ihminen säilyisi hengissä. (Arendt 2002, 15–29; Palonen 1989, 22.) Asutustiloilla tämä työn elämää ylläpitävä tekeminen korostui, sillä heti sodan jälkeen oli puutetta elintarvikkeista eikä rahaakaan juuri ollut, joten asutustilat piti saada tuottavaksi, jotta perheelle sai edes riittävän ravinnon ja suojan. Myöhemmin työkalut ja koneet ovat helpottaneet työtä, mutta työn keskeisyys ja työkeskeisyys on säilynyt.

Arendtille työtä on myös palkkatyö, koska työssä saatavan palkan avulla voimme varmistaa elämisen ehdot. Palkkatyö on sinänsä yhdentekevää, sillä ei ole merkitystä sen itsensä vuoksi, vaan se on vain keino saada rahaa ruokaan ja kulutukseen. Kulutuksen Arendt lukee työksi, koska hänelle kulutusyhteiskunta on työyhteiskunnan kääntöpuoli: molempien ihmiskuva on *animal laborans*, joka tekee työssäkäynnin välttämättömyydestä hyveen. (Arendt 2002, 52–53.)

Valmistaminen liittyy maailmallisuuteen eli ihmisten riippuvaisuuteen esineistä ja niiden tuomasta objektiivisuudesta. Valmistaminen koskee ihmisen olemisen sitä puolta, joka ei ole luontoperäinen – joskin materiaali valmistamiseen saadaan luonnosta – ja joka ei rajaudu ihmislajin alituisesti toistuvaan kiertokulkuun. Valmistaminen tuottaa ihmisen valmistaman keinotekoisin maailman, joka muodostuu ihmiselle kodiksi. Valmistamisen ehto on maailmallisuus. Valmistamisella on määrätty alku ja loppu: *homo faber* on luotettava kestoesineiden valmistaja, joka on oman tekemisensä ja tekemättä jättämisensä herra. (Arendt 2002, 15–16, 139–140; Palonen 1989, 22.) Kuvaan ja tulkitseen valmistamisen kautta asutustilallisten oman elinympäristönsä rakentamista, jolla luodaan pysyvät puitteet ja mahdollisuudet elää maailmassa. Rakennettu maatila voi

myös siirtyä sukupolvelta toiselle; tämä esineellinen maailma, joka on rakennettu luonnon raaka-aineista, pysyy maailmassa kauemmin kuin kuolevainen ihminen.

Toiminta on ainoa aktiviteetti, joka tapahtuu suoraan ihmisten välillä ilman esineiden tai aineen välitystä, joten sen ehto on moninaisuus. Toiminta on Arendtille aina poliittista, sillä toimiva ihminen on *homo politicus*. Moninaisuus näyttäytyy inhimillisen elämäntilanteen tunnusmerkkinä sekä samanlaisuutena että erilaisuutena. Meitä yhdistää ihmisyys, joka mahdollistaa yhteisymmärryksen ja suunnitelmat maailmaa varten. Vaikka meitä yhdistää tämä samanlaisuus, emme kuitenkaan koskaan ole samanlaisia keskenämme. Puhe ja toiminta, joka tuottaa tarkoituksellisesti tai tahattomasti kertomuksia, paljastaa ainutlaatuisen yksilöllisyyden, persoonallisen identiteetin. Sanojen ja tekojen avulla me liitämme itsemme inhimilliseen maailmaan. (Arendt 2002, 16, 178–187; Palonen 1989, 24–25.)

Ihmisten toiminta tapahtuu ihmishdeverkossa. Tämä ihmisten välinen suhdekudos on inhimillisen toiminnan anonyymi ja kenenkään tarkoittamatta syntynyt, johon ihmiset ovat syntyneet ja jonka suhteen heidän on toimittava. Tällöin yksilöllisten aloitteiden varaan nojaavan toiminnan luonteessa on kysymys oman langan lyömisestä kankaaseen, jota itse ei ole tehnyt. Jos toiminta käsitetään näin, voidaan kertomuksen merkitys nähdä yksilöllisten lankojen jäljittämässä anonyymien kudoksen keskeltä. (Palonen 1989, 26.)

Palonen (1989, 23) epäilee, että ihmisyyssideologian arendtilainen versio nojaa olettamukseen eräänlaisesta yhteisestä kielestä ihmisiä yhdistävänä tekijänä ja johtaa ihmisyyden merkitsemään kyseenalaista ennakkorajoitusta itse toiminnan mahdollisille konflikteille ja traditioiden katkoksille. Näen yhteisen kielen välttämättömänä kulttuurin välittäjänä ja toiminnan mahdollistajana, sillä teemme itseämme ymmärrettäväksi juuri kielen välityksellä. Tämän ei tarvitse merkitä sitä, etteikö konflikteja ja tradition katkoksia tapahtuisi, mutta se mahdollistaa toistemme ymmärtämisen ja kokemuksiemme esiymmärryksen siirtämisen kertomuksen muotoon.

Puhuvat ja toimivat ihmiset tarvitsevat *homo faberin* apua historioitsijana ja kirjoittajana, koska ilman näitä ihmisiä toiminnan ainoa tuote, tarina, jonka toimivat ihmiset elävät ja kertovat, ei olisi lainkaan pysy-

vä. (Arendt 2002, 176.) Katson, että haastattelukertomukset syntyivät haastattelutilanteessa toiminnan tuloksena. Ne saivat pysyvemmän muodon nauhoituksen avulla ja myöhemmän litteroinnin välityksellä ne ovat muuttuneet kirjoitetuksi tekstiksi. Kirjoitetut kertomukset ovat siirtyneet jo valmistetun maailman puolelle, sillä ne ovat saaneet pysyvän muodon paperilla. Toinen osa aineistoani ovat kirjoituskilpailukirjoitukset, jotka ovat jo muistelijoiden toimesta saatettu kirjoitettuun muotoon. Näin ne ovat saavuttaneet pysyvemmän olomuodon kuin puhe.

Lähdin analyysivaiheessa Arendtin esittämien työn, valmistamisen ja toiminnan tekemismuotojen pohjalta tarkastelemaan ja jaottelemaan aineistoani. Parekh on kritisoinut Arendtin tekemää jakoa ihmisen toiminnan kolmeen pääaktiviteettiin siitä, että ne ovat liian yleistäviä ja toisaalta kaikkia ihmisen tekemisiä ei voida jaotella näihin kategorioihin kuten esimerkiksi rakastelua, humanitaarista työtä ja uskontoa. Jaottelu ei ole yksiselitteistä, sillä sama tekeminen voidaan liittää useampaan kategoriaan. Esimerkiksi taidemaalarin työ on työtä, jos taiteilija hankkii sillä elantonsa. Toisaalta taulun tekeminen voidaan jaotella valmistamiseen. (Parekh 1982, 16–17.) Parekh on oikeassa kritiikissään aktiviteettien liiallisesta yleistävyydestä ja vaikeudesta jakaa tekemiset yksiselitteisesti johonkin kategoriaan. Näen kuitenkin eri aktiviteetit lähinnä asenteina kerrottuihin tekoihin tai kokemusten mentaliteetteina. Ihmisen elämä ja siitä kerrotut kertomukset sisältävät limittäin kaikkia näitä kategorioita, mutta niissä on havaittavissa painotuseroja aktiviteettien ensisijaisuudessa. Yleistettävyydestään huolimatta tekemismuodot auttoivat aineiston haltuunotossa analyysin alkuvaiheessa.

2.2 Muisti, muistaminen ja skeemat elämäkertomusten synnyssä

Toiminta ja puhe luovat yleensä edellytykset muistamiselle ja historialle. Arendtille myös ajattelu voi olla poliittisen toiminnan muoto ja ajattelu on mahdollista vain silloin, kun pystymme tunnistamaan itsemme maailmassa muistin meille tarjoaman tilan kautta; on tärkeää tietää, mistä me tulemme (Uskelin 2003, 186).

Elämäkertomukset pohjautuvat muistiin ja muistoihin. Elämäkertomusten kautta saatua tietoa voidaan muistin näkökulmasta pitää yksityiskohdiltaan epätarkkana, mutta se on toisaalta rehellistä ja totuudenmukaista, sillä muistot viittaavat ihmisten kokemuksilleen antamiin merkityksiin ja näin ne voidaan yksilön identiteettiä ilmentäessään nähdä tosina. (Huotelin 1992, 63.)

Tulving (1985) jakaa pitkäkestoisen muistin kolmeen osaan. Ensimmäinen osa on käyttäytymiseen sisältyviä muistiin pohjautuvia automaattisiksi rutiineiksi muuttuneita toimintoja, jotka eivät vaadi tietoista muistelua, esimerkiksi pyörällä ajo. Toinen osa on yleistä tietoa koskeva geneerinen tai semanttinen muisti. Geneerinen muisti viittaa ajattomiin ja abstrakteihin tietoihin ja käsitteisiin, jotka jaamme toisten kanssa. Tietorakenteet toimivat ohjaavina malleina, joiden avulla asioita ja ilmiöitä kussakin tilanteessa tunnustetaan ja yhdistellään. Kolmantena osana on episodinen muisti eli tapahtumamuisti. Se on niiden tapahtumien muistamista, jotka henkilö on konkreettisesti ja henkilökohtaisesti kokenut. Tällaiset tapahtumat ovat tiettyyn aikaan ja paikkaan sijoittuvia. Episodi sisältää alun ja lopun sekä niiden välisen toiminnan, ja tapahtumaa muisteleva on aina itse mukana toiminnassa tai ainakin seuraamassa sitä. Episodiseen muistiin perustuvan tapahtuman totuudellisuus on henkilökohtainen usko siihen, että muistettu on totta. (Tulving 1985, 37–40.)

Korkiakangas katsoo, että muiston ja muistitiedon voi ainakin osittain erottaa toisistaan. Muistitieto on omakohtaisenakin kokemuksena painotetummin yhteisöllistä, kollektiivista muistiainesta kantavaa. Muistoissa korostuvat tunnepohjaiset ja yhteisestikin koetuista tapahtumista nimenomaan yksilöllistä elämystä koskevat piirteet. Muistot ovat siten tyypillisiä muistin tuotteita tai sisältöjä. Ne ovat mieleenpalautuksia aikaisemmista tapahtumista ja tilanteista; ne ovat elämähistoriamme osia ja kuuluvat persoonallisuuteemme ja identiteettiimme. Muistoihin sisältyy kuvia itsestämme, ja välitämme niitä toisille. (Korkiakangas 1996, 17.) Muistitieto puolestaan on valikoivaa, ja elämän keskeiset käännekohtat jäävät päällimmäisiksi mieleen. Muistella valikoidaan kerrontatilanteeseen sopivia elämäkokemuksia, ja muistelija tulkitsee mennyttä elämäänsä palauttaen mieleensä elämänsä merkittäviä kokemuksia, arvioi uudelleen elämäänsä ja määrittää nykyistä tilannettaan (Korkiakangas 1996, 36). Kerromme yleensä niistä tapahtumista, jotka ovat meille itsellemme muistelemisen ja

kertomisen arvoisia. Muistettava tapahtuma joudutaan jokaisessa kerrontatilanteessa mukauttamaan sen hetkisiin olosuhteisiin, jolloin tapahtumaan kiinnittyy uusia merkityksiä. (Kemppainen 2001, 38.)

Käyttämäni aineiston tieto perustuu paljolti episodi- eli tapahtuma-muistiin, jolloin muistelemistapahtumaa luonnehtii se, että muistoissa muistelija on joko aktiivisena osallisena tai sivusta seuraajana. Episodimuistin aineksina ovat siis itse henkilökohtaisesti koetut ja muistetut tiettyyn aikaan ja paikkaan sijoittuvat yksittäiset tapahtumat. (Kemppainen 2001, 37; Tulving 1985.) Niinpä muistot muuttuvat ajanoloon; niitä voidaan kaunistella tai romantisoida ja myös jättää sen hetkiseen yleiseen ilmapiiriin sopimattomat kohdat kertomatta. Muistiimme tallentunut muistiaines muuttuu, sillä sinne tallennettaessa uudet asiat joko reagoivat vanhan muistiaineksen kanssa, järjestäytyvät tai katoavat. (Vansina 1985, 161.) Uudet elämäkokemuksemme jäsentävät meitä ja myös samalla meidän muistojamme. Muistot eivät siis ole pysyviä, vaan ne muovautuvat, kun niitä verrataan, suhteellistetaan ja selitetään suhteessa menneeseen ja suhteessa tulevaisuuden odotuksiin. (Huotelin 1996, 27–28; Peltonen & Eskola 1997, 11.)

Muistaminen vuorovaikutuksellisenä tapahtumana johtaa tietysti siihen, että muistot muotoutuvat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. Kokemus saa merkityksensä osana kulttuurin arvo- ja merkityskontekstia, jossa myös kollektiiviset vaikutelmat ja tulkinnat tulevat osaksi yksilöllisiä muistoja. Muistaminen on aina sosiaalinen tapahtuma, jolloin muistot heijastavat jossain määrin yhteisössä vallitsevia arvoja ja asenteita. (Huotelin 1996, 27.) Muistojen sosiaalisuus ilmenee siinä, että ne sisältävät aineksia myös muiden henkilöiden kanssa koetuista tapahtumista. Muistot ovatkin vähemmän yksilöllisiä kuin mitä yleensä oletetaan. (Tonkin 1992, 12.) Muistoissa henkilökohtaiset kokemukset ja tuntemukset rakentuvat sosiaaliseen aikaan ja paikkaan, jolloin ne heijastavat yhteisössä vallitsevia arvoja ja asenteita. Nämä kulttuuriset ajattelutavat ja mallit suodattavat sekä jäsentävät muistojamme, joten yhteisössä kullakin ajanjaksolla vallitsevat arvot, asenteet sekä olosuhteet ovat läsnä kulloinkin muistoissamme. (Saarenheimo 1997, 69–70.) Tällöin kyseessä ovat yhteiset eli kollektiiviset muistot. Giddens yhdistää tradition muistiin, etenkin kollektiiviseen muistiin, sillä samoin kuin traditio niin myös muisti koskee ainakin jossain mielessä menneisyyden organisointia

suhteessa nykyisyyteen. Traditio on väline kollektiivisen muistin organisoimiseksi. Yksityinen traditio on samanlainen mahdollisuus kuin yksityinenkin kieli. (Giddens 1994, 63–64; Giddens 1995, 92–93.)

Yhteisöt, joissa haastateltavat ovat eläneet, ovat luoneet kehykset sille, mitä he muistelevat, mikä on muistelun ja tarinankerronnan arvoista ja mitä heidän odotetaan muistavan. Muistot kylläkin voivat – ja usein myös niin tekevät – risteillä kulttuurisesti yhteisesti jaettujen ja henkilökohtaisten muistojen välillä. (Kemppainen 2001, 40.) Muistin kollektiivisuus vahvistaa ryhmätunnetta, sillä kollektiivisella muistilla vahvistetaan samanlaisuutta korostaen ryhmän jäseniä yhdistäviä tekijöitä ja niitä tekijöitä, jotka erottavat heidät muista ryhmistä (Halbwachs 1992, 23). Vaikka kollektiivinen muisti antaa muistamiselle puitteet, silti jokainen henkilö itse valikoi muistiinsa tallentuvan aineksen (Knuutila 1996, 88).

Kollektiiviset eli kulttuuriset muistot liittyvät omaa elinympäristöä ja yhteiskunnan vallitsevia olosuhteita koskeviin muistoihin. Menneisyyden kertaaminen ja tulkinta kertomalla on lisäksi historiallisten, monia ihmisiä koskeneiden tapahtumien käsittelyä ja kertojan elämänvaiheiden suhteuttamista julkiseen historiaan. Tällöin voidaan puhua kansanomaisesta historiasta, joka liittyy kollektiiviseen muistiin. (Ukkonen 2000, 21.) Eri kertomuksissa voi havaita samoja yleistyksiä, jotka ilmentävät vallitsevaa kollektiivista käsitystä. Kaikilla haastateltavillani oli kokemuksia sodanjälkeisestä asuttamisesta, rakentamisesta ja raivaamisesta.

H: Nyt mulla tässä ennäähän tähän metsään liittyen, vai onko Sinulla vielä jotain?

V: Ei ole. Kyllä tässä aika tarkkaan tuli kerrattua. Kyllähän niitä juttuja paljoki sitten ajan kanssa muistii, mutta ei näin äkkiseltään siihen oo mitään. Ei tiiä oliko tästä mitään hyötyä kellekään, vai tuota.

H: No kyllä niistä aina.

V: Jotakin mieleenkin jäi.

H: Niin, niin on.

V: Samat asiathan ne on suurin piirtein meillä tiällä kaikilla. Ei tiällä näistä nuapureistakaan niin. (H 14)

Menneitä tapahtumia ja kokemuksia muistellaan paikkojen kautta ja avulla (Kosonen 1998, 32). Maailma nähdään, ymmärretään ja tulkitaan

aina jostakin paikasta käsin. Muistoina esiintyvät ajan ja paikan sidokset rakentavat ja muokkaavat myös sen itseyden tai minuuden, jollainen kukin meistä tuntee olevansa. Jos kadottaisimme muistomme, alkaisi minuutemme menettää rajojansa ja hajota. Pauli Tapani Karjalainen nimittää tätä topobiografiaksi, joka on elämäkerrallisten paikkakokemusten tulkin-taa. Meillä jokaisella on elämäkertamme ja niin muodoin elämäkerralliset paikkamme. Ne jäävät aina aukkoisiksi, sillä elämässä on aina myös jotakin sanoin kuvaamatonta. Elämäkerralliset paikat kiertyvät auki muistoissa. Koska kukaan toinen ei muista samalla tavalla kuin itse muistamme, ei ole olemassa kaikille samanlaisia paikkoja. (Karjalainen 2006, 83.)

Aineistoa kerätessäni siirryin aina haastattelun alussa heti haastateltavan esittelyn jälkeen asutustilan saantiin ja näin paikansin muistelut tiettyyn paikkaan, josta oli hyvä lähteä muistelemaan. Ohjasin myöhemmin tutkimustehtävän mukaisesti muistelua nimenomaan metsään liittyviin tapahtumiin.

Kollektiivinen tai sosiaalinen muisti voi viitata myös siihen, että itse koetuiksi luullut mielikuvat menneistä tapahtumista voivatkin olla toisen käden vaikutelmia eikä itse henkilökohtaisesti koettuja. Nämä tarinoista, paikallisista puheista, lehdistä ja televisiosta juontuvat mielikuvat voivat olla jopa voimakkaampia kuin omat henkilökohtaiset kokemukset (Thompson 1988, 137.) Halbwachsin (1992) mukaan yksilöt muistelevat, mutta yhteisö määrittelee sen, mikä on muistelemisen arvoista ja sen, mitä täytyy muistaa. Yksilöt identifioituvat yleisiin, yhteisesti merkityksellisiin tapahtumiin, jotka ovat olleet tärkeitä heidän yhteisölleen. Yksilöt muistavat ominaan sellaista, mitä eivät ole itse varsinaisesti kokeneet. Yksilön muistoihin kokemistaan tapahtumista kietoutuu asioita, jotka eivät ole alun perin itse tapahtumiin liittyneitä. (Korkiakangas 1996, 28.)

Ihmisten muistoja omasta perhehistoriastaan ja kollektiivisesti jaettuja muistoja yksittäisten ihmisten menneisyydestä on luonnehdittu käsitteellä ylisukupolviset muistot (Haveren 1978; vrt. Vansina 1985). Etenkin elämäkokemuksiin perustuvat kertomukset voivat siirtyä sukupolvelta toiselle, jos niiden sisältö on muistamisen arvoista (Ukkonen 2000, 26). Näitä ylisukupolvisia muistoja tulee esille asutustilallisten perillisten haastatteluissa. Seuraavassa haastattelupätkässä 1950-luvulla syntynyt toisen polven asutustilallinen muistelee Karjalasta tulleen sukunsa asettumista tilalle.

Ne rakensi siihen talon porukalla, ja minä luulen ni ei ne kauan siinä talossa asunu, ku ne navetan tekivät. Ja navetan vintissä asu osa porukkaa, ja osa asu siinä vanhassa saunamökissä, siinä rantapenkalla. Tekivät talon. (H19)

Ihmisten kyky ja tavat järjestää, muistaa ja prosessoida havaitsemaansa informaatiota pohjaavat ajatukseen siitä, että ihminen organisoii ja tulkitsee havaintojaan maailmaa koskevan kokemuksensa mukana hahmottuneiden tietorakenteiden avulla. Yleisemmin käytettyjä teoreettisia käsitteitä, joiden kautta tiedon käsittelyä ohjaavia kognition peruselementtejä on kuvattu, ovat skeema, kehys, käsikirjoitus ja suunnitelma. Deborah Tannenin (1979) mukaan kaikki nämä kompleksiset termit ja lähestymistavat vastaavat R. N. Rossin (1975 sit. Siikala 1984) yksinkertaista käsitettä ”odotuksen struktuurit”. Odotuksen struktuurit, joiden pohjalta yksilö järjestää maailmaa koskevaa tietoaan sekä käyttää tätä tietoa tulkitessaan uusia tapahtumia ja kokemuksia, pohjautuvat hänen varhaisempaan kokemukseensa maailmasta tietystä kulttuurissa (Tannen 1979, 138–139). Havaintojen järjestämistä, varastointia ja prosessoimista koskevat tietorakenteet ovat kulttuurisidonnaisia, joskin ihmisen psykofyysinen olemus rajaakin muistin toiminnan ja tietojen käsittelyn ehdot. (Siikala 1984, 19.)

Jo 1930-luvulla F. C. Bartlett käytti skeema-käsitettä muistin tutkimuksen pioneerityössään *Remembering* (1932), jossa hän katsoi, että muisti toimii pikemminkin konstruktiiivisesti kuin muodostaen varhemin havaittujen ärsykkeiden varaston. Hän katsoi muistin järjestyvän aktiivisiksi, kehityskelpoisiksi malleiksi tai kaavioiksi. Bartlettin mukaan yksilö pyrkii asioita hahmottaessaan ja mieleen palauttaessaan ensin saamaan yleiskuvan kokonaisuudesta, jonka pohjalta hän sitten kehittää mahdolliset yksityiskohdat. (Bartlett 1932, 201–206.)

Van Dijkin mukaan muistin toimintaa hallitsee kaksi erilaista tiedon järjestämisen muotoa, jotka ovat systemaattinen ja prototyyppinen tiedon järjestäminen. Systemaattinen tiedon järjestäminen perustuu semanttisiin suhteisiin ja perustavanlaatuisiin semanttisiin ominaisuuksiin. Sen avulla luokittelemme ja vertailemme asioita; esimerkiksi havaitsemme ja kutsumme koiraa eläimeksi ja taloa rakennukseksi. Prototyyppinen tietokin koskee maailman ”rakennetta”, mutta toisella tavalla. Prototyyppinen tieto sanoo jotakin siitä, miten asiat normaalisti, tavallisesti, tyyppillisesti

jne. ovat. Systemaattisen tiedon perusteella tiedämme jotain hyvin yleisiä esimerkiksi tuolien ja pöytien, huutamisen ja kutsumisen suhteista. Prototyypin tieto sen sijaan kertoo esimerkiksi, miltä tuoli meidän omassa kulttuurissamme normaalisti näyttää ja mitkä tuolit tästä syystä ovat outoja tai huvittavia. Käsitteet skeema, kehys tai käsikirjoitus on kehitetty tavoittamaan juuri tätä prototyypistä tietoa, mitä meillä on maailmasta. (van Dijk 1980, 232.) Tällä tavoin skeema antaa kokemuksille ja havainnoille merkityksen muistissa olevien prototyyppien avulla (Siikala 1984, 20–21).

Skeema kuvaa lineaarisesti tai hierarkkisesti järjestyneitä tietorakenteita, jotka sopivat toimintojen tai tapahtumien kulun kuvaukseen. Kun ajatellaan diskurssin tyyppejä, kehykset auttavat kuvaavien tekstien rakentamisessa ja skeemat puolestaan helpottavat kertomuksen luomista ja ymmärtämistä. (de Beaugrande 1980, 165.) Kertomushan rakentuu tiettyyn järjestykseen asettuvien tapahtumien ja tekojen varaan. Usein tätä järjestyksestä kuvataan nimenomaan ajallisesti. Ajallisen peräkkäisyyden ei tarvitse välttämättä jäsentää tarinan kulkua, vaan myös muut kertomuskomponentit voivat määrätä sitä. De Beaugranden mukaan kertomusteksti koostuu tapahtuma- ja toimintakäsitteiden määrätynsuuntaisista ketjuista, joissa yhdyssiteinä toimivat useasti syy-yhteys, perustelu, mahdollistaminen, tarkoitus sekä ajallinen läheisyys (de Beaugrande 1980, 255; Siikala 1984, 22–23.)

Opitut skeemat ja kulttuuriset kehykset ohjaavat kertomuksen muotoutumista jo kokemuksista tai havainnoista lähtien. Wallace L. Chafe on tarkastellut niitä prosesseja, joiden avulla muistiin painuneesta tapahtumasta sukeutuu kertomus. Kerrontatapahtuma on jo sinällään tulkintaa, sillä kieli ei voi viestittää kaikkia yksilöllisen kokemuksen erityispiirteitä. Puhujan mielessä on jo ennen kertomista tiettyjä stereotyyppisiä malleja eli tieto siitä, miten asiasta ylimalkaan tavataan kertoa. Skeema siis määrää, miten kertomus järjestetään käsitteellisesti, mitä asenteita ja odotuksia meillä sitä kohtaan on ja miten puhumme siitä. Skeeman avulla emme vain järjestä puhetapahtumaa, vaan skeemat ovat myös tapoja havainnoida ja tulkita ympäröivää maailmaa ja sen käyttäytymistä. (Chafe 1977, 222–224; Siikala 1984, 25–26.)

2.3 Elämäkertomukset ja hermeneuttinen tulkinta

Elämästä kertominen on väylä, jonka avulla henkilökohtainen inhimillinen elämä ja maailma tulevat merkityksekkääksi. Näihin kertomuksiin liitetään tietoa, kokemuksia ja tunteita, jotka sitten välitetään toisille ihmisille. Kerronnallisuuden avulla teemme merkityksistä kommunikoitavia ja intersubjektiviisiä; siirrämme merkityksiä ihmisten välillä. (Lehtonen 1996, 16; Sintonen 1999, 37.) Laajassa mielessä voidaan sanoa, että kertomus välittää ihmisen ja maailman välistä suhdetta (tällöin on kyseessä referentiaalisuus), ihmisen suhdetta toisiin ihmisiin (kommunikaatio) sekä ihmisen suhdetta itseensä (itseymmärrys) (Sintonen 1999, 50).

Kertomus itsessään on kulttuurisesti muodostunut ja siinä muodossa vaikuttaa myös kertojan omiin kokemuksiin itsestään ja ympäristöstä (Öberg 1997, 73–75). Elämä ja kertomus elämästä ovat erillisiä mutta eivät toisistaan riippumattomia. Elämäkertomukset ovat luonteeltaan reflektiivisiä, jolloin kertoja ja kertomuksen päähenkilö ovat samoja henkilöitä ja se, kuinka hän muistaa kertomuksessaan menneyttä, on aina seurausta itse tehdystä jälkikäiteistulkinnasta (ks. Juhila 1996, 186–187). Ihminen kertojana ei ole passiivinen suhteessa menneeseen, vaan tulkitsee jatkuvasti uudelleen, mitä hänen elämässään on tapahtunut suhteessa syntyvään kertomukseen (Öberg 1997, 75–76).

Elämäkertomusten rakenteistumisen ja kerronnan suhteen sekä kertomusten tulkinnallisuuden perusteella Öberg (1997, 80) erottaa tarinoiden ja todellisuuden välillä neljä kerrosta: eletty elämä, koettu elämä, kerrottu elämä ja tulkittu elämä. Verrattuna Ricoeurin kertomuksen tulkinnassa käyttämiin käsitteisiin, joita tarkastelen myöhemmin, kaksi ensimmäistä – eletty ja koettu elämä – vastaavat jotakuinkin esiymmärrystä, kerrottu elämä juonentamista ja tulkittu elämä on uudelleen ymmärtämistä (Ricoeur 1984). Tämä tuo selvästi esille sen, että kertomus elämästä ei ole vain tapahtuneen suora heijastus, vaan siinä on yksilö- ja tilannesidonnaisuuden lisäksi mukana vahva kulttuurinen sidonnaisuus (Vilkkö 1997, 92). Kertomukset ovat haastateltavien kuvauksia kokemistaan tapahtumista ja myös perimätietona kuulemistaan muistoista ja kokemuksista. Lopulta kukin kuulija tai lukija tulkitsee tarinoita omasta kulttuurisesta ja sosiaalisesta kontekstistaan käsin (Raninen-Siiskonen 1999, 29).

Kertoessaan elämäkertomustaan yksilöllä on mielessään malli siitä, millä tavalla elämän episodit liitetään ehjäksi kertomukseksi. Usein syntyykin juonellinen kertomus toisistaan riippumattomien irrallisten tapahtumien kokoelman sijasta. Kertomuksen sisällä voi olla useampia pieniä kertomuksia. Nämä pienet kertomukset liittyvät aina jollakin tavalla laajempaan kertomukseen. (Huotelin 1992, 69.) Juonellisuus voi ilmetä esimerkiksi syy–seuraussuhteina tai juonellisuuden suhteena päämäärään. Juonellisuus johtaa alkutilasta päätötilaan ja luo asioiden välille syy–seuraussuhteet. Tarinat saattavat kytkeä hyvinkin monenlaisia syy–seuraussuhteita toisiinsa. Niihin saattaa liittyä dramatiikkaa ja emotionaalisia jännitteitä. Kertomukseen valitaan juonen kannalta relevantit asiat. Kertomuksen suhteet ovat tavallisesti merkitysten ja ihmisten toiminnan kautta välittyneitä. Kertomukset ovat myös ajallisesti eteneviä, mutta ajallisuus ei ilmene välttämättä lineaarisena aikana. Kertomus voi jaksottua merkityksellisiksi tapahtumiksi, joilla on alkutila, jota seuraa liike eli muutos ja loppu eli ratkaisu. Tällöin on kyse tarinallisesta ajasta, ja tarinalla alku, keskikohta ja loppu. (Hänninen 1999.)

Kertomuksen luonteenomainen aikamuoto on imperfekti, mennyt aika. Kerronnassa voidaan luoda tapahtuneesta yhä uusia tulkintoja. Kertomalla tarinaansa ihminen voi saada aikaan sosiaalisia vaikutuksia, jakaa kokemuksiaan ja välittää tietoa, saada jäsenyyksilleen sosiaalista vahvistusta sekä reflektoida kokemustaan. Kertomus siirtyy sosiaaliseen tarinavarantoon kuulijoiden resurssiksi, jota he voivat käyttää hyväksi oman elämänsä tulkinnassa. Sosiaalinen tarinavaranto sisältää kaikki ne tarinat, joita ihmiset kohtaavat sosiaalisessa vuorovaikutuksessa tai kirjojen ja tiedotusvälineiden kautta. Sosiaaliseen tarinavarantoon tuotetaan jatkuvasti uusia tarinoita, jotka erilaisten suodattumisprosessien kautta asettuvat eri ihmisryhmien käytettäväksi. Tästä varastosta omaksutaan tarinoita koko elämänhistorian ajan. Osa tarinoista unohtuu, mutta osa jää mieleen ja siirtyy henkilökohtaiseksi tarinavarannoksi. Henkilökohtainen tarinavaranto sisältää myös omissa henkilöhistoriassa kertyneet tarinallisesti tulkitut kokemukset. (Hänninen 1999, 21–22.)

Elämäkertomus on yksinkertaisesti henkilön kertomus omasta elämästään tai siitä, mitä hän pitää merkittävänä osana tuota elämää. Siitä syystä se on henkilökohtaista kerrontaa, persoonallisen kokemuksen ilmaus ja keskusteluyhteydessä syntyvänä perimmäiseltä olemukseltaan

puhuttua sanaa. (Aro 1996, 51; Atkinson 2002, 125–126; Titon 1980, 276; Ukkonen 2000, 27.)

Koska haastattelutilanteessa syntynyt elämäkertomus on vuorovai-
kutuksen tulosta, se ei ole itsenäinen eikä rajattavissa oleva, vaan se on
avoin ja eri tilanteissa erilailta tuotettu, päättymätön kertomus (Ukkonen
2000, 33).

Anna-Leena Siikala (1984) määrittää Jeff Todd Titonin (1980) käyt-
tämän life story -käsitteen elämäkertomukseksi poiketen Päivikki Suo-
jasen (1982, 53–54) suomennoksesta elämäntarina. Siikalan mukaan
tarina-käsite viittaa sellaisiin lajityypillisiin piirteisiin (muodon ja sisällön
stereotyypisyys), jotka eivät sovi luonnehtimaan ”kertomus elämästäni”
-tyyppistä yksilöllistä puhuntaa. (Siikala 1984, 142–143.) Myös Teppo
Sintonen (1999) ja Harri Jokiranta (2003) ovat käyttäneet elämäkerto-
mus-käsitettä kuvatessaan narratiivisen haastattelun tuloksena syntynyttä
kertomusta. Elämäkertomus on tällöin haastattelutilanteessa puhumalla
tuotettu kertomus omasta elämästä.

Kun omaelämäkerrassa on kysymys kirjoittajan ja lukijan välisestä
suhteesta, tuotetaan elämäkertomus puhujan ja kuuntelijan välisessä ta-
pahtumassa. Fyysisesti ja sosiaalisesti läsnä olevana haastattelija vaikuttaa
siihen mitä ja miten puhutaan, kun taas kirjoittajan kuvittelema sisäis-
lukija on mukana kirjoittajan ajatuksissa kirjallisen elämäkertomuk-
sen tuottamisessa. (Jokiranta 2003, 52.) Sintonen (1999, 173) mielestä
elämäkertomuksen yhteydessä pitäisi pikemminkin käyttää monikkoa
elämäkertomukset, koska elämäkertomus sisältää useita eripituisia ja
erillisiä kertomuksia, jotka juonellistamisen kautta tulevat merkityksel-
lisiksi ja yhtenäisemmäksi kertomukseksi. Jokiranta (2003, 52) nimittää
näistä osakertomuksia tarinoiksi.

Haastattelussa kertomus muodostuu tarinoista, jotka liittyvät haasta-
tellun elämän kokemuksiin ja ovat näin ollen henkilökohtaista kerrontaa
elämästä. Tarinoista muodostuu kertomuksia, joista puolestaan raken-
tuu aina kunkin haastattelussa puhuvan haastateltavan elämäkertomus.
(Jokiranta 2003, 52.) Sintonen (1999, 63) tuo esille, että tarinalla viita-
taan siihen, mistä arkisesti puhutaan kertomuksen juonena. Rimmon-
Kenan (1991, 9–10) katsoo tarinan (story) olevan yksi kolmesta kerto-
makirjallisuuden elementistä tai aspektista. Kaksi muuta ovat teksti (text)
ja kerronta (narration). Tarina on tapahtuminen jatkumo, joka jäsentää
tapahtumat kronologiseen järjestykseen, eli tarina vastaa juonta. Lisäk-

si tarinaan kuuluvat siinä toimivat henkilöhahmot. Tarina on abstraktio kahdessa merkityksessä. Tapahtumat eivät esiinny tekstissä kronologisessa tai loogisessa järjestyksessä. Tarina ei myöskään ole itsessään näkyvillä, vaan se täytyy abstrahoida tekstistä. Se on siten aina konstruktio (Rimmon-Kenan 1991,13).

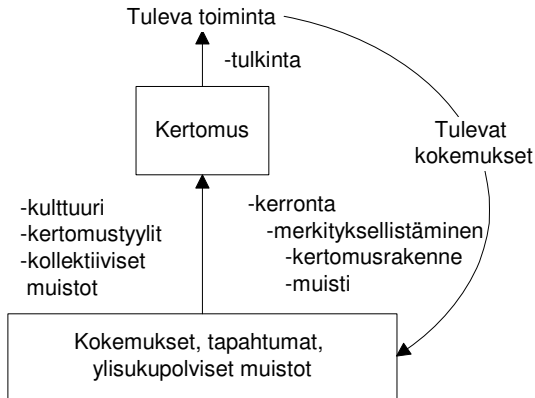
Elämäkertomus on eräänlainen tulkinnallinen tapahtuma nykyisyydessä, jossa yksilö tarkastelee omaa elettyä elämäänsä ja ilmaisee persoonallisen näkemyksen omasta identiteetistään. Haastattelutilanteessa elämäkertomus syntyy haastateltavan ja haastattelijan kielellisessä vuorovaikutuksessa, jossa tavoitteena on saada haastateltavan oma ääni kuuluviin. (Huotelin 1992, 17–18.) Elämäkertomus kuvastelee kertojan persoonallisuutta ja minä-käsitystä; se voi olla osin fiktiivinen, kuviteltu kertomus, joka saattaa paljastaa paljonkin hänen motiiveistaan ja sisäisestä elämästään. Kuvatessaan, kuka kokee olevansa ja kuinka tuli sellaiseksi kuin on, kertoja samalla vahvistaa omaa identiteettiään. (Titon 1980, 278–290.) Laura Aro (1996, 74) käyttää tämän tyyppisestä elämäkertomuksesta termiä identiteettikertomus, joka on kertomus minusta, kun taas elämäkertomus on kertomus elämästäni. Itse katson elämäkertomukseen sisältyvän identiteettikertomuksen. Kertoessaan elämästään ihminen rakentaa samalla tahattomasti tai tarkoituksella myös omaa identiteettiään, tai paremminkin narratiivinen identiteetti muodostuu kerronnan tuloksena. Ihminen paljastaa puhuessaan sen, kuka hän on, eli tuo esille yksilöllisen identiteetinsä (Arendt 2002, 182). Elämäkertomuksiin sisältyy siis myös identiteettikertomus, tai paremminkin useampia identiteettikertomuksia, sillä tarkastelun kohteena ei ole koko ihmisen elämän kattava yhtenäinen identiteetti. Identiteettikertomuksetkin ovat avoimia, sillä ihmiset kertovat niitä koko elämänsä ajan eri konteksteissa ja eri ihmisille (Ukkonen 2000, 34).

Tutkimuksessani olen kiinnostunut ihmisten kokemuksista ja heidän tapahtumille antamista merkityksistä, joiden tarkasteluun asutustilallisten kertomukset elämästään tilalla antavat mahdollisuuden. Sekä haastattelukertomuksissa että kirjoitetuissa kertomuksissa asutustilalliset hahmottavat maailmaa, antavat merkityksiä kokemuksilleen ja ilmaisevat ymmärrystään tapahtumista narratiivisesti. Samalla kerronnassa luodaan uusia tulkintoja tapahtumista ja tehdään arviointeja niistä odotuksista, joita kertojalla on tapahtuma hetkellä tulevaisuuden suhteen. Nämä koh-

dat voidaan tunnistaa kertomuksista odotuksenosoittimien avulla. Nämä yksittäiset sanat – kuten yleensäkin sanat ja lauseet – saavat merkityksensä vasta osana laajempaa kertomusta ja osakertomukset osana koko elämäkertomusta.

Usein tarinaa ja kertomusta käytetään synonyymina tai tarinan ja kertomusten käsitteitä on määritelty useilla eri tavoilla riippuen tieteenaloista ja käyttötarkoituksista. Työssäni käytän kertomus-sanaa kuvaamaan niin laajempaa kertomusta kuin osakertomuksia. En myöskään käytä tarina-sanaa viittaamaan juoneen, vaan käsitän tapahtumien jatkumon juonena. Pysin käyttämään työssäni kertomus-käsitettä tarinan sijaan, mutta katson niiden olevan lähinnä toistensa synonyymeja. Katson elämäkertomusten muodostuvan ihmisten kertomista tai kirjoittamista omaan elämäänsä liittyvistä tapahtumista, osakertomuksista. Näin työssäni elämäkertomus viittaa sekä haastatteluaineistoon että kirjoituskilpailuaineistoon.

Kertomuksen muotoutumiseen liittyy useita tekijöitä (kuva 2). Kertomus syntyy toiminnan tuloksena, jolloin kerronnan avulla merkityksellistämme tapahtumia ja kokemuksia. Kerrontaan vaikuttaa muistimme ja kulttuurisesti opittu kertomusrakenne. Näin pyrimme varmistamaan ymmärretyksi tulemisen. Henkilökohtaisiin kertomuksiin tulee aineksia myös kollektiivisista muistoista, kulttuurista ja valitusta kerrontatyylisestä. Kertomukset vaikuttavat myös odotuksiimme ja tulevaan toimintaamme.

Kuva 2. Kertomuksen muotoutuminen.

Elämäkertomuksen kertojan voidaan sanoa olevan kertomusta kertoessaan elämänpolkunsä risteyksessä, jossa hän nykyisestä elämäntilanteestaan muistelee elämänsä merkityksellisiä tapahtumia menneisyydestä, mutta ajatuksiltaan ja toiminnaltaan hän on orientoitunut tulevaisuuteen. (Rannikko & Tervo 2006, 278.)

Samalla, kun ihminen kertoo toiselle itsestään ja elämästään, hän ulkoistaa kertomuksen eli jakaa sen muiden kanssa. Kertomus muuttuu tulkintakehykseksi uusille kokemuksille ja kertomuksille. (Heikkinen 1999, 195–197.) Analyysivaiheessa keskiöön nousee tekstien tulkinta. Näin työni fenomenologisista lähtökohdistaan huolimatta kiinnittyy lopulta hermeneuttiseen perinteeseen. Hermeneuttisesta näkökulmasta ihmisen elämä on siis narratiivisen tulkinnan prosessi, ja siinä kertomukset ovat elämän tulkintoja. Elämä ja kertomus eivät ole erillisiä asioita, vaan ne saavat merkityksensä keskinäisen vuorovaikutuksensa kautta. (Widdershoven 1993, 4–6.) Työni jäsenitys tapahtuu Arendtin aktiviteettikäsitteiden kautta, mutta otan tulkinnassa avukseni Ricoeurin (1991) kertomusten teorian ja hänen näkemyksensä tulkinnasta ja identiteetistä. Hänellä teksti toimii kielellisenä yksikkönä toimien välittäjänä temporaalisen kokemuksen ja kerronnan välillä. Ricoeurin mukaan hermeneutiikalla on fenomenologiset juurensa.

Fenomenologisesti ajateltuna inhimillinen kokemus on aktiivista toimintaa, jossa uudet kokemukset tulkitaan aiemmin muotoutuneen merkitysjärjestelmän pohjalta ja integroituvat sen osiksi. Asiat näyttäytyvät aina merkityksellisinä, ja yksittäisten asioiden merkitykset juontuvat suhteestaan ihmisen projekteihin. Merkitykset tässä mielessä eivät ole pelkästään kielellisiä, joskin kielelliset merkitykset voivat suunnata myös ei-kielellistä merkityksenantoa. Inhimilliselle kokemukselle on ominaista menneen, nykyhetken ja tulevan yhdistävä ominaisuus ja tämä yhdistää ne kerronnallisuuteen. (Hänninen 1999, 24–25.)

Hermeneutiikkaa ja fenomenologiaa yhdistää sama peruskysymys suhteesta merkityksen ja itsen välillä, suhteesta ensimmäisessä tapauksessa ymmärrettävyyden ja toisessa refleksiivisyyden välillä (Ricoeur 1976; Ricoeur 2000). Itseymmärryksen välittyä aina merkkien, symbolien ja tekstien kautta, joten kaiken inhimillisen kokemuksen alkuperäinen tila on kielellistä. Tulkinta tapahtuu tekstin sisäisen mielen tasolla toimivan ymmärtämisen ja selittämisen dialektiikan kautta. Ymmärtämisellä Ricoeur

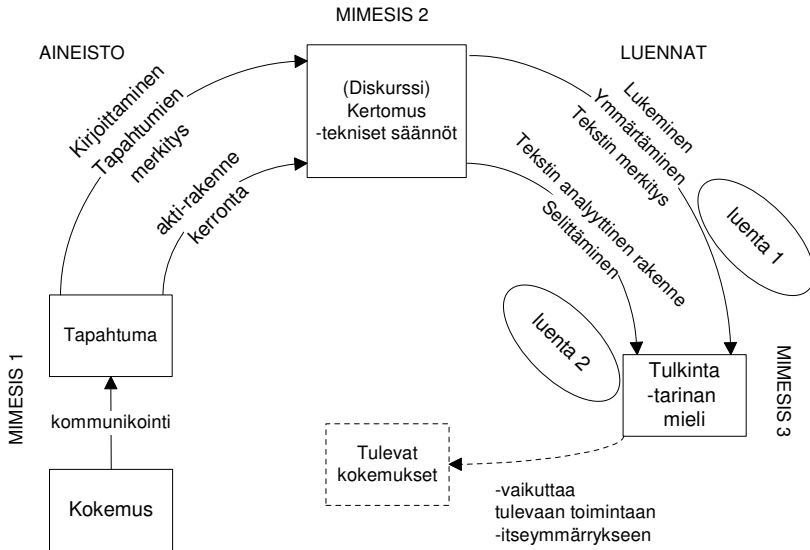
tarkoittaa kykyä ottaa itselleen uudelleen haltuun tekstin rakenteistumisen työ. Tulkinnassani pyrin ensimmäisessä luennassani juuri ymmärtämään tekstin (kuva 3). Selittämisellä tarkoitetaan tämän ymmärtämisen päälle kiinnittyvää toisen asteen operaatiota eli rakenteistumisen työn alla lepäävien koodien tuomista päivänvaloon, joka edustaa analyysini toista luentaa (kuva 3). Ricoeur pyrkii sijoittamaan narratiivisten juonien ”mielen” analyysin ymmärtämisen teorian taustaa vasten, rajoittuen sen epistemologiseen käyttöön. (Ricoeur 1991a, 2–19.) Näin eritasoisten luentojen dialektiikka ohjaa tulkintaani, joka pyrkii paljastamaan kertomusten mielen.

Kertomus ei ole olemassa ilman sen kertojaa eikä lukijaa, mutta ollessaan olemassa se on lisäksi kertojan ja lukijan välissä tekstinä. Kertomuksella on kolme aspektia: kirjoittaminen, teksti ja lukeminen. Kertomuksellinen tekstin maailma on toiminnan maailman ja lukijan maailman välissä, niiden välittäjänä ja ymmärryksen avittajana. Ricoeur toteaa tekstin luonteesta: ”Se on välittymistä ihmisen ja maailman, ihmisen ja ihmisen ja ihmisen ja hänen itsensä välillä” (Kaunismaa & Laitinen 1998, 179–180; Ricoeur 1991b, 27.)

Kertomus liittyy olennaisesti ajan ymmärtämiseen. Narratiivinen aika välittää subjektiivisen kokemuksellisen ajan ja objektiivisen tapahtumisen ajan välillä. Kertomuksen aika ei ole yksinkertaista lineaarisuutta, sillä muistellessa liike tapahtuu taaksepäin. Lineaarisuus rikkoutuu myös tiivistettäessä tapahtumia ymmärrettäväksi kokonaisuudeksi. Kokemuksesta muotoutuu kulttuuristen merkkien kautta tulkittu kokonaisuus. (Hyvärinen 2004, 304; Ricoeur 1991b, 27–28.) Ajallisuus on yhteistä sekä kokemukselle että kertomukselle.

Tekstin sallima etäisyys tekee mahdolliseksi tarkastella tapahtumia ja kokemuksia toisin. Juuri tekstin etäisyys toiminnan ja elämisen maailmasta tekee mahdolliseksi sanoa jotakin uutta, jotakin muutakin kuin vain sen, mitä toiminnan tilanteessa on ollut mahdollista. Myös tekstin kyky syntetisoida tapahtumien heterogeeniset elementit yhdeksi tekstin kokonaisuudeksi auttaa ymmärtämään tapahtumia toisin. Näin kertomukset voivat syventää tai muokata toimijoiden ymmärrystä maailmasta ja itsestään. Näin ollen kertomukset eivät ole toiminnan maailmalle vieraita, vaan ne voivat konstituoida toimintaa. (Kaunismaa & Laitinen 1998, 180–187.) Etäännyttäminen avaa mahdollisuuden arviointiin.

Toiminnan sanasto, jolla toimijat ymmärtävät tekemisensä, yhdistää toiminnan kertomukseen. Koko esikerronnallisen kokemuksen ajatuksen tarkoitus on pohjustaa ajatusta elämästä syntyvässä olevana tarinana (Hyvärinen 2004, 305; Ricoeur 1984; Ricoeur 1991b, 29.) Kertomus elämästä syntyy aktiivisesti työstäen, ja kerrottu tai luettu kertomus ovat yhteydessä elämään monella eri tavalla (Ricoeur 1991b, 27). Toisaalta yksilö on jo kietoutunut kertomuksiin, ennen kuin ensimmäistäkään on kerrottu. Toiminnan ja sitä kuvaavan kertomuksen välillä valitsee ”mi-meettinen kehä”, jossa loppu viittaa takaisin alkuun. Toiminnasta kertova tarina tulee siis malliksi kertomusta seuraavalle toiminnalle, erityisesti kertomusten skemaattisuuden ja traditionaalisuuden vuoksi (Hyvärinen 2004, 305; Ricoeur 1984, 76.)

Kuva 3. Elämän narratiivisen tulkinnan kehä, jonka olen kehittänyt Ricoeurin tukeutuen.

Kertomuksen synnyn ja elämän narratiivisen tulkinnan prosessi on kolmivaiheinen (kuva 3): esiyymmärrys (mimesis 1), juonellistaminen (mimesis 2) ja uudelleenymmärtäminen (mimesis 3). Kertomuksien avulla ihminen merkityksellistää kokemuksiaan. Toiminnan maailma

on symbolisesti välittynyt ja merkityksinä ymmärretty ja sitä kutsutaan esiymmärrykseksi. Siihen liittyy myös käsitys ajallisuudesta. Se muodostuu toiminnan rakenteista, ja tapahtumien merkitys tuotetaan kerronnan avulla käyttäen kulttuurin muovaamia kertomusrakenteita. Kertomus saa juonellistamisen kautta kokonaisvaltaisen luonteen alkuineen ja loppuineen. Juoni sitoo yhteen ristiriitaiset tapahtumat henkilöineen ja tavoitteineen. Juonentaminen vaatii aktiivista henkistä prosessia, ja se voidaan nähdä arviointina. Ymmärtäminen ei tapahdu kausaalisuuden pohjalta, vaan juonen seuraamisen kautta. Juonellistaminen tekee synteesin myös tapahtumien ajallisuudesta. Jokaisessa kertomuksessa on kahdenlaista aikaa: toisaalta pelkkää tapahtumien esitettyä peräkkäisyyttä ja toisaalta ajan organisointia kertomukselle ominaiseen integroituneeseen tapaan. (Hyvärinen 2004, 305.; Kaunismaa & Laitinen 1998, 182–184; Ricoeur 1984, 54, 64–70; Ricoeur 1991b, 21–22.) Toiminta konfiguroituessaan kertomukseksi refiguroituu uudeksi ymmärrykseksi toiminnasta. Kehämäisyys ei tarkoita paluuta alkupisteeseen, vaan ymmärtäminen on muuttunut. Kysymyksessä on hermeneuttinen kehä.

Aineiston syntyprosessi sijoittuu elämän narratiivisen tulkinnan prosessin alkuun (kuva 3), jolloin kokemukset kerrotaan tai kirjoitetaan kertomuksiksi. Suullisessa kerronnassa kertoja ja vastaanottaja ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Kirjoittamalla kerronta voidaan kiinnittää tekstiksi, jolloin suora yhteys tulkitsijaan eli lukijaan katkeaa. Aineistoni syntyavastaan riippumatta, kirjoitetut kertomukset ja suulliset haastattelut, jotka olen kirjoittanut nauhalta tekstiksi, ovat tulkintavaiheessa kirjoitettuna teksteinä. Ensimmäisen luennan tarkoituksena on tekstin ymmärtäminen, jonka apuna olen käyttänyt kertomuksen rakenteiden ja teknisten sääntöjen antamia vihjeitä. Niiden avulla olen luonut metodologisen välineistön, analyysikehikon, tekstin selittämistä ja tulkintaa varten, joka tapahtuu toisessa eli lähiluennassa (kuva 3). Näin etenen hermeneuttisella kehällä ymmärtämisen kautta tekstin omaksumiseen, jonka pohjalta on mahdollista tehdä tulkintoja. Selittämisen avulla valitaan todennäköisimmät oikeat tulkinnat.

Seuraavaksi kuvaan keskeisempiä käsitteitä – identiteetti, toimijuus, paikka ja tila – ja teen niiden avulla kysymyksiä tutkimusaineistolle ja edelleen pyrin selittämisen kautta tulkintoihin.

2.4 Keskeiset käsitteet – identiteetti, toimijuus, paikka ja tila

Ihmisen syntyessä maailmaan ilmaantuu jotain ainutlaatuista ja uutta. Tämä yksilöllinen ihminen tarvitsee toisia ihmisiä ja puhetta, vuorovai-
kutteisuutta, tullakseen tunnistetuksi ainutlaatuisena yksilönä ja pal-
jastaakseen aikanaan puheessa persoonallisen identiteettinsä. Toimijan
paljastuminen puheessa ja uuden alkaminen toiminnan kautta aloittaa
prosessin, josta lopulta muodostuu tulokkaan elämäntarina, elämänter-
tomus. (Arendt 2002, 180–186.) Tätä laajaa koko elämäämme koskevaa
kertomusta voimme kutsua omaelämäkerraksi tai elämäkerraksi (Linde
1993, 37–38; Vilkkonen 1997, 25), jonka täydellinen merkitys ja ihmisen
identiteetti, sekä kuka joku on, paljastuu lopullisesti vasta elämänter-
tomuksen tultua päätökseen (Arendt 2002, 194–196).

Identiteetin perusmuotona voidaan pitää tietoista ja artikuloitua minä-
tarinaa. Kuvaus minästä voi olla elämäkerrallinen tai keskustelutilanteissa
syntynyt narratiivinen esitys minästä. Olennaista on, että kyse on lingvis-
tisestä (tai semanttisesta) minäkuvauksesta, jonka keskiönä on jokin tai
jotkut sosiaaliset kategoriat ja mahdolliset kerronnan tavat. (Ronkainen
1999, 74–75.) Näin ollen suuret ja pienet kertomukset tai episodit, joista
kirjoitamme itsestämme päiväkirjoissa tai joita kerromme haastatteluissa,
muodostavat narratiivisen identiteetin ytimen ja toimivat samalla itseym-
määrityksen välineenä. (Kaunistama & Laitinen 1998, 192.)

Ricoeur (1992) tähdentää narratiivisuuden keskeisyyttä persoonalli-
sen identiteetin rakentumisessa, ja juuri kertomus on ensisijainen tapa
tulkita itseä eli muodostaa persoonaa koskevaa identiteettiä. Identiteetin
tuottaminen on konstruktivistista toimintaa, ja se perustuu narratiiviselle
ymmärrykselle. Ihmiset uudelleentulkitsevat jatkuvasti minäkertomuk-
sia, jotka tuottavat heille identiteetin, ja tulkintaprosessissa he käyttävät
luovasti kulttuurin tarjoamia kontekstuaalisia kertomuksia. Identiteetti
ei ole ihmisen psyyken sisäinen substanssi, vaan konstruktio, joka koos-
tuu kerronnallisista suhteista. (Ricoeur 1992, 114; Sintonen 1999, 51,
138.) Arendt teki eron narratiivisen identiteetin ja ihmisten fyysisen
identiteetin välillä. Fyysinen identiteetti paljastuu ilman ihmisen toimin-
taa, esimerkiksi siinä miltä heidän kehonsa näyttää ja äänensä kuulos-
taa. Sen paljastuminen, kuka ihminen, on vastakohta sille, mitä ihminen

on. (Arendt 2002, 182.) Arendtin fyysinen identiteetti vastaa Ricoeurin samuus-identiteettiä.

Ricoeur erottaa samuuden (*idem*) ja itseyyden (*ipse*), mikä paljastaa itseyyden sisäisen kaksijakoisuuden. Kun tarkastellaan ihmistä itseään tulkitsevana itseyyden merkityksellisyyden näkökulmasta, huomataan, että yhdessä ääripäässä itseyyden sisällä vallitsee samuutta ja samanlaisuutta, eli samuus ja itseys kietoutuvat toisiinsa. Ricoeur havainnollistaa tätä ihmisen henkilöhahmon tai luonteen pysyvyydellä. Toisessa ääripäässä sen sijaan itseys on täysin vapaa samuus-identiteetistä. Tätä ääripäätä Ricoeur kuvaa lupauksen antamiseen ja pitämiseen liittyvällä itsen pysyvyydellä. (Ricoeur 1992, 119.)

Identiteetin voi toki ymmärtää joko samuutena tai itseyytenä, mutta näiden erottaminen tuo esiin sen, että itseys-identiteetti sisältää ratkeamattomalta vaikuttavan yhtäältä–toisaalta-asetelman. Yhtäältä se on päällekkäinen samuus-identiteetin kanssa ja toisaalta sen kanssa vastakkainen. (Kaunismaa & Laitinen 1998, 168–169; Ricoeur 1992, 114.) Samuus-identiteetin ja itseys-identiteetin ero näkyy siinä, mihin kysymykseen ne pyrkivät vastaamaan. Samuus-identiteetti vastaa kysymykseen 'mitä' ja itseys-identiteetti kysymykseen 'kuka'. Itseys viittaa reflektiiviseen subjektiin, joka voi tehdä tekoja, olla toiminnan agentti tai tarkkailla ja problematisoida itsensä. Samuus liittyy käsillä oleviin ja tämänhetkisiin asioihin, ja niiden voidaan sanoa olevan samoja samuus-identiteetin mielessä. (Ricoeur 1991b, 190–191, 196; Sintonen 1999, 140.)

Samuus-identiteetti ja itseys-identiteetti leikkaavat toisiaan ajallisessa pysyvyydessä. Se on identiteetin ydin. (Ricoeur 1992, 118–119.) Myös laadullinen identiteetti on tarpeen persoonallisen identiteetin määrittelyssä. Käsitämme itsemme jonkinlaisiksi, ja erilaisten samanlaisuuksien kautta hahmottuu se, mikä meille on merkityksellistä. Yleisestä näkökulmasta voidaan kuvailla henkilöiden samanlaisuutta, mutta tällaisesta näkökulmasta ei voida sanoa, onko jokin tietty ominaisuus keskeistä henkilön identiteetille vai ei. Samuus ei siis riitä persoonallisen identiteetin perustaksi. Ihminen on itseään tulkitseva olento, ja ihmisen itsetulkinnat konstituivat sitä, mitä ihminen on. Objektiivinen tarkastelu pelkkänä oliona muiden joukossa hukkaa nämä aspektit kokonaan. (Kaunismaa & Laitinen 1998, 172–174; Ricoeur 1992, 309.)

Ricoeurin mukaan (1992, 122) luonteen-käsitteen avulla voidaan vastata kysymykseen 'kuka minä olen' vastaamalla kysymykseen 'mikä minä olen'. Tällöin itseys ja samuus lankeavat yhteen tottumusten muodostumisen ja eettisen samastumisen myötä. Itseyden produktiivisena välttäjänä kahden ääripään välillä toimivat kertomukset ja niiden pohjalta kirjoitetut tekstit. (Kaunismaa & Laitinen 1998, 177–178; Ricoeur 1992, 122.)

Luonteen määrittelyssä Ricoeur käyttää ensinnäkin tottumusta ja toiseksi identifioitumista arvoihin, normeihin, ihanteisiin, esikuviiin. Tottumus muodostuu jonkin toimintamallin sedimentoituessa persoonallisuuden kerrokseksi. Näin ymmärrämme itseämme kerrostuneiden tottumusten avulla. Tottumukset kuuluvat erottamattomana osana ihmisen persoonaan ja myös vaikuttavat käyttäytymiseen. Toimintamallit eivät sellaisenaan ole osa identiteettiä, niiden sijaan "toiseksi luonnoksi" sedimentoituneet tottumukset ovat sitä. Ne ovat konkreettisia ja ajallisesti pysyviä vastauksia kysymykseen 'kuka olen?' (Kaunismaa & Laitinen 1998, 176.) Näin ajatellen identiteetin muodostumisessa yhdistyvät samuus ja erottuminen sekä kerrottu ja jokin, mikä kerrottaessa tapahtuu (vrt. Ronkainen 1999). Ricoeurin kuvaukset identiteetistä keskittyvät enemmän ihmisen luonteeseen ja tahdonalaiseen pysyvyyteen. Näihin vaikuttavat identifikaatio ja tottumukset. Sintosen (1999, 144) mukaan menneisyys ei ole koskaan läsnä eletyssä elämässä muutoin kuin narratiivisesti välittyneenä. Menneisyyteen on siten mahdollista palata vain kertomuksen kautta.

Itseymmärryksen lisäksi meihin vaikuttavat ne kertomukset ja sosiaaliset kategoriat, joiden varassa minä artikuloidaan. Nämä ovat yhteisiä siinä mielessä, että ne ovat peräisin tietyn ajan ja paikan, ympäröivän yhteisön kertomusvarastosta. Esimerkkitarinat ja kerronnan yleiset säännöt muovaavat sitä, miten minää tulee kuvata. Samalla tavoin ne myös osaltaan määräävät sen, mitä minästä voidaan kertoa. Toisaalta minäkuvauksen perustana ovat historiallisesti muuttuvat sosiaaliset kategoriat. Jotta voisi identifioitua, on oltava jokin nimike, jonka avulla kuvata sitä, mitä on tai mitä haluaisi olla. Lisäksi tarvitaan ryhmä ihmisiä, joihin voi samastua ja jotka vahvistavat sosiaalisen kategorian ja siten myös minän olemassaolon. (Ronkainen 1999, 74–75.) Ronkaisen näkemys identiteetistä ei sulje pois Ricoeurin identiteetti-käsitettä, mutta laajentaa näkökulmaa ympäristöön ja sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Analyysin kannalta se

avaa mahdollisuuden tarkastella subjektipositioita, joiden avulla voidaan määrittää identiteettiä (ks. kuva 4).

Emme aina pidä lupauksiamme ja sitoumuksiamme, mutta narratiivinen välitys voi sitoa rikotutkin lupaukset identiteettiimme. (Kaunismaa & Laitinen 1998, 189–190.) Arendt pitää tärkeänä kykyä tehdä ja pitää lupauksia, sillä se rajoittaa tulevaisuuden ennalta-arvaamattomuutta. Ilman lupausten antamaa sitoutumista ihmissuhteissa olisi mahdotonta saavuttaa jatkuvuutta ja olisimme myös kyvyttömiä säilyttämään identiteettiämme. (Arendt 2002, 240.)

Identiteetti on tilanteinen, moninainen, fragmentoitunut ja voi olla muuttuva. Kuhunkin mahdolliseen identifikaatioon sisältyy useita tulkinnallisia vaihtoehtoja ja identiteetti muotoutuu osana muita tärkeitä sosiaalisia jakoja, joten Ronkainen tuo esille sen, että identiteetin yhteydessä pitäisi ehkä puhua identiteeteistä. Identiteetit saattavat olla ristiriitaisia tai jopa toisensa poissulkevia – ainakin diskurskien tasolla. Osaamme kulttuurimme tarjoamin välinein kertoa itsestämme yhtenä ja monena samanaikaisesti. (Ronkainen 1999, 74.)

Vastaus kysymykseen, onko identiteettejä yksi vai monta, riippuu paljolti siitä, missä mielessä identiteetistä puhutaan. Joidenkin ihmisten elämä muodostaa hyvinkin tiukasti yhteen solmitun kudelman, jossa toiminta eri elämäalueilla, suhtautumistavat ja tunteet juontuvat samasta yleisperiaatteesta. Toisaalta on myös ihmisiä, ja nykyisin epäilemättä entistä enemmän, joiden elämä on pikemminkin osittunutta ja hajautunutta kuin koherenttia ja yhtenäisesti jatkuvaa. (Hänninen 1999, 62.)

Traditiolla on myös oma merkityksenä identiteetin, kollektiivisen että yksilöllisen, jatkuvassa muotoutumisessa ja tulkinnassa. Identiteetin muodostumisele on tärkeää ajallinen jatkuvuus, jolloin menneisyys liitetään yhteen nykyisyydessä ennakoitun tulevaisuuden kanssa. Tällöin traditio antavat yksilölle ja myös yhteisölle mahdollisuuden kertoa itsensä sisäpiiriin, sillä traditio on kiinni alkuperänsä tai tärkeiden paikkojen viitekehksessä. (Giddens 1995, 113–115.)

Toimijuus

Itseys-identiteetin lupauksen antaminen ja niiden pitäminen liittyy toimijuuteen. Tällöin itseidentiteetti-käsite on lähellä subjektiviteetti-käsitettä. Subjektiviteetti on olemassa ja saa ensisijaisesti muotonsa toiminnassa (Ronkainen 1999, 50). Käsitteellisesti voidaan erottaa identiteetti ja subjektiviteetti, mutta silloin identiteetin ja subjektiviteetin suhteessa on kysymys kahdesta minuuden muodosta, joilla on erilainen dynamiikka. Identiteetti pohjautuu kokemushistoriaan, subjektiviteettiin. Subjektiviteetti muotoutuu tietyssä ajassa ja paikassa, tietyissä tilanteissa elettyjen diskursiivisten subjektipositioiden kautta. Subjektipositiot voidaan ymmärtää identiteetteinä, minää kuvaavina kategorisointeina tai narratiivisina itse määrittelyinä. (Ronkainen 1999, 35–36.) Identiteetti on tunnustettu ja artikuloitu minätarina. Subjektiviteetissa kyse on artikuloitumattomasta, tiedostamattomasta ja toiminnallisesta minuuden ulottuvuudesta, jolla on historia, mutta joka ei ole tämän historian ehdollistama. (Keskitalo-Foley 2004, 32; Ronkainen 1999, 74.) Koska subjektiviteettiin liittyy tiedostamaton, se ei lankea täysin yhteen Ricoeurin itseys-identiteettiin, jossa lupauksen antaminen ja pitäminen on osin tahdonalaista. Arendtkin (2002, 182) tuo esille identiteettiin sisältyvän tiedostamattoman, sillä identiteetti, se kuka ihminen on, ei paljastu tarinan toimijalle, vaan puhe paljastaa sen muille ihmisille. Se paljastamista kuka ihminen on (itseys-identiteetti) ei lähes koskaan voida saavuttaa tietoisien toiminnan kautta.

Toimijuus on subjektiuden lisäksi myös ihmisyyttä määrittävä aspekti. Ihminen voi nähdä yhteiskunnalliset ehdot annettuina, kapinoida niitä vastaan, muokata ja uudelleen tulkita niitä tai pyrkiä pois niiden piiristä. Aina voisi tehdä myös toisin. Jokainen ihminen määrittelee omasta elämäntilanteestaan käsin käsityksensä siitä, mihin hän voi vaikuttaa, mitkä hänen mahdollisuutensa ovat ja mikä on vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolella. Mahdollisuudet voivat sinänsä olla olemassa, mutta niitä ei ”ole”, mikäli ne eivät näyttäyty juuri minulle todellisina. (Tolman 1994 sit. Ronkainen 1999, 51.)

Toimijuus ei ole vain yksilön sisäinen asia, eikä se synny itsestään, vaan siihen vaikuttavat niin sosiaaliset kuin kulttuurisetkin seikat. Toimija liikkuu aina muiden joukossa ja suhteessa muihin. (Arendt 2002,

193.) Toimijuus ja toimijuutta koskevat ajattelu- ja jäsennystavat muodostuvat ja tulevat mahdollisiksi sosiaalisten suhteiden maailmassa. Koska toimijuus muodostuu sosiaalisissa suhteissa, voidaan sitä kutsua suhteelliseksi. Toiminta luo myös suhteita. Suhteellisen toimijuuden käsite kyseenalaistaa esimerkiksi psykologisissa toimijuusteorioissa (ks. Bakan 1966) tehtyä jakoa, joissa on erotettu toisistaan toimijuus ja yhteisyys. Toimijuuden oletetaan liittyvän itsen puolustamiseen ja toisen hallitsemiseen, yhteisyys taas liitetään vuorovaikutukseen ja välittämiseen. Siinä, missä individualistiset käsitykset näkevät subjektit toisistaan erillisinä ja riippumattomina sekä itseriittoisina ja itsensä määrittävinä, relationaalisissa käsityksissä korostuvat subjektiuden sosiaaliset ulottuvuudet ja riippuvuudet, yhteisyys ja välittäminen. (Virkki 2004, 18–19.)

Paikka ja tila

Koska toimijuus ja identiteetti voivat tulla näkyviksi vain kommunikoidulla julkisesti, liittyy niihin keskeisesti tilan ja paikan käsitteet. Tilan ja paikan käsitteet kytkeytyvät monisäikeisesti toisiinsa (Ollila 2008, 31). Usein paikka asetetaan tilan vastakohtaksi, jolloin paikat esitetään rajattuina ja niiden ainutkertaisuus syntyy vain sen perusteella, mitä paikan rajojen sisäpuolella sijaitsee. Tällöin paikka nähdään arkipäivän autenttisuuden tyysijaksi, ainutkertaisesti juurtuneiksi käytänteiksi. Paikkojen ainutkertaisuus juontuu aivan yhtä suurena määrin niiden erityisistä sijanista yhteyksien moninaisissa verkoissa. (Massey 2008, 15.) Paikan rajaaman toiminnan tilan kautta voidaan tuoda esiin paikan erityisyyttä suhteessa toisiin paikkoihin. Asuinpaikasta tulee sekä erityinen, eletty paikka että osa kerrottua identiteettiä. Se tarjoaa tietynlaiset ainekset identiteettien rakentamiselle. (Ollila 2008, 23–24.) Maatila, erityisenä paikkana, peltoineen ja metsineen muodosti asutustilallisille tietynlaisen subjektiposition, josta käsin voi kertoa identiteettiään ja myös tehdä eroa stereotyyppisiin määrittämiin viljelijöistä. Stereotyyppien avulla rakennetaan symboliset rajat normaalin ja poikkeavan, johonkin kuuluvan ja kuulumattoman välille (Hall 1999, 191).

Paikan voi ajatella olevan kohtaamispaikan, jolloin sitä ei ajatella rajalliseksi alueeksi, vaan artikuloituksi hetkiksi sosiaalisten suhteiden ja

ymmärrysten verkostoissa. Suuri osa näistä suhteista, kokemuksista ja ymmärryksistä rakentuu paljon laajemmalla mittakaavalla kuin millä satumme kulloinkin määrittämään paikaksi, olipa se maatila, kylä tai maa. Tämä mahdollistaa ulospäin suuntautuneen paikan tunnun, joka sisältää tietoisuuden paikan yhteyksistä muun maailman kanssa. (Massey 2008, 29.) Nämä kohtauspaikat ovat väliaikaisia suojapaikkoja, polkujen risteyskohtia, tarinoiden kokoelmia ja valintatilanteita sosiaalisen muutoksen keskellä. Nämä paikat voivat olla lähtemisen, etäännyttämisen, luopumisen, muistamisen ja paluunkin paikkoja. (Lehtinen 2006, 60–61). Tällöin paikat eivät ole staattisia. Ne voidaan käsitteellistää sosiaalisten vuorovaikutusten näkökulmasta, jolloin paikoilla ei ole rajoja, vaan ne voidaan tulkita prosesseiksi. Paikoilla ei ole yhtä ainutlaatuista ”identiteettiä”, ne ei määrity yksinkertaiselle vastakkaisuudelle ulkopuoleen nähden. Paikat ovat täynnä sisäisiä konflikteja. (Massey 2008, 30.) Tällöin voidaan horjuttaa ja purkaa merkitysten vakautta ja mahdollistaa toisin olemista ja kerronnallisen identiteetin rakentumista kasvattamalla poliittista pelivaraa (Pulkinen 1998, 201; Pulkinen 2000, 202).

”Paikka” voidaan ymmärtää tietyllä alueella toistensa kanssa vuorovaikutuksessa olevien sosiaalisten suhteiden muodostelmaksi, sosiaalisesti tilaksi, joka perustuu keskinäissuhteisiin ja on avoin ja valmistumisen tilassa oleva. Tällöin paikan ainutkertaisuus muodostuu siinä esiintyvien sosiaalisten suhteiden vuorovaikutusten erityisyydestä ja siitä, kuinka tuossa paikassa risteävät sosiaaliset suhteet puolestaan tuottavat uusia sosiaalisia ilmiöitä. (Massey 2008, 144.)

Tila ja aika tuotetaan yhdessä, ja ne ovat välttämättömiä toistensa olemassaololle. Aika on muutoksen ulottuvuus, tila on puolestaan moninaisuuden ja sosiaalisen ulottuvuus. Me tuotamme tilan käytännössämme ja vuorovaikutussuhteistamme. Samanaikaisten kehityskulujen tilallisuutta voidaan luonnehtia kerrottujen ja kirjoitettujen tarinoidemme samanaikaisuudeksi. (Massey 2008, 14–15.)

Myös Arendtin (Arendt 2002) tekemä jako kahteen välitilaan voidaan ymmärtää tilan ja paikan erottamisena käsitteellisesti, vaikka todellisuudessa niitä on vaikea erottaa. Arendtinkin kuvauksen mukaan sosiaalinen tila syntyy toiminnan ja puheen kautta, sillä toiminta ja puhe tapahtuvat ihmisten välillä ja kohdistuvat heihin tai esineelliseen maailmaan. Puhe ja toiminta paljastavat toimijan, vaikka puheen sisältö kohdistuisi fyysi-

sesti ihmisten välille sijoittuvan esineiden maailman asioihin, jota Arendt kutsuu maalliseksi välitilaksi, objektiiviseksi todellisuudeksi. Toinen Arendtin mainitsema välitila muodostuu teoista ja sanoista, ja sen synnyttävät ainoastaan ihmiset, jotka toimivat ja puhuvat toisilleen. Tämä prosessi tuottaa subjektiivisen välitilan, joka ei ole konkreettinen vaan aineeton, mutta siitä huolimatta se on yhtä todellinen kuin näkyvä esineiden maailma, joka on meille yhteinen. Tätä todellisuudesta voidaan käyttää nimitystä ihmissuhteiden verkko. (Arendt 2002, 185.) Arendtin ihmissuhteiden verkko eli subjektiivien välitila, jossa kommunikaatio ihmisten kanssa tapahtuu, kuvaa sosiaalista toiminnan tilaa erotukseksi fyysisestä välitilasta eli esineiden maailmasta, jonka käsittän tutkimuksesani paikaksi.

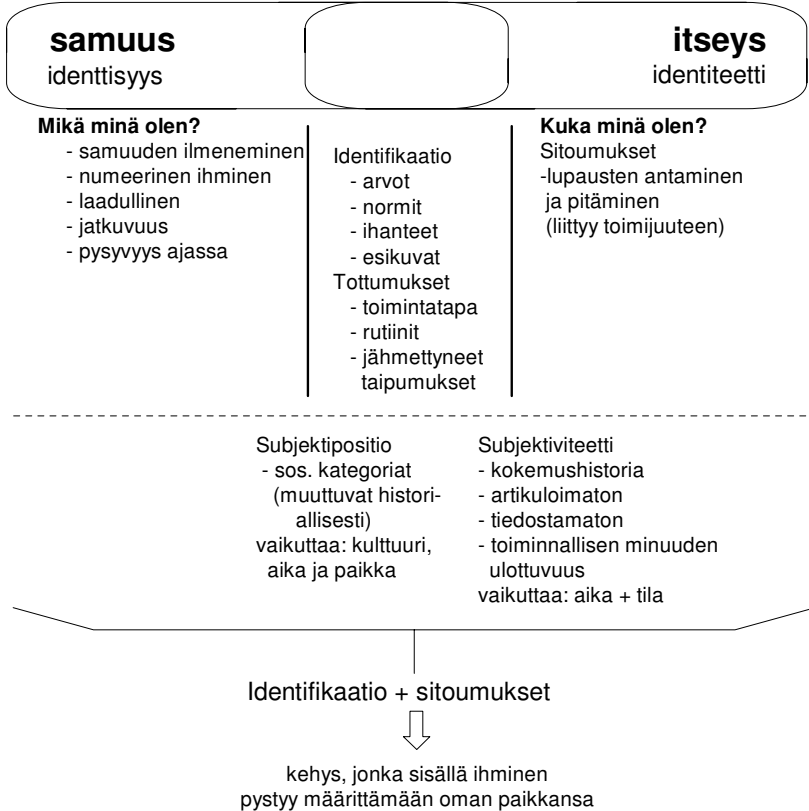
Humanistisessa maantieteessä paikkoja ei katsota vain ulkoapäin ja niiden ulkoisia piirteitä kartoittaen, vaan paikat nähdään koettuina elämyksellisinä ympäristöinä. Maailmamme on jaettu merkitystodellisuudeksi, ja elämämme paikat ovat tämän todellisuuden eksistentiaalisia kiintopisteitä. (Karjalainen 1997, 230–231.) Mikko Lehtonen (1996, 18) on kuvannut merkityksien maailmaa siten, että synnyimme keskelle valmiita merkitysten muodostelmia, jotka ovat riippuvia syntymäajastamme ja -paikastamme. Merkitysjärjestelmien kautta opimme myöhemmin jäsentämään ja järjestelemään maailmaa. Kasvamisemme yhteisöjen jäseniksi on ennen muuta sen kulttuurin merkityskarttojen oppimista, johon olemme sattuneet syntymään. Maailmaan heitettyinä me tuotamme kyllä merkityksiä, mutta merkitysten tuottajina olemme itsekin merkitysten, sosiaalisten suhteiden, tottumusten – kulttuurin – tuottamia. Jokapäiväisessä elämässämme toimimme tietyllä tavalla päivästä toiseen ja tottumukset luovat tuttuutta ympäristöömme. Ympäristö muuttuu merkitykselliseksi paikaksi.

Yksilön arki kiinnittyy ajassa ja tilassa toimintaan, joka tapahtuu yksilön kannalta merkityksellisissä paikoissa. Paikat ovat siis arjen fyysisestä jatkumosta erottautuvia mutta siihen myös oleellisesti liittyviä arjen merkityksellisiä kokonaisuuksia ja osa yksilön arjen elämysmaailmaa. Yksilön toiminta ja tapahtumat saavat merkityksensä tiettyyn paikkaan sidotussa kontekstissa, ja paikka vaikuttaa toiminnan ja tapahtumien luonteeseen. Paikka on enemmän kuin arjen arena; se antaa myös merkityksen arjen elämälle. (Reijonen 1995, 13.)

Tilan käsitteen liitän Keskitalo-Foleyta (2004, 20) seuraten työssäni toimijuuden prosesseihin. Paikan käsitteeseen liitän toimijuuden lisäksi identiteetin tarkasteluun eli paikka purkautuu identiteetin ja subjektiviteetin mahdollistamiin subjektipositioihin. Kuten tilan käsite niin myös paikan käsite liittyy sekä fyysisiin ja maantieteellisiin että kulttuurisiin ja symbolisiin paikkoihin. Jo paikan ”paikallisuus” maantieteellisessäkin mielessä on aina erilaisten paikallisen ulkopuolelle ulottuvien siteiden ja suhteiden lävistämää. (Keskitalo-Foley 2004, 20; Massey 1994, 154–155.)

Ihminen määrittää paikkansa Ricoeurin identiteetti-käsittein ilmaisuna identifikaation ja sitoumusten kautta (kuva 4). Analyyttisten välineiden paikantamiseksi identiteetin tarkastelua on laajennettava subjektipositioiden ja subjektiviteetin käsitteisiin (kuva 4). Niiden avulla muodostui tulkintakehikko identiteetin ja toimijuuden analysoimiseksi toisessa luennassa (kuva 4). Tutkimustehtävänäni on tulkita asutustilallisten kerrottuja identiteettejä ja toimijuutta. Subjektipositioon vaikuttaa aika ja paikka, sekä sosiaaliset kategoriat, joihin identiteetti kiinnitetään. Asutustilalliset toimivat fyysisesti maatilalla, jossa myös metsä oli toiminnallisena tilana. Näin metsän merkityksiä ja kertojien suhdetta metsään voidaan paikantaa subjektiposition kautta. Toiminnallisen minuuden ulottuvuus liittyy subjektiviteettiin ja kertojan asennoitumiseen tekoihinsa ja suunnitelmiinsa.

IDENTITEETTI

Kuva 4. Identiteetin määrittely.

3 ELÄMÄNKERTOMUSAINEISTOSTA ANALYYSIIN

3.1 Elämäkertomukset aineistona

Käytän tutkimuksen aineistona sekä suullisia että kirjoitettuja elämäkertomuksia. Keräsin suullisen aineiston pääasiassa syksyllä 2001. Yhden haastattelun tein kuitenkin keväällä 2004. Haastattelin kaikkiaan 24 henkilöä (liite 1). Kaksikymmentä haastateltavaa oli Pohjois-Savosta, kaksi Keski-Suomesta ja kaksi Lapista. Nauhoitin haastattelut ja kirjoitin sanatarkasti ne myöhemmin tekstimuotoon. Kirjallisen aineiston muodostavat Maaseudun Sivistysliiton järjestämän kirjoituskilpailun ”Muistellaan asutustoimintaa” kertomukset. Kirjoituskilpailuaineisto on asutustoimintaa muistelleiden ihmisten käsin tai kirjoituskoneella kirjoittamia tekstejä, kertomuksia, runoja ja romaanimaisia tekstejä. Näistä valitsin aineistoksi elämäkerralliset kertomukset. Analyysivaiheessa molemmat aineistot syntyvastaan huolimatta olivat teksteinä.

Haastatteluaineiston vanhimmat haastateltavat olivat syntyneet 1920-luvun loppupuolella. Enemmistö haastateltavista oli syntynyt ennen sotaa ja oli sodan jälkeen yli kymmenen tai hieman alle kahdenkymmenen ikäisiä, joten he muistivat hyvin asutustilojen perustamisen ja raivaamisen ajan. He olivat osallistuneet voimiensa mukaan jälleenrakennukseen. Osa 1920-luvulla syntyneistä oli alkuperäisiä asutustilan ostajia. Siirtolaisia tai heidän lapsiaan oli kaikkiaan yhdeksäntoista, ja loput viisi olivat rintamamiehien jälkeläisiä eli toisen polven asutustilallisia. Ensimmäisen polven rintamamiehiä ei ollut yhtään poislukien siirtolaiset, joissa heitä oli, mutta olen tässä tutkimuksessa tehnyt jaottelun tilojen saantiperusteen mukaan. Rintamamiestiloista ei ollut yhtään enää aktiiviviljelyssä, vaikka metsät kuuluivat yhtä poikkeusta lukuun ottamatta yhä suvulle. Pellot olivat useimmin vuokralla. Kirjoituskilpa-aineistossa oli myös 1900 ja 1910-luvuilla syntyneitä kirjoittajia. Nuorimmat kirjoittajat, jotka valitsin aineistooni olivat 1930-luvulla syntyneitä (liite 2). Kirjoituskilpailuaineiston avulla tavoitin siis myös vanhempien ikäluokkien kokemuksia.

Kaikki tässä työssä esille tulevat henkilönimet ja myös osa paikannimistä on muutettu kirjoittajien ja haastateltujen henkilöllisyyden suojaamiseksi. Kirjoituskilpailuun osallistuneista useimmat käyttivät nimi-

merkkiä ja olivat otsikoineet tarinansa itse. Näin ne voidaan yksilöidä aineistosta ilman, että kirjoittajan nimi tulee ilmi. Kirjoituskilpailun aineistoesimerkeissä käytän niiden arkistoinnissa käytettyjä koodeja. Kirjoitukset on luokiteltu dokumenttisarjaan (D), kertomusiin ja runoihin (C), novelleihin (N) ja romaaneihin (R). Esimerkiksi (25 D) tarkoittaa dokumenttisarjan kirjoitusta numero 25. Haastatteluaineiston suorissa aineistolainauksissa V: tarkoittaa vastaajaa eli haastateltavaa ja H: haastattelijaa. Kun emäntä on ollut kommentoimassa taustalla, hänen sitaattinsa alkaa ”Vaimo:” merkinnällä. Olen merkinnyt kolmen viljelijän ryhmähaastattelun tunnuksella H 4-6 ja numeroinut siinä olleet haastateltavat koodeilla V1, V2 ja V3. Haastattelussa H2 oli kaksi haastateltavaa, ja heidät on numeroitu koodein V1 ja V2. Olen merkinnyt kunkin lainauksen perään haastattelun numeron.

Suuntasin haastattelumatkani ensimmäisenä Lapinlahden kuntaan, sillä Alapitkän kylässä sijaitsee Suomen Asutusmuseum. Etenkin Itä- ja Pohjois-Suomen metsäisille alueille perustettiin kylmiä tiloja, joten Pohjois-Savo sopi kohdealueeksi, sillä olihan haastattelujen tarkoituksena kartoittaa asutustilallisten näkemyksiä ei vain asutustilallisuudesta vaan myös metsien merkityksestä asutustilallisille. Tein melkein puolet haastatteluista Lapinlahdella. Muut paikkakunnat olivat Hankasalmi (Keski-Suomi), Juankoski, Kemi (Lappi), Kiuruvesi, Leppävirta, Rautalampi, Tervola (Lappi) ja Vieremä. Pohjois-Savoon asutetun siirtoväen sopeutumisesta Lapinlahdelle oli tehty jo 1950-luvulla (Waris ym. 1952) ja myös 1970-luvulla tutkimuksia (Jyrkilä ym. 1975; Jyrkilä ym. 1976).

Etsin haastateltavia paikallisten lehtien välityksellä. Tutkimuksesta kertova artikkeli julkaistiin Lapinlahden *Matti ja Liisa* -paikallislehdessä sekä *Iisalmen Sanomissa*. Lehdessä oli yhteystietoni, ja halukkaita muistelijoita kehoitettiin ottamaan yhteyttä. Näin sain tavoitettua haastateltavaksi vain kolme henkilöä. Seuraavaksi tavoittaakseni haastateltavia käytin avainhenkilönä siirtoväkeen kuuluvaa lapinlahtelaista Niilo Kuikkaa, joka oli vuonna 1999 tehnyt kirjan ”Evakkojen elämää. Siirtoväen ja paikkakuntalaisten muistoja ja kokemuksia Lapinlahdella vuodesta 1944 alkaen”. Hänen kauttaan sain kymmenen haastateltavaa. Loput haastateltavat löytyivät kyselemällä haastateltavilta ja maaseutuneuvonnassa työskenteleviltä henkilöiltä. Tätä aineiston hankintatapaa on kuvattu niin sanotuksi lumipallomenetelmäksi (Jokiranta 2003, 59–60; Sintonen 1999, 35–36;

Tuomi & Sarajärvi 2002, 88.) Saatoin haastattelun lopulla kysäistä mahdollisista muista haastateltavista, jos keskustelu kulki siihen suuntaan. Seuraava aineistokatkelmassa havainnollistaa tätä. Siinä tulee esille myös kuinka haastateltavat arvioivat omaa kerrontaansa, ja minä yritän löytää rintamamiestiloja:

H: Onko täällä niinko kaikki, tällä kylällä, niin onko ne siirtolaisia, vaan onks täällä rintamamiehiä?

V: Niin, rintamamiestilojakin on tuossa ku mennään, niin aika montakin oli peräkkäin. Ja sitten tuas (tuolla päin on joitakin siirtolaispaikkoja, mutta ...

H: Onko niitä rintamamiestiloja yhtään entisillä omistajilla?

Vaimo: Tuo kai se (?ei saa selvää) paikka varmaan on, mutta siinäkin täitaavat ...

*V: Ei ole ku hehtaarin tontti, ei siinä (ei saa selvää). Se muuttu, että se on tyttären, on se tyttärellähän on se paikka, on on. Ensimmäinen rintamamiestila on tuonnepäin, minkä minä tiän, niin se on työllä.
(H 14)*

Ennen haastattelutilannetta on tärkeää varmistaa haastateltavan tavoitettavuus ottamalla ennakkoon yhteyttä haastateltaviin ja kysyä suostumus haastatteluun, jonka jälkeen voi päättää ajankohdasta (Warren 2002, 90). Soitin mahdollisille haastateltaville ja esittelin lyhyesti aiotun tutkimukseni ja perustelin, miksi halusin haastatella juuri häntä. Kerroin myös, mistä olin saanut henkilön nimen tietooni. Jos henkilö suostui haastateltavaksi, sovin haastattelupäivän, kellonajan ja paikan. Yleensä haastattelu tapahtui haastateltavan kotona. Kaksi haastattelua tapahtui julkisessa tilassa. Näistä haastatteluista ensimmäinen, joka oli kolmen siirtolaisen yhteishaastattelu (ryhmähaastattelu), tehtiin kirkonkylällä linja-autoasemalla sijaitsevassa kokoustilassa. Toinen julkisessa tilassa tapahtuva haastattelu pidettiin kaupungintalon kokoushuoneessa. Mielestäni oli tärkeää tehdä haastattelut kasvokkain, jotta myös ei sanalliset viestit ja tunnelmat välittyvät (Warren 2002, 98). Aivan kaikki eivät suostuneet haastateltaviksi yleensä heikkoon terveydentilaansa vedoten. Kunnioitin heidän päätöstään enkä yrittänyt suostutella ketään haastateltavaksi. Naisia oli haastateltavista vain kaksi, mutta kymmenessä haastattelutilanteessa paikalla oli isännän lisäksi emäntä, joka antoi lisäkommentteja haastat-

teluun, vaikka ei ollut itse suostunut haastateltavaksi. Naiset halusivat pysyä sivussa, sillä heidän mielestään miehillä oli enemmän muistoja metsästä ja metsätöistä. Metsä talonpoikaisessa työnjaossa liitetään miesten työn kohteeksi (Rosenqvist 2003, 8; Sireni 2002, 59). Olin ennakkoon kertonut, että halusin kuulla käsityksiä etenkin asutustilojen metsien merkityksestä tilallisten elämässä. Yhden haastattelun teki Helsingin yliopiston suomenkielen laitoksella työskentelevä Kaisu Kotitie antamani teemarungon avulla. Kaikkiaan haastatteluaineistoa kertyi nauhoille yli neljätoista tuntia.

Haastattelumenetelmänä käytin laadulliseen tutkimusperinteeseen kuuluvaa puolistrukturoitua teemahaastattelua (Eskola & Suoranta 1996, 64). Tämä mahdollistaa joustavan tutkimuksen suunnittelun ja toteutuksen, mutta teemojen avulla voidaan varmistaa, että tarkasteluun saadaan koko tutkittava ilmiö tai prosessi. Tällöin varmistetaan myös se, että kaikki osa-alueet käsitellään ja kaikkien haastateltavien kanssa käydään samat teemat läpi. Tämä haastattelutyyppi mahdollistaa myös haastateltavien vapaan reagoinnin haastattelukysymyksiin. (Hirsjärvi & Hurme 1988, 35–36.) Aineistonkeruumenetelmääni voidaan pitää myös laadullisen teemahaastattelun ja narratiivisen haastattelun rajalla olevana, joten siitä voidaan käyttää myös määritelmää episodinen haastattelu. Episodisessa haastattelussa yhdistetään narratiivista haastattelua ja perinteistä teemahaastattelua. Näin samassa haastattelutilanteessa voidaan tutkittavasta ilmiöstä kerätä kahdenlaista tietoa: narratiivisia selontekoja tutkittavasta ilmiöstä osana heidän elämäkertomustaan ja tietoa, joka kuvaa heidän refleksiivistä suhdettaan ilmiöön. (Saastamoinen 1999.) Flick (1998, 106–107) nimittää näitä tiedonkäsitteen kahta erilaista ulottuvuutta narratiivis-episodiseksi tiedoksi ja semanttiseksi tiedoksi. Semanttinen tieto on luettua, omaksuttua tai kuultua tietoa, episodinen tieto taas yksilöiden henkilökohtaisten kokemusten ja tapahtumien synnyttämää tietoa.

Olin laatinut haastattelutilannetta varten itselleni luettelon metsään liittyvistä aihealueista, joista halusin kuulla asutustilallisten muistoja. Käytin aihealueita kartoittaessani apunani aikaisempaa asutustilatutkimusta ja historiallisia kirjoja, joiden perusteella sain yleisen kuvan asutustilojen vaiheista ja niiden metsäkysymyksistä. Etukäteen valitut teemat perustuvat tutkittavasta ilmiöstä jo tiedettyyn eli tutkimuksen viitekehukseen (Tuomi & Sarajarvi 2002, 75–76). Muodostin haastattelurun-

gon kuudesta teema-alueesta: tilojen tausta, metsätyöt, metsätulot, säädökset, metsän ja metsätöiden merkityksen muutokset vuosikymmenien kuluessa sekä erityiset muistot. Laadin jokaisen teeman alle muutamia tarkentavia kysymyksiä, joita käytin tarvittaessa apunani (liite 3).

Aloitin haastattelun tavallisesti kysymällä tilan alkuvaiheista ja annoin asutustilallisen kertoa vapaasti tilan historiasta ja myös omasta elämästään. Haastatellessani pyrin välttämään hyvin tarkkoja yksityiskohtaisia kysymyksiä, sillä en halunnut vaikuttaa kertojan vastauksiin. Jos kertoja halusi kertoa muustakin kuin metsään liittyvistä teemoista, en rajoittanut tätä. Annoin siis haastattelutilanteen rönsyillä, enkä ohjannut sitä tiettyyn muottiin niin, että olisin kysynyt samat kysymykset samassa järjestyksessä jokaiselta, vaan toimin kulloisenkin haastattelutilanteen mukaisesti. Käytin tarkentavia kysymyksiä vain tarvittaessa eli yleensä ylläpitääkseni haastattelua silloin, jos kerronta oli niukkaa. Yksi haastattelu sisältääkin monia kertomuksia, jotka olen saanut teemojen avulla esille.

Haastattelu on kahden ihmisen vuorovaikutustilanne, eikä haastattelijaa voi olla siinä passiivisena osapuolena (Gubrium & Holstein 2002, 15; Warren 2002, 90–91). Joskus roolit voivat myös vaihtua, ja haastateltava alkaa kysellä haastattelijalta, kuten seuraavasta aineistoesimerkistä käy ilmi:

V1: Koulustako tultiin niin pit lähteä sinne mehtää..

V2: mehtää sinne isän matkaan.

H: Mikä teidän tehtävää ol, mitä te teitte siellä?

V1: Roppsia.

V2: roppsia myöhän nostettiin sieltä..

V1: pantiin kuormaan

V2: ku ol semmone

V1: kaksosreki, että siinä ol tuota ol ensin se varsinainen reki osa, ja sitt ol se peräosa. Toinen reki, jossa ol sitte vain näin pienet ne jalakset. Ja sitte siihen laitettiin semmone, lavetiks sanottiin, semmone oikei tukevista puista semmone, että se tuota, se kääntyy sitte kätevästi siellä metässä. Niin, tuota ko hevosella mentiin, niin se kätevästi kääntyy sitte, vaikka siinä ol se lavetti. Se ol aika. Ootko nähnyt milloinkaa semmosta?

H: On kyllä miu isä teki aikannaa hevosella töitä.

V1: Tekikö se semmosella kaksoisreellä ja?

H: Ol kaksoisreki..

V1: ja lavetilla, niin

V2: sillä niin tota ku ol kahe metrin ropsia ku oli. Ni

V1: siihen sopi aina niinku kahet peräkkään.

V2: ol niitä lyhempii aina.

V1: Niin ol välillä ol niitä metriisiä, että mihinkä ne niitä sitte?

V1: Sitte ku ne ajettiin aina usseesti kevään, talavella tuohon johonni.

V2: Tuonne pellon, tuonne tien syrjään.

V1: sitte ku kevät tul, niin sitte niitä parkattiin ja vuoltiin vuoluruvalla, vuorurauvalla.

V2: Ootko nähnyt semmose?

H: Olen kyllä nähnyt. (H 2)

Haastattelu ei ole kuitenkaan spontaania ajatustenvaihtoa tasavertaisten osapuolten kesken, vaan tutkija joutuu koko ajan määrittelemään ja kontrolloimaan tilannetta (Kvale 1996, 6). Minun kontrollini rajoittui siihen, että huolehdin kaikkien aihealueiden esiintymisestä keskustelussa (Ruu-suvuori & Tiittula 2005, 22). Jos jokin asia ei tuonut muistoja, annoin sen aiheen olla. Teemalomakkeen avulla lähinnä varmistin, että jokainen teema tuli keskustelun piiriin. Haastattelu nosti myös uusia teemoja esille. Näin pyrin saamaan talteen hyvin yksilöllisiä muistoja ja tapahtumia sekä myös perimätietoa, jota oli välittynyt vanhemmilta lapsille kollektiivisten muistojen kautta (Radley 1990, 49; Shotter 1990, 135).

Pidänkin haastatteluilla saamaani aineistoa kertomuksellisenä. Haastattelutilanteessa muistot tuotettiin tämän hetkisestä tilanteesta käsin minulle tutkijalle kertomuksina liittyen tilanteen ajalliseen, paikalliseen ja sosiaaliseen todellisuuteen, joten haastateltavien todellisuudessa kokema ja myöhemmin muistelema kokemus voivat olla painoituksiltaan poikkeavia (Perttula 1996, 105). Haastattelu on luonteeltaan keskusteleva, sillä siihen osallistuvat ovat läsnä ja käyvät keskustelua, joten syntyneet kertomukset ovat osaksi haastateltavan ja haastattelijan yhteistyön tuloksia. Kumpikin tuo tähän yhteistoimintaan mukanaan oman tietonsa ja jäsennyksensä, jota vastaan haastattelun tulos rakentuu (Hirsjärvi & Hurme 2000, 189). Haastateltavat eivät näin ollen vain vastaa tutkijan kysymyksiin, vaan he itse muovaavat keskustelussa oman käsityksensä eletystä elämästään (Kvale 1996, 11).

Minua myös opetettiin, kun erehdyin virheellisesti kysymään, että milloin tila on saatu. Tästä kysymyksestä tulee mielikuva siitä, että asutus-tilalliset olisivat saaneet tilat lahjana. Pyrin välttämään tekemääni virhettä seuraavissa haastatteluissa, mutta oppiminen vei aikansa:

H: Joo, Millo vanhempas sai niiko tän tilan?

V: Vanhemmat osti tämän tilan. Ne sai ja osti sen pika-asutuslain nojalla neljäkytöheksän. (H 13)

H: Ekaksi niinko tästä tilasta; millon tää on, Sinun vanhemmatko tän on saanu?

V: Niin, lunastaneet niin.

H: Joo. Niin, lunastaneet tietenk. Eihän kukaan mitään saanu il-maseksi.

V: Ei saaneet, vaan lunastaneet. (H 14)

Haastattelutilanteessa tuotiin esille myös sellaista, mitä ei virallisista historian kertomuksista löydy. Haastattelutilanteessa haastateltava piti tätä kohtaa erittäin tärkeänä, koska hän mainitsi siitä useamman kerran. Ker-tojan sääntöjen rajoja koettelevan toiminnan tuloksena yhden asutus-tilallisen perheen elämä pelastettiin, kun pakkohuutokauppa estettiin puun-myyntiluvalla. Aikoinaan tällaisista omavaltaisuuksista ei saanut puhua, ettei sitä olisi vaadittu normaaliksi käytännöksi. Inhimillisuus oli etusijal-la, kun puheenjohtaja teki ratkaisunsa metsänmyynnissä asutuslautakun-nan sihteerin toimiessa asian aktiivisena puoltajana. Tällaisia ratkaisuja ei voi lukea virallisista asutustoiminnan raporteista tai historiankirjoista. Teolla oli kauaskantoiset seuraukset, sillä tilalla eletään ja viljellään vielä nykyäänkin.

V1: Tässä metsäasiassa ku kyseltiin. Onko sinulle tullu missään esille sitä, että paikallisen puheenjohtajan luvalla saa myyvä mehtää?

H: Ei oo.

V1: Kun minä tulin tuota puheenjohtajaksi, ni Jukka ol silloin meillä sihteerinä. Ja se tuli talvisaikaan yhen kerran meille, ja sano että lä-hetää Matti nyt siihen, siihen talloon käymään. Myö mentiin sinne, ja emäntä siin tarjos kahvia ja selvitti tilannetta. Siellä on huuto-kauppa tulossa, ja itki siinä. Ja Jukka sano lähetää Matti kottiin. Myö mentiin ulos niin Jukka sano, nyt pitää sinun antaa metän-

myyntilupa. Enhän minä tiennyt ja mitenkä minä, että kuin ko juuri tullut puheenjohto-oikeus. Minä sanon mitenkä minä eihän minulle. Jukka sano, oo ihan varma on saman tapauksia voi puunmyyntilupa ja. Jos sinä moittit, niin minä annan tähä. Ja tuota mentiin sissää ja selvitetiin emännälle siinä, että tätä Matin luvalla myyvää sitä mehtee. Ja se se oli ehto, että rahat piti kaikki olla lautakunnalla. Ei myyjällä, ei kellää niillä, mutta lautakunnalle tuli tuota ne kaikki rahat. Ja lautakunta makso ne maksut. Ja käytiin sitte perumassa se huutokauppaki, että että ei tullut. Ja tänä päivänäkin sillä tilalla vielä eletään.

H: Miten se yleensä sitten meni sitte, että ko mitä on lukenut tuolta noinikkii, että ko kaikkia kaikkea rahaa, puunmyyntituloja ei saanut käyttää? Ne piti tallettaa. Niin menikö ne aina niiku lautakunnalle ne?

V1: Tässä tapauksessa meni paikallisen lauta.. paikallisen puheenjohtajan luvalla meni lautakunnalle, muuten Kuopioon ne lähti. Kuopioha se pidätti siitä, niillä ol se luvat. Tota metsänmyynti lupa tuli. Ni aina Kuopio pidätti ne rahat. Mutta tuota tässä talossa paikallisen lautakunnanpuheenjohtajan luvalla myytiin, paikallinen lautakunta piti huolen. Minä pelkäsin niin kauan, ku piiripäälikkö tuli tiällä käymään. Se oli Takala silloin piiripäälikkönä. Minä sano, että menneekö minuni mökki nyt, ku tämmönen ja tämmönen tehtiin. Se kahto sihteeriin ja sano, kyllä se juoppo tietää tämän. Sano, ette rahoja anna. Isäntä muuta ku. Maksatte te laskut. Ja näin tehtiin ja siitä selvittiin. Mutta tätä ei suanut julkisesti puhua, tai sen jälakee jokainen humalapäissä tulee nyt: anna minulle lupa, anna minulle lupa.

V2: Sillä tavalla tuli pakkohuutokauppa tuli estettyä.

V3: Pakkohuutokauppa tuli estettyä.

V1: Tänä päivänäki asuvat siellä tilalla. Näitä ei oo näitä ei oo puhuttukkaa kyllä. Yhenkerran ku oltiin puheenjohtajan kurssilla nii näistä ei näitä ei julkisesti puhuta. Tilanne mennöö siihen pisteeseen ja sitte tietää mikä on oikein. (H 4-6, V1)

Yksi haastateltavista oli ollut aktiivisesti mukana Jyväskylän ja Joensuun yliopistojen tekemässä asutustoimintaa tarkastelevassa tutkimuksessa. Seuraavassa hänen minulle antamansa opetustuokio arvopuista. Tässä tulee esille yksittäisten ihmisten kokemuksille perustuvan subjektiivisen

tiedon merkitys. Tämän tiedon tärkeyttä korostaa myös haastateltava mainitessaan, kuinka oppineetkaan – edes professorit – eivät kaikkea tiedä. Kertojan mukaan asutustoimintaan metsiään luovuttamaan joutuneet saivat hakata arvopuita vielä tietyn ajan luovutukseen määrätyltä alueelta ennen niiden lopullista luovuttamista. Usein talvi tuli hidastamaan hakuita ja maansaajien näkökulmasta tasasi menetyksiä. Tällaisissa tilanteissa maanomistajan ja tulevan asustilallisen intressit olivat ristiriidassa.

VI: Ja metän myynnistä vielä jatkaa ni onko sinulla tietoa siitä mikä se arvopuu oli?

H: No ei tarkkaa.

VI: Kuule tuota ku joitain aikoja sitten. Ni Jyväskylän yliopisto ja Joensuun yliopisto piti yhteisiä asutuspäiviä, mutta niillähän loppu ne rahat sitte, ettei ennee saanut. Yhen kerran Hankasalmen mies joku, miksi joku väittelemää. Ni se soittaa mulle, että pitäis tulla yliopistolle sillo ja sillo kello kaheksantoista iltasella. Minä menin sinne ja alhaalla sen kanssa tavoitettiin, tavoitettiin. Niin minä sanon, että tiiätkös sinä, mikä on arvopuu? Se sano, ei hän tiiä. Sano kysy ylhälle tuolta professorilta. Ja minähän sit siellä kysyin, mutta ei tiennyt se professorikaaan. Keski-Suomen piiri piiripäälikkö tiesi. Se selvitti sen, et entisellä isännällä kun, sitä ei välttämättä jokapaikassa käytetty sitä. Kun oli jo tehty hallintasopimus tilalla, niin uus omistaja ol hallintasopimuksen tehnyt, niin entisellä isännällä oli vielä oikeus kaataa tuota yheksän tai kaheksan tai yheksän tuuman, mikä misäkin oli, ni siihen mennessä isompia puita pois. Minä tämän tiiän tarkkaan, ku miu kotipaikalla, siellä kannokko ol. Nii sieltä kuulu metästä puun kuatoo. Minä menen puheille, mitenkä työ kuulu tässä meijän metässä, ku myö ollaan haltuut tehty. Matti ol kuatamassa ja sano ei mitenkään käsin. No, minä uamulla nousen linja-autoon ja ajan Kuopioon. Ja Virmakoski ol sillo mettähoitajana. Ja menen sen puheille, että eihän tässä ole mittää perrää vähän isoja puita mettiin kuajetaan. Nii, se sano. Niillä on oikeus kaataa, määrättyy päivälaskuun saa kaataa. Talvella tulloo määrätty päivä, mihinkä menessä pittää aijaa.

H: Eli tään maanhankintalain mukaisen?

VI: Niin lupas, että niillä ol, että ne saivat kaataa. No, sitte näistä asioista minä oli samanaikaisesti firmassa pomona ja tein puun ostoo

ja muuta. Yhteen talloon menin, tuonne Lintulaben miehen taloon, ja mie sanon, että on siulla ollut isoja puita metässä, ku isoja kantoja. Ni, se sano, että ihan niitä, mutta entinen isäntä kaato. Siihen aikaa ei käytetty moottorisahoja. Ne justeerilla kaato. Ne piti sauaha paljon nurin ennenko tätä lunta tulloo. Ja ku nurin saa, että sitte sato niin paljon, että se ei saanut karsittua niitä. Ne kuulemma lumen piältä yritti vähä karsia niitä. Ja sitte viimeks kävi. Nii, nii paljon oli lunta, että yks oksattoman tyvipölykän saa, ja muu jää kaikki lumen alle. Tämmöstä menettely oli arvopuuasiasta tässä Rautalammella ja Suomenjoella. Ja muualla sitten en oo muuta ku puheparren mukaan.

H: Mikä se oli aika sitte, mitä miä oon kattonut noita, lukenut näitä vanhoja niiku asetuksia ja niitä. Ni sielähä saotaan, ettei niitä enää saanut kaatta, näitä arvopuita. Se oli sitt jokin lyhyt aika, minä aikana ne sai kaataa?

V2: Joo, kyllä siellä oli se luvan perästä.

V1: Määrättyy päivämäärään asti sai kaata. Ja sen jälkeä ei ennee isäntä saanut mennä sinne mehtään. Ja ku se ajoaika ku päätty, sen jälkeä entisellä isänällä ei ollut mittää asiaa, mutta siihe asti oli.

H: Niin, eli sitteki ku oli jo hallintasopimus? (H 4-6, V1)

Kirjoituskilpailuaineisto

Maaseudun Sivistysliitto julisti asutustoiminnan kirjoituskilpailun 30-vuotisjuhlansa kunniaksi vuonna 1982:

(...)

*Kirjoituskilpailun tarkoituksena on saada talteen eläviä ja omakoh-
taisia kertomuksia niiltä ihmisiltä, joita asutustoiminta on koskenut
tai jotka ovat voineet seurata läheltä asutustoiminnan toteuttamista.
Vapaamuotoinen kirjoituskilpailu tukee samalla Museoviraston kans-
sa järjestettävää, kansantieteellisesti painottuvaa kyselyä. Kirjoitus-
kilpailu on samalla tänä vuonna 30 vuotta täyttävän Maaseudun
Sivistysliiton juhlakilpailu.*

*Kirjoituskilpailu on avoin kaikille Suomen kansalaisille. Aihepii-
rinä on sodanjälkeinen asutustoiminta. Aiheen käsittelyn tulee olla
kaunokirjallinen, ei tieteellinen. Kilpailuun toivotaan novelleja,*

muistelmia tai kertomuksia. Kirjoitusten kirjoittajakohtainen määrä on rajoittamaton. Kunkin kirjoituksen pituus tulisi olla korkeintaan 50 liuskaa. (...)

Kilpailuun tuli kirjoituksia kaikkiaan 161 henkilöltä ja tekstiä yhteensä 5700 liuskaa. Sama kirjoittaja saattoi osallistua useammallakin kirjoituksella kilpailuun. Kirjoittajista 96 oli naisia ja 65 miehiä. Kirjoitukset jakautuivat dokumentteihin (D), kertomuksiin (C), novelleihin (N) ja romaanimaisiin (R) töihin. Dokumenttisarja oli suosituin. Siihen lähetetyt kirjoitukset edustavat kirjoittajien omia kokemuksia ja muistoja asutustoiminnasta. Kertomukset ja novellit ovat joko kokonaan fiktiivisiä tai sisältävät osaksi fiktiivistä ja osaksi omakohtaisia muistoja. Runot puolestaan kuuluivat kertomussarjaan. Kaikki kirjoitukset on tallennettu Keskustan maaseudun arkistoon Helsinkiin.

Kirjoituskilpailu oli osa laajempaa projektia, jonka tehtävänä oli asutustoimintaan kohdistuva kansantieteellinen keruu ja tieteellinen tutkimus. Asutusperinteen keruun suoritti Maaseudun Sivistysliitto yhdessä Museoviraston kanssa. Kysely n:o 29 v.1982 ”Asutustoiminta 1940–1960” oli Museoviraston kansantieteen toimiston pääkysely sinä vuonna, ja se on tallennettuna Museoviraston keruuarkistossa. Käytän kyselyaineistoa taustamateriaalina. Yllätyksekseni siitä löytyi haastattelemani toisen polven siirtokarjalaisen maanviljelijän (H14) isän haastattelu, jota käytän rinnan tekemäni haastattelun kanssa aineistoluvussa (4.1). Asutustoiminnan tieteellinen tutkimus käynnistettiin Joensuun korkeakoulussa ja Jyväskylän yliopistossa. Tutkimuksen tuloksista on julkaistu teos ”Rintamalta raiviolle. Sodanjälkeinen asutustoiminta 50 vuotta” (Laitinen 1995a).

Valitsin kirjoituskilpailun aineistoista analysoitavakseni 32 tekstiä yhteensä 29 kirjoittajalta, joista 7 oli naisia. Valintakriteerinäni oli, että kirjoittaja käsitteli myös metsään liittyviä asioita. Tekstiä oli 455 liuskaa, jotka muunsin ja tallensin digitaaliseen kuvamuotoon. Aineistoksi valikoimistani kirjoituksista 16 kuuluu dokumenttisarjaan, 8 kahdeksan kertomuksiin, 4 runoihin ja 5 novelleihin. Luin valitut kirjoitukset toistamiseen ja valitsin niistä 14 kirjoitusta tarkempaan analyysiin. Kriteerinäni oli, että kukin kirjoitus muodosti yhtenäisen kertomuksen. Muunsin 15 kirjoitusta kuvamuodosta tekstitiedostoiksi. Dokumenttisarjasta

oli 11, kertomuksista 3 ja novelleista 1 tekstiä (liite 2). Naisten kirjoittamia oli neljä: kolme dokumenttia ja yksi novelli. Dokumenttisarjasta valitut kertomukset edustivat elämäkerta-aineistoa, eli elämäkertomuksia. Kirjoituskilpailun jaottelussa käytetty kertomus-kategoria viittaa fiktiiviseen tekstiin. Tosin niihin kirjoitettiin paikoin omaelämäkerrallista testiä sekaan. Käytin novelleja ja kertomuksia taustamateriaalina, enkä tehnyt näistä lähiluentaa.

Kirjoituskilpailun aineistosta valitsemani kertomukset avaavat näkymän 1980-luvun alun tilanteeseen ja asutustilallisten tuonaikaisiin näkemyksiin siitä. Haastatteluaineiston ja kirjoituskilpailuaineiston syntyhetken välillä on kaksikymmentä vuotta, mikä täytyy pitää mielessä tulkintoja tehdessä. Kirjoittajien tekstit ovat 1980-luvun alussa tehtyjä tulkintoja. Jos he nyt kirjoittaisivat uudelleen muisteluita asutustoiminnasta, olisi heidän tulkintansa erilaiset. Kuluneet kaksikymmentä vuotta vaikuttaisivat nykyisiin tulkintoihin.

Kirjoittamisen prosessissa tehdään muistitiedosta julkista, minkä voidaan olettaa olleen yhtenä motiivina, kun muistelijat ovat kirjoittaneet arkistoihin tai kirjoituskilpailuihin. Tulkitsija on kuitenkin erilaisessa asemassa tulkitessaan näitä kirjoituksia kuin tulkitessa vuorovaikutuksessa syntyneitä haastatteluja, joita on ollut itse tekemässä. Tekstejä luettaessa ei ole mahdollista neuvotella muistelijan tavoitteista. Tutkimukselliset tavoitteet määrittävätkin tekstin lukemisen tapaa, ja tekstit muokkaavat tutkijan asettamia tavoitteita. Tutkija joutuu tuottamaan merkityksiä tekstin lähiluvun keinoin tietämättä kirjoittajien intentioista. (Fingerroos 2004, 15, 23.)

Kirjoitettuun tekstiin liittyy kaksinkertainen poissaolo. Toisaalta tekstin syntymisessä, kun kirjoittaja kirjoittaa tekstiään, lukija ei ole paikalla. Teksti tuotetaan määrätyissä olosuhteissa, ja kirjoittajalla on intentioita ja tarkoitusperiä, joiden perusteella hän luo tekstistä juuri sellaisen kuin hän luo. Kirjoittaja ei kuitenkaan voi koskaan tietää, missä olosuhteissa ja miten lukija merkityksellistää tekstin. Vastaavasti lukemisen tapahtumassa tekstin kirjoittamisen olosuhteet ja kirjoittajan intentiot ovat tavoittamattomissa. Lukijan edessä on pelkkä teksti, ei alkuperäiset olosuhteet tai kirjoittajan elämykset ja intentiot. Toisin sanoen teksti estää dialogisen vaihdon. Tekstin ymmärtämisessä on kyse näin ollen toisenlaisesta ymmärtämisestä kuin keskustelutilanteessa, jossa voimme aina kysyä

keskustelukumppaniltaan mitä hän sanoillaan tarkoittaa. Tekstiltäkin voimme kysyä, mutta teksti ei koskaan vastaa täsmäntävillä vastauksilla kuten dialogikumppanimme, vaan meidän tulee itse tulkita tekstin merkitys. (Fingerroos 2004, 25; Kaunismaa & Laitinen 1998, 181; 1976; Ricoeur 2000, 39–48.)

Kirjallista viestiä ei voida tarkentaa äänenpainoilla tai elekielellä, vaan kaikki tulee näkyä kielessä ja kirjoituksen jaotteluun, otsikointiin tai muihin kirjoituskulttuuriin kuuluvissa merkeissä (Latvala 2004, 160). Voidaan olettaa, että kirjoitetut kertomukset, myös kirjoituskilpailuun lähetetyt, pyrkivät johdonmukaisuuteen ja yhtenäisyyteen. Kirjoittajat ovat tarkkaan harkinneet, mitä ja missä järjestyksessä he kirjoittavat, sillä tekstit on tarkoitettu muiden luettavaksi. Lukijan ei tarvitse risteillä epäjärjestyksen, loputtomien sivujuonien ja keskeneräisten lauseiden kanssa luodakseen järjestystä. Kirjoittaja on jäsentänyt tarinansa, sillä elämäkertomukset ovat tekstejä, joissa subjekti merkityksellistä elämänhistoriaansa kertomusrakenteen puitteissa.

Kirjoituskilpailun aineistoa lukiessa on otettava huomioon se, että osallistuessaan kirjoittajat saattavat tuntea tietyllä tavalla velvollisuudekseen ilmaista kiitollisuuttaan asutustoimintaa kohtaan, joka on onkin nähtävissä kirjoituksissa, kuten alla olevasta kirjoituksesta käy ilmi:

Olen usein ajatellut mitkä olisikaan meidän perheen ympyrät olleet ilman tätä asutustoimintaa. Ehkä työllisesti helpompaa muttei ainaakaan näin rikasta ja antoisaa. Siitä jo kokee suurta nautintoa kun saa kasan parsituksi sukkia seuraavia kylmiä varten. Asutustoiminta on ollut tärkeä tekijä perhe-elämämme alussa ja näin ollut apuna suurperheemme kasvaessa rakkaassa isänmaassamme jota isämme on ja mieheni nuoruusvuodet puolustaneet. Sodanjälkeinen rakentava polvi ei tule unohtamaan asutustoiminnan tärkeää tehtävää. Kiitollisuudella asutustoimintaa ja elämänvaiheita muisteli eräs rintamamiesmökin emäntä. (46D)

Kirjoituskilpailulautakunnan puheenjohtaja, opetusministeriön kanslia-päällikkö Jaakko Numminen sanoi kirjoituskilpailun palkintojuhlassa 24.5.1983:

Julistamalla 30-vuotisjuhlansa kunniaksi järjestetyn kirjoituskilpailun aiheeksi asutustoiminnan ja sen muistelemisen on Maaseu-

dun Sivistysliitto halunnut nostaa arvoon sodanjälkeisen sukupolven valtavan työn, lähes puolen miljoonan siirtolaisen ja monien rintamamiesten asuttamisen uusille asuinsijoille taloudellista ahdinkoa ja henkistä kriisiä uhmaten. Samalla Sivistysliitto on halunnut omalta osaltaan varmistaa, etteivät omakohtainen muistitieto ja henkilökohtaiset kokemukset vaivu unhoon. (...) Sadat tuhannet meidän päiviemme suomalaiset ovat kasvaneet asutustiloillaan, työteliäissä ja osittain vaikeissa olosuhteissa. Siellä on kasvatettu suuret lapsikatraat, ja siellä on pelastettu kansakunnan kunto. Ja kuitenkin jo nyt suuri osa noista asutustiloista on hävinnyt. Ne ovat historiaa, mutta niiden muisto elää. (Enwald-Aho 1985, 6–8.)

Jouduin kirjoituskilpailuaineiston luennassa ottamaan kriittisesti huomioon sen, että tekstit on kirjoitettu jo vuonna 1982, jolloin yhteiskunnallinen aika oli erilainen kuin nyt. Suuren muuton aikoina vallinnut maatalouden alasajo ja viljelijöiden syyllistäminen olivat jo jääneet taakse ja valtion 1980-luvun tukipolitiikalla pyrittiin säilyttämään maaseudun elinvoimaisuus. Ylipäättään maatalous ja hyvinvoivat tilat nähtiin tärkeänä tukirankana maaseudulla. Myönteisestä ilmapiiristä huolimatta osalla tiloista seuraava sukupolvi ei halunnut jatkaa tilanpitoa, joten tilojen lukumäärä supistui edelleen.

3.2 Kahden luennan metodi

3.2.1 Ensimmäinen luento

Elämäkertomusten analyysin lähtökohtana ovat tekstin lukeminen ja haastattelun kuuntelu. Tämä toimii etäisyyden ottamisprosessina, jossa aineiston jäsentämisen tukena voidaan käyttää eri tapoja. (Hänninen 1999, 33.) Haastatteluaineiston analyysi alkaa tavallaan jo haastattelutilanteessa, jossa haastattelijä on osa tapahtumaa ja läsnäolollaan tulkitsee kertojan puhetta. (Jokiranta 2003, 82.) Haastattelutilanteen vuorovaiikutteisuus syntyy siis myös tutkijan haastattelun aikaisesta tulkinnasta. Kun siirrytään aineiston analyysiin, nauhoitetusta ja litteroidusta elämäkertomuksesta tulee ensisijainen ja varsinainen kontakti aineis-

toon. Kertoja vaihtuu kertomukseksi ja haastattelija/tutkija sen lukijaksi. Laura Aro (1996) (ks. myös Hänninen 1999, 20) onkin erottanut haastattelutilanteen ja aineiston analyysin mielenkiintoisesti toisistaan siten, että haastattelu tilanteena oli 'siellä silloin' ja tulkinta tilanteena on 'täällä', joten tulkinnessa keskustelua ei käyde enää kasvokkain vaan tutkijan ja litteroidun haastattelun ja koodatun haastateltavan välillä. Kuitenkin tulkinnoilla pitäisi tehdä haastateltavan maailma ymmärrettäväksi. (Aro 1996, 306; Jokiranta 2003, 83.)

Elämäntarinoiden luentaan ei ole juurikaan löydettävissä yhtenäistä lukemisen linjaa, vaan tavat ovat vaihdelleet (Eskola & Suoranta 1998; Hyvärinen 1994, 53). Matti Hyvärisen (1994, 54–55) mukaan luennassa on olennaista elämäntarinan kertomustyyppin ja kertomuksen ydinretoriikan tunnistaminen (ks. myös Hänninen 1999, 20). Tunnistaminen puolestaan on mahdollista vain lukemalla uudestaan ja uudestaan tekstejä. Lukijan (tutkijan) mahdollisuus ymmärtää elämäntarinojen viestit ja tuottaa niistä aineistolähtöinen tulkinta näyttäisi näin yksinkertaisuudessaan perustuvan toistuvaan luentaan, jossa samalta tekstiltä kysytään eri luentakertojen aikana uusia kysymyksiä (Vilkko 1995, 166), ja jossa lukeminen etenee tekstistä tehtävistä välittömistä havainnoista niiden systemaattisempaan lähilukuun (Hoikkala 1993, 37–38; Vilkko 1997, 102).

Toistuvassa luennassa aineisto tulee tutuksi, mutta toisaalta kyse on myös lukemisen tapojen erilaisuudesta; ensimmäinen lukeminen on yleisempää, kokonaisuuden ja eri tekstien mahdollisten yhtäläisyyksien ja erilaisuuksien hahmottamista. Seuraavat lukemiset ovat puolestaan systemaattisempaa lähilukemista, josta toisen luennan kohteeksi nousevat tutkimuksen tarkoituksen kannalta olennaiset jaksot. Tällaista toistuvaa lukutapaa voidaan kutsua kahden luennan metodiksi. Elämäntarinojen lukeminen ei ole systemaattisen yksisuuntaisesti etenevää luentaa vaan pikemminkin edestakaisin kulkevaa kertojan ajatuksen seuraamista. (Jokiranta 2003, 85; Sintonen 1999.)

Olen hakenut luennassani Ricoeurin tulkinnan teorian avuksi metodisia virikkeitä kirjallisuustutkimuksen ja sosiolingvistiikan piiristä. Hännisen (1999, 16) mukaan narratiivisen tutkimuksen ydin ja alkukoti voidaan löytää kertomuksen analyysistä. Sen tarkoituksena on tutkia kertomuksia sinänsä, niiden yleisistä rakennepiirteistä, lajiityppejä

ja traditioita. Anna-Leena Siikala (1984) on tehnyt perinteen tutkimuksen piirissä kertomuksen analyysia soveltaen amerikkalaisen sosiolingvisti William Labovin suullisten kertomusten analyysia myös kirjoitettuihin kertomuksiin. William Labov ja Joshua Waletzky (1967) käyttivät kertomuksellista rakennetta analysoidessaan tavallisen ihmisten omasta elämästään kertomia suullisia tarinoita. Sovelsin samaa lähestymistapaa ja käytin kertomuksellista rakennetta aineiston ensimmäisessä luennassa etäännyttäessäni sen rakenteelliselle tasolle.

William Labov (1972) tarkastelee teoksessaan *Language in the inner city* henkilökohtaisesta kokemuksesta raportoivan kertomuksen analyysia. Hän määrittelee arkipäivän puheessa esiintyvien niin sanottujen luonnollisten kertomusten luonteenomaiset piirteet. (Labov & Waletzky 1997, 13; Siikala 1984, 28.) Labov (1977, 359–360) katsoo kertomuksen olevan menneen kokemuksen kertaamisen menetelmän, jossa lauseiden seuranta vastaa todellisten tapahtumien seurantoa. Malli on varsin yksinkertainen ja yleisellä tasolla liikkuva. Kertomuksen rungon muodostava tapahtumien sarja nimetään yhdeksi kertomuskomponentiksi. Minimikertomus koostuu tällöin kahden kertovan lauseen ajallisesti järjestyneestä sekvenssistä, joilla on myös aikajärjestys. Kertomuksen sisältö ja sen kausaalisuhteet mullistuvat, jos panemme lauseet päinvastaiseen järjestykseen. Näiden lisäksi kertomukseen sisältyy vapaita lauseita, joissa ei ole mitään ajallista liittymää, jotka voidaan sijoittaa mihin kertomuksen kohtaan hyvänsä aikaseurannon muuttumatta. Kertovista lauseista muodostuva kertomus on täydellinen, kun siihen sisältyy alku, keskikohta ja loppu. Se muodostaa juonellisen seurannon. Täysin kehittyneessä kertomuksessa on Labovin (1977, 363) mukaan myös muita kertovan rakenteen elementtejä. Kertovaan rakenteeseen sisältyy kuusi komponenttia: 1) tiivistelmä, 2) orientaatio (aseman määrittäminen, suuntautuminen, perehtyminen olosuhteisiin), 3) komplikaatio eli tapahtuma tai teko, 4) arviointi, 5) tulos tai ratkaisu ja 6) päätäntä. Tämä malli kuvaa eräänlaista kertomuksen perusskeemaa (Siikala 1984, 29). Myös Teun A. van Dijk (1980, 113–115) päätyy varsin samankaltaiseen rakenteeseen. Labovin ja van Dijkin esittämät kertomuksen peruskomponentit eivät olennaisesti eroa toisistaan. Labov katsoo komponenttien järjestyvän lineaarisesti ja van Dijk korostaa komponenttien eli ”kertomakategorioiden” organisoituvan hierarkkisesti kertomusskeemaksi. (Labov & Waletzky 1997; Siikala 1984, 31.)

Koska kerrottavat tapahtumat palautetaan muistista, kertoja voi alussa hahmottaa kertomuskokonaisuuden olennaiset piirteet tiivistelmän tai yhteenvedon muotoon. Kokemuksistaan kertova saattaa aloittaa myös vain muutamalla lauseella, jotka tavallaan ovat tiivistelmä, jossa kertoja johdattaa kuulijan asiaan osoittamalla, mistä kertomuksessa on kysymys (Labov 1977, 363–370). Kertomuksen alkupuolella esitellään puitteet ja tausta, jossa kuvataan kertomuksen lähtötilanne, tapahtumien aika ja paikka sekä luonnehditaan tapahtumiin osaa ottavat ihmiset. Vaikka tämä orientaatiojakso onkin tavallinen kertomuksen alussa, saattaa orientoivaa ainesta sijoittua strategiaan paikkoihin myöhemminkin. (Siikala 1984, 29–30.)

Komplikaatio sisältää tapahtuman tai teon, ei mitä hyvänsä tapahtumaa tai tekoa vaan jotakin kiinnostavaa, vaikuttavaa tai kenties uutta. Sen tulee olla kertomisen arvoista. Tapahtuma tai toiminta päätty johonkin tulokseen tai ratkaisuun. Koska kertomuksissa tavallisesti kuvataan ihmisten toimintoja, muodostuu ratkaisu useimmiten reaktioksi aiemmin esitettyihin tapahtumiin tai toimintoihin. Ratkaisu voi kertoa myös siitä, mitä lopulta tapahtui.

Kertomukseen kuuluu olennaisesti myös arviointi, joka osoittaa kertomuksen kärjen. Se on tavallaan kertomuksen toinen taso. Usein arviointijakso erottaa tapahtumien selostuksen ratkaisujaksosta. Arviointi saatetaan ilmaista myös paljon epäsuoremmin keinoin ja se voi liittyä mihin kertomuksen osaan hyvänsä. Halu esittää oma näkemys asiasta vaihtelee myös tapaus tapaukselta ilmeten kertomukseen lähes kokonaan uponneista näkemyksistä selkeästi, esimerkiksi kertojan suorina lausumina ilmaistuihin kannanottoihin. Kertojan asenteita ja näkemyksiä heijastelevan arvioinnin ja tulkinnan analyysi on keskeisessä asemassa tutkittaessa kertomuksen merkitysulottuvuuksia. Lopuksi kerronnassa esitetään päättävä, joka nimensä mukaisesti päättää kertomuksen. Siinä pohditaan tapahtumien opetuksia sekä tehdään johtopäätöksiä vastaavanlaisia tilanteita ja kokemuksia ajatellen. (Labov 1972, 363–370; Labov & Waletzky 1967, 34–39; Siikala 1984, 30–35; Vilkkö 1990, 94; Virkki 2004, 118–119.)

Ensimmäisessä luennassani käytin apunani Labovin kertomusrakennanalyysia sekä suullisten haastattelujen että kirjoitettujen tekstien tulkinnassa. Koska haastattelu- ja kirjoituskilpailuaineistot ovat syntyvaltaan erilaisia, kertomusrakennanalyysin käyttötavanikin oli kahdensuuntainen. Kirjoituskilpailuaineistot olivat kirjoittajan juonentamia kertomuk-

sia ja muodostivat eheän kertomuksen. Käytin kertomusrakenneanalyysia näiden kertomusten tapahtumien erotteluun, jolloin oli helpompi löytää juoni ja kirjoittajan tärkeinä pitämät asiat ja tapahtumakulut. Tämä auttoi ymmärtämään kunkin kirjoitetun kertomuksen juonimallin (kuva 5). Kukin haastattelu sisältää taas kerrottuja tapahtumia ja merkityksellisiä kokemuksia, joista ei löydy esimerkiksi kronologisesti etenevää juonikulkua. Systemaattisuutta luovat lähinnä teemat. Käytin haastatteluihin kertomusrakenneanalyysia, jotta sain juonennettua haastattelut kertomuksiksi. Kertomusrakenneanalyysi toimi ensimmäisen luentani kaksissuuntaisena analyysivälineenä: joko kokoavana ohjeistona haastatteluaineisto analysoinnissa tai erottelevana ohjeistona kirjoituskilpailuaineiston rakenteiden hahmottamisessa.

Juonityyppi	Ihminen	rakenteet	Kuvaus
Romanssi	sankari löytää itsensä ja voittaa vaaran	rakenteellinen muutos	<ul style="list-style-type: none"> - optimistinen - sopeutuminen muutokseen - hyvä voittaa pahan
Komedia	osittainen vapautuminen maailmasta	rakenteellinen muutos	<ul style="list-style-type: none"> - optimistinen - yksilön ja yhteisön ristiriita ratkeaa - toivoa ylläpitävät ajoittaiset voitot tai sovitukset
Satiiri	ihminen jää maailman vangiksi	pysyvät rakenteet	<ul style="list-style-type: none"> - pessimistinen - tieto ja tahto eivät riitä kukistamaan kuoleman voimia - romanssin vastakohta
Tragedia	osittainen vapautuminen maailmasta	pysyvät rakenteet	<ul style="list-style-type: none"> - pessimistinen - päähenkilön pyrkimykset kariutuvat - ihminen tyytyy osaansa

Kuva 5. Juonityypit

Kertomusrakenteen lisäksi tulkintoihin yleisellä tasolla vaikuttaa myös kertomuksen kertomustyyppi, joka ilmenee juonikaavasta (kuva 5).

Länsimaisen tarinakerronnan historiassa on hahmotettavissa joukko juonikaavoja, jotka toistuvat yhä uusissa sisällöllisissä asuissa. Northrop Frye (1957) on erottanut neljä toistuvaa kaavaa: tragedian, jossa päähenkilön pyrkimykset kariutuvat, romanssin, jossa sankarillinen päähenkilö voittaa uhkaavan vaaran, komedian, jossa yksilön ja yhteisön ristiriita ratkeaa onnellisesti, ja satiirin, jossa vallitsevat arvojärjestykset kääntyvät päälleen. Romanssi on kertomus, jossa sankari löytää itsensä. Tätä symboloivat hänen voittonsa maailmasta ja lopullinen vapautumisensa siitä. Romanssissa hyvä voittaa pahan ja ihminen maailman. Sankaritarinassa kertoja omilla ratkaisuillaan, rohkeudellaan ja periksi antamattomuudellaan lannistaa häntä kohdannutta tai uhkaavaa paha. Satiiri puolestaan on romanssin vastakohta; siinä ihminen jää aina maailman vangiksi. Ihmisen tieto ja tahto ovat riittämättömiä kukistamaan kuoleman voimia. Komedian ja tragedian eroavat romanssista ja satiirista siten, että ne lupaavat osittaista vapautumista maailmasta. Komediallisuus tarkoittaa kokemuksissa esiintyvien tapahtumien luonnetta ja niiden suhdetta kertojan kokemukseen ja kertomuksen rakenteeseen. Komediasa ihmisten ajoittaiset voitot tai sovitukset sosiaalisen tai luonnollisen maailman voimista pitävät toivoa yllä. Komedian lopussa tapahtuvat sovitukset ovat ihmisten keskeisiä sekä ihmisten ja heidän maailmansa ja yhteiskunnan välisiä sovituksia. Näin komedia periaatteessa kuvaa yhteiskunnan harmonisoituvaksi kokonaisuudeksi. Traagiset tarinat kertovat siitä, miten elämänkulkuun liittyvät tapahtumat ovat muuttaneet kertojan elämän perusteita ja ohjanneet elämänkulkua. Tragediasa sovitukset syntyvät siitä, että ihmiset tyytyvät osaansa ja sopeutuvat niihin ehtoihin, jotka he maailmassa kohtaavat. Ehdot esitetään ikuisiksi ja muuttumattomiksi, eikä ihminen siksi voi muuttaa niitä, vaan hänen on tultava toimeen niiden kanssa. (Aro 1999, 62; Hyvärinen 1994; Hänninen 1999, 95–96; Jokiranta 2003, 88–91; White 1973, 8–11.)

Haastatteluaineisto

Aloitin haastatteluaineiston analysoinnin lukemalla sen kertaalleen lävitse, vaikka se oli tullutkin tutuksi jo ääninauhoja litteroidessani. Lukemisen jälkeen aloin jaotella haastatteluihin sisältyviä kertomuksia alustavien teemojen pohjalta pää-teemojen alle. Lisäsin kaksi teemaa luennan seu-

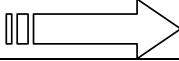
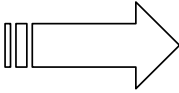
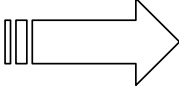
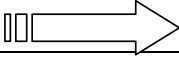
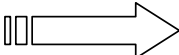
rauksena, joten päädyin kymmeneen pääteemaan, jotka on jaettu edelleen alateemoihin (ks. liite 3). Koodasin aineiston jaottelun perusteella ja kokosin koodien avulla kuhunkin teemaan kuuluvat kertomukset yhteen. Näin sain käsityksen siitä, mitä kunkin teeman kohdalla sisällöllisesti puhuttiin (ks. Kietäväinen 2003; Virtanen & Kietäväinen 2008, 102–193). Pilkkomalla aineiston osiin pystyin järjestelemään niitä analyysiani varten teoreettisten rajausten mukaan. Analyysin tuloksena on kaksitasoinen tulkinta aineistosta, eli mukana on kertojien oma tulkinta menneistä tapahtumista saatettuna kertomuksen muotoon, ja tutkijan tulkinta, joka pyrkii ymmärtämään kertomusten kertojien niille antamat merkitykset paikantaen ne asutustilojen ja niiden metsien historiaan. Nämä tulkinnot, kuten myös haastateltavien jäsennykset omista muistoistaan ja niiden merkityksistä ja tulkinnoistakin, ovat sidoksissa laajempiin poliittisten ja kulttuuristen arvojen ja sosiaalisten normien muodostamiin kulttuurisiin konventioihin (Kemppainen 2001, 52; Ricoeur 2000).

Käytin kertomusrakennanalyysia apunani, kun juonensin kunkin haastattelun osakertomuksista yhtenäisen tutkimuskertomuksen. Haastattelut olivat asiasisällöltään hyppelehtiviä ja rakenteeltaan hajanaisia sisältäen paljon erilaisia pieniä kertomuksia. Vaikka itselläni oli haastateltuja tehdessäni apunani teemaluettelo, en noudattanut sitä systemaattisesti, joten eri haastatteluissa asiat tulivatkin eri järjestyksessä tai osa teemaluettelon asioista jäi pois, jos niistä ei syntynyt keskustelua. Samaan teemaan saatettiin palata useampaan kertaankin, sillä pidin tärkeänä, että ihmiset saivat hyvin vapaasti kertoa omia kokemuksiaan. Näistä palasista kokosin alun, keskikohdan ja lopun sisältävät kertomukset.

Juoni on keskeinen keino, jonka avulla sidotaan yhteen elämäkertomuksen eri osia kuten kertomuksia tai selityksiä. Tämä merkitsee sitä, että elämäkertomuksen keskeinen elementti, sen juoni, ei ole samastettavissa tapahtumakulkuun. Ricoeur (1984, 64–66) käyttää verbimuotoa juonentaminen (*emplotting*) korostamaan sitä, ettei kertomuksen juoni ole luonnollinen eikä itsestään olemassa elämän kokemuksessa ja sen kronologiassa. Juonen punominen koostuu kerrottujen tapahtumien ja tekojen valikoinnista ja järjestelystä, joka tekee tarinasta kokonaisen, kun sillä on alku, keskikohta ja loppu. Ymmärrämme, ettei mikään teko ole alku muualla kuin tarinassa, jonka se aloittaa, ja ettei mikään teko ole keskikohta, jos se ei saa kerrotussa tarinassa aikaan onnen kääntymistä, ratkaisua vaativaa ongelmaa tai yllättävää käännettä. Mikään teko sinänsä

ei myöskään ole loppu ellei se päätä kerrotussa tarinassa tapahtumien ketjua, ratkaise ongelmaa tai sinetöi sankarin kohtaloa viimeisellä tapahtumalla, joka selittää tapahtuneen ja aiheuttaa katsojassa säälin tunteen. Juonentaminen on konfiguraatiota – elämäkertomuksen muodon hahmon ja ääriviivojen luomista ja tarinan ytimen rakentamista. Juonen analysointi ja ymmärtäminen on tällöin pikemminkin tutkimustulos eikä vain väline, joka antaisi paremmat edellytykset tehdä elämäkertomuksen pohjalta johtopäätöksiä. (Komulainen 1998, 74.)

Haastattelukertomusten muodostaminen on jo sinänsä narratiivista analyysia. Ryhmittelin haastatteluteemat uudelleen vastaamaan kertomusrakennetta, joka toimi tulkintani apuna (kuva 6). Näin sain haastatteluaineiston ja kirjoituskilpailuaineiston rakenteellisesti samaan muotoon. Tämä teemojen sijoittaminen kertomusrakennetta vastaavaksi oli yleisellä tasolla tapahtuva koskien koko haastattelua. Tiivistelmään tuli yleisesti tilan vaiheista. Orientaatiojaksossa tulee esille tilan perustamiseen liittyviä muistoja ja lainsäädännön määäämiä rajoituksia tai velvollisuuksia. Maatilan raivaaminen ja rakentaminen sekä työn tekeminen, jolloin luodaan yleensä mahdollisuutta elää ja toimia asutustilalla sijoittuvat komplikaatioon ja ne sisältävät myös ratkaisun. Metsän merkitykseen liittyvät kohdat sisältävät kertomusrakenteeseen liittyvän arvion ja tulevaisuuden pohdinta liittyi kertomuksen päätäntään.

Teema ^{*)}			Rakenne
VIII 43.	Tilan vaiheet		Tiivistelmä
I	Tila		Orientaatio
II	Säädökset		
I 4	Raivaus		Komplikaatio + Ratkaisu
III ja IV	Metsätyö		
V	Koneellistuminen		
VII	Metsän merkitys		Arvio
V 44.	Tulevaisuus		Päätäntä

*)ks. koodauskaavio (liite 3).

Kuva 6. Teemat ryhmiteltyinä kertomusrakenteen mukaan

Haastatteluaineiston ensimmäisen luennan perusteella muodostin kustakin haastattelusta keskeisen juonen. Kokosin haastattelut kertomuksiksi tulkitsemalla teemat kertomusrakenteiden avulla kuva 6). Teemoitellut osakertomukset eivät noudata kaikin osin kertomusrakenteita, vaan samaan teemaan kuuluvia osakertomuksia tulee useampaan kertomusrakennekategoriaan, joten tulkinta oli enemmän yleisellä tasolla oleva ohjenuora kuin tarkasti noudatettava avain. Näiden pohjalta valitsin lähiluentaan haastatteluaineistosta kaksi kertomusta H14 ja H8. Nämä haastattelut muodostivat yhtenäiset kertomukset ja edustivat juoneltaan tulkintani mukaan vastakkaisia juonityyppejä. Haastattelukertomuksien juonityypit vaihtelivat näiden välillä ja useassa kertomuksessa oli havaittavissa monia juonikaavoja. Juoni tulee ilmi tiivistetysti esitettynä teemojen kautta, jotka puolestaan toimivat kertomuksien alaotsikkoina ja mukailevat yleistä kertomusrakennetta. Molemmissa kertomuksissa kerroksen hallitseva näkökulma on työn tekeminen (ks. liitteet 4 ja 5), joten ne edustavat työnaktiiviteettia (Arendt 2002, 84–97).

Väliotsikoinnin tarkoituksena on jäsentää elämäkertomuksen rakennetta ja samalla siihen liittyviä tulkinnallisia kulminaatiokohtia, joilla voi paremmin ymmärtää kertojan kertoman. (Jokiranta 2003, 94–96.) Alla lähiluentaan valitut kaksi haastattelukertomusta on juonennettu otsikoin, ja juonen kulun jälkeen olen esittänyt kuhunkin kertomusrakenteeseen kuuluvat teemat.

Työllä jatkuvuutta (H14)

(juonen teemat tulevat esille kertomuksen osien otsikoinnista)

1. Siirtolaisien jalanjäljillä (abstrakti), (I ja VIII)
2. Raivausta sukupolvelta toiselle (orientaatio: tila ja elinympäristö), (osin ristiriita ja ratkaisu) (I, V ja VIII)
3. Metsätyöt väistyvät (ristiriita ja ratkaisu), (I, III, IV ja VI)
  - i. työntekoa oppimassa (III)
  - ii. metsätyön muutos (III, VI ja VII)
4. Tilan kehittämien jatkuu (päätäntä: takaisin nykypäivään ja moraalinen arvio) (VIII)
(Arvio osuuksia on jokaisessa kappaleessa.)

Työtä yhdelle sukupolvelle (H8)

1. Tiettömän pellon laidasta alkaa työ (I, II, VII, VIII ja X)
2. Nuoret miehet savotoilla rahaa hankkimassa (III, IV ja V)
3. Tilasta tuottava metsän avulla (II, III, V, VI ja VII)
4. Luopumisen aika (päätäntä) (III ja VIII)

Kirjoituskilpailuaineisto

Käytin kirjoituskilpailuaineiston ensimmäisessä luennassa kertomusrakennetta erottelevana apuvälineenä hakiessani kertomusten arviointeja eli syytä siihen, miksi kertomukset oli kirjoitettu. Kertomusrakenteiden jäsentämisessä on kyse kertomuksen jaksottamisesta osiin ja niiden tulkinnasta. Ensinnäkin kertomuksen sisältö esitetään aina jonkin kertomusrakenteen, narratiivisen struktuurin, varassa. Toiseksi kertomuksen rakennepiirteet ovat yhteiskunnallisesti relevantteja siinä, missä kertomuksen sisältämä tapahtuma-aineskin. Kolmanneksi on tärkeää pitää mielessä, että elämälle annetut merkitykset sijaitsevat sekä elämäkertomuksen osien sisällä että niiden välisissä suhteissa. (Vilkkö 1997, 104.)

”Daavin tarinan” (40C) avulla havainnollistan sitä, kuinka jaottelin ensimmäisessä luennassani kertomuksen rakenteeseen kertomusrakennanalyysin avulla. Tämä kertomus on tehty novellin muotoon, vaikka se perustuu pääosin kirjoittajan henkilökohtaisiin kokemuksiin. Se, että kirjoittaja on pyrkinyt kaunokirjalliseen tuotokseen, jäsentää selvästi kertomuksen Labovin käyttämiin kertomusrakenteisiin huolimatta siitä, että Labov käsittelee suullisia kertomuksia. Tämä jaottelu helpotti kertomusten analyysia ja auttoi saamaan käsityksen kertomusten merkityksistä.

Daavin tarinan kautta kerrontaa luennasta

Alustavasti olen nimennyt tämän esimerkkikertomuksen ”Pienviljelijän elämän rappeutumisen” -kertomukseksi. Kertomusten nimeäminen on jo alustavaa analyysia.

Seuraavaksi jaottelin kertomuksen rakenteet seuraten labovilaista kertomusrakennanalyysia. Käytän Daavin tarinasta on löydettävissä kaikki kertomuksen rakenneosat. Vaikkakin siinä on suurin osa omia kokemuksia, on kirjoittaja on lainannut naapurin suonraivauksen omaan kertomukseensa. Sen vuoksi rajaan sen pois varsinaisesta kertomusaineistosta ja pidän sitä ainoastaan rakenteellisena esimerkkinä selostaessani luentaa- ni ja sitä, kuinka olen muodostanut analyysikehikkoni kirjoituskilpailu- aineiston ensimmäisessä luennassani.

Kertomusrakenteosat ja niiden sisältö tiivistettynä:

Tiivistelmä

-Abstraktissa on kertojan näkökulma ja kerronta tapahtuu passiivissa. Elämänkulku kerrotaan ammattien kautta eli identiteettipositioiden kautta: talonpojasta sotamieheksi ja sitten pienviljelijästä sekatyömieheksi sekä ennen eläkkeelle jäämistä vielä työttömäksi. Ammatinvalinta tapahtui sattumanvaraisesti ja Daavista tuli se, mikä tuli. Odotuksena ja arviointina on abstraktissa se, että Daavi olisi tarvinnut ammatinvalinnan ohjausta, sillä nyt hän vain ajautui tulevaan ammattinsa.

Alkutilanteesta eli orientaatio

- Daavin nuoruus osui sota-aikaan, joten asevelvollisuusaika kesti monta vuotta. Sodasta päästyään hän oli entinen sotamies, mutta oli avioitunut asepalvelusaikana ja saanut jo lapsiakin. Näistä lähtökohdista hän lähti suunnittelemaan elämäänsä eteenpäin. Arviointia esiintyy myös orientaatioissa, sillä nuorella pojalla oli haaveita, mutta sota tuhosi haaveet ja oli muutenkin sekä henkisesti että ruumiillisesti raskasta aikaa. Naimisiin meno ja perheen perustaminen toivat lisää vastuuta.

Mutkistava toiminta eli komplikaatio

Daavi sai kylmän asutustilan. Hän kaatoi rakennuspuut tilan mailta ja rakensi talon. Hänellä oli jo tilaa perustettaessa muutama lehmä, joille tehtiin talven varalle tilapäinen suoja ja heinää rehuksi. Omaan kotiin muuton jälkeen Daavi lähti savottaan hankkimaan rahaa.

Ratkaisu eli tapahtumien tulos

Ratkaisuosassa kerrotaan, kuinka vuodet kuluivat ja lapset kasvoivat, karja lisääntyi ja viljelykset laajenivat. Hyvinvointi lisääntyi ja tilaa koneellistettiin.

Uusi komplikaatio

Uusi komplikaatio alkaa kertomuksen käännekohdassa, jossa kertomukseen tuodaan metsuri, joka moottorisahoineen syrjäyttää vanhenevan pienviljelijän metsätöissä. Daavi jäi työttömäksi ja joutui työttömyystöihin. Myös hänen terveytensä petti. Tässä kohden on merkittävä juonikäänne, sillä kertomuksen näkökulma siirtyy kertojasta Daaviin ja tempus preesensiin. Kun kerrotaan sairaudesta kertomukseen tuodaan myös vaimo ja hänen sairautensa. Nuorin lapsista on vielä kotona äitiä auttamassa, mutta on hänkin jo lähdössä pois.

Uusi ratkaisu

Ratkaisuna Daavi hakee neuvoja maatalousneuvojalta, jonka neuvo on tilan koneellistaminen. Daavi ei lähde investoimaan.

Arviointi

Ratkaisun välissä on kertomuksen arviointiosuus. Kertomuksen arviointiosuudessa Daavi katsoo, että on tähän asti pärjännyt omin avuin eikä ole tarvinnut tai saanut koulutusta tai neuvoja. Nytkin saadut neuvot eivät miellyttäneet, joten omin neuvoin selviämisen eetos vahvistui.

Päätäntä eli kooda

Kertomuksen päätäntä alkaa sillä, kun nuorinkin lapsi lähtee kotoa, lehmät laitetaan pois ja pellot pakettiin. Daavi ja hänen vaimonsa joutuvat sairaseläkkeelle.

Kertomusrakenteen tukeman lukukerran jälkeen voisin nimetä tämän kertomuksen ydinretoriikaksi omin avuin pärjäämisen. Tämä tulee esille arvioinnissa, joka onkin tärkeä labovilaisessa analyysissa. Tarinoilla on myös merkityksiä arvioiva vaikutus. Myös kertomusrakenteen eri osiin sisältyy arvioivia kohtia, joista olenkin maininnut jo edellä. Juonikäänteen voi havaita tempuksista, näkökulmien vaihdoksista ja uusien henkilöiden tai paikkojen tuomisesta kertomukseen.

Daavin tarinan juonen voi kuvata seuraavasti: Daavi syntyi talonpojaksi ja vartuttuaan joutui sotaväkeen ja sotaan. Sodan aikana hän avioitui, ja perheeseen syntyi lapsia. Sodan jälkeen ei ollut ammatinvalinnan ohjausta. Koska Daavi oli naimisissa oleva rintamamies, hän sai kylmän tilan asutustoiminnan ansiosta. Hän rakensi rakennukset, raivasi peltoa ja kävi talvella savotoilla ansiotyössä. Rakennukset valmistuivat, perhe kasvoi, ja maanviljely laajeni. Elämä sujui. Vuosikymmenten kuluttua rakennukset rappeutuivat, metsätyöt loppuivat, ja oma terveys petti. Daavi oli työttömyystöissä. Nuorinkin lapsi lähti kotoa. Karja piti panna pois ja lopettaa peltojen viljely. Daavi vaimoineen joutui sairaseläkkeelle.

Juonen kautta tulkittuna kertomus alkaa kehityskertomuksena, joka voidaan nähdä myös sankaritarinana eli romanssina, mutta käännekohdassa kertomus muuttuukin rappeutumiskertomukseksi, jolloin sankaritarina muuttuu tragediaksi.

Sekä juoni että kertomusrakenteen erittely toimivat jatkossa analyysin tulkinta-apuna, kun haen vastauksia esimerkiksi siihen, kuinka identiteetit rajaavat tai mahdollistavat toimijuutta. Kertomuksen kulussa ilmenevät seuraavat identiteetit: talonpoika, sotamies-pioneeri, perheen päämies, pienviljelijä-sekatyömies, työttömyystyöllistetty ja sairaseläke-

läinen. Nämä erilaiset identiteettipositiot rajaavat tai avaavat mahdollisuuksia tietyille toimille.

Kertomuksen sanoman eli sen, miksi kertomus oli kertomisen arvoinen, voi lukea arvioinneista. Kertomuksen keskeinen sanoma on, että kirjoittaja on tullut elämässään omin avuin toimeen. Nyt, kun omat neuvot ja keinot loppuivat eivätkä maatalousneuvojan neuvot olleet toteuttamiskelpoisia, ainut keino oli luopua maataloustuotannosta.

”Oli Daavi jo kerran hätäpäissään mennyt kyselyen maatalousneuvojalta, mitäs nyt tehdään, kun ei enää jakseta karjan kanssa. Maatalousneuvoja antoi neuvon, että investoida pitäisi ja koneellistaa, koska nykyään ei enää pärjätä kuokalla ja lapiolla. Daavi ei aikaisemmin ollut juuri neuvoja kysellyt. Omin avuin hän on tullut näihin asti toimeen. (...) Ei häntä ilahduttanut nämä neuvot mitä maatalousneuvoja oli hänelle antanut. Vaimolleen Daavi sanoi, että investoida pitäisi, mutta vaimon selän varaan ei sitä enää tehdä. Nuorimman lapsen lähdettyä kotoa, tuli kohta karja-auto, johon eläimet lastattiin. Helppoa se ei ollut, mutta se oli pakko. Sen myötä pantiin vielä pellot pakettiin. Näin Daavi vaimoineen joutui sairauseläkeläisten pitkään jonoon. Tilastotieteilijän tehtäväksi jää tutkia tekikö Daavi virheitä elämässään, ja jos teki niin minkälaisia.”

Viimeisessä virkkeestä voi tulkita rivien välistä, että omasta mielestään Daavi teki kaiken voitavansa, mutta hänestä riippumattomista syistä eli yhteiskunnallisen muutoksen takia ei selvitty (vrt. Roos 1987). Maataloutta olisi pitänyt tehostaa joko tilakokoa kasvattamalla tai uuden tehokkaamman teknologian avulla. Kertomus loppuu alakuloisesti ja kirjoittaja siirtää arviointivastuun tilastotieteilijälle. Kertomukseen sisältyvien romanssin ja tragedian juonityyppien kokonaistarkastelu tuo esille sen, että kertomuksen pääjuoni noudattelee satiirin juonityyppiä. Ihmisen omat voimat eivät riitä ja hänen on alistuttava maailman voimien alla ja kuoleman edessä.

Kertomukset	Juonityyppi	Kertomukset nimettyinä sisältöjen perusteella ensimmäisen luennan alkuvaiheessa ja kertomusten keskeisin asia
46 D	Romanssi/Komedia	Selviytyminen ilman metsää omassa kodissa - elämä rakentuu kodin ja perheen ympärille
25 D	Tragedia / (Komedia)	Maatilan rakentamista ja työtä vuodenaikojen kiertokulussa - elämä jatkuvaa työtä ja tuotannon supistamista ikääntyessä
57 D	Tragedia	Orpopojan haave omasta tilasta - itsenäiseksi yrittäjäksi
79 D	Komedia /(Tragedia)	Korvenraivaajan muistelu - metsästä peltoa raivaamalla isännäksi
Haastattelut		
H 14	Romanssi	Toisen polven asutustilallisen elämäkertomus - raivausta sukupolvelta toiselle, tila menestyy
H 8	Tragedia (Komedia)	Yhden sukupolven asutustila - metsä elämän turvaajana

Kuva 7. Kirjoituskilpailun ja haastattelujen ensimmäisen luennan juonityypit valituissa kertomuksissa.

Muodostin kertomuksista fokalisaation ja juonityyppien (kuva 7) avulla käsitteellisen kentän lähiluentaa varten, jossa ristiintaulukoinnilla muodostui kuusi käsitteellistä luokkaa, joita edustamaan valitsin kuusi kertomusta aineistostani (kuva 8). Fokalisointi on prosessi, jossa muodostetaan käsitys sitä, mistä ja kenen toimijoiden näkökulmasta asioita katsotaan ja arvioidaan (Abbot 2002, 66–67; Vuori 2001, 116). Fokalisointi kertoo tekstin maailmakuvausta ja kertojan arvostuksista, joita käsitteellisesti työssäni edustavat ihmisen aktiviteetit: työ, valmistaminen ja toiminta. Nämä kuvaavat ihmisen asennoitumista tekemisiinsä. Kokeeko ihminen itsensä *animal labouransina*, *homo faberina* vai *homo politicusk*senä.

Aktiviteetti \ Juonityyppi	Romanssi/ Komedia	Tragedia/ Satiiri
Työ	H14	H8
Valmistaminen	46D	25D
Toiminta	79D	57D

Kuva 8. Aineiston kuusi kertomusta sijoitettuna juonityypin ja aktiviteetin mukaisiin luokkiin.

Juonityypeissä päädyin jaottelussani dikotomiaan romanssi–tragedia. Jaon perusteena on se, että romanssi ja komedia -juonityypeissä yhteiskunnallisia rakenteita pidetään muuttuvina eli ne eivät rajaa toimijaa, kun taas tragediassa ja satiirissa rakenteet koetaan pysyvinä, toimintaa hallitsevina ja rajoittavina. Kaikkien kertomusten osakertomuksissa on löydettävissä useampia juonityyppejä, mutta jaottelun perusteena on koko kertomuksen hallitseva juonityyppi. Nämä jaottelut ovat minun tutkijana tekemiäni tulkintoja ensimmäisen etäännyttävän luennan perusteella. Ensimmäisen luennan lopputuloksena nimesin kertomukset uudelleen tekemäni juonen tulkinnan kautta. Juonen kulku ja sisältö ilmenee lukujen otsikoinnista:

Työllä jatkuvuutta (H14)

1. Siirtolaisien jalanjäljillä
2. Raivausta sukupolvelta toiselle
3. Metsätyöt väistyvät
4. Tilan kehittämien jatkuu

Työtä yhdelle sukupolvelle (H8)

1. Tiettömän pellon laidasta alkaa työ
2. Nuoret miehet savotoilla rahaa hankkimassa
3. Tilasta tuottava metsän avulla
4. Luopumisen aika

Kodin sankari (46D)

1. Asutustilasta yhteiselämän alku
2. Kodin rakentaminen omin käsin

3. Lasten kasvattaminen elämäntehtävänä
4. Palasta peltoa elinkelpoiseksi tilaksi

Maatilan rakentamista vuodenaikojen rytmityksessä (25D)

1. Perheen mukana tilalle
2. Tilan rakentaminen valmiiksi
3. Aikaa maataloustuotannolle
4. Pakko supistaa tuotantoa

Korvenraivaajasta isännäksi (79D)

1. Maatyömiehestä korvenraivaajaksi
2. Hallintasopimuksesta kohti isännyyttä
3. Metsänkäytön kontrolli velkaannuttaa
4. Poika jatkaa isännyyttä

Orpopojasta asutustilalliseksi (57D)

1. Elämän tavoite oma tila
2. Tyytyminen kylmään tilaan
3. Asutustilallisen ilot ja surut
4. Isännyyden siirto ei kannata eteenpäin

3.2.2 Toinen luenta

– selittävästä luennasta tulkitsevaan luentaan

Tarkemmassa lähiluennassa eli toisella luennalla etsin Hyvärisen käyttämän odotusanalyysin avulla niitä käännekohtia, joissa haetaan identiteetille uusia subjektipositioita tai vahvistetaan vanhoja sekä tehdään näkyväksi toimijuutta ja toiminnan tiloja. Odotusanalyysi liittyy kertomusrakenteenanalyysin, mutta siinä mennään lauseiden tasolle ja käytetään odotuksen osoittimia. Ne on johdettu Deborah Tannenin odotuksen ilmaisimista, jotka pohjaavat Labovin keskusteluun evaluaatiosta eli arvioinnista, joka puolestaan on yksi kertomuksen rakenteista. Odotusanalyysi auttaa tunnistamaan ja paikantamaan kertomuksen ydinepisodeja, joiden avulla päästään kiinni käännekohtiin. Käännekohtia ilmentävät toistuvuus, kasautuvuus, minän läsnäolo ja ”odotustiheys”. Siinä paikanne-

taan odotuksen jäsentyminen ja neuvottelu epifanissa sekä myös odotuksen murros tai vahvistuminen epifanissa. Näissä kohdin voidaan tunnistaa myös identiteetin uudelleen määrittelyt tai vahvistamiset. (Hyvärinen 1994, 59; Labov 1977, 390; Siikala 1984, 36; Tannen 1979.)

Odotuksen osoittimia ovat:

1. *Toistossa* kokonaisten lausumien toistaminen identtisenä tai hieman muunneltuna korostaa sanottavaa.
2. *Korjaukset* (false starts).
3. *Paluu* merkitsee kertomuksen ajallisen järjestyksen rikkoutumista.
4. *Varaukset* sävyttävät odotuksen ja tapahtuminen suhteita (todella, vain, jopa, kuitenkin, tavallaan, joka tapauksessa). Esimerkiksi ”vain” kertoo, että muutakin odotettiin, kun taas ”jopa” ilmaisee odotuksen ylittyneen.
5. *Kiellot*. Jo Labov totesi, että kieltolauseet kertovat paljon enemmän kertojan kognitiivisista rakenteista kuin myönteiset. Yleensä kieltoa käytetään vain niissä tapauksissa, joissa oli odotettu myönteisen vaihtoehdon toteutuvan.
6. *Kontrastoivat sidesanat* ’mutta’ ja ’vaan’ ovat varsinaisia kielen helmiä. Ne ilmaisevat edellisen lauseen väittämien kiistämistä, mutta niiden avulla aloitetaan suullisissa tarinoissa myös kokonaisia kertomusjaksoja. ’Mutta’ kielii käänteestä.
7. *Modaaliverbit* ilmaisevat ja rajaavat toiminnan potentiaalisuutta, velvoitteita ja odotuksia.
8. *Arvioiva kieli* – kuten adjektiivit ja adverbit – on tärkeä osa odotusten ilmaisemista. Tannen ajattelee, että niitäkin esiintyy suhteellisen harvaksen kertomuksissa.

Labovin arvioinnin keinoista tähän luetteloon voisi liittää vielä kaksi piirrettä:

9. *Arvioivat verbit*. ’Murjottaa’ ja ’inhota’ sisältävät vahvan arvioinnin jo ilman erillisiä adjektiivejakin.
10. *Vahvistajat* ilmaisevat tapahtumien tai ilmiöiden intensiteettiä ja määrää, joka on huomattava suhteessa odotuksiin. (Hyvärinen 1994, 59–60; Labov 1972, 373–381; Tannen 1979, 166–179.)

Yllä oleva luettelo odotuksen ilmaisemista ei ole metodi, joka ilmoittaisi näiden ilmausten takana olevat odotukset. Sen sijaan näitä osoittimia voidaan käyttää tulkinnallisesti siten, että ne tarjoavat eräänlaisen hälytysmerkistön, vaikka niiden pohjalta ei ryhtyisikään yksityiskohtaiseen lingvistiseen analyysiin. Se on metodinen ohje: tätä kohtaa kannattaa miettiä ja pohtia, mikä odotus tässä piilee. Odotuksen arviointi on tulkitsijan tehtävä. (Hyvärinen 1994, 60.) Arvioinnin funktionahan on määrittää kertomuksesta kertojan tulkinta tapahtumasta, hänen henkilökohtaiset reaktionsa sekä tapahtuman seuraukset niin hänen itsensä kuin kuulijoiden kannalta (Robinson 1981, 63; Siikala 1984, 37). Toisessa luennassa eli lähiluennassa, jota tein eri etäisyyksiltä, etsin tekstistä odotuksen osoittimien paikantamia mahdollisia subjektipositioita ja niiden kautta kerrottuja identiteettejä (ks. kuva 9).

Lähiluennassa tarkensin katsetta lauseiden tasolla modaaliverbeihin, joita käytin hälytysmerkistönä toimijuuden tulkinnassa. Modaaliverbejä ovat esimerkiksi seuraavat: osaaminen, saaminen ja voiminen, jotka kertovat kirjoittajan suhteesta kirjoittamaansa. Kielitieteessä erotellaan kolmenlaista modaalisuutta. Ensimmäinen liittyy kertojan varmuuteen (tietämiseen ja luulemiseen), ja se edustaa epistemologista modaalisuutta. Modaalisen ilmaisimen vaikutusala ulottuu koko muuhun lauseeseen. Toinen modaalisuuden laji viittaa olosuhteiden antamiin mahdollisuuksiin tai niiden luomaan pakkoon (esimerkiksi pystyä, voida, täytyä). Se siis ilmaisee ja rajaa toiminnan potentiaalisuutta, velvoitteita ja odotuksia. Kolmas laji liittyy puolestaan moraaliin (saada, olla lupa, pitää). Toinen ja kolmas modaalisuuden laji kohdistuvat johonkin tekoon. (Wartiovaara 1991, 67–71; Virkki 2004, 72; Vuori 2001, 114.) Pariisin koulukunnan semiotiikassa määritellään kuusi modaliteettia, jotka ovat: tahtominen, tietäminen, oleminen, täytyminen, voiminen ja tekeminen. Yhden ja saman subjektin sisällä toteutuvat modaliteetit ovat endotaksisia: tahtominen, tietäminen ja oleminen. (Laurén 2006, 35; Tarasti 1990, 74–75; Tarasti 2004, 17.) Myös modaliteettien negaatiot, kuten voimattomuus, tietämättömyys, tahattomuus valaisevat toiminnan motiiveja ja niiden taustalla vaikuttavia tunteita (Laurén 2006, 35). Verbit voivat olla myös monimerkityksellisiä kuten apuverbit täytyä ja voida. Aina ei ole edes kontekstista mahdollista päätellä ilmaistaanko niillä todenperäisyyttä vai sallimista ja velvollisuutta. (Vuori 2001, 114.)

Käytän apuna myös kerronnallisen toimijuuden analyysia, joka tarkoittaa lauseen subjektin ja objektin tarkastelua: kuka tai mikä merkityksellistyy toimijaksi, kuka toiminnan kohteeksi, ja kuka taas passiiviseksi osallistujaksi? Näin pyrin jäljittämään asutustilallisten toimijuuden suhdetta elämäänsä maatilalla ja siellä harjoittamiinsa perusakviteetteihin. Sovellan modaalisuusanalyysia jäljittääkseni toimijan kykyjen ja mahdollisuuksien suhteita (kuva 9). (Virkki 2004, 35.)

Toimijuutta voidaan analysoida myös toiminnan tavan kautta, jolloin toiminnan arvioinnin tapaa kutsutaan modaalisuudeksi. Siinä voidaan arvottaa ja hierarkisoida subjektiuksia. Modaliteetit ovat puhujan tapoja värittää ja arvottaa kertomaansa toiveillaan, varmuudellaan ja tunteillaan. Ne kuvaavat toimijoiden suhtautumista tilanteeseen tai toimintoihin. (Laurén 2006, 34.) Pragmaattisessa modaalisuudessa subjektin toimintaa ja samalla hänen subjektiuttaan määritellään osaamisen ja kyvykkyyden sekä täytymisen ja haluamisen kautta. Soile Veijola (1997, 147) tuo tutkimuksessaan esille, kuinka esimerkiksi naisten puheessa korostuu haluaminen ja kykeneminen, miesten taas tahtominen ja täytyminen. Pragmaattinen modaalisuus sisältää edellä mainittujen ryhmittelyjen (osaaminen, kyvykkyys, täytyminen ja haluaminen) ohella lisäerotteluja. Kyky ja osaaminen kiinnittyvät subjektiin eri tavoin. Kyvykkyys on tilanteen ominaisuus, osaaminen subjektin kompetenssia. Toiminta voi lähteä itsestä, kuten halu pelata. Toiminta voi olla seurausta ulkopuolelta tulleesta velvollisuudesta tai pakosta. (Korhonen & Oksanen 1997, 63–67; Ronkainen 1999, 88; Sulkunen & Törrönen 1997, 84–90.)

ANALYYSIKEHIKKO

IDENTITEETTI:

- sosiaaliset kategoriat
- toimijan asema
- aika ja paikka
- ⇒ yhteiskunnalliset ehdot
- ⇒ mahdollisuudet tai rajoitukset

Paikannus: tiheä kerronta, epifanit
apuna: odotuksen osoittimet

TOIMIJUUS:

- näkyvä orientaationa,
- emotionaalisina arvottamisina
- ja päämäärinä
- ilmaisee toimijan asennetta
- ja motiiveja
- koetut mahdollisuudet ja rajoitukset
- tilalliset ja ajalliset ulottuvuudet

Paikannus: tiheä kerronta, epifanit
apuna: modaaliverbit, modaalisuus

Kuva 9. Identiteetin ja toimijuuden tulkintakehikko.

Keskeisenä toisessa luennassa on ymmärtää ja tulkita asutustilallisten identiteettejä ja toimijuutta. Haastatteluaineistosta ja kirjoituskilpailuaineistosta tarkempaan analyysiin valitsemani kertomukset voidaan luokitella ihmisen aktiviteettien ja juonityyppien mukaan (kuva 10).

AKTIVITEETTI	JUONITYYPPI	
	ROMANSSI / (komedial)	TRAGEDIA / (satiiri)
TYÖ	4. Työnsankarit voittajina ja häviäjinä	
	4.1 Työllä jatkuvuutta (H14)	4.2 Työtä yhdelle sukupolvelle (H8)
VALMISTAMINEN	5. Kodin ja maatilan rakentaminen	
	5.1 Kodin sankari (46D)	5.2 Maatilan rakentamista vuodenaikojen rytmityksessä (25D)
TOIMINTA (identiteetti)	6. Isännyyden identiteettitarinat	
	6.1 Korvenraivaajasta isännäksi (79D)	6.2 Orpopojasta asutustilalliseksi (57D)

Kuva 10. Kertomukset ristiintaulukoituna aktiviteettien ja juonityyppien mukaan.

Aktiviteetit kuvastavat kertojien asennetta ja sitä mistä perspektiivistä asioita katsotaan. Kahdessa ensimmäisessä kertomuksessa, joita kuvaan luvussa 4. *Työnsankarit voittajina ja häviäjinä*, perspektiivi on työ. Kertomusten juonikaavat eroavat, sillä *Työllä jatkuvuutta* -kertomus noudattelee romanssikertomuksen kaavaa ja *Työtä yhdelle sukupolvelle* tragedian juonikaavaa. Valmistamisen perspektiivistä kerrottuja kertomuksia analysoin luvussa 5. *Kodin ja maatilan rakentaminen*. Tässä luvussa *Kodin sankari* kertomus on romanssi ja vastaavasti *Maatilan rakentaminen vuodenaikojen rytmityksessä* edustaa tragedian juonta. Toiminnan perspektiivistä esitetyt kertomukset juontuvat identiteettien muutoksien kautta. Näitä käsittelem luvussa 6. Isännyyden identiteettitarinat, joissa *Korvenraivaajasta isännäksi* kerrotaan romanssi-juonen kautta, ja *Orpopojasta asutustilalliseksi* tulkitsen tragedia-juonen mukaan.

4 TYÖNSANKARIT VOITTAJINA JA HÄVIÄJINÄ

Tässä luvussa tarkastelen kertomuksia työn perspektiivistä. Työ vastaa ihmiselämän välttämättömyyttä ravinnon hankkimiseksi ja sen kuluttamiseksi. Arendt tekee käsitteellisen eron työn (*labor*) ja valmistamisen (*work*) välillä (ks. Arendt 2002, 91–101). Simo Aho mainitsee samasta kielellisestä erosta kuin Arendt. Hän kirjoittaa työn merkinneen eurooppalaisissa kielissä alun perin ruumiillista raatamista, ja työ oli yleensä vaivaa, tuskaa ja taakkaa tarkoittava sana. Käsitöläisten esineiden valmistamisesta ja myös jalosukuisten toimista käytettiin eri verbiä. Germaanisten kielten työ, josta myös englanninkielinen *work* juontuu, on lähempänä työn nykyaikaista merkitystä, sillä se on tarkoittanut esineiden valmistamista, luomista, aikaansaamista ja vaikuttamista. Suomenkielessä työn peruseritys on hyvin yleinen. (Aho 1988, 15–17.)

Traditionaalisessa yhteisössä tuotanto, uusintaminen ja muut toimet lomittuivat ja sekoittuivat toisiinsa muodostaen yhtenäisen elämäkokonaisuuden. Kapitalisoituminen johti tuottavan työn siirtymiseen perhe-talouksien ulkopuolelle. Samalla syntyi työelämä erityisenä yhteiskunnallisena alueena. Kotitaloudet pienenivät vähitellen ydinperheiksi ja niissä tehtävä työ ”tuottamattomaksi” kotityöksi. Samalla vapaa-aika syntyi käsitteellään ansiotyön ulkopuolista aikaa. Ansiotyö, palkkatyö, koetaankin nykyään varsinaiseksi työksi työstä puhuttaessa. (Aho 1988, 18, 39.)

Aho pitää tärkeänä erottaa ainakin kolme työn käsitteen merkitystä toisistaan: 1) välttämätön vaivannäkö, 2) käyttöarvon tuottaminen ja 3) työ sosiaalisena suhteena. Ensimmäisessä merkityksessä työ ei sinänsä ole luonteeltaan ihmisen itsensä toteuttamista, vaan se on joko luonnon tai yhteiskunnallisten suhteiden sanelema välttämättömyyden taakka. Työ käsitettynä välttämättömäksi vaivannäköksi on lähellä Arendtin työn käsitettä. Arendtin (2002, 15) käsitteistöissä työ liittyy ihmisen osaksi luonnonprosessia. Työ on siis lajille ominainen elämisen prosessi. Ahon erottama kolmas työn käsite eli työ sosiaalisena suhteena jakautuu kahteen muotoon; omaan työhön ja vieraaseen työhön. Ainakin vieraan eli palkkatyön osalta Ahon määritelmä kuuluu arendtilaiseen työn käsitteeseen. Osa omasta työstä, johon liittyy vieraan työn elementtejä kuten käsitöläisyydessä (Aho 1988, 22–27), kuuluu Arendtin (2002, 139) jaottelussa valmistamisen aktiviteettiin. Käyttöarvon tuottaminen on erityi-

sesti ihmiselle ominaista työtä, joka on maailman muotoilua inhimillisiä tarpeita ja tarkoituksia vastaaviksi käyttöarvoiksi. Käyttöarvot ovat sekä aineellisia ja aineettomia hyödykkeitä. Niiden avulla ihmislaji ylläpitää, tuottaa ja uusintaa elämänsä sekä samalla yhteiskuntansa ja kulttuurinsa historiallisesti muuttuvat muodot. Käyttöarvoa tuottava työ on paitsi ihmisen ja luonnon välistä myös ihmisten keskinäistä ”ainesten vaihtoa”. (Aho 1988, 23–25.) Käyttöarvon tuottaminen työnä vastaa Arendtin valmistamista niiltä osin kuin se tarkoittaa aineellisia käyttöarvoja sekä tapahtuu luonnon ja ihmisen välillä. Aineettomat käyttöarvot viittaavat osin Arendtin määrittämään toimintaan, joka tapahtuu ihmisten kesken julkisuuden alueella. (Arendt 2002, 165–166.)

Arendtin (2002) työn käsite on hyvin laaja eikä se noudata perinteisiä työn teorioissa käytettyjä jakoja. Ahon erottelut auttavat hahmottamaan perinteisten työnkäsitteiden ja Arendtin jaottelun eroavaisuudet. Viljelijän työ – maanviljely ja ruuan tuotanto – ideaalina toteutetaan ja kulutetaan sopusoinnussa luonnon yhä uudelleen toistuvan syklin kanssa. Työn tulokset ilmestyvät ja häviävät ympäristössä, jossa on myös asioita, joita ei kuluteta vaan käytetään niin, että samalla vähitellen totumme niihin. Esimerkiksi koneet eivät häviä, vaan niitä käytetään vuodesta toiseen. Sellaisinaan ne tekevät tutuksi maailman, sen ihmisten ja asioiden välisen vuorovaikutuksen tavat ja tottumukset samoin kuin ihmisten keskinäiset vuorovaikutussuhteet. (Arendt 2002, 98–99.) Viljelymenetelmien tehostuminen sekä työtä helpottamaan valmistettujen koneiden ja työkalujen kehittyminen eivät ole irrottaneet viljelijän työtä luonnon syklistä.

Aho kirjoittaa, että moderni rationalismi, valistusfilosofia, klassinen taloustiede ja työväenliike rakensivat ”työn ideologian”, jonka mukaan työ on inhimillisen elämän varsinainen mieli ja tarkoitus. Työ on yksilön, kansakunnan ja ihmislain kehityksen ja edistyksen liikevoima sekä kaikkien arvojen ja kaiken kulttuurin lähde. Se on väline yhä täydellisempään luonnon hallintaan, vaurauteen, vapauteen ja onneen. Protestanttinen uskonpuhdistus kritikoi voimakkaasti klassista käsitystä joutilaisuuden jalostavasta ja työn alentavasta luonteesta ja julisti, että joutilaisuus turmelee, mutta työ kehittää ihmistä. (Aho 1988, 45.) Viljelijät ovat sisäistäneet tämän työteliäisyyden hyveen, vaikka työtä ei pidettäisikään elämän varsinaisena tarkoituksena, vaan ruuan hankkimisena.

Yleinen käsitys työn teon moraalisisesta velvollisuudesta levisi varhain myös maaseudulla. Protestanttinen työetiikka sinänsä ei ole erityisesti ag-

raarinen. Thompsonin (1995, 53) mukaan viljelijät luultavasti johtivat työetiikkansa varhaisen kapitalismin ajan yleisistä taloudellisesta miljööstä. Näin työteliäisyyden hyveen tulkinnat voidaan palauttaa tulkintoihin protestanttisen uskon vaikutuksesta kapitalistisen talousjärjestelmän syntyvaiheisiin. Maatalous seurasi tätä kapitalismin nousua. Maatalous elinkeinona sisälsi sellaisia erityispiirteitä, jotka saivat viljelijät sitoutumaan lujasti protestanttiseen työetiikkaan. Syksyllä sadonkorjuun aikaan työpanos konkretisoitui julkisesti näkyväksi tulokseksi, palkkioksi uurastamisesta. Hyvinvoivat eläimet ja runsas viljasato oli julkinen osoitus ympäröivälle yhteisölle viljelijän ahkeruudesta ja taidoista, siis hyveellisyydestä. (Silvasti 2001, 228.) Sodan jälkeen myös asutustilallisilla oli aito mahdollisuus saavuttaa sosiaalista statusta ja hyvinvointia tekemällä lujasti työtä, raivaamalla lisää viljelysmaata ja kasvattamalla kotieläintuotantoa.

Arendtilaisen työnteon näkökulmasta katsottuna elämä on merkittävien kaikista asioista, jolloin työtä tekevän ihmisen päämäärä on elämän helpottaminen ja pidentäminen. Ihmiset eivät voi kuitenkaan luopua kokonaan julkisen alueesta. Työtä tekevä ihminenkin tarvitsee muita ihmisiä toimiakseen ja puhuakseen yhdessä heidän kanssaan, ja kokeakseen oman identiteetin ja ympäröivän maailman todellisuuden. Inhimillinen todellisuudentaju edellyttää, että ihmiset aktualisoivat olemassaolonsa passiivisen itsestään selvyuden esittääkseen ja tehdäkseen sen todelliseksi. (Arendt 2002, 211.) Työ ei viljelijöiden kertomuksissa ole vain ihmislajille tyypillistä tekemistä hengissä säilymiseksi, se ei ole vain lajin eri yksilöiden samuuden osoittamista. Omasta työstä tekemisenä kerrotaan siten, että se liittyy osaksi kunkin persoonallista identiteettiä. Työ ei tehdä vain sen vuoksi, että se on ihmisen luonnonprosessiin osallistumista, jota motivoi tarve saada ravintoa. Seuraavien kahden kertomuksen tulkinnallinen näkökulma on työn aktiviteetti, johon omalta osaltaan vaikuttavat myös valmistamien ja toiminta. Todellisesta elämästä kerrottaessa ihmisen perusaktiviteetit kietoutuvat toisiinsa.

4.1 Työllä jatkuvuutta

Olen nimennyt seuraavan haastattelukertomuksen kertojan Kaarloksi. Hänen haastattelupuheensa edustaa toisen polven asutustilallisen koke-

muksia. Kaarl on elämän näyttämönä on ollut alusta lähtien asutustila. Ensimmäiset askeleensa hän todennäköisesti otti asutustilalla ja sen pihapoluilla, vaikka ehtikin syntyä tilapäismajoituksessa 1940-luvulla sodan jälkeen. Jälleenrakennusvaiheen alkaessa Kaarlo oli aivan pieni lapsi ja varttui sen aikana nuorukaiseksi. Kaarl on ollessa jo aikuinen hän sai omistukseensa kotitilansa, jota hän edelleen viljelee.

Seuraavassa konstruoin hänen elämäkertomuksensa haastattelun kautta ymmärrettynä. Haastattelussa ei varsinaisesti keskusteltu maataloustöistä, sillä näkökulmana olivat metsät ja niiden merkitys. Kerro nnessa keskeiseksi sanomaksi muodostui maataloustuotannon kasvu päätuotantomuodoksi metsätalouteen verrattuna. Litteroidun haastattelun tekstimäärän mukaan tarkasteltuna laajimmin esillä ollut teema oli omassa metsässä tehty työ, johon liittyi työntekoon oppiminen. Lisäksi teemoista olivat hyvin esillä myös puun myynti, metsän merkitys ja koneellistuminen. Vieraalle tehtävät metsätyöt olivat aikoinaan olleet tällä asutustilalla vähäisiä, ja haastattelupuheessakin niistä kerrottiin hyvin suppeasti koneellistumisen yhteydessä. Asutustilan alkuvaiheista, perustamisesta ja luovuttajista keskusteltiin haastattelun alkupuolella, mutta Kaarl on muistikuvat olivat lähinnä vanhemmiltaan kuultua. Tässä teemassa rakentamista koskevat osuudet jäivät vähälle. Kaarlo mainitsee itse, ettei muista niitä aikoja. Tila-teeman alla oleva raivaus nousi haastattelupuheen keskeiseksi juoneksi. Hallintasopimuksen aikaisista säädöksistä ja rajoituksista, esimerkiksi metsän hakkuusta, ei Kaarlolla ollut muistikuvia eikä edes vanhemmilta välittyntä tietoa. Haastattelupuheen kulkua ja sen teemoja voi tarkemmin katsoa liitteestä 4.

Kertomuksen juoni etenee seuraavien otsikoiden mukaisesti: asutustilallisen jalanjäljille kasvaminen, raivausta sukupolvelta toiselle, metsätöiden ja metsän merkityksen väheneminen ja tilan kehittämisen jatkuvuus. Otsikot muodostavat juonirakenteen, joka on syntynyt teemojen uudelleen järjestelystä. Samaan teema-alueeseen kuuluvia teemoja on eri luvuissa (ks. liite 4, lukujen sisältämät teemat). Ensimmäinen luku sisältää aineistoa haastattelun teemoista tila ja tilan elinkaari, toisessa luvussa on otteita tila-teemasta raivauksen osalta, koneellistuminen-teemasta ja tilan elinkaaresta. Kolmannessa luvussa on otteita teemoista metsätyöstä omassa ja metsätyö vieraille, sekä metsän myynti ja metsän merkitys -teemoista. Viimeinen luku ”Tilan kehittämisen jatkuvuus” sisältää haastattelupuhetta tilan elinkaari teemasta. Tämä luku toimii haastattelukerto-

muksen päättänä ja näin tiivistää kertomuksen tärkeimmän sanoman, ja samalla pyrkii vastaamaan tutkimuskysymyksiin.

”Asutustilallisen jalanjäljille kasvaminen”, ”Raivausta sukupolvelta toiselle” ja ”Tilan kehittäminen jatkuu” -lukuissa tuon haastattelupuheen rinnalle keruuarhiston aineistosta Kaarlon isän haastatteluvastauksia vuodelta 1982. Asetan minun ja haastateltavan dialogissa syntyneen haastattelun dialogiin kaksikymmentä vuotta sitten tuotetun puheen kanssa. Näin edellisen sukupolven ääni tuodaan mukaan keskusteluun.

Hahmottelin ensimmäisen luennan tuloksena juonirakenteen käyttäen apuna kertomusrakennetta. Juonirakenteen tutkiminen auttaa löytämään eri kertomusten väliset erot ja yhtäläisyydet. Lisäksi se on avain kertomusten merkitysrakenteen tutkimiseen. (Alasuutari 1999, 131.) Kulttuurisesti voidaan olettaa kertomusten noudattavan tiettyjä juonikaavoja, jotka ohjaavat tulkintoja. Tämän juonellisuuden huomioon ottaminen tuo analyysiin aivan uusia ulottuvuuksia. (Alasuutari 1999, 128.) Katson Kaarlon haastattelusta konstruoimani kertomuksen noudattavan sankarikertomuksen eli romanssin juonta. Siinä sankari voittaa maailman ja kokee, etteivät yhteiskunnalliset rakenteet ole pysyviä vaan muuttuvia, jolloin toiminannan uudelleen suuntaaminen on mahdollista. Sankari kokee pystyvänsä voittamaan toimintaa uhkaavat rajoitukset eivätkä ulkoiset tekijät ole pystyneet vangitsemaan häntä.

Seuraavissa lukuissa esittämieni tulkintojen taustalla on toisen luennan avulla tekemäni päätelmät haastatteluaineistosta, jolloin käytin apunani analyysikehikkoa (kuva 5), paikantamaan identiteettiä ja toimijuuden. Olen lihavoinut haastatteluaineistolainauksista odotuksen osoittimia (toisto, korjaukset, paluu, varaukset, kiellot, mutta ja vaan, modaaliverbit, arvioiva kieli ja vahvistajat), jotka ovat vaikuttaneet tekstissä esittämiini tulkintoihini. Näiden avulla haen tekstistä kertojalle tärkeitä kohtia. Ne antavat viitteitä subjektipositiosta ja näiden mahdollistamista identiteeteistä. Modaaliverbit (esimerkiksi pystyä, voida, täytyä, saada, pitää, olla lupa) auttavat tulkitsemaan kertojan toimijuutta. Näiden lisäksi olen myös lihavoinut tulkinnan kannalta keskeisiä lauseita.

Kertomuksen ensimmäinen luku toimii orientaationa ja seuraavat luvut kertovat työstä ja työn tuloksista sekä sisältävät arviointeja. Viimeisenä on päättäluku.

4.1.1 Siirtolaisien jalanjäljillä

Siirtolaisten ja rintamamiesten tarina alkoi useimmiten tutustumalla uuden tilan paikkaan. Moni tuleva isäntä joutui kuvittelemaan mielessään, miltä maatilalla tulisi näyttämään ja arvioimaan selviytymistään luvatuilla maa-alueella. Niille siirtoväkeen kuuluneille henkilöille, jotka olivat omistaneet maata rauhanehtojen mukaan Neuvostoliitolle luovutetuilla alueilla, annettiin mahdollisuus valita tila, eli heidän ei tarvinnut ottaa vastaan ensisijaisesti osoitettua tilaa.

Kaarlokin kertoo otaksuvansa, että hänen vanhempansa ovat ensin käyneet katsomassa sitä maa- ja metsäaluetta, jolle tuleva tila oli suunniteltu. Vasta tuolloin syntyneenä hänellä ei ole omakohtaisia muistikuvia, joten kerrontaa sävyttää epävarmuus siitä, miten asiat tuolloin menivät.

H: Joo. Milloin he tulivat tähän?

V: Minä luulen, että tämä lunastus on tehty -47. En muista sitä tarkkaan, että oisko he silloin myöskin tulleet tähän ja alottaneet -47 rakentua. Että -46 ne varmaan jo näitä paikkoja kahtoneet ymmärtäen, tai -47 heti talvella.

Arkistotekstistä voi lukea, että Kaarlon isä otti riskin ja hyväksyi tulevan tilan ilman, että olisi käynyt katsomassa sitä ennakkoon. Tilan tarkempi arvioiminen esimerkiksi maaperän suhteen olisi ollut mahdotonta, sillä päätöksenteon aikaan oli talvi, joten esimerkiksi maaperää ei voinut tutkia. Kylälle oli jo aikaisemmin tullut sukulaisia, jotka olivat kehottaneet Kaarlon isää Taunoa asettumaan samalle seudulle. Tauno oli tuolloin pari vuotta vaille neljäkymmentä. Taunon haastattelusta vuodelta 1982 on kirjattu Keruuarkistoon seuraavaa tilan saannista:

”Lapinlahden pitäjä otti pika-asutukseen v. 1947 Kymiyhtiön omistaman metsäpalstan, jonka pinta-ala oli satoja hehtaareja. Näistä tiloista Tauno nimesi itselleen ensimmäisen asutustilan, tämän pinta-ala oli 75,20 ha (..) ja tilasta tuli viljelystila. (...) Tilankauppa tehtiin hallintasopimuksella, helmikuun 12 p:nä v. 1947. Entinen koti jäi uuden rajan taa, sillä se oli Salminpitäjän, Kirkkojoella, pienviljelystila. Perhe oli kuusihenkinen, isä, äiti ja neljä lasta (...) Tämä Kaarlo nuorin poika on nyt tämän tilanhaltija.

(...)

Kymiyhtiö oli vienyt kaikki arvopuut siltä alalta, mikä oli tarkoitus tehdä pelloksi ja rakennukset. Tila oli kahtena palstana, 38 ha salolla metsämaata, 37 ha pihapalsta, suota ja metsää. Kun tila oli kylmä tila korvessa, ei sinne ollut etes tietä, vain kinttupolku, pitkospuinein tästä Juurikan koululta etelään. Mutta kun tilat oli jaettu ja nimetty, niin valtio teki tien, siis valta- ja läpikulkutien, sillä tälle salolle (Luhin) tehtiin 42 asutustilaa. (MV:K29/46)

Maa-alue, jonka Tauno nimesi itselleen, sisälsi metsäpalstan ja pihapalstan, jossa oli sekä metsää että suota. Alue oli rakentamatonta ja melkein koskemattomaa luontoa. Ainoan poikkeuksen teki se, että alueen luovuttaja, puutavarayhtiö, oli ennen luovutusta hakannut osalta aluetta tukkipuut pois. Alueen syrjäisyyttä kuvastaa Taunon maininta siitä, että tulevalle asutusalueelle ei ollut edes tietä. Syrjäisyyttä korostaa vielä maininta, että sinne oli vain kinttupolku. Polkukin kulki soisten alueiden lävitse, koska sillä oli pitkospuita, ja johti lopulta korpeen. Tämä kuvaa Kaarlon isän rohkeutta ja edelläkävijyyttä, sillä kerronnasta ilmenee valtion lopulta tehneen alueelle valtatie. Etenkin Itä- ja Pohjois-Suomen asutustilalliset kuvaavat usein korpi-sanalla saamiensa maa-alueiden syrjäisyyttä. Sana kuvaakin kulttuurista kielikuvaa synkästä asumattomasta metsästä ja luo mielleyhtymän luotaantyöntävästä paikasta, jonka haltuunotto vaatii sankarillisia ominaisuuksia taistelussa luontoa vastaan.

Metsään erotetusta palstasta tulisi heidän kotinsa ja työmaansa – asutustila. Kaarlon isä Tauno oli hallintasopimuksen teon jälkeen alkanut rakentaa perheelleen asuinrakennusta, jonne Kaarlo muun perheen mukana vuoden ikäisenä muutti.

H: Oot Sie syntyny tässä tilalla vai olit Sie aikasemmin syntyny?

V: Minä oon syntyny -46 niin miä oon syntyny ihan tuonne, Koskessa on sillon ollu meidän asuinpaikka. Että en oo täällä, vähän aikasemmin, kun mitä on tähän päässy tulemaan. Mutta navetan pärekaton laittoon muistan. Että oon jonkun sylissä ollu, ku oon ikkunasta kahtonu, niin miehiä oli tuolla pärekatolla, että se on. Muista rakentamisista en muista enää. (H 14)

Kaarlo oli sisarusparven nuorin ja syntyi siis tulevalla kotiseudullaan. Hän tuo kerronnassaan ilmi sen, ettei muista tilan alkuvaiheista paljonkaan. Hänelle ei ole jäänyt mieleen omakohtaisia muistikuvia, joten kertoessaan minulle tilan vaiheista hän ammentaa osaksi tietonsa siitä, mitä hänelle on kerrottu tapahtumista jälkikäteen. Oman kertomansa mukaan Kaarlolle on jäänyt varhaislapsuuden aikaisesta rakennusvaiheesta mieleen navetan katon teko. Pärekaton teko oli työlästä ja niin katon teossa kuin muissakin rakentamisen vaiheissa käytettiin talkootyötä. Puutteellisissa oloissa yhteisöllisyys oli voimissaan, ja naapureita ja kyläläisiä autettiin usein juuri talkootöinä.

Se, kuinka paljon Kaarlon muistot pärekattotalkoista ovat omakohtaisia ja kuinka paljon aikuisten hänelle siitä kertomaa, ei ole ratkaisevaa, sen sijaan muisto on. Arkipäivän elämänrytmi on rikkoutunut talkoopäivänä ja talossa on ollut paljon väkeä, mikä on säilynyt lapsen muistoissa aina näihin päiviin asti. Se on ollut merkittävä tapahtuma, jota lapsi on voinut turvallisesti seurata kotinsa ikkunasta jonkun sylistä. Työn touhu navetan katolla on vienyt kaiken huomion niin, ettei hän muista kenen sylistä on ollut. Muistot voivat olla sekoitus omakohtaisesti koettua tapahtumaa ja muiden kertomaa muistoainesta (Korkiakangas 1996, 28). Perheen tai yhteisön kollektiivisesti jaettujen muistojen avulla konstruoidaan ja ylläpidetään perheen tai yhteisön narratiivista identiteettiä (Huotelin 1992, 25). Tässä tapauksessa perheen jaettujen muistojen avulla sijoitaututaan perheen kotiin. Muistelu tapahtuu asuinrakennuksen sisältä käsin. Koti paikkana loi pohjan hänen identiteettinsä rakentumiselle. Ulkomaailmaa ja vieraita työmiehiä seuratessaan hän oli turvallisesti perheyhteisön sisällä. Kerronnassa muodostuu eronteko kodin paikan ja ulkomaailman välille, jolla korostetaan kodin merkitystä ja yhteenkuuluvuutta perheeseen.

Perheen neljästä lapsesta Kaarlo nuorimpana jäi tilalle jatkajaksi. Kerronnassa elämänkulun käännekohtaksi muodostuu nuoruusvuosina tilalle jääminen. Kaarlon elämänpolun valinta näyttää tapahtuneen lähinnä muiden päätöksellä. Sisarukset muuttivat mahdollisimman nopeasti pois tilalta. Heidän aikuistumisvaiheessaan maaltapako oli vilkkaimmillaan ja maatalouden arvostus heikkoa. Nuorimmaisena Kaarlolle ei jätetty paljoa valinnan varaa. Nähtävästi Taunon ja hänen vaimonsa toiveena oli, että tilaa jatkettaisiin, vaikka missään ei lausuta julki tätä vaadetta. Kaarlon vaimon kerronnasta käy ilmi, että perheen piirissä lähinnä vanhempien sisarusten mielipiteenä on ollut, että nuorin on sopivan tyhmä jäämään

tilalle, kun ei nähtävästi ole ollut kiinnostunut koulunkäynnistä. Tähän viittaa se, että muut sisarukset ovat luonnehtineet Kaarloa laiskaksi. Vaimo tosin tähdentää arvion olevan juuri sisarusten, eikä se ole hänen mielipiteensä. Samalla hän tekee ilmeiseksi yleisenä pidetyn käsityksen siitä, että aikoinaan tilalle jäi se pojista, jonka ei katsottu tulevan muualla toimeen. Näin viljelijöihin lyötiin usein tyhmyyden leima; jatkajasta ei ollut muuhun kuin maanviljelijäksi.

V: Että neljä ol meitä lasta.

H: Ja Sie oot jääny viljelijäks?

V: Niin minä, nuorimman jättivät. Muut pakeni niin äkkiä pois, että ...

Vaimo: Nuorimman jättivät, kun pitivät sitä niin tyhmänä, että siitä ei oo mihinkään muualle.

V: Eihän tuo mene nauhalle (naurua)?

Vaimo: Niin eikö ne veljet oo sanonu, että tämä ei oo minun arvio.

H: No se ainakaan näytä pitävän paikkaansa, ko on niin hyvin lähtenä, tai laajennettu.

Vaimo: No ei. Minähän sanoin, että se ei oo minun arvio, vaan veljet arvioi vuan, että ku se ol niin laiska ja huonokuulonen, se eikä niin, se jouti jäähä tähän, että ku sehän ol aivan sama, niin, vanahemmille.

Päätös jäädä kotitalalle ratkaisi Kaarlon osalta ammatinvalinnan. Tämä ei johtanut suoraan isännyyteen, sillä Tauno oli tuolloin vielä isäntänä. Tilanpidon jatkajan identiteetin hän kuitenkin jo omaksuu ja suuntaa omaa toimintaansa sen mukaan. Vaikka perhepiirissä on nähtävästi leikkisästi esitetty, ettei nuorimmalla pojalla ole ollut muihin ammatteihin kouluttautumiseen riittävää kykyä, on koko perheen yhteinen tahto todennäköisesti ollut, että hänestä tulee tilan jatkaja. Kaarlo osoittaa valinnallaan arvostavansa suvun perinteitä ja samalla luottavansa maatalouteen ja omaan tekemiseensä.

H: Joo. Oliko tää kylmä tila vai oliko tässä peltoja jo?

V: Tämä on ihan kylmä tila, ettei ollu peltua yhtään. Metsät oli harkattu ettei ollu kuulemma, ku kannot ja risukot tähteenä vaan. Ei ollu oikein rakennuspuitakaan tällä alueella. Kylmä tila.

H: Joo. Oliko nämä jonkun firman maita vai?

V: Nämä oli Kymmin maita, virman maita.

H: Täällä ei ollu tietenkään mitään rakennuksiakaan eikä muita ko sillon ...?

V: *Ei, ei, täällä tää oli aika harvaan asuttu tämä, paikkakuntalaisiakin vähän oli tiällä, ja näillä teillä ei ollu monta tönyäkään sitä ennen eikä talua. Ja, ei ollut, tiällä ei ollu varmaankaan niin täsä lähiseu'ullakaan kellään siirtolaisella ei ollu tuota valmiita rakennuksia. (H 14)*

Myös Kaarlolle on välittynyt taloudellisesti tärkeä tieto siitä, että maanluovuttaja oli hakannut alueelta puita ennakkoon. Tosin kaikkia metsiä ei oltu hakattu, vaan pelkästään tulevien rakennusten ja peltojen paikat. Maisemaa hallitsivat pihapalstalla kannot ja risukot. Siihen oli tuleva rakennukset ja pellot, nouseva viljelystilan talouskeskus. Keruuarkiston teksteistä voi lukea kertomusta Taunon rohkeudesta ja edelläkävijyydestä.

Tauno oli perujaan maanviljelijän poika, (..), hänellä oli verissä, uudisraivaus ja rakentaminen, ja siksi Hän uskalti ottaa täältä salolta ensimmäisen kylmäntilan. Hänelle ei esitetty tätä tilaa, vaan Hän otti sen vapaaehtoisesti heti, kun setä Juhana, oli ostanut siitä koulun vierestä viljelystilan, valmiit pellot, mutta rakennukset teki itse. Hän ilmoitti näille velivainaan pojille, että täältä saatte Tekin maata. Ja niin näistä veljeksistä kaksi, tämä Tauno ja Santtu uskalti ottaa kylmät tilat. Taunolla olisi ollut ammattiajo-oikeus kuorma- ja linja-auton ajajana, jonka Hän välirauhan aikana hankki ja harjoitti. Oli autokuskina jatkosodassa ja sen jälkeen, mutta ei tykänä, kaipasi omintakeista ja sellaista, missä työn tulokset näkyvät. Niinpä ei tilan hanginnassa liikoja kaavakkeita käännelty, ei nähnyt maaperää, ei metsää, oli talvi ja kova lumi hankipäällä, niin oli kova hinku päästä maahan käsiksi ja oman kurkihirren alle. (MV:K29/46)

Tauno oli maanviljelijäsukua ja hän oli omaksunut maanviljelijän identiteetin. Se merkitsi hänelle myös raivaamista ja rakentamista eikä vain valmiiden peltojen viljelyä ja olemassa olevien rakennusten kunnostamista. Hän oli sosiaalistunut suvun perinteisiin ja tapoihin toimia viljelijänä. Niihin liittyi innostus uudisraivaukseen. Sama raivauserpintö on

jatkonut myös nykyiselle sukupolvelle, pojalle Kaarlolle. Raivaus on merkinnyt tilalla tuotannon kasvua ja näin viljelijäperheen elintason nousua omin saavutuksin.

Taunon muistelussa tulee vahvana ilmi se, että hän halusi ottaa raivaamattoman ja rakentamattoman maapalstan itselleen. Hänen muistelunsa paperille tallentanut kirjoittaja oletettavasti toistaa Taunon sanoja: hän uskalsi ottaa. Tämä ilmaisu toistuukin tekstissä usein. Tämä voidaan tulkita niin, että sen toistuminen kuvastaa vahvaa luottamusta omiin kykyihin ja siihen, että pystyy muodostamaan toimivan maatilan ympäröivistä luonnonolosuhteista huolimatta. Hän teki valintansa vapaaehtoisesti eikä odottanut viranomaisten esityksiä muista mahdollisista tiloista. Taunon toiminnalle riittävä ehto oli, että hän sai omaa maata. Se, millaista maa oli, oli hänelle toisarvoinen asia. Hän pystyi rakentamaan oman kodin, joka antoi turvaa ja loi maailmaan pysyvyyttä ja jatkuvuutta. Tauno näyttäytyy kerronnassa aktiivisena ja tavoitteellisena toimijana. Samoin hän raivaamalla pellot teki työtä, joka turvasi hengissä säilymisen mahdollistamalla viljelyn. Perheen sukupolvien ketjussa oli kasvettu maanviljelijöiden itsenäiseen työhön, joten Tauno, vaikka olikin sodan aikana koulutautunut autokuskiksi, ei halunnut siitä työuraa, sillä siinä hän ei nähnyt oman työnsä jälkeä ja oli toisen käskyvallan alla.

Taunon haastattelussa ilmenee päättäväisyys sekä oma ja vapaaehtoinen halu ryhtyä viljelijäksi jo hankitusta toisesta ammatista huolimatta; hän ei ollut mitenkään pakkotilanteessa ottaessaan tilan vastaan. Talonpoikaiseen identiteettiin kuului itsenäisyys ja omista tekemisistä päättäminen. Haluttiin olla aktiivisia toimijoita ja omien päätösten tekijöitä. Tämän mahdollisti maan omistaminen. Maaseudulla oman maan omistaminen liittyy kiinteästi myös itsenäisyyden, riippumattomuuden ja vapauden kokemuksiin (Eskola 1963, 60). Kyselyissä viljelijät ovatkin pitäneet yhtenä tärkeänä ammattinsa hyvänä puolena ammatin vapautta ja itsenäisyyttä (Nieminen 1994, 73). Maataloudessa vapaus on kuitenkin suhteellista, sillä karjatilalla etenkin kotieläinten hoito on hyvin sitovaa. Itsenäisyyden käänöpuolena onkin sitoutuminen jatkuvaan pakonomaiseen työntekoon maatilalla. He joutuivat ”työnorjiksi” päivästä toiseen toistuvaan työntekoon. Etenkin Itä- ja Pohjois-Suomessa useat asutustilat olivat nimenomaan karjatilaja, joilla tämä työn sitovuus korostuu. Vapaus koetaankin ennen kaikkea siinä, ettei olla kenenkään käskyvallan alla, vaan viljelijä voi itsenäisesti päättää töistään. Vastuussa hän on vain

itselleen ja pitkällä tähtäimellä seuraavalle sukupolvelle. (Silvasti 2001, 255.) Taunokin kehitti tilaansa karjatilana. Hän koki, että maanviljelijänä hänen kättensä työn tulokset näkyivät konkreettisesti laajenevina peltoina ja lisääntyvinä maitomäärinä.

4.1.2 Raivausta sukupolvelta toiselle

Pellon raivaus ja rakennusten rakentaminen merkitsi metsäluonnon muokkaamista. Peltojen ja rakennusten paikalta piti kaataa puut, ja metsä muuntui maatilana paikaksi. Isoista puista saikin samalla rakennuspuita tuleviin rakennuksiin, ja näin metsä toimi läheisenä raaka-aineverastona. Kaarlon isäkin kävi tilapäismajoituksesta käsin rakentamassa perheelleen kotia. Yleensä rakennukset tehtiin tietyssä järjestyksessä asutusviranomaisten ohjauksella. Ensimmäisenä tehtiin yleensä sauna, jossa asuttiin aluksi ja josta käsin rakennettiin navetta, ja vasta sitten tehtiin asuinrakennukset. Rakennusjärjestys vaihteli hieman perheiden tilanteiden ja tarpeiden mukaan. Kaarlo tosin toistaa haastattelupuheessaan yleistä rakennusjärjestystä, sillä hänellä ei ole rakentamisesta omia muistikuvia. Taunon haastattelusta käy kuitenkin ilmi, että hän rakensi asuintalon ensin, jotta sai perheensä mahdollisimman nopeasti omaan kotiin pois toisten nurkista.

”Itse kukin sai sitten raivata vointinsa mukaan, tila oli jotenkin karotettu, mihin tulee viljelykset, mihin rakennukset. Tauno kyllä teki rakennukset eri paikkaan, kun mihin oli merkitty, tähän tuli iso pelto, lato ja kyläkunnan yhteinen kuivaamo (viljan), joka sitten myöhemmin paloi (...). Rakennukset halusi likelle rajapuroa, joka erotti veljen tilan ja siinä oli virtaava vesi, joten oli sauna ja pyykkivesi lähellä alkuajoilla.” (MV:K29/46)

Tauno-isän oma-aloitteellisuus ja rohkeus tehdä itsenäisiä päätöksiä tulevat edellä hyvin kerrotuksi, kun hän omatoimisesti vaihtaa rakennusten paikkaa paremmaksi katsomalleen sijainnille. Arkipäivän töiden sujuvuus on tärkeämpää kuin pikkutarkka viranomaisten suunnitelmien toteuttaminen. Käytännöllisyyden takia oli parempi sijoittaa rakennukset lähelle puroa, josta sai talousveden kätevästi kunnes ehdittiin kaivaa kaivo.

Koska Kaarlolla ei ole henkilökohtaisia kokemuksia tilan ensivaiheilta, ei hänellä oli selviä muistoja ensimmäisten vuosien raivauksista eikä etenäkään viranomaisten vaatimuksista. Muutenkin kerronta siitä, miten kaikki tapahtui, on hapuilevaa. Kaarlo olettaa, että hän on ollut jo pikku-poikana risuja kantamassa, joka varmaankin on hyvin todennäköistä, sillä tuohon aikaan lapset olivat aikuisten mukana maatilana töissä. Kertomuksen kärki onkin siinä, että Kaarlo on selvästi myös itse kasvanut vahvasti suvun raivaajaperinteeseen, ”raivaajahenkeen”. Raivaaminen ja siihen osallistuminen ovat hänelle tärkeitä asioita. Sen osoittavat kerrontaan latautuneet odotukset, joita ilmentävät odotuksen osoittimet (Hyvärinen 1994, 59–60), etenkin *mutta* sanan käyttö, joka viittaa käsitykseen, ettei raivauksista tehty vain asutustoiminnan asettamien velvoitteiden perusteella. Kertojalla ei ole muistikuvaa velvoitteista, mutta hän puhuu jatkuvasta raivauksesta. Raivauksen sukupolvien ketjuun ei näytä tulevan katkosta. Ainoastaan työmenetelmät muuttuvat maatalouden koneistumisen myötä ja raivauskin helpottuu sen myötä. Pystyminen viittaa koneellistumisen parantamiin olosuhteisiin, jotka lisäävät toimijan mahdollisuuksia onnistua raivaamisessa.

H: Oliko siinä jotain velvoitteita, että täyty tietty määrä raivata sitä vai?
V: Sitä en osua sanua. Siitä ei ollu minulla mitään käsitystä, että ois ollu mitään velvotetta, mutta kyllä se aika lyhyessä ajassa semmonen kymmenen, vähän ylikin, tuli niitä hehtaareita, mut ku tota sillontan minä tietyst olin hyvin pieni, mut tuota, jos risuja kantelin, mutta sen jälkeenki jatkuvasti aina heb., kaks, puoltoista hehtaaria, kolmekin hehtaaria raivattiin, että se ei, jatkuvasti kasvo sitten se peltopinta-ala.

(...)

V: Ja olikin varmaan 50 -luvun alkupuolta. Sanotaanko niin viienkymmenen, 55-luvun puolvälin seutuvilla varmaan se tuli yhtiön raktori. Kyllä se on varmaan, jossakin tuolla sen verran paperia vois löytyä, että sen vois sen jotenkin saaha selville, mutta siinä 50-luvun lopussa se purkautu se yhtiö (...), ja sitten isä osti oman raktori, vähän isomman, ja pysty sitten peltua raivaamaan jo omalla. (H14)

Tauno-isän muistoissa on ensimmäisten vuosien pellonraivaus suoalueella ja se, kuinka sitä jouduttiin tekemään käsivoimin. Suo oli peltomaana

hyvää ja sen perusteella oli raivaajalla odotus hyvästä sadosta. Odotusten esteeksi tuli raivaustöiden ensimmäisinä vuosina halla, joka kesäisin saattoi pilata kypsymättömän viljan. Raivaajan sitkeydellä peltoala kasvoi ja halla väistyi. Tauno osoitti Saarijärven Paavon sinnikkyyttä ja sitkeyttä taistellussaan hallaa vastaan laajentamalla suopeltoja. Peltoa olisi alussa haluttu raivata nopeamminkin, mutta samaan aikaan täytyi rakentaa rakennuksia, mikä vei rahaa, eikä apu-voimaa ollut varaa palkata.

Suoalue oli hyvää peltomaata, mutta halla vieraili alku aikoina joka kesä, kun oli korpimaasto ja sitä aukeaa ja peltoa tuli hitaasti, kun kaikki piti tehdä käsin pokasahalla ja kirves, isommat puut salopals-talla justeerilla. Ei ollut varaa pitää vierasta apua, kuin kesällä 1947 kun asuinrakennus rakennettiin. Ne rahat mitä saatiin, kylmäntilan perustamis- ja pellonraivauspalkkiot, ne piti käyttää tarvikkeiden ostoon. Eikä kunnollista saana liioin rahallakaan. Menot oli suuret, kaikki oli jäänyt sinne jonnekin.

(...)

Viljelysmaiden raivauksessa Ruotsalainen pellonraivaus korvasi n. 4ha verran. Itse kukin sai sitten raivata vointisa mukaan... (...) Pellon raivaukset tehtiin alku vuosina, käsin ja hevosvoimin. Ensin otettiin puut pois, havupuut myytiin ja rakennus, sekä aita puiksi. Tehtiin myös heinäseipäitä. Lehtipuut haloiksi myyntiin, mikä suinkin kelpasi, sitten latvukset ja isommat oksat kotiin polttopuiksi, ja loput poltettiin. Syksyllä nostettiin kannot isoisiin kasoihin, isompia kantoja täyty ampua kantopommilla. Kun ne sitten kevät ahavalla kuivuivat, niissä kasoissa, niin ne keväällä sitten poltettiin, mikä sitten jäi palamatta, raivattiin pois sivuun. Sitten tasoiteltiin ja useammin, vain hamkmoittiin ja muilla karhiloilla, (jopa risukarhilla) raavittiin sitä pintaa, ja niin kylvettiin ensimmäinen vilja. Tällöin kävivät vielä raivaustarkastajat, koska maksettiin vielä pellon raivauspalkkio. Myöhemmin sitten raivattiin kivet ja juurikat, joita vielä aina nousi, kun syvennettiin kynnöstä. Isompia kiviä piti ampua dynamiitillä, vedettiin pois kivireellä, vanhoihin savihautoihin. Sarkaojat ja muut kaivettiin lapiopelillä ensimmäisenä keväänä. Raivauspalkkiot eivät olleet mitään suuria, mutta vähäkin apu, oli tarpeen.
(MV:K29/46)

Pellon paikalta hakattu puutavara käytettiin tarkoin hyväksi. Osa myytiin ja osa käytettiin tilalla polttopuuna ja tarve-esineiden raaka-aineena. Rahallista tuloa tuli myös pellon teosta, sillä valtio maksoi raivauspalkkioita ja kylmän tilan perustamispalkkiota. Nämä palkkiot olivat apuna asutustilan kuntoon saattamisessa, sillä rahasta oli koko ajan puutetta. Rahaa tarvittiin rakennustarvikkeiden ohella maanviljelyssä tarpeellisiin siemeniin ja lannoitteisiin.

Isännän omat muistot raivaamisesta ankkuroituvat peltohehtaareihin. Peltopinta-alan kasvu juonittaa kertomusta raivaamisesta. Pinta-alat ovat muistin välittäjinä. Konkreettiset objektit toimivat usein paitsi muistojen herättäjinä, myös eräänlaisina merkitystiiivystyminä (Radley 1990; Saarenheimo 1997, 175). Hän viekin kerrontaa eteenpäin hehtaarien mukaan. Kaarlo kertooakin muistavansa omakohtaisesti raivauksen aina kymmenestä hehtaarista lähtien. Tuolloin hän, kuten myös hänen veljensä, ovat olleet isälle apuna, mutta isä on ollut työnjohtaja ja päätösten tekijä. Viiteentoista hehtaariin saakka Kaarlo oli apurina, mutta sitten tila nähtävästi siirtyi Kaarlon omistukseen, ja avustajan osa vaihtui johtajan osaan. Raivausapulaisesta tuli raivaaja, isän ja pojän roolit vaihtuivat. Kaarlo oli saavuttanut oikeutuksen raivaaja-identiteettiin. Tästä lähtien hän teki päätökset, ja muut auttoivat. Aivan näihin päiviin saakka Kaarlo on raivannut, tehnyt muutaman hehtaarin ”projekteja”, kuten hän kertoo haastattelussa. Peltoalan lisäämiseen on tullut avuksi myös jo viljelynsä lopettaneiden tilojen peltojen osto. Näin aikanaan raivatut pellot säilyvät viljelyssä, vaikka ne keskittyvätkin muutaman tilan hallintaan. Peltoja on ostettu naapureilta ja sukulaisilta.

H: Joo. Te ootte nyt voimakkast laajentana sitten tätä?

*V: No voimakkaasti ja voimakkaasti, vaan sanoisin, että vaatimat-
tomasti on laajennettu. Että ei niitä voimavaroja ole ollut tämän
enempiä tehä, ja sitä on koko, niin kauan ku minä muistan, sit
vähän peltoa lisättiin, sitä, sitä, jos minä rupian muistamaan sitä
peltomiäriä, alan muistaa kymmenestä hehtaarista, niin kuitenkin
sen jällekeenkin tehtiin viitentoista hehtaariin muistan, tuosta rai-
vattiin, ja siinä olin jo, piti olla ihan, siinähän oli veljetkin mukana,
isän mukana tuolla jo. Sillon olj jo raktori. 15 hehtaarista lähtien
olen sitten tähän raivannut melkein niinku minä näijen muijen,
että minä olen ollu johtamassa sitä sitten ja muut on ollu apulaisia.*

Sen jälkeen on tehty semmosia kolmen hehtaarin projektia, ja hehtaarin, puolentoista ja pientä laajentamista vielä nyt viime vuosinnakin. Hehtaarin pohjat raivanneet. Kaks hehtaaria tuonne, ja ostettu on 11 hehtaaria yhdessä erässä, ja toisessa erässä 25 hehtaaria ostettiin.

H: Joo. Onko ne ollu tästä läheltä sitten.

V: Läheltä, nuapureita on ollu kaikki.

H: Jotka on lopettana?

V: Niin.

H: Onko ne ollu siirtolaisia?

V: On. Joo, ne jopa sukulaisia. Siirtolaisia sukulaisia.

H: Joo. Pellot on kuitenkin pysynyt ihan lähietäisyydellä?

V: Niin on. Niin, no tuota, nuapuri, rajanuapurit on ensimmäinen ostos, ja toinen tuli sitten tuolta metän kautta rajanuapuriksi, ja hänen pellot sitten, mutta peltoja on välissä, mut ei ole pitkä matka, että saman tien varressa on nämä kaikki meidän pellot.

H: Joo. Et ei tuu pitkiä ajoja.

V: Tiekki on hirmu hyvä, ja sitten. (H14)

Haastatteluhetkellä tilalla on käynnissä navetan laajennus, josta päätellen esitän Kaarlolle olettamuksen, että hän on laajentanut tuotantoa voimakkaasti. Viljelijä kiistää tämän väitteen ja osoittaa, kuinka hän ja myös aikaisemmin hänen isänsä on vain vähitellen vuodesta toiseen laajentanut viljelyksiä raivaamalla. Tästä haastattelun pätkästä muodostuu Kaarlon haastattelun ydinepisodi, jonka avulla Kaarlo kertoo oman isännyyteen siirtymisen. Käänne tapahtuu peltojen raivaamisessa. Kaarlo etenee apupojasta itsenäiseksi päätöksiä tekeväksi viljelijäksi, joka johtaa muita avustavia työntekijöitä raivauksessa.

Maatalouden rakennekehitys vähenevinä tiloina on monipuolistanut laajenevien tilojen keinovalikoimaa peltoalan kasvattamisessa, sillä raivauksen ohella on tullut mahdolliseksi ostaa lopettavien naapureiden peltoja. Jos lopettavat tilat eivät ole halunneet myydä peltojaan, he ovat saattaneet vuokrata ne aktiivituloille. Kaarlo on lisännyt tuotantoa ja laajentanut tilaansa, joka on edelleen nykyisenkin kannattavan maatalouden mittapuun mukaan elinkelpoinen. Kinttupolkukin on muuttunut ajokelpoiseksi tieksi, jolla mahtuvat myös nykyaikaiset koneet ajamaan peltolohkolta toiselle.

4.1.3 Metsätyöt väistyvät

Vaikka pellonraivaus on keskeistä, Kaarlo tuo esille sen, että tilalla oli myös metsää ja sitä jäi pellon raivauksen jälkeenkin kohtalaisen paljon. Sillä oli paljonkin merkitystä maatilatalouteen pitkälle 1970-luvulle, jolloin maataloustuotanto oli laajennettu niin, että se toi pääasiallisen tulon viljelijäperheelle.

H: Joo. Tässä oli niinko jonkin verran metsää ja sitten oli tuolla kauempana?

V: Niin, tämä oli mehtällä, niin isommat puut hakattu pois. Että peltua ei ollu yhtään, tuolla perempänä, sieltäkin ol hakattu, mutta siellä kerkes vaan pikkusen hakata sieltä. Että sinne jäi vähän niinku semmosta mehtiä, mitä kasvatettiin, että ... siinä välillä tuntu, että siellä sitä metsiä vähän aikaa, niinku siihen aikaan tuntu, että sitä oli olevinaan. Että tämän talon tarpeisiin ei, ennää ei niin läheltä hyödynnetty, mutta sillon ol sillä puulla ostovoima jonkunlainen. (H14)

Asutustilojen metsä saattoi olla kahdessa palstassa, eli kotipalsta, johon raivattiin pellot ja tehtiin rakennukset, ja sitten oli varsinainen metsäpalsta. Jo edellä voitiin lukea Taunon haastattelusta, jossa hän kertoi tilalle tulostaan, että tämäkin tila koostui koti- ja metsäpalstasta.

V: Niin, se tuo oli toisenlainen metsä tuo sitten tuo metsäpalsta, mutta tämän tilan kohalta, ku tässä on 20, täss on kolomisenkymmentä hehtaaria tämän pinta-ala, tältä rakennettavalta alueelta, ko tämä on tien varressa, tätä ku tät on 500 metriä tätä kovempua harjua pituussuunnassa, niin tämän alue oli hakattu koko tuolta monta kilometriä eteen. Se kaikki hakkuutoiminta oli sitten tuolla 40 hehtaarin metsäpalstalla, että tässä pihapuolessa oli aika vähän meillä semmosta, sitten suotakin oli, niin siis tässä pihalla, tässä tiellä ei ollut suota. Niin siellä oli sitä harvennettävua ja sanosinko, että se vähällä se metsä oli ollut siellä. (H14)

Kuten Kaarlon haastattelusta käy ilmi, kotipalsta ja varsinainen metsäpalsta erosivat toisistaan. Kotipalstalta oli hakattu ennakkoon puita ja siellä oli myös pelloksi sopivaa suota. Kerronnassa toistetaan kotipalstaa,

joka kielii tukkien myyntiä koskeneen odotuksen toteutumattomuudesta. Meni aikansa ennen kuin sieltä pystyi tukkeja jälleen myymään. Maatilan ympärillä ei ollut moneen vuoteen mahdollisuutta hakata puuta. Suunnitelmissa olikin ajateltu, että kodin läheltä saisi polttopuun. Haastatteluissa kävi ilmi, että ainakin valtion mailta ennakkoon hakatut puut menivät rakentamiseen, joskaan ei välttämättä perustettavan tilan tarpeisiin. Kaarlo kertoo varsinaisen metsäpalstan kaivanneen toimenpiteitä, sillä se oli ollut liian vähällä hakkuulla laadukkaan tukkipuun kasvattamista ajatellen.

Parina ensimmäisenä vuosikymmenenä tilan metsätyöt painottuivatkin kasvatushakkuiisiin. Kaarlo korostaakin, että tukkeja ei myyty ainoastaan silloin, kun joutui tavallaan pakosta myymään. Hän ei tarkoita taloudellisesta vaan tie- ja ojalinjojen aukaisuista seurannutta ”pakkoa” tukkipuun myyntiin. Kaarlo pyrkii kerronnallaan osoittamaan, ettei tilalla ollut tarvetta hakata liiemmin metsää, sillä tilaa kehitettiin karjatalouden suuntaan. Pohjois-Savo on vahvaa maidontuotantoaluetta. Ohimennen hän mainitsee, että isä teki kaksi pientä aukkohakkuuta tilan alkuaikoina. Kaarlo oli silloin vielä pieni poika eikä muista niitä sen paremmin. Hän painottaa, että aukot olivat niin pieniä, ettei niistä tullut puuta myyntiin sen enemmän kuin yleensä talvessa tehtävillä harvennushakkuilta. Kerronnalla hän haluaa osoittaa, ettei maataloutta kehitetty puunmyyntituloilla. Kerronnan edetessä käy kuitenkin ilmi, että aukkojen todellinen syy oli se, että hänen isänsä tarvitsi tavallista enemmän rahaa tiettyihin investointeihin (Muuramo 1984b, 101–102). Metsää pyrittiin tilalla hoitamaan hyvin, jotta niistä saisi myöhemmin tukkeja. Metsä toimi tilalla joustavana rahanlähteenä, jota tarvittaessa hyödynnettiin. Tilan metsällä oli oma roolinsa maatilakokonaisuudessa, mutta se oli taustatekijä, sillä tila panosti maatalouteen. Kaarlon kerronnasta välittyy kuva siitä, ettei maatalousyrittäjän rooliin hänen mielestään kuulu maatalouden pyrittäminen metsärahoilla.

V: Ja se oli tukkipuiksi varttuvaa metsiä siellä, mut se olj niin armottoman sakkee ja sieltä se piti läpi käyvä vähintäänki kahteen, että sai siihen kohtuullisen harvuuden, niin siinä oli tekemistä siinä isälle ja myöskin meille pojille ainaki kaheksi vuosikymmeneksi ihan täyspäiväsesti sitä harventamista. Että siinä sivussa tuli semmosia pakonomasia tukimyyntiä meiän tilalle, mutta samalla tavalla se

varmaan tuossa muillakin oli, että se ei tiällä hirveitä miäriä. Ei oikeestaan aukkojakaan ei tehty, teki isä varmaan jonkun, että sen ajan taakse, minne minä en muista ihan, niin se kaksi pientä aukkoa teki, toinen ol, ne olj oikeestaan eri vuosina tehty, niin alle hehtaarin aukkoja, niin niistä on sitten tullu tukkia. Mutta ne puumiärit on sitä normaalia talven puun myyntimiäriä vastas, mitä muualla on tehty harventamalla. Sitten siinä ol pitkä väli, että niitä aukkoja ei tehty. Ne aukot ol, ihan miärättyyn tarkotuksiin joutu tekemään, pakon sanelemana, että sais ehkä vähän enempi rahhoo isä. (H14)

Useilla tiloilla oli alkuaikoina rajoituksia metsänmyynnissä hallintasopimuksen ollessa vielä voimassa, joten metsiä sai hakata vain tietyn kuutiomäärän vuodessa (Ilvessalo 1962, 68; Väisänen 1984). Kaarlo ei pahemmin muista rajoituksia, mikä onkin ymmärrettävää, sillä hän oli tuohon aikaan vasta lapsi. Usein hallintasopimukset siirtolaistilalla olivat viisivuotisia, jonka jälkeen tehtiin lopullinen kauppa tilasta. Jos siinä vaiheessa ei ollut enää paljoa velkaa, niin asutusviranomaisten rajoitukset metsän myynnin suhteen loppuivat. Kaarlon kerronnasta voi päätellä, että rajoitukset, joista hän puhuu, ovat metsälainsäädännöstä tulevia ja kaikkia metsänomistajia koskevia. Kaarlokin on varmaan kuullut muiden asutustilallisten valituksia, kuinka metsiä ei saanut tarpeeksi hakata, vaikka tilan taloudellisen tilanteen vuoksi olisi tarvinnut tehdä isompia puukauppoja. Kaarlon isä pystyi hakkaamaan niin paljon kuin halusi. Leimatut määrät olivat sen verran suuria, ettei Tauno ehtinyt aina kaikkia hakatakaan. Motiiviksi hakkuille Kaarlo esittää kertomuksessa metsästä itsestään nousevan vaateen. Metsät olivat liian tiheitä, joten niitä piti harventaa. Kaarlon tulkinta tästä vaateesta nousee metsänhoidollisesta kontekstista, jossa viljelijän tulee varmistaa hyvä puuntuotto tukkipuina.

H: Onko Sulla mielikuvaa siitä, että oliko sillon alkuaikoina isällä tässä puunmyynnissä rajoituksia, sillon alkuvuosina?

V: Kyl niitä oli, kyllä niitä oli, rajoituksia oli, mutta tuota se ei tämmösellä tilalla metsäammattimiehet kahtovat, että tiällä semmosta hakattavata, mitä meidän isä ja lähi nuapurit halus hakata, niin semmosta puuta metissä ol paljo hakattavaksi, ja metsäammattimiehet leimasivat enemmän, ku miehet kerkes oikeestaan talven aikana hakata, että meidän tällä kylällä ei ollut sillon, mie en tiiä johtuko se

noista metsäammattimiehistä vai mistä mut tuota, siellä oli huapoa ja koivua ja paperipuuta niin sakeita kohtia, jotka ei, ja joita piti harventaa, että se pääsi tukkipuuksi kasvamaan sitte se osa puusta, ja niitä töitä kyllä riitti sen aikasille välineille niin aina talokohtaisesti, onko miärät tänä pänä isoja vai pieniä, sitä en sano, mutta sillon sai siihen, mitä tässä minä tunnen tämän oman tilan kohalta, tämän tilan kohalta ja tuossa lähinuapureitten kohalta, niin ne miehet sai hakata sen talven ja ajua niitä puita täyspäiväisesti. (H14)

Metsätöitä riitti isälle omassa metsässä koko talveksi kuten muillekin isännille naapurustossa. Määrät eivät olleet sen aikaisilla työmenetelmillä suuria, mutta työtä riitti talvikaudeksi. Kerronnassa tulee katkos ja Kaarlo asettelee sanojaan, sillä hänelle tulee mieleen, että isä ajoi puita vieraalle joinain talvina. Työtä tehtiin vieraalle, kun omassa metsässä ei ollut hakkuun tarvetta ja tilalle oli hankittu traktori. Oli järkevää tehdä sillä puutavaran ajoa, koska maataloustraktorille ei ollut sanottavammin töitä maatilalla talvisydämellä. Tämä vaihe ei kestänyt kauan. Kaarlo pyrkii kerronnallaan osoittamaan, että tila ei ollut riippuvainen tilan ulkopuolisista töistä. Aikaisemmin ajettiin puut hevosella eikä tilalta käyty vieraalla puunajossa. Ei ollut ollenkaan harvinaista, että tilalliset kävivät myös hevosen kanssa ajamassa puutavaraa firmoille. Tilalliset pystyivätkin koneellistamaan paremmin kuin pientilalliset. Suomessa koneellistuminen tapahtuikin maatalouden piirissä aikaisemmin kuin metsätaloudessa. Koneellistuminen vähensi työvoiman tarvetta tilalla (Kupiainen 1985, 112–113).

H: Joo. Oliko ne talvella ne metsätyöt, niin jokaiselle riitti niinko omalla metällä niitä töitä, vai tekikö moni?

V: No kyllä ainakin tässä lähiympäristössä riitti. Kyllä meillä riitti ainakin, ja minun tässä lähinuapureilla sitä riitti, että siellä saatto metsäpinta-ala olla semmoset kuutisenkymmentä hehtaaria, niin kyllä sillä alueella oli sitä niitä niin sakeitakin kohtia ja ja yh., ei, ei, ei, mitä tässä lähi..., meiän ei tarvinnu ainakaan sitten, sillon ku ei hakattu mehtiä, niin sitten oli isällä raktori ja ajettiin puutavaraa, että sinä talvena vähän vähemmän hakattiin omia mehtiä. Tai joitakin vuosi meni, ettei hakattu olenkaan, ja ajettiin vuan tuolla isoille virmoille puita peräkärryllä jossakin muualla. Mut se oli kans sitten

semmonen lyhyt pätkä tässä vähän myöhemmässä vaiheessa, mutta siinä alkuvaiheessa hevostalouven aikana, niin kyllä omista metsissä riitti töitä talveksi. Ja siellä kertyi sitä pinotavaraa, koivuhalkoo ja huapahalkoo, ja. (H14)

Kaarlon kertoman mukaan he tekivät pääasiassa kuitupuuta. Tämä vahvistaa sen, mikä aikaisemminkin tuli esille; tukkipuuta ei pahemmin hakattu. Kuitupuun lisäksi tehtiin halkoja. Sodan jälkeen lämmitykseen tarvittiin paljon puuta, joten halkokauppa oli tuolloin vilkasta (Björn 1999, 106). Polttopuuta tehtiin toki oman maatilankin tarpeisiin. Koska tukkipuuta tuli ojalinoilta, on syytä olettaa, että kyseessä oli metsäojitus. Tukkipuun myynnit eivät olleet seurausta rahan tarpeesta, vaan niihin ”jouduttiin”, koska haluttiin kunnostaa metsämaita paremmin puuntuotantoon sopiviksi. Metsäojituksen viittaa myös se, että ojituksen jälkeen tuuli kaatoi puuta ojalinojen läheltä. Tällöinkin myynnit olivat olosuhteiden pakosta luonnon omien voimien aikaansaannoksia.

H: Mitä te teitte; oliko ne tukkeja vai ropseja?

V: Alukuun tehtiin ihan melkein, sanotaanko talvet, että pinotavaraa, mutta siinä sattu siinä 60-luvulla sattu semmonen ojitusjuttu, että silloin ojalinoilta tuli tukkia, mutta kyllä etupiässä hakattiin niinku leimikoita ku tehtiin, niin ne oli kuusipaperipuuta, hyvin vähän mäntypaperipuuta, koivu- ja huapahalokoo, että niitä hakattiin velipojan kansa ihan niinku etupiässä, mutta yhtenä vuonna tais olla ojalinnan hakkuu, ja silloin tuli tukkia ja niitten ojalinojen ojat kaivettiin, sen jälkeen tuli tuulenkatoja, ja sitten ol pakko niitä tuulenkatojen muodos, niitä oli ihan huomattavia miäriä niitä tuulenkatoja, että jouvuttiin tukkia hakkaan, mutta muuten ei silloin tukkia myöty. Se oli aika vähästä se tukin myynti, hyvin vähästä. (H14)

Kaarlo pyrkii kertoessaan metsätöistä osoittamaan niiden merkityksen vähäisyyden. Hän haluaa osoittaa, ettei maatilalla maataloustuotantoa ole kehitetty metsärahojen avulla. Tukin myynneistä kertoessaan isäntä itse asettuu passiiviseen asemaan. Näihin myynneihin on jouduttu joko luonnon itsensä takia tai muiden ulkopuolisten pakkojen vuoksi. Hän kokee oman toimintansa olevan maatalouden kehittämistä, jolloin siihen tarvittavien varojen on tultava maataloustuloista. Näin hän kerronnallaan tul-

kitsee toimintansa tuloksellisuuden ja omien tavoitteidensa toteutumisen johtuvan omista kyvyistään hoitaa karjataloutta menestyksellisesti. Toki tilan metsät tukivat maatilataloutta, mutta metsä ei ole ollut välttämätön ehto tilan kehittämässä.

Työtekoa oppimassa

Metsätöillä on ollut muutakin kuin taloudellista ja työllistävää merkitystä. Metsä ja -työt merkitsivät Kaarlon lapsuudessa ja nuoruudessa työn-tekoon totuttautumista ja ahkeran työntekijän ominaisuuksien omaksu- mista. Metsä toimi kasvatusympäristönä sosiaalistettaessa lapsia ja nuoria yhteisön työkulttuuriin, johon kuului kova ruumiillinen työ (Jokiranta 2003, 181). Useat muutkin haastateltavat kertoivat osallistuneensa lap- sina metsätöihin. Lapsille sopivaksi työksi katsottiin pöllien kuorinta. Se ei ollut niin raskasta kuin puiden kaato ja ajo. Kun kysyin metsätöiden aloitusikää Kaarloilta, hän kertoi aloittaneensa sinä syksynä, kun täytti viisi- toista vuotta. Hän ei siis laskenut puiden kuorintaa metsätöiksi, sillä hän oli jo kolmetoista ikäisenä kuorinut puita veljensä kanssa. Samaan aikaan, kun pojat aloittivat varsinaisia metsätöitä, tilalle hankittiin moottorisaha. Kaarlo tunnustaa, että veli teki suurimman työn, mutta sitkeästi hän kulki päivästä toiseen mukana auttamassa. Kaarlo arvioi omaa työntekeään, että hänellä kyllä oli tuolloin jo voimia tehdä töitä, mutta halut työnteekoon eivät olleet vielä heränneet. Aikuistuuessa löytyivät myös työhalut ja nyt keski-ikäisenä ovat työhalut säilyneet, mutta voimat ovat jo vähentyneet. Nykyään on toki koneita enemmän helpottamassa työntekoa.

H: Minkä ikäisenä sinä rupesit metsätöitä tekemään?

V: No minä kerkesin 14-vuotiaana muutaman päivän käyä, mut- ta sit olin jo viientoista vanha, ku tuota tuon vanhemman veljen kanssa ruvettiin, se silloin ostettiin moottorsaha. Taisin olla vielä 14 iän puolella, kun moottorsaha meille ostettiin, ja sitten velipoika oli 17 -vuuen taitteessa, kun kumpikin ollaan syyskuussa synnytty. Niin syksyllä ku lähettiin mehtään, niin hetihän myö sitten minä täytin 15 ja hää täytti 18, ja sinä talvena myö, oikeestaan velipoikahan se suurimman työn teki, mut kuitenkin joka päivä olin matkassa ja kyllä mulla voimia oli tehdä enempi ku haluja. Haluja ei ollu mulla

minkäänlaisia tekemiseen, ku ois ollu voimia, mutta myöhemmin tuli myöskin halut ja nyt kiäntynyt ihan toisinpäin. (...)

H: Oliko siihen aikaan, ko Sinä alotit metsätöitä, niin olikos sillon vielä, että kuorittiin niitä puita, puutavaraa?

V: Sitten ei kuorittu enää, ku moottorsaha ostettiin, mutta edellisenä vuotena, semmosena ehkä 13 vuotiaana jouvuin kuorimaan kyllä. Oltiin velipojan kanssa, kuorittiin pinotavaraa, oiskohan yhtenä tai jopa kahtena vuotena minäkin, pojankossi, jouvuin kuorimaan. Että sitten niistä kuorintahommista oli jo kyllä tuolla sitten 13 ja 14 vanhana.

Kaarlo kertoo kuinka hän oppi kovaksi työntekijäksi ja kaikkein rannkimmat työpäivät hän teki aikuisena. Hän oppi ja sisäisti suomalaiskan-sallisen kovan työnteon eetoksen (Kortteinen 1992, 43). Jo nuoruuden halonteossa hän veljensä kanssa teki valtavia urakkoja, joita myös muut ihmettelivät. Näin he saivat julkista tunnustusta ahkeruudestaan ja osoituksen sankarillisuudesta työnteossa. Halonhakkuun kerronnan tärkeyttä osoittaa yksityiskohtien kuten kellonaikojen tarkka muistaminen. Vielä näin jälkeenpäinkin Kaarlo pitää sitä kovana saavutuksena, joskin rehellisyyden nimissä kertoo, että tuolloin käytettiin katkomiseen jo moottorisahaa. Veljeksien työnjako oli kummankin voimien mukaan laadittu ja yhteistyö oli ollut saumatonta. Tuolloin oli Kaarlون mukaan havaittavissa jo työnintoakin. Oikea halu tehdä töitä tuli vasta myöhemmin, kun veli ei ollut enää apuna. 1970-luvulla tila siirtyi Kaarlolle, jolloin hän oli kolmissakymmenissä. Työhön harjaantuneena ja moottorisahalla hän teki yksin enemmän kuin aikanaan velipojan kanssa.

H: Tuntuko rankalta sillon? Et oliko työtahti kova sillon?

V: Mitenhän se sanois, että kyllä minä sitten yksin tein kaikkein kovimpia päiviä, että minä en henkilökohtaisesti niin hirveen innokas siihen metsätöihin ollut, mutta joka päivä käytiin ja tein, en minä niitä töitä, mutta se halut tuli vasta myöhemmin. Sellaset tekemisen halut ja sillon jonakin päivänä omasta mielestäni sain myöskin pahua jälkeä metässä, että kyl liian isoja aukkoja, mutta niin tota, kyl myö velipojan kanssakin yks päivä tehtiin halkoo talvella, niin kolmen aikaan, niin meillä ol 12 mottia halukua sinä päivänä pinnottu. Ja sen kävi nuapurin poika mittoamissa, ku se oli sunnuntaina lumen satanu, niin se näky, että viistoista yli kolme tuli Erkki sinne

mehtään ja päivitteli, että miten paljon ootta tehny. Se ol huapaa ja koivua, ja hirmu hyvät puut sattu sinä päivänä, niin kahestaan eikä myö oltu vielä sillonkaaan, oisinko minä ollu viien-kuuntoista vanha ja velipoika tietysti sitten kahensan-yheksäntoista vanha, niin semmonen miära semmosessa ajassa halakoo mehtään. On se (ei saa selvää) pojanluppiloille aikamoinen miära, mut se ole jo mootorsahalla tehty.

H: Ai se oli moottorisahalla?

V: Niin. Mutta minä aisasin aina latvapöllit ja velipoika halakas ja sit yhdessä kasattiin, että kyllä sillonki oli semmosia tekemisen meininkiä ihan jonkun verran että. Mutta todellinen tekemisen halu tuli vasta sitten tuossa 70-luvun alussa. Ja sillon tein yksin metässä mootorsahalla ja. Mut ku se tekniikka muuttu, niin sitten tein yksin enemmän ku velipojan kanssa kahestaan sillon. Oli paremmat sahat ja mittalaitteet ja muut niin.

Tässä vaiheessa puuttui puheeseen myös vaimo, joka vahvistaa miehen-
sä kertomusta kovasta työnteosta kertomalla, kuinka Kaarlo ei tarvinnut edes käsineitä kovalla pakkasella, sillä työstä tuli niin hiki. Nyt vanhempana ei enää pärjäisi pakkasella ilman rukkasia. Henkisetkin halut tehdä töitä oli tuolloin kovat.

Vaimo: 30 astetta oli pakkasta niin tammikuussa niin mie hättäilin uamusella ku pimmeellä lähti seittemältä mehtään, että ku etkö ottas lapaset sinne rukkastennii. Niin sano, että voi hyvä ei mulla oo vielä tänä päivänä ollu niitä rukkasiakaan.

H: Ai jaa.

V: 30 asteen pakkasella lumi suli käsistä ku ropsia kasasin. Ei paleltanu. Minä tätä ymmärrän hyvin, että hirvi pärjää metässä ilman sukkia. Ja minä pärjäsin ilman rukkasia ja lapasia. Paljain käsin sahasin, kaks talvea peräkkäin sahasin niin, ja tukit ja ropsit kasasin ilman rukkasia. Ei ollu niin kovua pakkasta, että en tarennut paljain käsin. Kai se sillon veri kiersi niinku hirvellä jalassa.

H: Hurjalta kuulostaa.

V: Nyt jos minä, niinku viime talvena kokeilin, niinku lumeen panno käet, niin eihän nytten ku ei oo mitään mahdollisuuksia. Sillon ei tienny mitään.

(...)

V: Ei sillon paleltana niinä vuosina. Eikä paleltanu sillon, ko halo-kooki tehtiin aikasemmin, ei meillä siellä metäsäkkään, myö töitä tehtiin sen verran kovasti, mutta minä sanon, että sillon kyllä ko tehtiin ei ole mielikuvissa semmonen tahto niinko 70-luvun alussa. Sitten oli jo vähän vanhempi ja yksin tein, että sitten ol sitä henkistä halua tehdä. Sitte päivä kävi lyhyeksi niitä töitä tehessä siellä.

Kaarlo oli oppinut työhön ja intoa riitti. Innostuksen yhtenä syynä on myös se, että hänestä oli tullut siinä vaiheessa jo tilan isäntä. Tällöin hän teki työtä itselle ja omalle perheelle pyrkien kohentamaan oma hyvinvointia työtä tekemällä. Tähän häntä ohjasi työteliäisyyden eetos (ks. Kortteinen 1992). Haastattelukerronnassa työnteko metsässä ilmentää tiheää kerrontaa, joka viittaa tämän jakson tärkeyteen elämäkertomuksessa. Metsä kuvataan tärkeänä toiminnan ympäristönä työteliäisyyteen kasvaessa. Omien voimien korostaminen ja samalla ahkeruuden esille tuominen tapahtuu talvipakkasella paljain käsin tekemisenä. Näin Kaarlo korostaa sitä, etteivät edes hyytävät luonnonolosuhteet olleet hänelle voittamattomia. Kaarlo kertoo vahvasti työnsankarin tarinaa, jolla oli yliluonnollisia ominaisuuksia, joiden avulla hän voitti jopa luonnonolosuhteet perheensä hyväksi taistelllessaan. Sankaruuteen kuuluu tietoisuus omista voimavaroista ja omasta arvosta (Saarenheimo 1997, 191).

Metsätyön muutos

Koneellistuminen vaikutti metsätyömenetelmiin. Ensimmäisiä töitä helpottavia koneita olivat moottorisahat. Koneellistumien alku ajoittui Taunon tilalla samoihin aikoihin, kun pojat Kaarlo ja hänen isoveljensä alkoivat nuorukaisina tehdä metsätöitä. Heillä oli apunaan puiden kaadossa moottorisaha. Kaarlon kotitilalla hevonen pantiin pois 1960-luvun alussa, mutta naapurit ajoivat heidänkin puitaan metsästä hevosella vielä 1970-luvun alkuun. Ajomiehenä toimi sukulaismies. Kerronta on hyvin tiheää.

V: Joo. Eli tänä uamuna kerron, tota serkkupoika on töissä tai. No, isän kanssa ajettiin yheltä kumpareelta. Harvennettu. Vierias poika

meni maamieskoulusta, niin tänä talvena hakkas nuapurin poika harvennuksen metässä, niin myö sitten siinä Piäsiäisloman aikana ajoin sen setän kanssa niitä puita, niin 170 kappaletta tukkia päivässä hevosella. Sama mehtä, ku pantiin aukoks myöhemmin, niin raktoriurakoitsija ei saanu yhtenäkkään päivänä niin paljon siintä tukkia raktorilla ku, maanviljelijä setän kanssa hevosella. Se hevonen oli hirmu hyvä hevonen ja setä ikänsä hevosmies ja taitava ja, sanoisinko, vähän liiankin innokas siihen puunajoon. Se ei taukoo päivällä pitänyt, mutta 170 kappaletta päivässä ajettiin. Ja sitten myöhemmin se raktoriurakoitsija luki meistä sitten oiskohan sitä yli 20 vuotta, 30 vuotta aikaa, ku se metsä sitten aukoksi. Niin se halus ajua. Se ol ostanu juuri metsäkuormaimet ja peräkärriit, niin myö järjestettiin, että se nuapuri sai ajua, mutta se ol niin pikkusta, et se nuapur ei raktorilla suanu siltä matkalta samasta paikasta samaan ... (ei saa selvää) niin ei saanu päivässä puuta niin paljo aikaan ku mitä setä hevosella ajo. (H14)

Kaarlo ajoi setänsä kanssa puita hevosella ja hän korostaa ajettujen tukkien määrä. Tämä työsaavutus kilpaili vielä vuosikymmeniä myöhemmin koneellistettua traktorilla tehtyä työtä vastaan voitokkaasti. Kerronnassa hevonen ja setä ovat sankarillinen työpari ja viljelijä on parempi kuin koneyrittäjä. Viljelijälle on vuosien työn tuloksena kertynyt myös taitoa tehdä työtä nopeasti, ja Kaarlون arvion mukaan setä oli jopa liian innokas tekemään työtä. Traktorin ja metsäkuormaimet ostanut urakoitsija halusi kokeilla uusia työkoneitaan. Mutta-sana kielii lauseen alussa siitä, etteivät odotukset suuremmista työn tuloksista työtä helpottavalla traktorilla kuitenkaan toteutuneet.

Metsätyöt pyrittiin ajoittamaan niin, että hakkuut ehdittiin tehdä syystalvella ennen kuin lumi tuli haittaamaan hakkuita. Tilan työt olivatkin suunniteltu niin, että kun peltotyöt saatiin syksyllä tehtyä ja koneet huollettua talvea varten, niin miehet siirtyivät metsätöihin. Maatilan työt vaihtuivat vuodenaikojen kierron mukaan metsätöiksi. Työnteko tilalla rytmitettiin luonnonprosessien mukaan. Kun puut oli ennen lumen tuloa hakattu ja pinottu, niin talvella hankien aikaan niitä oli helppo ajaa. Kun ei ollut pakko tilan talouden tai työllisyyden takia käydä muualla töissä, voitiin metsätyöt ajoittaa sopivasti vuodenajan ja lumitilanteen mukaan.

*V: Niin oli, ne kasoihin kasattiin puut metässä, ja sitten jo sulan maan aikaan, ja sitte talvella ajettiin lumikelin aikaan, ja siihen ei nyt voi sanoo, yks tai kaks talvea oli semmonen **poikkeus**, että oli hakkuuvaiheessa lumesta **haittua**. Minun muistin mukkaan tuli isälle niin **myöhäsiä** päätöksiä metän myynnin suhteen, että sitten **todella haittoo**, ku on jo 70–80 senttiä lunta, niin kaikki **piti** isolla lapiolla tukkipuun juuret, tuota, juurethan siinä myös niinku. Sen tuota autoo mulle sit isä ostamaan, niin sillon möi tuosta vähän tukkipuuta pihametästä, **niin niin niin**, sillon **oli lunta** kevättalvella. Hankiakin sillon oli. Isän setä ajo ne puut ja myö isän kansa hakattiin. Sillon ol **moottorsaha**. Se oli toinen moottorsaha oli siinä vaiheessa menossa, ja se ol jo hyvä saha, ja ainut että **lunta oli**. Kyllä sillon **oli lunta paljon**. Mutta **normaalisti hakattiin** syksyllä **sulan maan aikana** mahollisimman paljon, ja ensimmäisien vähien lumien aikana, että siitä lumesta ei hakkuuvaiheessa, **aniharvoin** oli niin haittaa, **mutta** oli ykkösvuosia, että olj. (H14)*

Kaarlo kertoo, kuinka isä muutamana vuonna teki myyntipäätöksiä vasta myöhään talvella. Paksusta lumesta oli tuolloin haittaa, ja luonnonolosuhteiden vuoksi he olivat pakotettuja ylimääräiseen työhön, kun lumi piti ottaa pois puun juurilta. Kerronnassa Kaarlo toistaa sitä, että yleensä puiden kaato tehtiin ennen kuin lumi tuli maahan. Kerronnasta voi tulkita, että lumesta oli todella haittaa, sillä Kaarlo mainitsee asian moneen otteeseen. Pojat olivat tällöin isän apuna. Rahoja tarvittiin, koska isä osti Kaarlolle auton. Tämä on ollut pojalle tärkeä hetki. Pojasta oli tullut aikuinen mies, joka sai auton.

Kaarlo kertoo kuinka puukaupat olivat tuolloin hänen nuoruudessaan pieniä. Taloudelliselta kannalta ne olivat kuitenkin merkittäviä, sillä vielä tuolloin maidontuotannolla ei saanut suuria tuloja.

V: Miärät oli aina pieniä, sitten, mut sinä talvenakin viis raktorkuormaa myö ajettiin Mäntylahteen tukkia, että ei se tänä pänä kovin isoo rekkalastia sua viijestä kuormasta puuta.

H: Muuttunu nää ...

V: Niin. Mutta niil ol iso merkitys. Niillä ol iso merkitys, että ne kannatti tehdä, ja halkua myötiin Lapinlahen kauppiaille (...), muistan että ol yks ostomies, joka osti halkoo, osti tuota ropsiakin.

Kauppias osti ainakin halakoo, joka välitti sitten sinne kauppoille. Ja myö ku raktorilla vietiin Lapinlahteen, niin myö jaettiin niitä. Kauppaan saatoi mennä täys traktorkuormaa halakoo, joskus pienempiä tai sitten johonkii kyläläiselle. (H14)

Kerronnasta käy ilmi, että vielä 1950- ja 1960-luvulla metsätöillä oli merkitystä työllistäjänä. Karjalalous ei työllistänyt talviaikaan tilan miesväkeä, joten he ehtivät tehdä metsätöitä omassa metsässä. Puukaupat tehtiin hankintakauppoina. Kaarlo itse aloitti työt metsässä 1960-luvulla, jolloin ei ollut koneita helpottamassa töitä. Moottorisaha oli jo tilalle hankittu.

H: No miten ne metsätyöt on muuttunut tällä tilalla sitten. Onko se ollu metsätöitten merkitys suuri niinko koko tilan kannalta ja silloin alkuaikoina ja miten se nyt on?

V: No metsätalouden merkitys oli kaikkein suurin tietyst silloin alukuun ja se koko ajan hiipu, mut kyl se vielä se oli erittäin tärkeä, tärkeämpi kuin tämä mikä muu, niin vielä tuonne 60-luvulle. Sitten se tuo karjapuoli alko tasapainottua siihen, meidän tilan kohalla, mut se tärkeä vielä tuonne 70-luvun alussa ol puulla huikea ostovoima, sillä työn käytön kannalta ei ennee 70-luvulla niin suurta merkitystä ollut, mutta mut niil kantorahatuloilla oli, ja vielä vähän myöhemminkin, mutta ei enää 70-luvun jälkeen, -75 -vuoden jälkeen meidän tilalla ei ollu sillee työllistävää merkitystä metällä. Sitten jo suuntaututtiin tälle navettapuolelle enempi. Mut sinne asti sillä oli, -75:een karkeasti, niin meillä oli kyllä metällä melekonen merkitys. (H14)

1970-luvulla tilalla ajettiin jonkin verran puita vieraalle traktorilla. Mitään taloudellista pakkoa tähän ei ollut, mutta koska navettatyöt eivät työllistäneet täyspäiväisesti, oli aikaa tehdä vieraallekin töitä eikä tarvinnut seisottaa traktoria jouten talvella. Tilalla metsän työllistävä vaikutus kävi tarpeettomaksi jo 1970-luvulla. Vielä vuosikymmenen lopulle saakka metsästä saatava rahatulo säilyi kuitenkin tärkeänä, sillä karjalalous ei vielä ollut laajentunut päätuotantomuodoksi, vaikka Kaarlon isä oli jo lähtenyt kehittämään maidontuotantoa tilan päätuotantosunnaksi. Sukupolven vaihdoksen jälkeen, 1970-luvun alussa, nuori isäntä Kaarlo seurasi isänsä jalanjälkiä kehittämällä edelleen maataloutta ja laajentamalla

karjaansa. Usein maataloilla suurimmat muutokset, kehittämishankkeet ja investoinnit toteutuvat isännän vaihtuessa. On ymmärrettävää, että tuossa vaiheessa metsän taloudellinen merkitys oli merkittävä. Isompia investointeja, kuten navetan laajennusta ja koneellistamista, rahoitettiin puunmyynnillä. Maidontuotannon lisääntyessä lisääntyivät myös maataloudesta saatavat tulot. Kaarlon tavoitteet olivat samansuuntaisia Suomen maatalouspolitiikan kanssa, joka pyrki edistämään maataloustuotannon tilakohtaista intensiteettiä. Se ilmeni kasvavina karjakokoina ja lisääntyvinä peltohehtaareina. Karjatalouden kehitys merkitsi myös tuotteiden markkinoinnin kehittymistä, joka toi tiloille rahatuloja, joilla osaksi rahoitettiin maatalouden investointeja (Kauhanen 2005, 374–375). Metsän rahallinen merkitys on väheni ja maatila saatiin tuottavaksi ilman metsääkin. Voidaankin katsoa, että tukimetsä oli täyttänyt tehtävänsä.

Kaarlo kertoo tehneensä isäntänä ollessaan aluksi osaksi pysty- ja osaksi hankintakauppoja. Itsensä työllistämiseksi Kaarlo ei omien sanojensa mukaan enää hankintakauppoja tehnyt. Puukaupoista saatavien tulojen osuus koko maatilataloudesta on 1990-luvulla supistunut vähäiseksi, ja karjataloudesta saatavat tulot ovat maatilatalouden merkittävin tulolähde.

V: Siinä metsähommassa sillä lailla. Kyllä se sillon alko siinä loppuvaiheessa, ku siten mentiin, se oman työn osuus, olla, näytellä aika vähästä. Tämä muu maatalous alko viiiä voittoa tästä tuloista, mutta sitä vanhalta muistilta vielä ite hakkas niitä.

Vaimo: Kyllä yli 80-luvun vielä kaikki hakkasit, mitä ...

V: En hakannut ihan kaikkea. 70 -luvun lopullakin tein pystykauppoja, mutta vielä 80-luvulla ykkösjutun taisin itse hakata. Kaks pientä savottoa tein ite. Niillä ei niiku työn osalta sitä tullu hirveitä hankittua, se ei ollu semmonen merkittävä juttu, ei niin että niillä ois ollu mitään merkitystä, sellasta suurta merkitystä tilanpion kannalta, että se oli miulle semmosia kuntojumppia vain.

H: Joo. Mites ne nyt ne metsätyöt, että teettekö ite?

V: Nyt on ollut, tuota, 90-luku, että firmat on, pystykauppoja on tehty, ja tietysti isompia pinta-aloja ku myypi, niin kyllähän sit vähän on tullut, mutta ei ne en miä ole, nyt aletaan puhua jo murto-osista metsäpuolelta tulona tähän maatalouteen.

H: Tai niinko et töitä, että teet Sie enää mitään niinko uuvistusta?

V: Harrastuksena vesuroin, siivoon mehtiä. Se on semmonen sillon ko en välitä muuta työtä tehdä, syksyllä ku ilimat viilenöö, niin sit otan vesurin ja lähen mehtään vesurloimaan ja vapaa-ajan harrastus on metsänhoito, että en metsänhoidollisesti en ole tehnyt kymmeneen vuoteen että suuntautusin työtä sinne arkipäivänä, niin ei, muuta ku sahapuita otetaan omaan käyttöön, ne on ite hakattu ja vähän ajettukin, ja sitten polttopuut haettu ja ajettu tänä pänä ite, mutta ei edes metsänhoitotöitä muita ole tehty. Ei jää muuta ku se harrastuksella mitä pientä tehään, niin se on, mutta ei ammattimaisesti ei lähetä uamulla, että nyt on meillä jossakin metsänhoitoa, eli sitä lähetään tekemään. Siihen ei oo suuremmin aikua eikä kiinnostusta moniin vuosiin. (H14)

Kaarlo kertoo tekevänsä nykyään jonkin verran metsänhoitotöitä oman kuvauksensa mukaan vapaa-ajan harrastuksena. Ammattimaisesti ei enää metsään mennä. Hänen osoittaa kerronnallaan, etteivät metsätyöt hänen mielestään kuulu nykypäivän maanviljelijän ammatti-identiteettiin. Metsätyöt ovat muuttuneet hänelle vapaa-ajan aktiviteetiksi, jolloin niillä ei ole enää samaa merkitystä elannon hankkimisessa kuin asutustilan ensimmäisinä vuosikymmeninä. Karjatalouden laajentuessa siitä on tullut päätuotantosuurta ja sen hoitaminen työllistää täysipäiväisesti. Näin vahvistetaan kuvaa määrätietoisesta tavoitteellisesta kehittämisestä. Metsänhoitotöiden kuvaaminen vapaa-ajanharrastuksena kielii myös siitä työn muutoksesta, että maanviljelijöillä on nykyään myös vapaa-aikaa. Ennen viljelijän ammatissa ei voitu erottaa työ- ja vapaa-aikaa, vaan ne limittyivät toisiinsa. Talonpoikaiseen elämäntapaan niitä ei edes kuulunut erottaa, sillä maanviljelijän ammatti oli kokonaisvaltaista elämistä tilalla.

Uraanisssa kulttuurissa työ koetaan välineeksi ansaita rahaa, jota käytetään vapaa-aikana esimerkiksi harrastuksiin ja ajanvietteeseen. Elämä tavallaan eletään työajan ulkopuolella. (Ahponen & Järvelä 1983, 152–170; Eskola 1985; Roos 1985a, 23–30; Thompson 1995, 54.) Talonpoikaisen elämäntavan omaavien viljelijöiden puheessa työ on keskeisellä sijalla ja vapaa-ajasta ei juuri puhuta. Toisaalta he eivät koe työ- ja vapaa-ajan eroa samalla tavalla merkityksellisenä kuin palkansaajat. (Eskola 1963, 70; Silvasti 2001, 232.)

4.1.4 Tilan kehittäminen jatkuu

H: Joo. Millos tää tila siirty niinko Sinulle sitten?

V: Vuonna -73. Kiinteistö, ja irtaimisto sitten vähän myöhemmin.

Tila tuli Kaarlon omistukseen vuonna 1973 sukupolvenvaihdoksessa. Aikaisemmin hän oli avioitunut savolaistytön kanssa. Samana vuonna, kun Kaarlostani tuli isäntä, perheeseen syntyi tyttö. Kaikkiaan Kaarlolle ja hänen vaimolleen syntyi neljä lasta; kaksi tyttöä ja kaksi poikaa. Kaarlon jatkajan identiteetti muuttui isännyydeksi. Isännällä oli tila ja perhe. Isännän identiteetti sisältää viljelijäidentiteetin, joka on ammatti-identiteetti, mutta samalla hän traditionaalisesti perheen päänä.

Keruuarkiston kyselyssä 1980-luvun alussa vanha isäntä Tauno pitää tilaa elinkelpoisena ja arvioi siellä olevan hyvät mahdollisuudet jatkaa viljelyä tulevaisuudessakin. Tilan menestymisen takana on ollut kova työnteko ja se, ettei olla jääty paikoilleen, vaan tilalla on tehty jatkuvasti perusparannuksia. Isännät ovat vuorollaan huolehtineet siitä, ettei tila ole päässyt rappeutumaan. Näin on pidetty yllä edellytyksiä parantaa tilan tuottavuutta.

Aseinpaikkana ja sijainniltaan tämä oli aika mukiinmenevä. Taloudellisesti aina vain parani, kun terveyttä ja voimia riitti vain tehdä kovasti töitä ja perusparannuksia. Perheen kokemat muutokset ovat vaikuttaneet viljelyn jatkamiseen edullisesti. (...)

Tila on nyt suurimpia lypsykarjataloita paikkakunnalla. Koneistettu viimeisen päälle joka lähtöön. Lehmäluku vaihtelee 26–30 lypsylehmään ja toinen mokoma hiehoa, mullia ja vasikoita. On viljeltyä 30 ha asti, jos ei enempiäkin. Kahden tekevät kaikki työt. (MV:K29/46)

Vanha isäntä on selvästi ylpeä poikansa tilan hyväksi tekemästä työstä. Tilan tuotanto on laajentunut ja 1980-luvun alussa se on selvästi keskitasoa suurempi lypsykarjatalo. Jo vuonna 1962 Maatalouskomitea eli niin sanottu Westermarckin komitea oli mietinnössään määrittänyt elinkelpoisen tilan vähimmäismääräksi 20–30 hehtaaria, vaikka tuohon aikaan vain viidellä prosentilla tiloista oli sen verran peltoa (Rannikko 1985, 125).

Työn helpottamiseksi tilaa on koneellistettu, jotta viljelijäpariskunta selviää kahden tilan töistä. Jouni Kauhanen tuo esille Pelsonsuon asutus-tilallisia tarkastellessaan, että osa sinne sijoitetuista tiloista omaksui jo 1950-luvulla aktiivisen kehittämisen- ja laajentamistavoitteen. Tämä ilmeni sijoittamisena koneisiin, tuotantorakennuksiin ja pyrkimyksenä tehostaa karjan tuottavuutta. (Kauhanen 2005, 371.) Kaarlokin oli omaksunut tämän kehittämis- ja laajennustavoitteen.

Kaarlon voidaan katsoa identifioituneen kotitilalleen ja maanviljelijän ammattiin. Vaikka suvun alkuperäinen tila jäi rajan taa, niin nyt viljelijäperinnettä toteutetaan uudella paikkakunnalla. Jatkuvuuden tavoittelu on kuulunut kiinteästi talonpoikaiseen elämäntapaan maaseudulla. Esimerkiksi Martine Segalen (1983, 75) on liittänyt jatkuvuuden ihanteeseen maan omistamisen, jonka avulla voidaan luoda vahvoja tunnesiteitä perheen ja paikan välille. Nämä vuorostaan vahvistavat jatkuvuuden tavoittelua. Maatilalla asuminen, eläminen ja tuottavan työn tekeminen lapsesta lähtien edesauttavat viljelijäksi kasvamista. Se, että viljelijät ovat kasvaneet tai kasvatettu jatkajiksi jo lapsena, merkitsee sitä, että he ovat omaksuneet viljelijän identiteetin jo primaarisosialisaation aikana. Viljelijä identiteetti on samalla ammatti-identiteetti tai ainakin sisältää ammatti-identiteetin. (Silvasti 2001, 98–100.) Kaarlo oli omaksunut maanviljelyn osaksi omaa identiteettiään, ja vastoin yleistä yhteiskunnassa vallitsevaa käsitystä näki viljelijän ammatissa mahdollisuuksia. Tosin hän näyttää toteuttavan talonpojasta tuottajaksi –mallia, jossa maataloutta ei käsitetä elämäntapana, vaan sitä pidetään ammattina. Talonpojasta on tullut maataloustuottaja. (ks. Peltonen 1992, 25–32.)

Kaarlon isännyyden alkaessa Suomen maatalous oli ajautunut yli- tuotanto-ongelmiin, mutta Kaarlo ei säikähtänyt maatalouden alasajoa, vaan lähti päättäväisesti jatkamaan maataloustuotantoa. Elintarvikkeiden omavaraisuus oli saavutettu tullessa 1960-luvulle ja maataloustuotannon tehostuessa ajaututtiin yli- tuotanto-ongelmiin. Viljelijöitä syyllistettiin tästä, vaikka he vain muutama vuosia aikaisemmin olivat toimineet pyyteettömästi kansakunnan elintarvikeomavaraisuuden takaajina. Yli- tuotannosta tuli kansakunnan ongelma ja kritiikki kohdistettiin valtion avausten varassa elävään väestöosaan, viljelijöihin. Monet lopettivat tilanpidon ja väki pakeni kaupunkeihin. Suomessa vuonna 1973 koettu energiakriisi ja sen seurauksena tullut lama huipensi maaltamuuton.

(Alasuutari 1996, 64–65; Katila 2000, 62–63) Maatalouden osuutta elinkeinorakenteesta pyrittiin vähentämään, joten viljelijöitä houkuteltiin lopettamaan tuotantonsa. Keinovalikoima oli runsas; pellonvarausjärjestelmä, metsitys- ja teurastuspalkkiot, suurten maatalousyritysten ylituotantomaksut ja lisätyt markkinointimaksut sekä tuotannonohjauksilait, joilla saatettiin sika-, kana- ja nautakarjayksiköt luvanvaraiseksi (Viuhinen 1990, 34–35).

Kaarlo on edelleen tilalla aktiiviviljelijänä. Hän on laajentanut tuotantoa ja viljelyksiä ja harjoittaa karjataloutta, mutta lähitulevaisuudessa hämmöittää jo seuraava sukupolvenvaihdos, jolloin vuorostaan Kaarlon on aika jäädä eläkkeelle ja siirtää isännäys seuraavalle sukupolvelle. Haastatteluhetkellä vuonna 2001 Kaarlo oli ollut isäntänä 28 vuotta. Yleensä tila on yhden sukupolven hallinnassa keskimäärin 20–30 vuotta (Silvasti 2001, 97). Tilan jatkajasta ei ollut puhetta haastattelussa, mutta haastatteluhetkellä tilalla oli tuotantorakennuksen laajennus käynnissä. Rakennusinvestoinnit tehdään pitkällä tähtäimellä, joten voisi olettaa, että tilalla on jo jatkaja tiedossa.

Sukupolvenvaihdos, joka tarkoittaa tilan luovuttamista seuraavalle sukupolvelle, edellyttää vanhemman sukupolven eläköitymistä ja luopumista aktiivisesta tilanhoidosta sekä omaisuuden laillista siirtämistä jatkajan nimiin (Hutson 1987; Symes 1990; Taylor ym. 1998). Materiaalisen omaisuuden ja vaurauden siirtäminen seuraavalle sukupolvelle kannustaa kulttuurisesti määräytyneen jatkuvuuden ihanteen puitteissa tilan toiminnan kehittämiseen ja pääoman kartuttamiseen (Silvasti 2001, 106). Jatkajan asenteilla on vaikutusta siihen, kuinka tilaa lähdetään kehittämään.

Koska viljeleminen kytkeytyy perheeseen, niin sukupolvenvaihdos sitoo perheenjäsenten elämänkulut toisiinsa (Silvasti 2001, 106–107). Maatilalla oli ennen yleistä, että molemmat sukupolvet asuivat yhdessä. Myös Kaarlon vanhemmat asuivat muutaman vuoden samalla tilalla. Tauno muutti pois tilalta vaimonsa kanssa vuonna 1978. Nykyisin onkin yleistynyt käytäntö, jossa tilasta luopuneet muuttavat pois tilalta ja luopuvat näin maastaan, asunnostaan ja kodistaan (Silvasti 2001, 129).

Kertomuksen perusteella sekä Tauno että Kaarlo näyttävät suhtautuvan yhteiskunnassa tapahtuviin muutoksiin haasteena ja näkevät muutosta vaativat käännekohdat mahdollisuuksina. He ovat toiminnassaan

itsenäisiä ja luottavat omaan osaamiseensa ja ympäröivät olosuhteet joko helpottavat tai toimivat hidastajina tavoitteisiin pyrittäessä. Toimijuus on aktiivista kehittämistä. Aktiivisuus ilmenee myös kerronnassa, sillä Kaarlo on itse subjekti.

Työt keskittyvät karjalouteen ja ruuan tuotantoon; tilalla tuotetaan raaka-ainetta elintarviketeollisuudelle. Tämä on keskeinen kehittämisen kohde. Sen saavuttamiseksi on peltojen raivaus ollut merkittävä työ aina näihin päiviin. Raivaustyö kuuluu osaksi isännän identiteettiä.

Metsät toimivat raaka-ainelähteinä myös tilan rakentamisvaiheessa. Metsätyön ja -tulosten merkitys tilan alkuaikoina oli suuri, mutta metsätyöt eivät enää kuulu samalla tavalla maataloustuottajan työhön. Raakapuukaupan taloudellinen ohjaus johti välitellen hankintakaupoista pystymyyniin, ja metsätyöt siirtyivät tilan ulkopuolelle. Kaarlon kerronnasta tulkittuna tämä koko maata kattanut kehitys näyttääkin tapahtuneen Kaarlon tilalla hänen omasta tahdostaan, ei niinkään ulkopuolisen ohjauksen takia. Se kuvastaa Kaarlon aktiivista toimijuutta, joka ei ole passiivista sopeutumista ulkopuolisiin pakkoihin ja toiminnan esteisiin. Samalla metsätyöt kerrotaan pois viljelijäidentiteetistä, mutta metsän omistaminen säilyy.

Maanviljelijän identiteettiin kuuluu edelleen oman tilan omistaminen, ja ahkera työ on kunniallista. Työn teon päivittäinen ja viikoittainen määrä on vähentynyt, koska työtä katkaisevat jo vapaa-ajan hetket. Metsä ja siellä puuhastelu ovat tulleet vapaa-ajan viettopaikaksi ja -tavaksi. Siis sama paikka, jossa isäntä hankki innostuksen työntekoon, on nykyään harrastuksen kohde. Omistamisen kautta se tuottaa edelleen rahaa, jota voidaan käyttää myös vapaa-aikana ja lähteä lomalle. Viljelijän identiteetti on kokenut muutoksen.

4.2 Työtä yhdelle sukupolvelle

Seuraavan kertomuksen isäntä, jonka olen nimennyt Juhaniksi, on siirtokarjalaisia. Hän tuli asutustilalle yhdessä äitinsä ja kolme vuotta nuoremman veljensä kanssa. Heidän isänsä oli kuollut sodassa, joten pojat olivat sotaorpoja ja heidän äitinsä soteleski. Pojat olivat jo täysi-ikäisiä sodan loputtua ja Juhani ehti olla sodassakin.

Haastattelun kuluessa keskustelu sivuaa kaikkia tutkimuksen teemoja. Juhanilla oli myös muistikuvia hallintasopimuksen aikaisista rajoituksista. Kerrontaa tuli enemmän vieraalle tehdyistä kuin oman metsän metsätöistä. Tilan saannista ja lähtökohdista muodostui neljännes haastattelupuheesta haastattelutekstin rivimäärillä mitaten (ks. liite 5). Olen käyttänyt näitä määrällisiä rivimittareita saadakseni yleisen käsityksen haastattelusta sekä vihjeitä siitä, mitkä aihealueet muodostuvat keskeisiksi kertomuksessa. Määrällinen mittausta on vain viitteitä antavaa, sillä odotuksen osoittimia tarkastelemalla lyhytkin haastattelupätkä voi osoittautua ydinepisodiksi.

Kuten Kaarlon haastattelukertomuksessa, tässäkin kertomuksen juonirakenne muodostuu lukujen otsikoinnista: Tiettömän pellon laidasta kohti isännyyttä, Nuoret miehet rahaa hankkimassa savotoilla, Tilasta tuottava metsän avulla ja Luopumisen aika. Ensimmäisessä luvussa on haastattelutekstiä teemoista *säädökset, tilan elinkaari, tila, sekalaista* (voidaan liittää tila teemaan) ja *metsän merkitys* lähinnä rakentamisessa. Toisessa luvussa on haastattelutekstiä teemoista *metsätyö vieraalle* ja lyhyt maininta *metsätyöstä omassa metsässä*. Kolmannen luvun teemat ovat *metsän merkitys, säädökset, metsän myynti ja koneellistuminen*. Neljännessä eli viimeisessä kertomuksen luvussa on esillä haastattelutekstiä *tilan elinkaari* ja *metsätyö omassa metsässä* -teemoista. (Ks. liite 5.)

Kertomuksen juonityyppi on tragedia, sillä kaikesta yrittämisestä huolimatta tilan elinkaari jää yhden sukupolven mittaiseksi. Tragedian juonikaavassa ihminen sopeutuu maailmassa vallitseviin ehtoihin. Ihmisen on vain tultava toimeen.

Olen tässä Juhanin haastattelusta konstruoimassani tutkimuskertomuksessa lihavinut haastattelupuheesta ottamiini teksteihin odotuksen osoittimet, joiden avulla olen tehnyt lähiluennassa tulkintoja kerrotuista tapahtumista ja kokemuksista sekä niille annetuista merkityksistä. Päättäväluvussa kokoan tiivistäen yhteen tekemäni tulkinnat ja vastaan tutkimuskysymyksiin.

4.2.1 Tiettömän pellonlaidasta alkaa työ

Tullessaan tilalle Juhani oli 24-vuotias nuorukainen. Kysymykseeni tilasta Juhani vastaa aloittamalla tiiviin kertomuksen tilan omistussuhteista ja sen lopullisesta siirtymisestä yksin hänen hallintaansa.

H: Millo niiku tää tila sitte?

V: Tämä otettiin, tultiin vuonna neljäkymmentä kahdeksan huhtikuulla, ja se ol ensin viis vuotta niiku hallintasopimuksella niiku se yleensä oli, ja sitte tehtiin vasta kauppakirja, ja meitä oli äiti ja kaks veljestä. Ja veljeksistä nuorempi sitte möi osansa meille ja muutti (nimi), osti kans maatila, maatalon maanviljelystilan pikkuse. Asui siellä, taikka asuu vieläki, mutt viljeli ni kauan ku pääsi eläkkeelle. Semmosta.

H: Minkä ikänen te olitte ku tulitte tähän niiku sillo?

V: Hetkinen kaksikymmentä syntynyt ja neljäkymm... kaksikymmentä, kaksikymmentä vuotias. Melko tarkkaa maaliskuu syntynyt ja huhtikuussa tultiin. Veli oli veli niiku kolmevuotaa nuorempi. Aluks tehtiin yhdeksän vuotta porukassa. Sitte hän möi oman osansa meille ja äiti sitte möi eläkettä vastaa oman osansa meille, koska meil ol kolmen porukka, sillo aluksi.

H: Nii että äiti ja?

V: Äiti, minä ja veli, semmosia, koska meitä muita ei sillo ollutkaan tässä. (H8)

Aloittaessaan verbillä *otettiin*, hän ottaa aktiivisen toimijan roolin, mutta toimija on kollektiivinen subjekti, heidän perheensä äiti ja kaksi veljestä. Juhani korjaa ottaa-verbin tultiin-verbiksi. Hänellä on muistissa se, että tila ei todellakaan heti tullut omistukseen, vaan siihen oli alussa vain hallintaoikeus. Tilaa ei noin vain otettu, sillä hallintasopimukseen kuului täytettäviä velvoitteita pellon raivauksessa ja rakentamisessa ennen kuin kauppakirjat tehtiin. Kaupat tehtiin viiden vuoden kuluttua hallintasopimuksen allekirjoittamisesta, jonka Juhani mainitsee olleen yleisen käytännön. He eivät tehneet tässä asiassa poikkeusta. Juhani kertoo hallintasopimuksen ja kauppakirjojen tekoa monikossa, sillä alussa tilalla oli kolme omistajaa. He viljelivät tilaa aluksi yhdessä, mutta veljen ostettua oman tilan hän myi osansa Juhanille, ja seuraavaksi myös poikien äiti myi osansa Juhanille ja tämän vaimolle. Nähtävästi poikien naimisiinmeno

tahoillaan ja perheen perustaminen johti näihin tilaosuuksien myynteihin, jonka lopputuloksena tila tuli kokonaisuudessaan Juhaniin ja hänen vaimonsa hallintaan.

Tilalle kulkeminen ei ollut alussa mitenkään yksinkertainen asia. Haastattelun kuluessa oli käynyt ilmi useamman kerran, että asutustilan rakentamista ja kulkua tilalta metsäpalstalle tai kirkolle hankaloitti se, että tila sijaitsi vesistöjen välissä, eikä sinne ollut tietä. Haastattelun loppupuolella, kun kysyn mieleen erikoisesti jääneistä tapahtumista, isäntä alkaa kertoa hevosen putoamisesta jäihin, koska ei ollut tietä ja piti kulkea jään yli. Hevonen onnistuttiin onneksi pelastamaan. Tämän tapahtuman muistelu johdattaa isännän kertomaan tilan hankinnasta uudelleen ja ilmenee, ettei nykyinen tila ollutkaan ensisijainen paikka, jota heille esitettiin. Juhani vastaa kysymykseeni, mutta aloittaa samalla uuden jakson kertomuksessaan tilan sijainnista, josta merkkinä no sanan käyttö. Tämä kertomuksen jakso ei ole millään tapaa enää vastausta kysymykseeni, vaan arviointia ensiksi tarjotun paikan ja nykyisen tilanpaikan välillä. Kerronnasta muotoutuu tiheää, jota kuvaa runsas odotuksen osoittimien esiintyminen. Juhani tekee mielessään arviointia siitä, miksi he, hän, veli ja äiti, eivät menneet sille toiselle paikalle, vaan he asettuivat hankalien kulkuyhteyksien taa, paikkaan, jossa oli hankala elää.

V: Se on justii tämä ku on järvet kahta puolta. Ni se on sillo enneko maantie tul lähti minne tahansa se ol aina mentävä jään yli. Sikäli tämä oli sitte hankala paikka ellää.

H: No se varmaa näi keväällä ja syksyllä enne ku jää kanto ni se täällähähä ol motissa?

V: Nii se ol just sillon ku jää ol heikko. No, tarjottiinhan meille sillon ol neljäkymmentä ehkä kuus tai seittemän (kylän nimi) ois voinut. Sinne on kolmisenkymmentä tilaahan (kylän nimi) firman maista, mutt ne ol täysin kylmiä tiloja kaikki. Ni siel ois saanut sitte jos tarjos, että tää jos kiinnostaa ni käyvä joku paikka nimeemässä, se ois voinut sieltä, ja minä kävinkin, mutt ku yhtenä kesänä, eiku edelisenä kesänä just tehti tietä olin töissä siellä (kylän nimi) ja ku se ol justii raivattu se ol vaan kannokko ja metsä, puskee taas kannokko røykkiö. Minä sanon jos ei tuon kummempata paikkaa sua ni tuonne en ainakaa mene. Oli se (kylän nimi) seutu sillo niin surkee näköis-

tä että. Tässä ol kuitenkin nää ihmisasunnot ihan ympäriinsä, mutt siellähän ei ollut kolkyt tilaa ei ollut yhtää asuttua asumusta. (...)Ruotsalaisraivaukseksi sanottiin. Kyllä ne sen ajan ihmiset sen käsitti. Siinä osa raivattii justii niiku niillä varoilla, ruotsalaisraivaukseks sanottii. Mutt sehän oli sitte täysin kylmä tila mitä on tässä ol kuitenkin reilu pari hehtaarii valmista että päästii beti niiku pikusen alottamaa ihan oikeelta pellolta. (H8)

Odotuksena oli saada asutustila, mutta Juhani ei halunnut kylmää tilaa. Kertoessaan mahdollisuudesta nimetä alun perin tila toiselta kylältä hän korostaa juuri tilojen kylmyyttä. Hän arvioi sitä seutua asumattomaksi ja rumaksi, koska siellä oli vain irti revittyjä kantoja ja metsää. Hän oli ollut aikaisemmin töissä kylällä tietä tekemässä, ja siltä ajalta hänelle muodostui negatiivinen kuva paikasta. Ironista onkin, että hän oli tekemässä tietä paikkaan, jonne ei halunnut, ja otti tilan tienoolta, jonne ei ollut vielä tietä.

Kertoessaan käynnistä toisella kylällä, Juhani kertoo passiivissa ja konditionaalissa annetusta mahdollisuudesta nimetä tila. Hän asettaa itsensä tapahtuman ulkopuolelle ja kertoo itsensä aktiivisena toimijana vain, kun sanoo käyneensä siellä, *minä kävinkin* ja tehdessään päätöksen, ettei ainakaan sinne mene. Uuden aloittaminen tuntui helpommalta, kun ei tarvinnut aivan tyhjästä aloittaa viljelystä, paikalla oli ennestään jo valmista peltoa. Pellot mahdollistivat toimimisen viljelijänä. Sopeutuminen uudelle paikalle helpottui, kun voi aloittaa heti oikealta pellolta. Vastaraivatut kannokot eivät vertaudu oikeiksi pelloiksi.

Ravinnon varmistumisen ja hengissä säilymisen voisi tulkita lisänneet turvallisuuden tunnetta. Sodan päätyttyä oli ostorajoitukset ja elintarviketila. Juhaniilla oli ennakkoon odotus siitä, että tilalla olisi edes vähän entistä peltoa. Tämä odotus oli siirtoväkeen kuuluneille annetun lupauksen mukainen, joten täysin kylmä tila, jollaista heille tarjottiin metsään suunnitellulta asutusalueelta, ei kiinnostanut. Suunnitellulla asutusalueella ei ollut ennestään asutusta, mutta valtio teki sinne tietä ja raivasi parhaillaan ensimmäisiä peltola suunitelluille tiloille. Raivattavana oleva alue näytti rumalta ja luotaantyyöntävältä, eikä siirtolaisisäntä pystynyt kuvittelemaan sielunsa silmin, millaiseksi alue muuttuisi, kun sinne olisi rakennettu kaikki asutustilat ja raivattu pellot. Alueelle oli nousemassa

kokonainen uusi kylä. Paikka on subjektisidonnainen voimavara, joten menneisyyden paikkamuistot, -käsitteet ja -kokemukset vaikuttavat käsityksiin uusista paikoista ja paikallisuuden mahdolliseen uuteen muotoutumiseen (af Forselles-Riska 2006, 229).

Senhetkinen tilanne oli tärkeämpi; hän halusi heti ympärilleen valmista asutusta ja eikä ainoastaan ravintoa vaan myös kauniin maiseman. Tilan sijainnin aiheuttamista hankaluuksista oltiin valmiita kärsimään. Kyky tai halu nähdä tulevaisuuteen yli kantokasojen ja kivikkojen oli heikko. Raivion tilalle aukesivat sittemmin vuosien kuluessa peltovainiot. Toiminta oli kuitenkin ”tässä ja nyt”, haluttiin tuttua ja turvallista sekä pysyvyyttä. Vastaanotetulla tilan paikalla ollut vanha asutus toi pysyvyyttä ja tiekin oli luvattu tehdä pian. Oli siis mukavampi aloittaa uudessa paikassa, kun naapurissa oli ennestään asuttuja ja viljeltyjä tiloja. Siirtoväkeen kuuluneen maatalousväestön suhtautuminen metsien keskelle perustettaviin asutusalueisiin vaihteli ihmisistä riippuen. Kaikki eivät halunneet olla Taunon kaltaisia pioneereja, vaan osa kaipasi turvallista asuttua seutua, kuten Juhani.

Haastatteluja tehdessäni olin oppinut, että valtio etenkin muodostetuilla yhtenäisillä asutusalueilla teki ennakkoon raivausta suunniteltujen tilojen mailla sekä rakensi alueille johtavat tiet. Näiden valmistelutöiden rahoitus tuli ruotsinkielisiltä alueilta, sillä ruotsinkieliset kunnat antoivat maan luovuttamisen sijasta rahaa asutustoimintaan. Ruotsinkielisten alueiden kielisuhteet haluttiin säilyttää, joten sinne ei sijoitettu siirtolaisia. Tätä ratkaisua edelsi tiukka poliittinen vääntö. Kansan keskuudessa näillä rahoilla tehtävää raivausta ruvettiin kutsumaan ruotsalaisraivaukseksi. Aluksi en ymmärtänyt sanonnan syntyjä, vaan kuvittelin, että rahat olisi tullut naapurimaastamme Ruotsista. Kertoja tähdentääkin, että kyllä sen ajan ihmiset sen ymmärtävät. Taustalla on epäily, etteivät nykypolvet ymmärrä, mikä ainakin omalla kohdallani piti paikkansa.

Kuten edellä on jo käynyt ilmi, suurin haitta tilalla oli tieyhteyksien puute. Asutusviranomaiset olivat luvanneet, että tie tehtäisiin mahdollisimman nopeasti. Käytännössä tieteko mutkistui juuri naapureiden takia, kun ei päästy yhteisymmärrykseen siitä, mihin kohtaan tie tulisi. Tien puute on ollut merkittävä haitta uudella asuinpaikalla, sillä se tulee useammassa kohden esille haastattelun kuluessa. Esimerkiksi isännän kertoessa siitä, kuinka heillä ei ollut alussa edes hevosta, puuttuu vaimo

puheeseen sanoen, ettei sinne ollut edes tietä. Yhdessä he kertovat, kuinka veneellä piti kulkea. Olin kiinnostunut tietämään, miten he olivat saaneet kuljetettua lehmät tilalle. He olivat jo aikaisemmin kertoneet, että Karjalasta entiseltä tilalta oli tuotu mukana kolme lehmää. Sain kuulla, että lehmät oli talutettu kanavan yli. Tilalle oli kärrytye, jota pystyi kulkemaan vain hevosella, ja isännän kerronnasta ilmenee ettei hän pitänyt sitä ollenkaan varsinaisena tienä.

V: Tultii tänne ni ei ollut hevostakkaa koska hevonen..

Vaimo: Eikä ensiks tietäkää.

V: Nii tänne ei ollut tietäkkää enne ku.

H: No mites?

Vaimo: Vesistön takkaa on veneellä kirkolle.

V: Veneellä kulettii tuonne (nimi) se on kolme kilometriä vesimatkaa ja pari kilomeriä maa taikka tie maa maamatkaa.

H: Joo, miten ne lehmät tänne sai sitte?

V: Taluttamalla

Vaimo: Tuonne kanavan.

*V: Kanavan yli oli silta. **Mutt** tää loppu se oli sitte vaan semmosta ihan kärritietä ikään ku se oli se ol vaun semmosta ihan hevoskulku tie ei mittää. Sehä tehtii sitte hyvin myöhää tuo kanava ja. Eeku **minä** kysyn asutusneuvojalta, ku **minä** sanon kun **ei ole** tietäkää ni. Miten siellä asutaa? Ni sano, että sinne tulee tie kohta sano se ol jo linjotettu, niiku oli. **Mutt** ku sitte rupesivat valittamaa puolelta toiselle, koska se ois tänne isosta talosta toisee, ni sitte hylättii koko se se suunnitelma. Ja sitte lähettii siitä, että nythän se kulkoo suoraa, **mutta** siibe meni viis vuotta sitte. Ja just se aika **pit oll** ilman tietä. Semmosta tällä kyläl, taikka miellä tämä.*

H: Se ol aika pitkä aika olla ilman tietä?

*V: No se on koska rakennustarvikkeetti kaikki talven aikana hakee, taikka sitt ois pitänyt veneellä he he, kulettaa vesill. Se ol tämä sikäli **hankala**, sikäli **paikka tosissaa**, ku tänne **ei ollut tietä**. (H8)*

Juhani oli ollut huolissaan tien puuttumisesta tehdessään päätöstä tilan hallintasopimuksesta. Hän kertoo kysyneensä siitä asutusneuvojalta ja arvio oli, että tie tulisi nopeastikin, olihan se jo linjotettu. Tämän tiedon hankinnassa Juhani asettaa itsensä aktiiviseksi kysyjäksi käyttäen minä-

subjektia. Tien teko viivästyy, sillä naapurit valittivat tielinjauksesta, mikä siirsi hanketta ja pakotti tekemään uudet suunnitelmat. Juhani perheineen oli valinnut tilan sen takia, että lähitöillä oli ennestään maatiloja, mutta nyt nämä ”toivotut” naapurit toiminnallaan hidastivat tien saantia. Lopulta tie valmistui ja sitä myöten minäkin ajoin tilalle haastattelua tekemään. Tie oli suora ja hyvä soratie.

Asutustilojen perustamisvaiheessa oli yleistä, ettei tiloille ollut heti tietä. Paikat olivat usein syrjäisiä, ja tiloja raivattiin metsään perustetuille asuinalueille. Tilalle saattoi johtaa vain huono kärrypolku, jota myöten pääsi jotenkuten hevosella liikkumaan, tai vain pelkkä jalan kuljettava polku, jota kuvattiin kinttupoluksi. Tämä hankaloitti, ei ainoastaan elämistä tilalla, vaan myös tilojen rakentamista. Esimerkiksi Pohjois-Savossa sijaitsevan Lapinlahden kunnan asutustoiminnasta kirjoittaessaan Kuikka (1999, 199) mainitsee, että suurin osa sinne perustetusta siirtoväen 160 asuntoviljelys- ja viljelystilasta tuli metsän keskelle tiettömien taipa- leiden taakse.

H: Joo. No tännekö tuli ni oliko täällä rakennuksia valmiina mitä?

V: Kaks vanhaa hyvin vanhaa hirsilatoa olkikattosta mitään muuta ei.

H: Ni kaikki rakennettu?

V: Kaikki on tehty.

H: Mistä se rakennustarvikkeet?

V: Omasta metästä sieltä, tästä otettiin sitte mikä saatii, mutta se ol jo nii paljo otettu ei ku saatu muutamia pikkupuita, sitte sieltä varsinaisilta mehtäpalstoilta. Ja sinne on suoraanki matkaa semmone seittemän kilometriä mutt maantietä myötenhä sinne on jottain viistoista. Hevosillaha sillo ajettiin ne sieltä nii ni kaikki puut nii poltto- puut ku rakennuspuutki ja. (H8)

Koska tilalla ei ollut rakennuksia, jos kahta olkikattoista vanhaa latoa ei lueta niiksi, piti ensimmäisenä saada asuinsijat sekä ihmisille että eläimille ennen kuin pystyi aloittamaan varsinaiset tilan työt. Kerronnassa Juhani korostaa latojen vanhuutta, joka voidaan tulkita sen vahvistamiseksi, ettei tilalla ollut rakennuksia. Teitten puute ei hankaloittanut vain uusien asutusalueiden rakentamista, vaan Juhanikin joutui tuomaan rakennus- puut varsinaiselta metsäpalstalta talvella, sillä kesän aikaan se olisi ollut hankalaa, koska puut olisi pitänyt tuoda veneellä. Tulevien asuinraken-

nusten lähellä oli myös metsämaata, mutta sieltä oli kuitenkin hakattu puita ennakkoon ennen tilan luovutusta. Kerronnasta voidaan lukea toive siitä, että lähialueelta olisi saanut rakennuspuut. Tämä toteutumattoman toiveen ilmaisee puheessa mutta-sana, joka kielii kielteisestä käänteestä toiveisiin nähden. Varsinainen metsäpalsta oli kaukana, ja hevosella vei oman aikansa kuljettaa puut kilometrien päästä.

Olin kiinnostunut lehmien kohtalosta navettamolla tilalla. Lehmät saivat väliaikaisen navetan ladosta, joka vuorattiin oljilla. Myös ihmiset asuivat aluksi väliaikaisesti; saunaksi tarkoitettu rakennus toimi kotina siihen saakka kunnes asuinrakennus valmistui. Ensiksi piti kuitenkin rakentaa navetta, sillä oli tärkeämpää saada ensin karja suojaan. Seuraavassa kertomuksessa on selostettu tilan rakennusten rakentamisen ajankohdat ja järjestys.

H: Missä ne lehmät oli sitte, jos oli jo tullessa lehmiä?

V: Ne meill ol ne lehmät tullu jo Salmista.

H: Joo, en minä tarkota niku täällä ei olut rakennuksia mittää, oliko ne jossain?

V: Nii no, yhtee latoon tehtii väliaikane se ei ollut kunnolla lautaa-kaa, vuan ne ol noista riuvuista tehtii sisäseinä ja pehkuilla, heinillä täytettii ne ol kaks vuotta siellä. Enneku suatii tuo rakennus navettarakennus.

H: Joo. Mikä se taloko se eka rakennettii vai?

V: Ei ensiks rakennettii tuoho se ol tarkotettu saunaks, mikä tuossa on ihan alaalla nytki, mutt siitä tul sitt hiukan liian suuri saunaksi. Ni jätettii aitaksi ja tehtii savusauna tuonne ja sitte männä vuonna tehtii se saunaks tarkotettu mökki, jossa asuttii kolme vuotta, koska seuraavana vuonna tehtii navettarakennus. Se ol sillo nelkytyheksän ja viiskymmentä rakennettii tämä. Siis asuin rakennus, mutt päästiin asumaan vasta viiskymmentäyks ku ei suatu lasia mistää, lasitki piti tul.. kautta suaha semmosta se ol sillo.

H: Joo, oli pulaa rakennustarvikkeista?

V: Nii kaikista, eihän ne ku naulojaki saa vaan ostoluvulla määrätyn määrän minkä rakennusmestar arvioi mihin rakennukseen käytettäväks. Semmonen se ol. (H8)

Rakennustarvikkeiden puute hidasti asuinrakennuksen valmistumista, ja väliaikaisessa rakennuksessa asuminen venyi kolmeksi vuodeksi. Rakennustarvikkeet olivat säännösteltyjä, ja asutustilalliset joutuivat hakemaan niille ostoluvat. Kerronnassa Juhani ulkopuolisen kontrollin esiin. Tämä voidaan tulkita siten, että rakentamisessakin toiminnan mahdollisuudet määrättiin ulkoapäin. Juhaniin toiminta oli säädöksin rajoitettua.

Johdatellessani keskustelua rakentamisesta pellon raivaukseen Juhani ei alakaan kertoa rankasta ruumiillisesta raivaustyöstä, kuten monet haastateltavista, vaan ottaa esille raivauksen ulkoapäin tapahtuvan suunnittelun.

H: No mites nää peltojen raivaus niiku?

V: No peltoja raivattii sitä myöte sitte ku asutusneuvoja kävi tekemäs suunnitelman ja sitte ku se suunnitelman mukkaa se ol pelto valmis ni ni sitte otettii toinen lohko ja sitä meni niitähän kesti sitte useamman vuuvun ennen ku suatii kaikki.

H: Joo, ne oli niiku etukättee, mihi kohtaa?

V: Nii kaikille oli suunnitelmat. Pit tehä, ja sitte sai raivauspalkkiota vielä. Koska ne ol metästä tehty. (H8)

Asutustiloja muodostettaessa oli ennakkoon kartoitettu tilakohtaisesti ne alueet, joihin voitiin raivata uutta peltoa. Hallintasopimuksen yhteydessä tuleva asutustilallinen sitoutui raivaussuunnitelmaan, joka piti toteuttaa ennen kuin lopulliset kaupat tehtiin. Juhaniin kertoessa pellonraivauksesta korostuu ulkopuolisen ohjauksen tärkeys. Monikaan haastateltavista ei maininnut mitään asutusneuvojien tekemistä suunnitelmista. Juhaniin sijaan toteutti pellonraivausta tarkasti suunnitelman mukaan, lohko lohkolta. Hän kertoi itsensä velvollisuudentuntoiseksi, sillä hän painottaa sitä, että piti tehdä suunnitelmien mukaan. Modaaliverbit pitää, olla lupa ja saada viittaavat subjektin moraaliseen velvollisuuteen tehdä jotain (Vuori 2001, 114) Tämä voidaan tulkita siten, että hän koki moraalisen velvoituksena raivata suunnitelmien mukaan. Hän toimintaansa ohjasi asutustoiminnan asettamat velvoitteet, jotka oli asetettu maanhankintalaissa. Velvollisuuden tunnetta lisäsi ehkä se, että velvoitteiden täyttämisen takasi lopullisen kauppakirjan allekirjoittamisen. Hallintasopimuksen aikana, johon liittyi velvoite raivata, tila ei ollut vielä laillisesti omassa omistuksessa. Modalisuudet kertovat, millä ehdoilla jokin mahdollinen maailma toteutuu, ja käyttääkö toimija asioiden toteuttamiseksi omaa

tahtoaan, osaamistaan vai ulkopuolelta annettuja ehtoja (Sulkunen & Törrönen 1997, 74)

Raivauksen tuloksena syntyi peltoa, jolla voitiin aloittaa viljely. Tämä ei ollut ainoa raivauksen hyöty, vaan siitä saatiin tilalle myös rahaa, josta oli alkuaikoina usein kova puute. Raivauksen edetessä viranomaiset kävivät tarkastamassa työn tulokset. Kun pelto katsottiin valmiiksi, niin valtio maksoi raivauspalkkiota. Se oli palkkio työstä, jolla metsäluonto muutettiin ravintoa tuottavaksi peltomaaksi.

Perheelle oli tärkeää tilan ensimmäisinä vuosina, että viljely voitiin aloittaa mahdollisimman pian. Ravinnon hankkiminen omalla työllä oli tärkeää ja lehmät tarvitsivat myös rehua. He olivat tottuneet viljelemään ja hoitamaan karjaa jo Karjalassa olleella tilallaan. Kerronnassa ei käy ilmi missään vaiheessa, että tämä perhe olisi ollut samalla tavalla uudisraivaukseen suuntautunut kuin Kaarlon suku. Tärkeää oli saada tilalla olosuhteet sellaiseksi, että pystyi tekemään työtä, ja että perhe sai kohtalaisen toimeentulon.

He olivat joutuneet lähtemään omilta juuriltaan tutusta ja turvallisesta ympäristöstä. Nyt juurtuminen uuteen työympäristöön tuntui varmemmalta jo olemassa olevan kylän yhteydessä, jossa oli jo maatiloja. Näin lähistöllä olevat maatalot loivat kuvan jatkuvuudesta menneisyyteen päin, joka oli tärkeää luotaessa jatkuvuutta tulevaisuuteen, vaikka tämä olikin ulkopuolista, toisten tilojen ja sukujen menneisyyttä.

Juhani oli velvollisuudentuntoinen viranomaisia kohtaan, joten voikin olettaa, että hän uskoi myös viranomaisten toiminnan olevan sitä, mitä sanottiin. Tämä voisi olla selitys sille, että tien puute ei haitannut paikkaa valittaessa. Juhanillehan luvattiin, että tie oli tulossa piakkoin, koska sille oli jo suunnitelmat valmiina.

Juhanin pyrki turvalliseen ja totuttuun elämisen tapaan. Ulkopuolinen ohjauskin voi luoda tätä turvallisuuden tunnetta. Joku toinen on päättänyt, mitä pitää tehdä. Tällöin ei tarvitse itse olla niin aloitteellinen.

4.2.2 Nuoret miehet savotoilla rahaa hankkimassa

Juhani oli joutunut sotaan nuorena, eikä hän ollut kuin parikymppinen vielä silloinkaan, kun sota loppui. Hän ei ollut ehtinyt kouluttautua am-

mattiin. Siirtoväen asuttamista ja tilojen muodostamista ohjaavaa lakia vasta suunniteltiin, joten tilaa odotellessa Juhaniakin hakeutui töihin. Metsätyöt olivat usein ensimmäinen mahdollisuus ansaita elantonsa, jos ei ollut koulutusta. Juhaniakin kertoo, ettei muuta työtä ollut tarjolla.

H: Joo, mimmosia ne metsätyöt oli siihe aikaa sitt?

V: No ne oli sitä mitä oli, koska armeijasta tultua miä tulin sillon nelkytneljä vuoen lopussa ni ensimmäisekshä lähtee mehtätöihin, koska ei ollut minkääläistä koulutusta, eikä mittää työtä ollut ku mehtätyötä. Mutt ku ei ollut sillekkää alalle kokemusta ni vuos vuoshan sitä rämmittii metässä. Käspelillähän tehtii kaikki esmerkiks sahan pääpuutki pit tehä ite koska ei ollu niitäkää valmiina hah ha. No, sitte näitä omia mehtiähän ruvetiin.

H: Nii te teitte sillo niiku vieraalle metsätöitä?

V: Ni vieraalle nimen tai firmoille hyvinnii vuuen oltii sitte oltii se kesä samalla firmalla sitte niiku auton apumiehenä ajettii halkoja ja semmosta. Ja sitt ku omaa mettää päästii tekemää ni sitte lähinnä omasta metästä tehtii pikkuhankinoja aina sillon tällön, sitä myöte ku saatii lupa (H 8)

Hänellä ei ollut ammattikoulutusta ei edes kokemusta metsätöistä. Hän kuvaakin työntekoaan metsässä hyvin kuvainnollisesti rämpimiseksi. Ensimmäinen vuosi meni metsätyötapojen oppimiseen. Kaikki tehtiin tuolloin käsin, ihmisvoimin, ei ollut moottorisahoja helpottamassa ruumiillisen työn taakkaa. Apuna oli toki työvälineitä kuten saha, mutta työ vaati kuitenkin ruumiillista voimaa. Nuorilla miehillä saattoi olla kyllä fyysistä voimaa, mutta metsätyöt vaativat lisäksi kestävyyttä, jota kertyi työtä tekemällä, ja kokemuksen myötä työtavatkin muuttuivat automaattisemmiksi. Metsässä riitti töitä myös ammattitaidottomille kuten Juhanielle ja hänen veljelleen.

Kerrottuaan ensimmäisestä talvesta metsätöissä Juhani yrittää aloittaa uutta jaksoa kertomalla siirtymisestä oman metsän hakkuisiin. Minä ohjaan kysymykselläni kuitenkin keskustelun takaisin vieraalle tehtävään työhön metsässä. Juhani vastauksessaan kertoo veljensä kanssa olleen vielä seuraavankin kesän puutavarayhtiöllä töissä, sillä perhe odotteli vielä omaa asutustilaansa. Samalla hän palaa omaan metsään ja siellä tehtäviin hakkuisiin. Tilalla ei ole tehty suuria hakkuita ja puukaupat on tehty han-

kintakauppoina, joten puun myynti omasta metsästä antoi talveksi työtä tilalla ja samalla työtulot jäivät tilalle kantotulojen lisäksi. Useamminkin hän korostaa sitä, että omasta metsästä tehtiin talvisin pieniä hakkuita.

Kuuliaisuus valtiovallan kontrollille tulee esille myös tämän puun myynnin yhteydessä hänen mainitessaan luvista. Haastattelun alkupuolella olin tiedustellut metsän käyttöön liittyvistä rajoituksista. Juhani kertoi hallintasopimuksen aikaisista rajoituksista puun myynnissä.

H: No sinä alkuvaiheessahan oli tota niitä erilaisia säädöksiä tai rajoituksia että kuinka metsätuloja sai käyttää tai hakata?

V: Oli oli sehän oli nimittäin se viis vuotta mikä ol hallintasopimuksella ni sai ainoastaa luvan perusteella ne leimaasivat ja antovat luvan sille ja sille kuutiomäärälle. Omine nokkinee ei suanut tehdä mittää. (H8)

Lupa-asiat toistuvat Juhaniin puheessa useampaan kertaan. Hän käyttääkin modaaliverbiä saada osoittamaan moraalista velvollisuutta toimia niin kuin on lailla ja säädöksillä määrätty. Toimijuuden taustalla on siis moraalinen velvollisuus (Vuori 2001, 114).

Vähäisilläkin puunmyyntituloilla oli tilan varustamisessa suuri merkitys. Vieraille tehtävät metsätyöt mahdollistivat tulojen saannin myös tilan ulkopuolelta. Veljekset tekivätkin alussa yhdessä talvisin metsätöitä tilan ulkopuolella. He olivat siis muualla palkkatyössä. Arendtille myös palkkatyö on varsinaista työtä, koska siitä saatavan palkan avulla voimme varmistaa elämisen ehdot. Palkkatyö on sinänsä yhdentekevää, sillä ei ole merkitystä sen itsensä vuoksi, vaan se on vain keino saada rahaa ruokaan ja kulutukseen. (Arendt 2002, 52–53.; Kauhanen 2005; Palonen 1989, 22) Etenkin ennen asutustilan saamista, kuten edellä on jo kerrottu, metsätyöt olivat Juhanille oman kertomansa mukaan ainoa rahan hankkimisen keino, keino saada leipää perheelle.

Hevosen hankinnasta oli ollut jo aikaisemmin puhetta, ja halusin tietää, oliko hevonen veljesten mukana, kun he tekivät töitä puutavara-yhtiöiden metsissä.

H: Sitä hevonen ko sit hankittii ni se oli niiku metsätöissä sitte mukana?

V: Ni oli muutama talvena missä lähin lähi, tässäki tälläki kylällä oli yhtenä talvena hevosen kanssa metsä kahtenaki talvena hevosen

kans metsätöissä. Mutt lähinnä omalla metällä tehti. Savotassa, no olihan kerran Vieremälläki yhen talven ni Vieremällä yhen talven hevosen kans. Suomussalmella olin yhen talven beh.be. semmosta se sillo oli.

H: Joo, oliko ne yhtiön?

V: Ne oli firman maita kaikki, taikka firman hommia ei yksityisille, ei yksityisten mailla tullu mehtätöitä koskaa. Ne ol kaikki mitä tehti ni firman maita. (H8)

Juhani kertoo olleensa lähiseudullakin hevosen kanssa metsäajoissa, mutta jälleen hän tuo esille sen, että pääasiassa he tekivät töitä omassa metsässä. Kertomuksen edetessä ja Juhani kertoessa savottaan osallistumisesta *yhen talven* toistuu ja samalla paikkakunta vaihtuu. He olivat kuitenkin useampana talvena vieraalla töissä. Nähtävästi nämä savottatyöt ovat ajoittuneet ajanjaksoon ennen tilan saamista tai heti sen jälkeen. Kerronnasta sitä ei voi päätellä, enkä ole sitä haastattelun aikana kysynyt. Joka kerta puhuttaessa muualla tehtävistä metsätöistä Juhani mainitsee heti seuraavassa lauseessa, että pääasiassa he tekivät työtä omassa metsässä.

Paikkakunnan yksityismetsänomistajilla ei ollut tarjota metsätöitä, joten oli itsestään selvää mennä lisäansioihin firmojen metsätyömaille. Juhani korostaa kerronnassaan sitä, että töitä antoivat nimenomaan puutavarayhtiöt. Pohjois-Savossa ei ollut kovin paljon valtion maita, ja useimmiten suurimmat metsänomistajat olivat juuri näitä puutavarayhtiöitä. Pohjoisessa taas savottatöitä tarjosi lähinnä valtio omissa metsissään. Kun maatalous ei vielä työllistänyt talvisin täysipäiväisesti ja omassa metsässä osaksi rajoitusten takia ei riittänyt miehille koko talveksi töitä, oli vieraille tehtävistä metsätöistä suuri apu maatilán tuloihin ja niukkaan toimeentuloon. Keskenäiset tilat eivät millään pystyneet elättämään koko perhettä ja rahaa tarvittiin myös tilán tuotantokuntoon saattamiseen.

H: Joo, no kuinka paljon se niiku työllisti niiku työllisti talvella, oliko se pääsääntöisesti metsätöitä?

V: Lähinnä, eihän ne niiku maanviljelyshommissa pikku tilalla ja ne ku ol kylmiä tiloja ni ei pystynyt ojia kaivamaa ei raivamaa ni se ol pakko lähtee firman töihin, mehtätöihin. Ja muuteha tiällä ei ollut mittää muuta ku mehtätyöt.

H: Nii teki teitte aina talavell niiko firmoille?

V: Talvet melkein joka talvi ei siinä kummosta poikkeusta ollut talvet kaikki metsätöissä. Jos ei omla metällä ni sitte firman metäs. Nii meitä ku ol kaks veljestä aluksi kymmenen vuotta ni nii ni porukassa käyti siite metsätöissä, porukassa tehtii useimmitte. (H8)

Vastatessaan kysymykseeni hän samalla perustelee sitä, miksi tilalta oli hänen sanoin ”pakko lähteä metsätöihin”. Töitähän olisi ollut perustettavilla tiloilla, mutta talviaikaan ei peltojen teko onnistunut roudan ja lumen takia. Ulkoiset luonnonolosuhteet muodostivat työnteolle talvisin rajoituksia, joita ei ahkerinkaan asutustilallinen tuolloin pystynyt voittamaan, kun ei ollut koneita auttamassa. Juhani kokikin, ettei muita sivuansioita paikkakunnalla edes ollut tarjolla. Kun rahaa tarvittiin ja laiskanaakaan ei talvea voinut olla, olivat metsätyöt itsestään selvyyt.

V: Ja sehän aluksi sitt jos firmalla teki ni nii sai tehopakkausta, elikkä ruokatarvikkeita annettii yli kortin, annettii semmone määrätty summa. Työnjohtaja kirjotti jauhoo lähinnä, tai sai joskus sianlihaakin metsätöihin. Se oli semmone niiku tehopakkaus, mikä oli metsätyöläiselle erikseen. Se oli korttiannosten, se oli semmost. (H8)

Savottatyöt olivat kovaa ruumiillista työtä, joka vaati voimia ja kunnan ruokaa. Siksi metsätyömiehille annettiin säännöstelyn aikana lisäannoksia, joita kutsuttiin tehopakkauksiksi. Näin varmistettiin, että miehet jakoivat tehdä päivästä toiseen töitä. Tehopakkauksiin olivat oikeutettuja ne metsätyöntekijät, jotka tekivät töitä julkisilla työmailla; oman tilan metsätyöt eivät oikeuttaneet lisäannoksiin.

Metsätyömaat eivät olleet ihan kotinurkilla ja Juhankin joutui olemaan viikkoja pois kotoa majoittuen savottatyömaille. Jos hevosella ajaen kesti mennä työmaalle yksi kokonainen päivä, ei siinä kovin usein voinut kotona käydäkään. Kaukaisimmalle työmaalle he olivat menneet junalla. Asutustilallisten nuoret miehet tältä kylältä kävivät yhdessä näillä kaukaisilla savotoilla.

H: Joo. Sitt jos oli tuolla kauemmalla ni piti olla viikon ois aina vai pitempiäkkii jaksoja?

V: Oltiinha kerran kuukaussa liekkö käyty. Suomussalmellakkii ni liekkö koko talvena tullu ku pari kertaa käytyä. Ja Vieremälä ku oltii hevosen kanss ni semmone ehkä parin kolmen viikon välein

käytti kotona. No parin viikon välein niiku Vieremällä ne ol kaks kauepana tehtyä savottata. Vieremän Kaarekkalla niminen sinnehän tuli hevosella ku mentii ni päivä melkei sai aamusta iltaa enne ku oltii perillä. Mutt Suomussalmella ku käyttii ni siellähän niiku junalla kulettii hevoset sekä semmosta. Se oltii sitte niiku naapurin tuoss ol samoja asutustilallisia kolome veljestä ni oltii sillä tavalla niiku porukoitti isomalla porukalla porukassa tehtii ja porukassa kulettii, semmosta. (H 8)

Haastattelun loppupuolella kysyessäni haastateltavaltani mielenkiintoisia metsätöihin liittyviä muistoja, hän palaa noiden kaukaisien työmaiden savottoihin. Ne ovat jääneet hyvin muistiin nuoruusvuosilta. Juhani kuvaa asumista metsätyömaalla alkuperäiseksi metsäkämpmäajoitukseksi.

H: Onko jänä mitää muistoja niiku noist metsätöistä tai sellasia tapahtumia jotka on niiku jänä mieleen mielenkiintosia?

V: No oonhan sitä tok paljokin. Lähinnä niiku ensimmäisen kerran Suomussalmella olin koko talven. Ni se ol sitä ihan varsinaista metsäkämppä. Siellä oli noin kolmekymmentä ukkoo kämpässä ja ja ja siinä ol sitte toisessa piässä ruokala, minkä sai ostaa ja sitte sitte sitte keskellä kämppää ol kamina, ja sitte keneltä tul kylmä ni se käv puita laittamassa. Se ol sitä ihan alkuperäistä metsäkämppä hommaa. Sitte ku kerran oltii Vieremällä siellä oltii sitte talossa jo kortteeria, elikkä asuttii. Mutt yks talvi on vietetty ihan täysin täysin niiku elokuvissa joskus on näytetty niitä metsäkämppä hommia. Se ol ihan täyttä saloa ei siellä ollut asuntoja ollenkaa. Se ol firman maita ni, semmosia ol sillo. (H 8)

Miehet joutuivat asumaan metsäkämpässä keskenään viikkokaupalla. Suomussalmella ollessaan hän oli käynyt kotona vain pari kertaa talvessa. Kertojan mielestä elämä savotoilla oli samanlaista kuin elokuvissa esitetty Lapin erämaihin sijoitettu metsätyömaaelämä. Lapissa oli laajoja asumattomia alueita, joten siellä tarvittiin metsäkämppiä. Niitä oli tehty asumattomille alueille, jotta välttyttiin pitkiltä aikaa vieviltä työmatkoilta. Jos työmaat sijaitsivat asuttujen alueiden läheisyydessä, saattoivat metsätyömiehet yöpyä lähitaloissa.

Ammattimetsureiden ammattikuntaa ei ollut vielä muodostunut, vaan monet metsätyöläiset olivat joko tilallisia tai pientilallisia eli useimmiten isäntiä ja heidän poikiaan. Pienviljelijöille sivuansiot olivat tärkeä toimeentulon lähde. Tällainen puolittainen palkkatyöläisyys oli tavallista vielä kauan sodan jälkeenkin. (Aho 1988, 86.)

4.2.3 Tilasta tuottava metsän avulla

Maanhankintalain mukaan asutustiloja muodostettaessa metsät asetettiin yhdeksi vartenotettavaksi tekijäksi, kun arvioitiin tilan sitä kokoa, jolla perheet saisivat tarvittavan toimeentulon omalta tilaltaan. Tämä koski nimenomaan viljelystiloja. Kun tilojen suunnitteluvaiheessa arvioitiin toimeentulomahdollisuuksia, huomioon otettiin koko maatilatalous, johon kuuluvat sekä maataloudesta että tilan metsästä saatavat tulot.

Juhanin haastattelussa toistuu useaan otteeseen metsän taloudellinen merkitys maatilalle ja sen kehittämiseksi. Kysyessäni puun myyntitulojen käytöstä ja niitä koskeneista rajoituksista Juhani kertoo, että rahoja sai käyttää vapaasti. Olin rajoituksista kiinnostunut, koska aikaisempien haastattelujen perusteella tiesin, että osa puiden myyntituloista tuli tallettaa pankkiin, josta sai varoja käyttöönsä vain hakemalla lupaa asutuslautakunnalta. Kipeimmin rajoitukset koskivat rintamamiestiloja, jotka joutuivat ottamaan suurempia valtion takaamia lainoja kuin siirtoväkeen kuuluneet, joilla oli käytössään menetetyistä omaisuudesta maksetut korvaukset.

Mutt niillähän (puutuloilla) sitä piti ostaa esmerkiksi kaikki koneet, ku tultii ni ei ollut yhtää mittää ku kolme lehmää. Ei ollu rekee, ei ollu hevosta ei ollu kärriä ei mittää. Niillä rahoilla ensiks ostettiin hevonen ja sitte sitte tietysti separaattorihan se oli, koska se maito piti itte kirmuta. (H8)

Rajoituksia ei siis ollut ja Juhani siirtyykin kertomaan puun myyntitulojen merkityksestä tulevan tilan investointeihin. Irtaimena omaisuutena heillä oli vain kolme lehmää, kaikki muu piti ostaa, mikä mahdollistui Juhanin mukaan vain metsästä saatavilla rahoilla. Ensimmäinen hankinta

oli hevonen. Näin saatiin pelkkiin ihmisvoimiin verrattuna lisää tehoa työntekoon.

Monesta muusta tilasta poiketen Juhanilla oli lehmäiä jo heti tilanpidon alussa, ja ne tuottivat maitoa yli tilan kulutuksen. Maitoa olisi riittänyt myyntiin, mutta meijeritoiminta ei ollut vielä koko valtakuntaa kattavaa. Toisaalta, vaikka olisikin ollut meijeriin keruuta, ei se olisi Juhaniin tilaa auttanut, koska heille ei ollut moneen vuoteen tietä. Hankintalistan kärkeen hevosen lisäksi laitettiin separaattori, jotta maidosta voitiin erottaa kerma voin tekoon. Voita sitten myytiin kauppoihin. Heidän tilallaan saatiin alusta alkaen pientä tuloa maataloudesta. Monella muulla tilalla kesti pitemmän aikaa ennen kuin tilalliset pystyivät hankkimaan useampia lehmäiä.

Juhani palaa haastattelussa taas metsärahoilla tehtäviin hankintoihin kertoen uudelleen hevosen ja kärryn oston. Tällä kertaa hän siirtyy ajassa lähemmäksi nykyaikaa ja liittää traktorin oston tähän hankintojen ketjuun. Juhani perustelee metsärahojen käyttöä koneiden hankinnoissa sillä, ettei esimerkiksi traktoria olisi millään pystytty rahoittamaan voin myynnillä. Voin myynti näyttää olleen tilalla ainut rahan lähde maatalouden puolelta ennen kuin maitoa alettiin kuljettaa meijeriin.

*V: ... ja traktori vasta myöhemmi. Kaikkihan ne tavallaan **piti metällä saaha**, koska kolme lehmää jos on ja se kirnutaan voiksi ja voi myyvää kaupunkii ni sillä **ei traktoria osteta**. Että se lähinnä oli mehtä, mikä sitte autto niiku kaluston hankinnassa. Semmosta.*

H: Kyllä. No onko tää tässä vuosikymmenie aikana vaih.. muuttunut sit se että kui suuri se metsän merkitys on ollut koko tilan talouteen?

*V: No, oha se tietysti nyt koska tuota **ei tarvi investoija**. Nehän ne on suurimmat metänkäytön metänkäytön kriteerit, että miten ett esmerkiks traktorii ni siihe **pittää olla melkone aukko mettää**. Samaten työkoneethan **pit** kaikki hankkia ja ne ol lähinnä metän **ei niiku pikku karjan tuloilla niiku investoida isompia ja sitte ainaha nää rakennukset vie oman että niibi sit **ol pakko käyttää metän tuloja**. Se ol tässä tosissaa ku maitoauto ku alko kulkee vasta olko oltu jo yli kaksikymmenetä vuotta tiälä. No silloko tie tehtii. Ni siihen asti kaikki tulo ol lähinnä ku maito kirnuttii voiksi ja vietii lähinnä joko lähimpää kauppa tai kuapunkii, niillä **ei osteta traktoria**.***

H: Ei kyllä nii.

V: Hi hi he, että se oli sitte niiku metän käytöll ol se ensimmäinen ehto että saatii kampeita. Se ol aika ratkaseva. (H8)

Kun tilalle oli hankittu traktori, oli leimikko ollut nähtävästi jo isompi kuin alkuaikojen pikkuhankintoja varten tehdyt. Myöhempään vuosikymmeneen viittaa sekin, että puhutaan aukoista. Haastateltavat kertoivat usein aukkohakkuiden yleistyneen siinä 1960-luvun lopulla ja 1970-luvulla. Kertoessaan näistä investoinneista Juhani käyttää paljon *pitää* verbiä ja ilmausta *oli pakko* rahoittaa puun myynnillä. Näin toimija ei ulkopuolisista tekijöistä johtuen voinut tehdä muuta kuin hankkia rahaa metsästä. Metsä toimi tilalla kuin pankkina, josta nostettiin rahaa tarpeen mukaan. Muuna aikana raha kasvoi tavallaan korkoa pankissa, kun puut kasvoivat vuodesta toiseen. Kerronta tapahtuu osin passiivissa, joka myös kielii toimijan ulkopuolisesta asemasta, eli ulkopuoliset tekijät ohjasivat toimintaa.

V: Ei metsää ei oo nyt hyvinki kauan ku parikymmmnetä vuotta ku viimeks myyty, reilu parikymmentä vuotta, aika paljon tul sillo aikanaa tietysti tietysti hakattua ni nii ni nyt ku ei oo nii paljo investointeja, jotta ku eihä nyt investointeja juuri oo ni ei oo välttämätä tarvittu. Nehän ne isommat investoinnit ol pakko suaha metästä, koska maatalouskoneetki ne ol aika kalliita ku ainaha ne ol ja kolmas traktorikii on menossa ja autooki ja kaikkee semmosee ei siinä eläketuloilla yksinää osteta autoo eikä traktoria. (H8)

Juhani on tehnyt puukauppoja nähtävästi vain investointeja varten sillä nyt, kun he ovat eläkkeellä, ei metsää ole myyty. Yllä olevasta kertomuksesta voi kuitenkin tulkita, että eläkkeellä ollessaan hän on vaihtanut auton ja myynyt puuta rahoittaakseen autonvaihdon. Tällä kertaa perusteluna metsän myyntitulojen käytölle ei ole vähäiset voin myyntitulot vaan pienet eläkkeet.

V: Ei pystykauppoja meiltä tehä yhtää. Kaikki mitä on tehty noi on hankintaa. (H8)

Juhani tuo keskusteluun itse pystykaupat ja hankintakaupat. Olin kysynyt häneltä, mihin he ajoivat tekemänsä tukit. Myydyt puut ajettiin tien laitaa, ja hän toteaa, että se oli heidän tilallaan helppoa, sillä metsäpalsta

oli ison tien varressa, joten ajomatka ei ollut pitkä. Tähän jatkoksi hän korostaa sitä, että on aina tehnyt hankintakauppoja. Näyttää olevan tärkeä asia, että metsästä ei ole otettu vain rahaa, vaan sen rahan eteen on tehty työtä. Raha on ansaittu. Kieltäessään pystykauppojen mahdollisuuden puheessaan hän kertoo siitä nykyisessä aikamuodossa, joka antaa viitteitä siitä, että heidän tilallaan ei tehdä pystykauppoja tulevaisuudessakaan.

Metsätuloilla koneellistettiin tilaa ja ajan kanssa hevonen, tilan ensimmäinen hankinta, sai väistyä ja traktori tuli tilalle 1960-luvun lopulla. Ensimmäisen kymmenen vuoden aikana, jolloin myös veli oli tilalla, tehtiin työt ilman koneita.

H: Joo, kuinka kauan sitt hevosta käytettii metsätöissä?

V: Se, hetkonen trakori ostettii oltiiko oltu jo parikymmmetä vuotta.

Vaimo: Hevonen oli vielä kolomekymmentä..

V: Nii no hevonen oli hevoene oli tuota lopullahan sillä hevosella ei juuri tehty, mutt traktori ostettii mutt ku se vanhin poika kiinnostu siihen. Ni pari vuotta piettii sen takii, koska sano, että ei se viel niin huon ole että että se oli reilun pari vuotta ol hevonen että sillä ei tehty.

Vaimo: Lemmikki eläin.

V: Tavallaa niiku lemmikkinä piettii koska se ol jo nii varsasta kasvatettu ei raaskittu minnekkää myyvä. Mutt traktorilla sitte jo niiku hevosajanaki ni loput loulta tehtii melkei kaikki. Mutt niiku yks esimerkki on ku tultii tänne. Ni ei ollut, no hevonen saatii ostettua, mutta ku ei ollut esmerkiks rekee, ni heinät ajettii. Ko käsillä ne heinät tehtii ni sillai, että pari semmosta viisimetristä koivua tehtii, ja sitte hevonen valjastettii. Niiku koivun tyvet oli niiku aisana, ja sitte heinät laitettii niihin koivun lehtien päälle sillalailailla, ettei ne heinät. Se ol ensimmäine kesä sitte vasta seuraavana kesänä saatii, että reki ja kärri ja sillalailailla. Yks kapine kerrallaa, eihän sillo pystyny ku ei suanut eikä tuota ollut rahaa, ni se ol pikkuhiljaa. (H8)

Juhanin muistellessa hevosajan vaihtumista traktoriaikaan puuttuu vaimo puheeseen huomauttaen, että hevosta pidettiin vielä traktorin ollessa tilalla. Tätä murroskohtaa osoittavat kerronnan runsaat mutta sanan käytöt. Isäntä selittää työn teon kautta hevostyön vähenemistä ja kuinka lopulta traktorilla tehtiin kaikki työt. Hevonen oli lemmikkinä kuten vaimo sen lyhyesti toteaa. Tästä kuusikymmentäluvun lopun murroskoh-

dasta Juhanin ajatukset siirtyvät siihen, kun hevonen hankittiin taloon. Se oli aikanaan oma murroskohtansa. Hevonen oli jo suuri apu sinällään, mutta puuttuvista kärryistä ja muista hevosvetoisista työkoneista aiheutui hankaluuksia. Tilan työvälineiden ja koneiden hankinta tapahtui maltillisesti ja rahavarat huomioon ottaen. Juhani ei ollut nähtävästi halukas ottamaan lainoja, vaan teki hankintoja sitä mukaa, kun sai rahaa. Hän ei halunnut tehdä riskisijoituksia.

Metsä on ollut merkittävä rahatulojen lähde tällä tilalla, ja sen avulla on kehitetty maltillisesti tilaa ja nostettu perheen elintaso. Metsätyöt ovat kuuluneet isännän työkuvaan koko aktiiviviljelijänä olon ajan. Niitä ei välttämättä ole ollut joka talvi, jos ei ole ollut tiedossa suurempia rahantarpeita. Metsä on osaltaan luonut turvallisuutta ja mahdollistanut maataloustuotannon ja siitä saatavien tulojen lisääntymisen. Juhani on toiminut tilalla ulkoisten olosuhteiden rajaamissa puitteissa, ja joihin hän on parhaansa mukaan sopeuttanut työntekonsa. Hän on noudattanut kuuliaisesti ulkopuolista ohjausta. Suuria riskejä ja suunnanmuutoksia hän on ilmeisesti karttanut. Hän on noudattanut osin omavaraisuuden ja kohtuullisuuden talonpoikaista talouseetosta (Katila 2000, 221; Lassila 2005, 92).

4.2.4 Luopumisen aika

Viljelijäpariskunta on ollut haastatteluhetkellä jo yli kymmenen vuotta eläkkeellä. He asuvat perustamallaan tilalla kahdestaan. He ehtivät eläkkeelle jo muutamaa vuotta ennen kuin Suomi liittyi Euroopan unioniin. He kokivat, että tulevaisuudessa maidon tuottajahinta tulisi laskemaan, eikä heidän lypsykarjatilansa enää kannattaisi. Jo paljon aikaisemmin he ovat joutuneet tekemään sen päätöksen, että tilan tuotanto tulee loppumaan sitten, kun he eivät enää toimi aktiiviviljelijöinä. He ovat koulutaneet lapsensa, jotka ovat muualla töissä, eikä kukaan ole ollut halukas jatkamaan tilan pitoa.

H: No sitt onko teillä niiku mites teijän lapset onko lapsia ja ?

V: On meillä kolme ja ne on kaikki muissa hommissa ei maanviljelijöinä.

H: Joo että viljeleköö näitä maita nytte?

V: Se kolme vuotta nyt on ollut vuokralla naapurille. Niin kauan ku eläkkeelle jäätiin sillo ku kuuskytviis tul täytee ni sillo lopetettii se maanviljelys, koska se ei ois kannattanu enää, koska maitolitralle ois maksettu vaan maailmanmarkkinahinta. Ni sitte kymmisen eiku seittemän kaheksan vuottahan se ol sillai, että viljelemättömyys sopimus. Ei viljelty, mutt ku niitettii kaikki ja nyt sitte kolme vuotta on naapurit viljely, että vuokrattu on nyt kaikki pellot. (H8)

Eläkkeelle jäätyään heti tekivät viljelemättömyyssopimuksen. Maisemallisista syistä he olivat nähtävästi niittäneet peltoja. Suomen liityttyä Euroopan unioniin tuli maatalouteen pinta-aloihin pohjautuvat maataloustuet, joten lopettaneiden tilojen pellot nousivat uuteen arvoonsa. Niinpä Juhanikin on nyttemmin vaimoineen vuokrannut pellot naapurille. He eivät ole halunneet kokonaan luopua niistä eivätkä siis ole myyneet niitä. Vaikka tila ei ole enää tuotantokäytössä, ovat pellot kuitenkin siinä käytössä, mitä varten ne on raivattu.

Vielä maatalousyrittäjänä ollessaan isäntä on tehnyt aukkohakkuita tehdessään investointeja tilalla, mutta pihametsään ei ole koskettu. Asiaa on nähtävästi käyty emännän ja isännän välillä ennenkin keskustelua. Emäntä olisi halunnut myydä puita siitä, mutta isäntä ei ole halunnut. Koska taloudellista pakkoa ei ole, niin myyntiin ei ole ryhdytty. Taustalla saattaa olla myös maisemalliset tekijät ja kenties tunnesyyt. Isäntä arvelee, että jos sitä metsää harventaisi, tuuli kaataisi loput. Se ei ole toivottavaa. Toisaalta tilalla ei ole investointitarpeita, joten ei ole pakko hakata. Voihan isäntä pitää pihametsää yllättäviä menoja varten. Aikoinaan tilan metsä toimi pankkina ja nyt sen voisi sanoa toimivan vakuutuksena pahanpäivän varalta.

H: Tässä nyt on käyty nää mitä tässä oli. Onko nyt vielä jotain jota haluas sanoa että?

V: Ei tässä kait sen kummempata. Tätä pihamehtää, mikä pihassa tuossa on puolkyt hehtaari ni siinä ei oo tehty aukkoja ollenkaa se on.

Vaimo: Sitä vois kyllä hakata.

V: No siinä nyt on tietyst koska sitä on kasvatettu jo mutt mutt

Vaimo: Viiskymmentä vuotta.

*V: Se että jos tämä on kahen ison aukee välillä jos sen hyvin harvaks ottaa ni sillo se myrsky tekköö loput. Niiku ei nyt oo metsätöitä tehty jo kakstoista vuotta eläkkeellä ollaan ja. **Mutt** omat polttopuut on tehty vielä. Kaikki sillai puulaha meillä lämpiää kaikki. (H8)*

Tila voitaisiin luokitella metsätilaksi. Kertomansa mukaan he eivät ole viime vuosina myyneet puita tai muutenkaan tehneet metsätöitä. Isäntä on kylläkin tehnyt tilan metsästä lämmitykseen tarvittavat polttopuut, mutta niitä ei pidetä varsinaisena työnä, sillä ne liittyvät kotitalouden piiriin asunnon lämmitykseen.

Tila on toiminut heidän työpaikkanaan ja he ovat saavuttaneet sillä kohtuullisen toimeentulon ja eläkepäivätkin ovat turvattuja, sillä onhan heillä metsää, vaikka eläke ei olisikaan suuren suuri. Pikkuhiljaa he saivat rakennettua ja raivattua tilan ja ovat sitten tehneet koko ikänsä työtä tilalla sen pelloilla, metsissä ja navetassa.

Juhani ei kerro sankaritarinoitaan hurjasta työnteosta vaan lähinnä työympäristön muotoutumisesta ja sen ohjaamasta työnteosta tilalla. Hänen toimijuutensa on sopeutumista ja turvallisuushakuista. Kerronta tapahtuu pitkälti perheen kautta, sillä aktiivinen subjekti kerronnassa on monesti *me*. Viljelijän identiteettiin ovat kuuluneet koko aktiiviuran ajan sekä maataloustyöt että metsätyöt. Työtä on pyritty helpottamaan koneellistamisella. Tällöin rahat on otettu metsästä, sillä tilan kehittäminen on tapahtunut metsän turvin. Metsä on ollut toimeentulon varmistaja. Toisaalta, kun tila saatiin raivattua ja rakennettua, ei ainakaan kerronnassa tuoda ilmi maataloustuotannon laajentamista. He ovat olleet tyytyväisiä saavuttamaansa tilakokoon.

4.3 Työn kertomukset

”Työllä jatkuvuutta” -kertomuksessa kerronta tapahtuu keskeisesti työn kautta, jossa etenkin pellonraivaaminen sukupolvien ketjussa, raivaajaidentiteetti, merkityksellistyy osaksi viljelijän identiteettiä. Viljelijä pyrkii toiminnallaan laajentamaan tuotantoaan, ja samalla maatila paikkana kokee muutoksia maa-alueiden laajentuessa. Metsän merkitys työympäristönä vähenee maataloustuotannon laajentuessa. Aktiivinen, tulevaisuuteen

suuntautunut toiminta ja omiin kykyihin luottaminen ovat keskeisiä toimijuuden piirteitä. Kertomuksessa isäntä huolimatta maanviljelijän työn arvostuksen muuttumisesta pitää työtään arvossa ja kehittää edelleen tuotantoaan ja toteuttaa tilan jatkuvuutta. Työ ei jää vain välttämättömäksi elämän ylläpidoksi. Työ maanviljelijänä ja uuden pellon raivaajana on osa suvun identiteettiä ja välittyy myös nykyisen isännän kerrottuun identiteettiin. Silloin, kun tila ei vielä edellisen sukupolven raivatessa ja rakentaessa mahdollistanut toimeentuloa viljelystä, otettiin tarvittava toimeentulo metsästä. Myöhemmin metsä asettuu osaksi tilaa paikkana, eikä niinkään isännän työn kohteena. Vaikka kerronnassa työ on keskeisellä sijalla, niin sen kautta välittyy isännän toimijuus aktiivisena tilan kehittäjänä. Isäntä ei näe toimintaympäristön muutoksia esteenä, vaan mahdollisuuksina. Tilan tuotannon muutokset eivät ole ulkoisten pakkojen sanelemaa. Isännän viljelijäidentiteettiin sisältyy itsellisyys omissa töissä ja omien maiden omistamisessa sekä omaisuuden ja peltoalaa lisäämisessä, jotta kehitystyö voi jatkua. Työ on noussut elämän välttämättömyydestä ”työnsankarin” ominaisuudeksi toiminnan alueelle. Työtä ei koeta tällöin orjuuttavaksi, vaan toimija voi kokea olevansa poliittisesti vapaa kansalainen (Arendt 2002, 220).

”Työtä yhdelle sukupolvelle” -kertomuksessa työstä kerrottaessa keskeiseksi nousee paikan, maatilain saaminen valmiiksi niin peltojen kuin rakennustenkin osalta. Paikan pysyvyys antaa turvallisuuden tunteen. Metsä toimii turvallisuuden lisääjänä, koska se mahdollistaa maatilain investoinnit. Metsä näyttäytyy aktiivisena toimijana suhteessa asutustilalliseen. Myydessään puuta kertoja pitää tärkeänä sitä, että on itse aina tehnyt metsätyöt. Näin hän kokee maatilalla sekä metsä- että peltotöiden kuuluvan osaksi maanviljelijän identiteettiä. Toimijuudessa korostuu mallillisuus ja turvallisten rajojen säilyttäminen, joten viljelijän suhtautuminen maailmaan tulee ymmärrettäväksi valmistamisen aktiviteetin kautta. Kertoja on jo lopettanut työntöön maatilalla, sillä viljelijäpariskunta siirtyi eläkkeelle 1990-luvun lähestyessä. Tilan elinkaari kesti yhden sukupolven eikä sen jatkuvuus toteutunut. Aktiiviaikana he toimivat viljelijöinä ja maidontuottajina. Suhtautuminen maailman ei aktualisoitunut toiminnan aktiviteetin kautta, jolle keskeistä on uuden aloittaminen. Työ oli heille elämän mahdollistaja. Työstä puhuttaessa tärkeämmäksi nousi valmistamisen aktiviteetti, sillä he pyrkivät rakentamaan turvallisen maa-

ilman, jossa asua ja elää. Elämää ylläpitää työ, elämän vapauttaja on maailmallisuus, jota ylläpitää valmistaminen (Arendt 2002, 239). Valmistamisen kautta saatiin myös työtä helpottavia esineitä ja koneita.

Maa ja pellot mahdollistivat työn tekemisen, joka oli tärkein aktiiviteetti. Heidän identiteettinsä merkityksellistyi objektiivisen maailman kautta, sillä he pyrkivät olosuhteiden pysyvyyteen. Heidän toimijuutensa olikin yhteisöllistä, säilyttävää ja pyrkimystä sopeutua ulkoa tuleviin paineisiin. Metsä oli tämän sopeutumisen takaaja, ja se mahdollisti omalta osaltaan toimimisen viljelijänä, sillä metsästä saatiin rahaa tilan kehittämiseen ja koneellistamiseen. Koko Suomea ajatellen kuvio oli sama; puutavaran vienti toi maahan rahaa, josta melkoinen osa päätyi kantohintoina maanomistajille, joilla voitiin hankkia uusia teollisia kulutus- ja käyttöesineitä ja elintaso nousi (Aho 1988, 83).

Ennen traditio, suku, perhe, naapurusto tai työ kiinnittivät yksilöt samaan paikkaan, joka vahvisti sukupolvien peräkkäisyyttä. Yksilön elämänohjaus tapahtui ulkoapäin. Kyse ei ole siitä, että siteet katoaisivat nykyään, mutta niiden logiikka muuttuu. Entiset normaalibiografian elämänkäsikirjoitukset, jotka ovat toimineet ulkoapäin, ovat nykyään riittämättömiä ohjaamaan yksilöä. (Karisto 1998, 55; Roos & Hoikkala 1998, 10.)

Työn ja valmistamisen erottaminen Arendtin jaon mukaan tuo hyvin esille maanviljelijän työn perusolemuksen, ruuantuotannon, ja sen välttämättömyyden ihmisille. Sodan jälkeen, jolloin agraarinen traditionaalinen elämäntapa oli vielä vahvana, arvostettiin yhteiskunnassa yleisesti vielä työtä ja sen merkitystä kansalaisille. Kansakunnan elintarvikeomavaraisuudesta huolehtiminen oli viljelijöiden erikoistehtävä modernisoituvasa ja teollistuvassa yhteiskunnassa (Alasuutari 1996, 60). Maataloustyö oli nostettu julkiseen puheeseen. Toiminta otti oman paikkansa ihmisten perusaktiiviteettien ylimpänä asteena työn aktiiviteetilta, ja teki siitä merkittävän poliittisen toiminnan kohteen, jossa maataloustuotannon tärkeys tunnustettiin. Vappu Heikura (2003, 36) kirjoittaa Arendtin näkevän toiminnan ihmisten perusaktiiviteettien kolmijaon (työ, valmistamien ja toiminta) korkeimpana asteena. Keskeistä on, että ihmiset toimivat yhdessä. Tämä tehtävä kyseenalaistettiin kuusikymmenluvun lopulla maataloustuotannon kriisiytyessä ylituotannon takia. Seurannut murros ohjasi

osan tiloista lopettamaan, ja niiden viljelijät, jos eivät jääneet eläkkeelle, hankkiutuivat vapaille työmarkkinoille.

Viljelyn lopettaneet maanviljelijät siirtyivät palkkatyöyhteiskunnan jäseniksi, joka syntyi Suomessa myöhään ja oli kehittynyt hitaasti sinä aikana, kun asutustilalliset innokkaasti raivasivat ja rakensivat. Tuohon aikaan palkkatyöyhteiskunnalla oli vielä hyvin agraarisen luonne. Sotien välillä ja vähenevässä määrin vielä 50-luvulle asti maatalouden ympärille rakentunut perinteinen, paikallinen talous säilyi väestön toimeentulon kannalta hyvin merkittävänä. Maaseudulla pienillä tiloilla kasvatettiin työvoimaa modernisoituvalle teolliselle markkinataloudelle. (Aho 1988, 89–90.)

5 KODIN JA MAATILAN RAKENTAJAT

Asutustoiminnan ja myös asutustilojen ensimmäiset vuodet olivat rakentamista ja raivaamista. Se, minkälaisen aseman tämä vaihe asutustilallisten jälkikäteisissä muisteluissa saa, riippuu kertojan suhtautumisesta tai tavasta katsoa maailmaa ja sen luomaa toimintaympäristöä. Osa kertojista ja kirjoittajista keskittyy vahvasti rakentamiseen ja tilan tuotantokuntoon saattamiseen. Tämän näkökulman kautta muut ihmisen arkielämän toiminnan ehdot ja mahdollisuudet sekä aktiivinen tekeminen tulevat mukaan kertomuksiin.

Ihmiselämä aktiivisena tekemisenä liittyy aina ihmisten ja heidän tekemiensä esineiden maailmaan. Esineet ja ihmiset muodostavat ympäristön kaikille ihmisten aktiviteeteille, jotka olisivat tarkoituksettomia ilman tällaista paikkaa. Ihmiset loivat tämän maailman valmistamalla asioita, ja he perustivat sen organisoitumalla keskenään. He pitävät siitä huolta esimerkiksi viljelemällä maata. (Arendt 2002, 30.) Ihmisten valmistama maailma poikkeaa luonnonympäristöstä ja on pysyvämpi kuin yksittäisen ihmisen elämä. Esimerkiksi maatilat kestävät sukupolvelta toiselle ja tilojen rakennuksia pidetään kunnossa useiden sukupolvien ajan. Tuotantorakennukset ovat useimmin joko muutoksen tai laajennuksen kohteena, sillä modernisaatiokehitys ohjaa rationalisointiin ja laajennuksiin tuotannon tehostamiseksi.

Vaikka kätten tekemisen tuloksena syntyneet esineet ovat kestäviä, nekin kuluvat käytettäessä, joskaan käyttäminen ei tuhoa niitä. Käytössä kulutetaan kestävyyttä toisin kuin kulutustavaroiden kulutus johtaa tuotteen tuhoon. Mutta myös käyttöesineet, joita ei käytetä, altistuvat elämänprosessin rappeuttavalle vaikutukselle, ja ihmisen rakentama maailma palaa lopulta kaikkialle yltävään luonnon kiertokulkuun. (Arendt 2002, 139–140.) Tästä esimerkkinä on asutustoiminnan aikana perustettujen asutustilojen rakennusten rappeutuminen ja lahoaminen niissä syrjäisissä kylissä, josta asukkaat lähtivät kaupunkeihin ja lehmät pantiin teurasautoihin.

Työ ja valmistaminen samaistetaan helposti. Joissain tapauksissa niiden välinen ero onkin hiuksen hieno. Esimerkkinä tästä Arendt esittää ihmisen välttämättömimmän perustyön, maanviljelyn. Siinä näyttää tapahtuvan työn muuntuminen valmistamiseksi prosessin aikana. Vaikka

maataloustyö on riippuvaista ihmisen biologisesta elämänprosessista ja sidoksissa luonnon kiertokulkuun lähemmin kuin mikään muu aktiviteetti, jää maataloustyöstä jäljelle kuitenkin jokin tulos, joka kestää pitkempään kuin itse aktiviteetti, ja josta tulee käsin kosketeltava ja pysyvä osa maailmaa; sama tehtävä toistettuna vuodesta toiseen lopulta muuttaa villin luonnon ihmisten viljelemäksi maaksi. Maanviljelyksen arvo perustuu siihen seikkaan, että se ei pelkästään anna ihmiselle hengenpitimiä vaan myös valmistaa maata maailman rakentamiseen. Vaikka työ ja valmistaminen ovat maanviljelyssä lähellä toisiaan, jopa tässä tapauksessa näiden kahden välinen ero on aivan selvä. Peltomaa ei ole varsinaisesti käyttöesine, joka kestää ja vaatii säilykseen vain tavallista hoitoa; jos maa halutaan pitää viljeltyinä, sen eteen täytyy tehdä työtä jatkuvasti. (Arendt 2002, 141–142.)

Kodin ja maatilan rakentajat -kertomusten (46D ja 25D) sisällöt ja teemat ovat eriteltyinä liitteessä 6.

5.1 Kodin sankari

Asutustilan emäntä kirjoittaa sodanjälkeisestä asutustoiminnasta, kodin rakentamisesta ja perheen elämästä tilalla. Kertomuksen juoni rakentuu maatila rakentamisesta kotoiseksi tilaksi, joka toimii identiteetin paikkana. Kirjoitus sai neljännen palkinnon kirjoituskilpailun dokumenttisarjassa. Arvostelulautakunnan puheenjohtaja, silloinen opetusministeriön kansliapäällikkö Jaakko Numminen, lausui palkintojuhlassa, että palkittu teksti kuvasi edustavasti kilpailun töiden luonnetta ja siten sodanjälkeisen asutustoiminnan yleistä ilmapiiriä, elämänuskoa ja elämänjanoa sekä maan nälkää ja optimismia. (Enwald-Aho 1985, 6–7.)

Kirjoittaja, jonka olen nimennyt Ainoksi, on syntynyt vuonna 1925 ja asuu Oulun läänissä. Hän määrittelee kirjoittajasubjektikseen rintamiamiesmökin emännän kirjoittaessaan kertomuksen loppuun: *Kiitollisuudella asutustoimintaa ja elämänvaiheita muisteli eräs rintamiamiesmökin emäntä*. Aino kokee olevansa emäntä, koska asuu ja työskentelee maatilla. Käyttäessään mökki sanaa hän viittaa siihen, ettei asuntoviljelystila ole kovin suuri. Mökkiläisen ei voida katsoa tulevan toimeen vain oman

tilansa tuotannolla, vaan sen ohessa on tehtävä sivuansiotöitä muualla. Ainin mies kävikin talvisin metsätöissä tilan ulkopuolella.

Kirjoituskilpailuaineistoista on arkistossa lyhyt kuvaus kustakin kirjoituksesta. Tästä kertomuksesta kirjoitetaan seuraavasti:

”Reisjärveläisen emännän koruton kertomus kuvaa asumista elinkelvottomalla tilalla, josta vuosien mittaan saadaan yhteisellä uustrastuksella niin elinkelpoinen, että se elättää 10-henkisen perheen. Kertomuksen sävy on puhdas ja se heijastaa elämän eteenpäin menon ihanaa tunnetta: ”Siitä jo tuntee suurta nautintoa, kun saa kasan sukkiä parsituksi seuraavia kylmiä varten.”

Ainin kerronta tapahtuu vahvasti kodin yksityisyyden kautta. Hänelle oli tärkeää luoda koti omalle perheelle: koti, joka oli elämän keskipiste, paikka jossa koko perheellä oli hyvä ja turvallinen olla. Anni Vilkkö havaitsi naisten omaelämätarinoita tutkiessaan, että tuon ajan sukupolven naiset – Aino oli syntynyt 1920-luvulla – kertovat elämästään juuri naiskirjoittajille tyypillisesti perhe- ja ihmissuhdekeskeisesti. Nuorempien sukupolvien naiset lähenevät miesten konventioita, joissa korostetaan lineaarisia jatkumoa, julkista maailmaa, uraa ja omaa minää. (Vilkkö 1997, 124.)

Ainin kerronnassa ihmissuhteet ovat vahvasti mukana, mutta tätäkin hallitsevampaa oli oman tilan rakentamisen ja rakennusten laajennusten kuvaus. Kolmannes tekstistä käsitteli rakentamista ja yksi viidennes perhettä. Näin yli puolet kirjoituksesta koski perhettä ja rakentamista. Aino kirjoitti jonkin verran viljelystä ja tilan kehittämistä. Haastatteluaineiston teemoista tässä kirjoituksessa olivat esillä tilan saanti ja rakentaminen. Aino arvioi myös koneellistamisen merkitystä. Metsätyöt vieraalle kuitattiin yhdellä lauseella.

Asutustilan saannin kuvaus toimii kertomuksen orientaationa. Kertomuksessa on kaksi pääongelmaa: rakennusten puute ja myöhemmin niiden pienuus. Ratkaisu löytyy rakentamisesta, jonka tuloksena on turvallinen koti. Toinen merkittävä ongelma on tilan pienuus ja se, ettei tilalla ole metsää. Tämä ongelma ratkaistaan työllä, säästäväisyydellä, omavaraisuudella ja lapsilisillä. Näin voidaan ostaa metsää ja saavutetaan tavoite: elinkelpoinen maatila. Kertomuksen pääpaino on lasten kasvattamisessa, joka tapahtuu opettamalla lapset ahkeriksi työntekijöiksi, säästäväisyy-

teen ja omavaraisuuteen sekä luonnon kunnioitukseen. Kaikki lapset ovat jo saaneet töitä ja vanhimmat ovat perustaneet perheen tahoillaan. Yksi perheen pojista jatkaa tilan pitoa.

5.1.1 Asutustilasta yhteiselämän alku

Elettiin sodanjälkeisiä aikoja, oli vuosi 1945. Olin nuori 17-vuotias tyttö kun menin kihloihin oman kylän pojan kanssa. Sodan jälkeen ei ollut mitään mahdollisuutta päästä jatkokoulutukseen, siis siinäpä miettimistä, mille pohjalle yhteiselämä ja toimeentulo järjestetään. Sulhaseni oli ollut metsätöissä ennen sotaa, nyt oli vierähtänyt monta vuotta sodassa ja kaikki oli alusta aloitettava ja uskottava huomiseen. (46D)

Aino oli mennyt sodan kestäessä kihloihin. Sulhanen taisteli rintamalla, kuten muutkin nuoret miehet. Rauhan tultua nuoripari aloitti yhteisen taipaleen. *Kaikki oli alusta aloitettava ja uskottava turvalliseen huomiseen.* Tulevaisuuden suunnittelu ei ollut helppoa eikä kaikista haaveista voinut pitää kiinni. Aino pyrki turvalliseen tulevaisuuteen. Juuri ihmiselämän perusakviteeteista valmistamisen avulla rakentamalla pysyviä rakennuksia ja käyttöesineitä, jotka pysyvät muuttumattomina ihmiset tekevät elämästään hieman ennustettavampaa. Objektiivisen ympäristön muuttumattomuus antaa turvallisuuden tunteen. Ainollekin oli tärkeintä saada jokapäiväinen elämä sujumaan.

Sodan jälkeen vallitsevassa niukkuudessa ja elintarvikepulassa ihmiset hakivat turvaa maasta. Maaseudun tilattomalle väestölle auennut mahdollisuus saada oma tila toi uskoa parempaan tulevaisuuteen. Se loi arkielämään jatkuvuutta ja varmuutta, vaikkakaan ei ollut kaikille unelmien täyttymys. Maa takasi ruuan.

Ainon sulhanen sai ostaa maata omasta kotikunnastaan. Heidän yhteiselämänsä oli vasta aluillaan, lupauksen tilassa, sillä he eivät olleet vielä naimisissa. Tämä maa-alue antoi pohjan myös toiselle lupaukselle tulevaisuuden suhteen. Se oli lupaus yhteisestä kodista, joka alkoi hahmottua suunnitelmiksi, jotka rakentamisella toteutettaisiin.

Tähän meidän yhteiselämämme alkuun tuli avuksi asutustoiminta. Oman pitäjän rintamamiehille kunta myi omistamiansa maita

edulliseen hintaan. Asutusliitto lainoitti nämä maakaupat niin kuin muutkin asutustilat. Näistä maista sai sulhasenikin 4 ha maa-alueen johon heti innolla rupesimme suunnittelemaan yhteistä kotia. Tämä maa-alue oli 1918 pula-aikana käsin kuokittua suota jota kunta oli jotenkuten viljellyt ja vuokrattu karjan laitumena. Tämä ehkä 35 ha käsittävä alue olikin ensin tarkoitus asuttaa eräälle siirtolaiselle, hän asui sodan aikana naapurissamme mutta heille kävi niin onnellisesti että pääsivät takaisin omille kunnailleen Karjalaan ja näin oman pitäjän rintamamiehet saivat lisämaikseen jaettuina 2–4 ha lohkoihin tämän alueen. Meille tämä alue tosin oli ensimmäinen pala mitä omistimme. Nuorille pareille ei lainoitettu asutustiloja koska oli paljon siirtolaisia ynnä perheellisiä soteleskiä, heitä varten oli isommat pinta-alat metsineen. Näitä asutustiloja on meidänkin kylällä muutama ja vieläkin hyvinvoipia elinkelpoisiksi kehittyneitä tiloja, vaikkakin useat on vaihtanut omistajaa. (46D)

Kunnan omistamista maista oli lohkaistu siirtolaisperheelle asutustila, viljelystila, mutta perhe oli kieltäytynyt ottamasta sitä vastaan. Ainon ja hänen sulhasensa tuleva maatila ei ollut suuren suuri, vain muutama hehtaari peltoa, mutta pellot olivat valmiina. Moni niin sanotun kylmän tilan saanut aloitti raivaamattomalta tilalta, keskeltä metsää.

Peltojen osalta Ainon ja hänen miehensä tila oli asuntoviljelystila, mutta siihen ei kuulunut yhtään metsää. Yleensä asuntoviljelystiloihin kuului metsää sen verran, että sai kotitarvepuut (Ilvessalo 1962). Heidän lähtökohtansa olivat siis maatilana osalta asuntotilallisiakin heikotmat. Nuorelle parille jäi elämään haave metsästä, kun he alkoivat suunnitella omaa kotia maa-alueelle. Heillä oli sentään paikka jonka pohjalle elämänsä rakentaa ja vapaus muovata siitä itselle kotoinen tila.

5.1.2 Kodin rakentaminen omin käsin ilman metsää

Elämän välttämättömyyksiin kuuluu asunto, jossa ihminen voi elää ja olla suojassa luonnonolosuhteilta kuten sateelta ja pakkaselta. Ihminen voi paremmin ennakoida huomista ja saavuttaa turvallisuuden tunteen luodessaan luonnon raaka-aineista pysyviä esineitä ja rakennuksia. Suo-

jan lisäksi rakennukset antavat ihmiselle tunteen jatkuvuudesta, koska ne kestävät pitempään kuin yhden ihmisen elämä. (Arendt 2002, 154–155.)

Sodan jälkeen olikin maassa monella perheellä edessään oman kodin ja elämisen konkreettisten paikkojen rakentaminen. Rakentamista vaikeutti rakennustarvikkeiden puute. Tulipalosta jäljelle jääneet oikaistut naulatkin kelpasivat lankkujen kiinnittämiseen ja sammalet metsästä hirsien väliin tilkkeeksi.

Meillä ei siis ollut metsää, mutta saimme asutusliitolta pienen rakennuslainan mökin tekoon. Saimme ostaa vanhan hirsistä tehdyn myllyn josta rakensimme pienen mökin. Voin ylpeydellä sanoa, että yhdessä rakensimme, kirvesmiehen tytär kun olen, on veren perintöä, että vasara ja naulat on yhtä rakkaita työvälineitä kuin on muutkin käsityökoneet. Nauloja vain oli silloin vaikea saada, naapuripitäjäs-tä saimme ostaa tulipalosta kerättyjä oikaistuja nauloja jotka olivat tuiki tarpeen. Suurella innolla kannoin sammalia metsästä hirsien väliin, mieheni teki itse, olikin aika tarkka sammalten suhteen että kelpasi. Ei ollut kattopäreitäkään vara naulata kun joka toinen kiinni naulojen puutteessa. (46D)

Moni asustilallinen sai metsästä myös hirret ja muun puutavaran rakentamiseen. Kertomuksen nuorilla ei ollut metsää, joten rakennushirret piti hankkia muulla tavalla. Heille olosuhteet olivat suosiollisia ja he saivat valmiit hirret puretusta myllystä. Kovin suurta asuntoa ei niistä hirsistä saanut, mutta kahdelle ihmiselle riitti pienikin. Pienempään ei tarvinnut niin paljon rahaakaan. Aino oli ylpeä siitä, että he rakensivat yhdessä omaa kotia. Kirvesmiehen tyttärenä emäntä oli omaksunut omasta lapsuuskodistaan käsillä tekemisen taidon. Hänelle oli opetettu työtavat kotona ja rakkaus työvälineitä kohtaan. Mutta käyttäessään sanontaa *veren perintö* viittaa hän siihen, että taipumus ja käsin näppäryys olivat myös osaltaan periytyviä ominaisuuksia.

Niin mökki valmistui omin käsin tehden nuorenparin kodiksi. Vain sanan käyttö kielii mahdollisista epäilyistä, ettei uskottu talon valmistuvan. Tuossa virkkeessä kerronta tapahtuu passiivissa, aivan kuin ulkopuolisen silmin, viitaten siihen, että muut ihmiset epäilivät projektin valmistumista.

Näin vain mökki valmistui ja syksyllä 1946 marraskuun 1 pv pääsimme muuttamaan uuteen kotiin. Ei ollut ylellisyydellä pilattua tätä koti, sitäkin rakkaampi, niine vähäisine tarvikkeineen, Sain äidiltä pienen padan ynnä paistinpannun. Ei silloin saanut astioita kaupasta, sotilaskypärästä tehtaat teki emaloimalla kattiloita, sellainen on meillä vieläkin tallella muistona. Isäni teki häälahjaksi pöydän, penkit ja astiakaapin kyllä olivat ihanat. Eihän sitten enää mitään puuttunutkaan. Vaatteet sopi kantokassiin. Oli siinä elämisen riemua kun pääsi omaan kotiin.

Rakentamisen kautta paikasta oli tullut rakas jo ennen rakennuksen valmistumista. Omin käsin tekeminen kiinnitti heitä myös henkisesti tulevaan kotiin. Jo rakennusvaiheessa rakennus alkoi mielessä muuttua kodiksi. Konkreettinen käsin kosketeltava rakennus, talo, muuttui kodiksi viimeistään siinä vaiheessa, kun sinne muutettiin. Emäntä kuvaaikin omaan kotiin muuttoa elämisen riemuksi. Fyysisenä paikkana kotiin liittyivät rakennuksen lisäksi huonekalut ja tarve-esineet. Aino oli saanut hankittua vain välttämättömimmät tarve-esineet. Kaikki oli pientä ja vaatimatonta. Kodin tarve-esineissäkin näkyi mennyt sota, sillä sotilaskypärät olivat muuntuneet kattiloiksi. Näin sodan muisto viipyi kodissa konkreettisen esineen muodossa. Valmistamisen tunnusmerkkien – määrätyn alun ja ennustettavan lopputuotteen – lisäksi valmistamisen suuri luotettavuus näkyy siinä, että se ei ole peruuttamaton, vaan ihminen voi tuhota tai muuttaa valmistamansa esineen mielensä mukaan. Ihminen on itsensä ja tekemisensä herra. (Arendt 2002, 146.) Kypärät muunnettiin kodin käyttöesineiksi.

Vuonna 1982 Aino muistelee kerronnassaan mennyttä aikaa, joka oli niukkaa ja työntäyteistä, joten kerronnan hetki kuvautuu poissaolevana vastinparina menneelle kantaen merkitystä: nyt on helppoa.

Ainon kertoessa kodin rakentamisesta nousee käsin tekemisen taito voimakkaasti esille. Se on osa hänen identiteettiään. Aino osasi tehdä monipuolisesti käsitöitä ja oli taitava käsistään. Käsityötaidon hän oli oppinut synnyinkodissaan. Se oli siirtynyt sekä konkreettisena tekemisen taitona että henkisenä perintönä hänelle edelliseltä sukupolvelta. Ennen lapsia opetettiin jo pienestä pitäen käsitöiden tekoon, ja äidit opettivat tyttärilleen omat taitonsa (Salanne 1974 sit. Kumpulainen 1999, 71).

Ainolle oli tosin isäkin opettanut omia käsin tekemisen taitojaan, ja niinpä vasarakin pysy hyvin hänen käsissään. Käsillä tekemisen ja näppäryyden lisäksi tarvittiin kekseliäisyyttä, kun kotia perustettiin puutteellisissa oloissa.

Kuinka ihanat suunnittelinkaan ensimmäiset ikkunaverhot vaaleanpunaiset reppipaperiset. Somasti reunat rypyille venyttäen. Talvella tahtoivat kastua kun oli vain yksinkertaiset lasit. Tulivat vain somasti kirjaviksi. Vähän myöhemmin saikin jo hyllypaperia joka oli kestävämpää. Silloin sai kansanhuollosta vihkitodistuksella ostoluvan yhden peitteen ja lakanan ostoon. Peite oli paperivanulla täytetty, silti se säilyi kauan hyvänä. Samoin ensimmäinen vauvan paketti oli pelkkää paperia. Siitä se elämä pääsi alkuun, kumpaisenkin kotoa auttoivat tärkeimmistä tarpeista ja vähään oltiin tyytyväisiä. (46D)

Aino lisäsi kodikkuuden tuntua tupaan sisustamalla sitä, vaikka hänellä ei ollut käytettävissä hienoja sisustustekstiilejä. Paperi sai ajaa sen tehtävän. Emännällä oli kyky sopeutua vallitseviin olosuhteisiin. Hänelle kodin tuntu ei tullut tavaroiden paljoudesta tai hienoista esineistä.

Koti oli tärkeä ja pysyvä paikka, mutta konkreettisena rakennuksena sekin koki muutoksia. Ajan kuluessa mökki kävi liian pieneksi, kodista oli tullut ahdas. Kerronnassa tämä kodin ajallinen kestävyys ilmenee aikaa kuvaavien adverbien käytössä. Kuten ”perhe kasvoi vuosien myötä”, ”monta vuosikymmentä” tai ”monta vuotta”.

Pian sitten rakensimme pienen navetan, sain kotoani lehmän ja lampaan. Sellainen tapa on täälläpäin tyttären mentyä naimisiin. Perhekin alkoi karttua vuosien myötä joten ajankohtaiseksi jatkaa tätä mökkiä kamarilla. Jopas tulikin soma koti, laudoitus päälle ja punamultaa maaliksi. Ihan piti tehdä seinätaulukin säkkikankaaseen punainen mökki ja kuorimatonta koivua raameiksi, se olikin rakas taulu monta vuosikymmentä. Nyt olikin hyvin tilaa kun oli kaksi huonetta, sopi hyvin kangaspuutkin ne olivatkin sisällä monta vuotta.

Nykyisiin asunto-oloihin verrattuna laajennuksessakin asuinala jäi pieneksi, mutta tilaa oli silti kangaspuille. Tästä näkee, kuinka paljon emäntä arvosti käsitöitä. Symbolisesti hän taitavana käsityöntekijänä siirsi rakkaan kodin säkkikankaalle tauluksi. Hänellä oli sisäinen pakko tehdä

se. Käyttäessään *pitää* verbiä asia voidaan tulkita niin, että hän katsoi itsellään olevan moraalinen velvoite symbolisesti vahvistaa rakentamansa kodin pysyvyyttä (ks. Virkki 2004, 72). Ihmisten tuottama maailma tulee olla vakaa, jotta se voi olla luotettava koti. Tällaista vakautta luovat taide-esineet, jotka ovat ainutlaatuisia ja arkielämän kannalta täysin hyödyttömiä. Taideteokset ovat pysyvyytensä vuoksi kaikista konkreettisista esineistä maailmallisimpia. Niiden lähteenä on ihmisten ajattelukyky, jonka avulla tunne muutetaan konkreettiseksi esineeksi. (Arendt 2002, 169–170.) Tässä tapauksessa tauluksi, joka on tunne rakkaasta kodista. Aino oli saanut lapsuudenkodistaan lehmän ja lampaan, koska tällainen oli paikkakunnalla tapana tyttären avioituessa. Perinteet ovat hänen keronnassa monesti esillä. Ainon voidaan tulkita hakevan perinteiden kautta pysyvyyden ja kestävyuden tunnetta ja ennakoitavuutta tulevaisuuteen.

*Mieheni isä halusi vanhuudessa meidän perheeseen, tuli ajankoh-
taiseksi uuden kodin rakentaminen, tila oli vieläkin alle kymmenen
hehtaaria emme saaneet lainaa, taas oli uskottava vain omaan ah-
keruuteen. Pojat tosin oli jo kasvaneet avuksi vanhin lähti jo armei-
jaan ja 15-vuotias Reijo oli isän apuna. Itse piirsin piirustukset ja isä
poikien kanssa rakensi. Nyt olikin perheemme 11 henkeä. (46D)*

Koti ei laajentunut vain rakennuksena, vaan se laajeni myös ihmissuh-
teiden osalta, sillä isännän isä tuli vanhuuden päiviksi asumaan poikansa
taloon. Talonpoikaiseen traditioon on kuulunut edellisestä sukupolvesta
huolehtiminen, ja usein sukupolvenvaihdoksessa luopujat jäivät tilalle ja
auttelivat voimiensa mukaan tilan töissä ja lasten hoidossa (Katila 2000,
211). Nyt ei ollut kuitenkaan sukupolvenvaihdostilanteesta kyse, vaan
aivan uudesta tilasta, johon edellisen sukupolven edustaja tuli asumaan.
Aino kuvaa sitä, kuinka miehen isä omaehtoisesti halusi tulla, ja käyt-
täessään meidän perhe ilmaisua hän viittaa perheyhteisöön, johon kuului
myös edellinen sukupolvi. Emäntä koki suurena siunauksena lapsille, että
ukki asui heidän kanssaan. Näin kodin ihmissuhteissa linkittyi mennyt ja
tulevaisuus. Edellisen sukupolven edustaja siirsi myös suvun perinteitä ja
tapoja lapsen lapsille. Nyt ei riittänyt enää vanhan talon laajennus, vaan
rakennettiin kokonaan uusi talo uudeksi kodiksi. Elintaso oli jo nousut
sen verran, että oli mahdollista rakentaa uudenaikaisempi talo. He olisivat
halunneet valtiolta rakentamislainaa, mutta tila katsottiin liian pieneksi.

Sen peltopinta-ala oli tuolloin vielä alle kymmenen hehtaarin, joten valtio ei lainoittanut rakentamista. Nytkin perhe joutui luottamaan omaan ahkeruuteensa. Tämän toetutumattoman toiveen odotuksen osoittimina ovat tekstissä *emme saaneet ja vain*. Äiti piirsi piirustukset ja isä rakensi pojat apunaan. Kaikki rakentaminen tehtiin omin käsin ja voimin.

Emännän kertoessa pellavan viljelystä hän esittää itsensä aktiivisena toimijana. *Minä* on läsnä vahvasti ja hän kuvaa omaa päättäväsyyttään hankkiessaan käsitöilleen itse materiaalia. Teksti on odotustiheää, joten se antaa viitteitä, että tämä on keskeisiä episodeja kertomuksessa. (Hyvärinen 1994, 59.) Kerrottuaan pellavan käsittelytapojen oppimisesta jo lapsena tullaankin Aion keskeiseen nuoruuden odotukseen, joka hänellä ei toteutunut. Hän oli haaveillut käsityönopeettajan ammatista, mutta hänellä ei ollut mahdollisuutta kouluttautua siihen.

Kyllä sitä oli onnesta pakahtumaisillaan kun ensimmäiset jyvät omaan maahan kylvettiin. Ei siihen tullut edes mitään lantaa kun ei ollut, muistan kun ensimmäiset apulannat tuotiin, kyllä siinä vähän arkailtiin kylvöä peltoon jos vaikka siemenet palaa mokoman myrkyssä. Ensimmäisenä keväänä kylvin ohrapellon päähän pellavaa. Se olikin ihailun kohteena koko kesän, kaunis sinikukkainen keto. Siitä olinkin päättänyt tehdä monta kaunista kudonnaista. Työtavat olinkin jo oppinut lapsuudenkodissa miten ne liotetaan ja puhdistetaan. Monen käsittelyn jälkeen olikin ilo suuri kun pääsin rukilla kehräämään lankaa. Ei ihanampaa musiikkia kaivannut kun oli rugin ääni itse laululla säestäen pellavainen lanka täytti rullan toisensa jälkeen. Minäkin olin jo kuusivuotiaana opetellut kehräämään, tietysti äidiltä salaa, monet torut sain kun sotkin lepareita äidin ollessa navetal-la. Kova innostus olisi ollut päästä käsityökouluun, mutta nyt aijoin harrastaa tätä työtä vaikka itse aineet kasvattamalla. (46D)

Aino on joutunut muutamaa odotuksiaan ja nyt ne kohdistuvat siihen, että hän omin käsin voi tehdä kankaat ja niistä vaatteet perheelleen. Pellavan siementen kylvö keväällä avaa mahdollisuuden käsityöläisyydelle. Pellot eivät olleet tällä tilalla vain ruuan tuotannossa, vaan myös raaka-aineen tuotannossa käyttötavaroiden kuten vaatteiden valmistamiseksi. Kertomuksessa hän kiinnittää käsityöläisidentiteetin vahvasti osaksi

identiteettiään mökin emäntänä. Tekemällä itse vaatteita perheelleen hän samalla parantaa perheen toimeentuloa tilalla.

5.1.3 Lasten kasvattaminen elämän tehtävä

Kyllä sitä oli onnesta pakahtumaisillaan kun ensimmäiset jyvät omaan maahan kylvettiin. Rintamamiesmökin emännän kertomuksesta voidaan lukea, että he olivat siinä mielessä onnellisessa asemassa, että heillä oli alusta asti valmiita peltoja. Näin elintärkeä viljely voitiin aloittaa heti ensimmäisenä kesänä. Asutustilojen ensimmäisinä vuosina peltojen raivaus, rakentaminen ja kesäisin jo raivattujen peltojen viljely rytmitti perheen elämää. (Laitinen 1995b.) Vuosi vuodelta laajenevat pellot takasivat kasvavalle perheelle ruuan.

Koska raivaaminen tapahtui suurimmaksi osaksi hevos- ja ihmisvoimin, eivät vuosittain raivattavat alat olleet suuren suuria. Sadotkin olivat niukkoja, sillä viljelymenetelmät olivat kehittymättömämpiä kuin nykyään. Toisaalta ei olisi ollut varaakaan ostaa esimerkiksi lannoitteita, sillä rahaa tarvittiin rakentamiseen. Rintamamiesmökin emännän lapsuudenkodin perintö, käsityötaito, auttoi emäntää täydentämään niukkoja ruokavaroja. Hän teki kaiken muun työn ohella välillä käsitöitä isommille tilallisille, joilta sai sitten palkaksi jauhoja. Hän jopa paheksuu talonemäntiä, jotka eivät osaa tehdä käsitöitä. Se, että Ainolla teetettiin käsitöitä, voi johtua myös siitä, ettei muilla emännillä ollut aikaa tai sitten heiltä todellakin puuttui käsityötaito. Ainon perheelle tämä järjestely toi kuitenkin lisää leipää pöytään.

Nyt olikin sisältöä elämässä kun oli perhettä. Nämä pienet erikoisesti isonsivat korttiannoksia, kahvia jauhoja ja muuta, kun eivät itse kulluttaneet niin paljoa. Kyllä ne olivatkin melkein puolen kuun aikana aina kaikki korttiannokset sitten sai aina eräästä talosta jauhoja leipomiseen. Palkaksi vain piti aina ommella pukuja merkata liinoja jos mitä kun eivät itse osanneet. Aikaa myöten kaikki helpottui sai ruokaa-kin ostaa riittävästi olin tähän elämänmuotoon tyytyväinen. (46D)

Usein minäkin jouduin lasten kanssa olemaan omalla pellolla yksin kun mies oli kylällä talkoissa. Pienin oli pärekopassa ja isommat teki

*vointinsa mukaan jos ei muuta niin linnunpesiä mullasta. **Kaivo**in oja auki ja **kuokin** ojamaita, **eikä** kukaan arvaa kuinka rinnan täytti riemu kun sai pätjän valmista, **näki** jo aivan silmissä miten siinä vilja lainehtii seuraavana suvena. Silloin oli tapana jättää pelto kesannolle silloin se kasvoi paremmin. Silloin työ kävi laatuun kun oli nuori, ei haitannut iso vatsakaan työntekoa, ei ollut äitiyslomia se oli ihana tunne kun sai työstä väsyneenä asettua yölevolle lasten kera. (46D)*

Raskas ruumiillinen työ palkitsi kunnan yönillä, sitä tunsu tehneensä kunnolla töitä, ja työn jälki näkyi maassa esimerkiksi ojametreinä.

Kertomuksessa työ ravinnon eteen ja suvun jatkuvuus kulkevat käsi kädessä, sillä Aino kuljetti lapsiaan pellolla mukana. Näin he oppivat samalla työntekoa äitiä auttelemalla tai pienimmät vain pärekopasta katselemalla. Työtä siivitti myös toive suuremmasta viljasadosta seuraavana kesänä. Työllä oli selkeä tavoite ja päämäärä, lisätä ravinnon tuotantoa ei yksin pellolla vaan myös navetassa.

Ainon elämän keskiössä ovat olleet lapset, jotka antoivat sisältöä hänen elämäänsä. Hän synnytti kaikkiaan kymmenen lasta, joista kaksi kuitenkin kuoli pienenä. Äitinä hän huolehti lasten hyvinvoinnista. Sodan jälkeisenä elintarvikkeiden niukkuuden aikana pienet lapset omalta osaltaan lisäsivät korttiannoksia, sillä kaupasta ostettavat elintarvikkeet olivat säännöstelyn piirissä. Koska pienet lapset eivät kuluttaneet vielä niin paljon, jäi muulle perheelle ruokaa enemmän.

Lapsia perheeseemme on siunattu 10 kpl viisi tyttöä ja viisi poikaa. Pojista kaksi sai aivan pienenä päästä taivaan kotiin. Näiden luopumisen murheiden myötä perhesiteet vain lujittuivat. Jos on pihapellolla ollut työtä, kuinka tärkeä elämäntehtävä onkaan ollut lasten sydänten maat. Olen iäti kiitollinen miehelleni kuinka uhrautuva suuren perheen isä hän jaksanut olla, vaikkakin joskus monessa puutteessa näin pienellä tilalla toimeentuloa hankkien. Lapsemme on saanut kasvaa raittiissa sisäisesti onnellisessa kodissa. Pienestä heitä on opetettu vointinsa mukaan työhön, myöskin arvostettu heidän työtään. Niimpä heistä onkin tullut ahkeria 4 H oon kerholaisiakin tyttäret kesäisin viljelevät vihanneksia, kasvattavat taimia, tomaattia, mansikkaa, pitävät lemmikkieläimiä. Talvella minkä koululta kerkiää, heillä on kerhopiirejä, kudontaa, ompelupiirejä, pihanhoito-kursseja

monenlaista hyödyllistä. Abkeruudella ja luontaisilla lahjoilla ovat päässeet palkinnoille asti. Voiko äitikään mistään iloita enempää kun näistä onnistumisista. Melkein tekis mieli ottaa vähän itselleen ansioksi kun on kaikkensa yrittänyt ohjata kädestä pitäen. Elämän ohje on aina ollut minkä itse voi tehdä sitä ei haeta kaupasta. Kerhotyö onkin maaseudulla tärkeä nuorten kehittäjänä. Saa työskennellä lähellä luontoa niin kuin pienenä ovat oppineet. Kesäiset sunnuntaikävelyt perheen pienimpien kanssa oli usein suunnattu viljavainioille, voiko rikkaampaa retkeä tehdä, kun vilja tuulessa lainehtii, siinä on se työn ilo joka voiman antaa ja onnen tunteen. Lapset kirmailevat ruiskaunokkeja poimien. Tämä on sitä elämisen riemua jota ilman moni kaupungin lapsi jää. (46D)

Kodin toinen taso ei liity vain ihmisen suhteeseen ympäristöönsä, vaan myös ihmisten keskinäisiin suhteisiin kodin piirissä. Nämä kodin piiriin kuuluvat ihmiset muodostavat perheen. Perhe muodostaa sosiaalisen tilan, ja perheenjäsenet eläessään ja toimitellessaan arkisia askareita yhteisessä tilassa luovat yhteisesti jaettua kodintuntua, kodikkuutta (Jokinen 2005, 28). Koti suhteena liittyy ajatukseen kodin ja identiteetin vuorovaikutuksellisuudesta. Aidon kerronnan ydin onkin kodissa, ja identiteettien moninaisuus kietoutuu kodin tilaan ja eri toimintoihin siellä. Hänen identiteettikertomuksensa keskeiseksi identiteetiksi nousee äitiys, äitinä oleminen.

Äitiyteen liittyy saumattomasti myös kasvattajana oleminen. Kuvaanollisesti hän liittää lasten kasvatuksen työhön pellolla, peltoa muokataan ja sinne kylvetään siemenet ja lopulta saadaan satoa. Aino haluaa siirtää lapsilleen tietoisesti omat arvonsa ja samalla myös suvun perinteet. Suvun perinteen siirrossa Aino piti tärkeänä edellisen sukupolven asumista vanhuuden päivinä heidän perheensä jäsenenä yhteisessä kodissa.

Pappa oli hoidossamme 12 vuotta. Kyllä oli pienempien lasten ihana kasvaa ja varttua ukin seurassa. Kyllä vanhukset on suuri rikkaus perheessä, heistä huokuu se elämän kokemus ja viisaus joka on meille suuri rikkaus. Nyt on omista lapsista jo puolet perustaneet omat perheet. (46D)

Toisena tärkeänä kasvatustehtävänä Aino piti työteon opettamisen lapsille. Lapset olivatkin äidin mukana maatilalla töissä. Aino kirjoittaa, että *pienestä heitä on opetettu vointinsa mukaan työhön, myöskin arvostettu heidän työtään*. Jaana Kemppainen (2001, 82) tuo esille kotikasvatusta tutkiessaan, että taitojen varhaista oppimista ja opettamista on pidetty merkittävänä osana lasten aikuistumista. Työ on ollut myös tärkeä lasten kasvatus- ja sosiaalistamiskeino (Korkiakangas 1996, 76). Aino siirsi lapsilleen myös käsityötaitonsa opettamalla tyttöt kutomaan. Hän korostaa useaan otteeseen työn taitoja. Kodin piirissä tehdyt monet työt olivat taitoa vaativia. Perheen arvoihin kuului omavaraisuus eli ei ostettu mitään jos pystyttiin itse tekemään. Äiti opetti tyttärelle käsityötaitoja ja pojat oppivat rakentamista, kun perheelle rakennettiin isompaa taloa vaarin muuttaessa perheeseen.

Työn korostamiseen liittyi myös ahkeruuden arvostus. Äiti koki iloa siitä, että lapset oppivat ahkeriksi. Myös se, että lapset aikuistuttuaan olivat kaikki saaneet töitä, oli hänelle ilon aihe ja hän koki onnistuneensa kasvatustyössä. Äiti kirjoittaaakin, ettei hänen lastensa ole tarvinnut olla työttöminä, joka nähtävästi olisi tuntunut äidistä epäonnistumisena. Näin kertomuksessa muodostuu kuva ideaalista maalaistalosta, jossa ahkerat perheenjäsenet tekivät ilolla työtä.

Perheenjäsenet elivät ja lapset kasvoivat äidin kertoman mukaan sisäisesti onnellisessa kodissa. Kodin yksi kolmesta tasosta onkin Granfeltin (1998) mukaan sisäinen koti, joka on eheyden, elävyyden ja henkisen itenäisyyden ja yksilöllisyyden kokemus. Kaksi muuta tasoa ovat ruumiillinen kokemus kodista ja koti suhteena. Ainon puhe sisäisesti onnellisesta kodista viittaa siihen eheyden kokemukseen, mikä hänelle on syntynyt kodissaan. Sisäisen kodin kodikkuuteen kuuluu lämpö ja turvallisuus. Sisäinen koti mahdollistaa mielikuvien luomisen ja kyvyn puolustaa oman minuuden rajoja. Sisäinen koti ei ole paikkaan sidottu, vaan se on mielessä ja sen turvissa saa tuntumaa siitä, mitä ajattelee ja tuntee ja mihin haluaa pyrkiä. (Granfelt 1998, 105–106.) Äiti hoivaa lapsiaan ja luo läsnäolollaan lämpöä, ja näin kodista muodostuu turvallinen kasvualusta lapsille (Katvala 2001, 90).

Sisäiseen kotiinsa vetäytyen Ainokin muistelee ajatuksissaan mennyttä elämänsä sitä samalla arvioiden. Arviointi onkin tärkeä osa kertomusta,

sillä se ilmaisee, miksi jokin asia on ollut kertomisen arvoinen. (Labov 1972, 363.)

Monet on ollut ympyrät tällä työsaralla, kiitollisena muistelen niitä terveitä vuosikymmeniä jotka olen ubrannut perheelle ja kodille. Joskus haikeana käsityönopettajan virkaa kadehtien. On ollut onneksi oppilaita omassa perheessä yhden luokan verran. (46D)

Perhe ja koti ovat olleet kaikkein tärkeimpiä, ja kodista oli tullut osa itseä, osa äitiys-identiteettiä. Siitä oli tullut kotoinen tila niin henkisesti kuin konkreettisena fyysisenä paikkana. Vaikka Aino kirjoittaakin kiittolisuudesta, niin vain kodin piirissä eläminen on kuitenkin ollut nuoruuden haaveiden toteutumattomuutta. Käsityönopettajan ammatti oli haave, joka ei koskaan sellaisenaan toteutunut. Sisäisen eheyden tunne säilyi Ainolla, sillä hän loi kerronnassa itselleen kasvattajan identiteetin, joka ei toteutunut opettajana mutta kylläkin äitinä.

Kertomuksessa rintamamiesmökin emäntä liittää kodin piiriin tunteellisesti ja elämyksellisenä myös ympäröivän luonnon peltoineen. Työn kautta konkretisoituu kodin toinen taso, eli suhde paikkoihin ja muihin ihmisiin. Arkipäivinä suhde on ollut työntäyteistä, mutta pyhäisin perheessä vietettiin lepopäivää, jolloin voitiin iloita kätten töistä katselemalla maisemaa ja tuntemalla itsensä osaksi sitä. Emäntä koki kodintunteen myös pellon pientareella lastensa kanssa kulkiessa. Viljelijän palkkana oli ilo lainehtivasta pellosta ja sen ilon siirtäminen myös lapsiin.

5.1.4 Palasta peltoa elinkelpoiseksi tilaksi

Tilan isontaminen oli aina tavoitteena, mutta oli vaikeuksia kun näin pientä tilaa ei lainoitettu, koska oli elinkelvoton. Metsääkin anoimme jatkuvasti mutta peltoa oli liian vähän. (46D)

Meijerin toiminnan alettua tuli tilan isontaminen ajankohtaiseksi. Saimme lapsilisisistä säästetyillä rahoilla ostettua muutaman hehtaarin lisää. (46D)

He olisivat halunneet laajentaa viljelyksiä myös ostamalla lisää peltoa, *mutta oli vaikeuksia kun näin pientä tilaa ei lainoitettu, koska oli elinkelvoton*. Metsäkin he anoivat, mutta tällöin oli esteenä peltojen pienuus. Perhe kasvoi silti vuosi vuodelta, kun lapsia syntyi, joten viljelyksiä olisi tarvinnut laajentaa. Ahkeruudella, säästäväisyydellä ja itse tekemällä perhe pyrki selviytymään. *Elämän ohje on aina ollut minkä itse voi tehdä sitä ei haeta kaupasta*. Itse tekeminen oli osaltaan keino selviytyä niukkuudessa. Toisaalta tilan laajennustoiveet viittaisivat siihen, että he halusivat saada kunnan maatilan, jossa oli riittävästi peltoja ja myös metsää, jotta tilalta olisi saanut koko perhe toimeentulon. Tämä oli talonpoikaisen elämäntavan ihanne. He tavoittelivat talollisen identiteettiä isäntänä ja emäntänä. Maa-alueen saadessaan heistä oli tullut pienviljelijöitä, emäntäkin oli mökinemäntä. Isäntä hankki rahatuloja metsätöillä tilan ulkopuolelta. Tila kuului Oksan (1998) taloudellisen luokittelun mukaisesti metsätyömiempienviljelijätaloukseen, ja pariskunta halusi päästä talonpoikaiseen taloukseen itsenäiseksi viljelijäksi. Itsenäisyys merkitsi tässä sitä, ettei tarvinnut käydä muualla töissä, vaan sai itse oman mielensä mukaan järjestellä työpäivänsä maatilallaan. Sekä Saaristo (1994) ja Kumpulainen (1999, 96) ovat tuoneet esille sen, että viljelijäväestössä on vielä nykyäänkin sellaisia, jotka arvostavat omavaraisuutta. Omavaraisuuden ihanne on osa talonpoikasta perinnettä, johon kuuluu myös säästäväisyys ja luonnonläheisyys. Nämä ihanteet ovat säilyneet yllättävän voimakkaana maaseudulla.

Elämä on helpottunut valtavasti koneiden hankinnan jälkeen. Raktori meille hankittiin vasta 1967 v. Kyllä siihen kerättiin lapsilisät sun muutkin tulot. Ei ollut metsän tuottoa. Vähitellen kaikki tärkeimmät koneet, osa yhteisiä naapurin kans. Niin olemme saaneet ostaa lisämaata, peltoa on 16 ha. Metsäkin saimme ostaa 52 ha. On rakennettu uusi navetta 10 lypsävää ja nuorkarja. Yhdelle perheelle sopivasti työtä ja tuloa. Työtä riittää osa on salaojitta, mutta onnekkemme aina on eteenpäin menoa ollut. Työtä on kyllä riittänyt, koskaan ei ole palkintopallille tarvinnut nousta saavutuksineen. (46D)

Kirjoittamishetkellä 1980-luvun alussa pieni asutustila on laajentunut elinkelvoiseksi tilaksi. Nuori pari asetti aikoinaan tavoitteekseen tulla toimeen omillaan ja saada tarvittava toimeentulo omalta tilata. Heillä oli

selvä päämäärä, johon pyrkiä, ja he uskoivat omiin mahdollisuuksiinsa toteuttaa se. Heidän toimintaansa kuvaakin jatkuva tilan kehittäminen ja ahkera työn teko, jonka motiivina on ollut osaltaan tilan jatkuvuus. Maatilalla pysyvyyden ja jatkuvuuden kokemusta lisäävät maa, pellot ja metsät. Maaperästä kasvaa vuosi vuodelta uusi sato ja rakennukset kestävät sukupolvelta toiselle. Maatila, joka on koti rakennuksineen, pihapiireineen, peltoineen ja metsineen, siirtyy jossain vaiheessa seuraavalle sukupolvelle. Tilan jatkuvuuden tavoittelu on ollut ja on vieläkin tärkeä talonpoikainen arvo (Katila 2000; Kumpulainen 1999; Rasila 1985; Silvasti 2001). Lapset merkitsivät jatkuvuutta sukupolvien kierrossa ja mahdollistivat maatilan jatkuvuuden. Kodin ensimmäisen tason fyysiset elementit ovat sukupolven vaihdoksessa siirtyneet Ainolta ja hänen mieheltään jatkajaksi alkaneelle pojalle.

Emännän elämänkeskiössä oli perhe ja koti, joka loi turvallisen ja pysyvän ympäristön elämän jatkuvuudelle, lasten syntymälle ja äitiydelle sekä sitä seuraavalle kasvatukselle. Koti merkityksellistyy tällöin erilaisten suhteiden kautta subjektipositioksi mahdollistaen identiteettien moninaisuuden. Rintamamiesmökin emännän kertomuksesta hänen identiteetikseen on tulkittavissa emännyys. Emännyyteen liittyvät myös käsityöläisyys, äitiys ja kasvat. Emäntä ottaa kertomuksessa myös maanviljelijän position, jolloin koti maatilana on työpaikka. Kotitilan mahdollistama viljelijäidentiteetti muuttuu ajan kuluessa, ja kukin kokee eri asioita kuuluvan tiettyyn identiteettiin. Jatkajasukupolvi liittyy viljelijäidentiteettiin todennäköisesti aivan eri asioita kuin viljelystä luopuva sukupolvi, mutta tiettyä pysyvyyttä niissäkin on, sillä kodin perintönä siirtyvät tavat ja arvot luovat jatkuvuutta myös koettuun identiteettiin. Tällöin on kyse Ricoeurin identiteettijaottelussa samuus-identiteetistä, joka ilmenee tottumuksina. Tottumus muodostuu jonkin toimintamallin sedimentoitua persoonallisuuden kerrokseksi. Näin kerrostuneiden tottumusten avulla ymmärrämme itseämme jonkinlaisena. Nämä kuuluvat erottamattomana osana ihmisen persoonaan ja myös vaikuttavat käyttäytymiseen. Toimintamallit eivät sellaisenaan ole osa identiteettiä, vaan juuri toiseksi luonnoksi sedimentoituneet tottumukset ovat sitä. (Kaunistmaa & Laitinen 1998, 176.)

Tavat toimia kodissa ja maatilalla siirtyvät vanhempien esimerkin ja kasvatuksen kautta lapsille. Rintamamiesmökin emännän arvoina olivat

ahkeruus, uuttera työnteko ja omillaan toimeen tuleminen. Näitä arvoja emäntä pyrki siirtämään lapsilleen. Hän halusi vahvistaa sisäisen kodin tuntua lastensa sydämissä, luoda turvallisuutta ja jatkuvuuden tuntua sekä varmistaa samalla tilan jatkuvuuden (Granfelt 1998, 106; ks. Lasila 2005, 148–149). Oman työnsä ja tekemisen arvostaminen vahvistaa tunnetta osaamisesta ja luo jatkuvuutta toimintaan. Sisäinen kokemus osaamisesta vahvistaa käsitystä toiminnan mahdollisuuksista.

Aino viettää eläkepäiviään asutustilalla pojan ollessa isäntänä. Vanha emäntä on tyytyväinen elämäänsä:

Olen usein ajatellut mitkä olisikaan meidän perheen ympyrät olleet ilman tätä asutustoimintaa. Ehkä työllisesti helpompaa muttei ainkaan näin rikasta ja antoisaa. Siitä jo kokee suurta nautintoa kun saa kasan parsituksi sukkia seuraavia kylmiä varten. (46D)

5.2 Maatilan rakentamista vuodenaikojen rytmyksessä

Nimimerkki ”Evakko” on otsikoinut kirjoituksena ”Omaakohtaisia kokemuksia asutustoiminnasta”. Arkistossa luonnehditaan kirjoitusta seuraavasti:

”Karjalaisperheen asutustilan raivaamisen ja rakentamisen mittoja myöten yksityiskohtainen kuvaus (paikkakunta). Erilaiset työt tienteosta tupaantuliaissa laittoon myös tarkasti kuvattu. Vanhemmat myivät talon kirjoittajalle 1952. Kuvaa tilan vaiheita vuosi vuodelta, koneiden hankinnat ym.”

Kirjoittaja, jonka olen nimennyt Heikiksi, aloittaa kertomuksen syntymästään ja kuvaa lapsuuttaan Karjalassa rauhalliseksi maalaiselämäksi. Hän eli lapsuutensa ja kävi koulunsa siellä. Kirjoittaja kuvaa myös evakkoon lähtöä syksyllä 1939, pika-asutustilan hallintasopimuksen tekemistä, perheen vaiheita sotien aikana ja lopulta kylmän tilan lunastamista. Kertomus etenee vuosi vuodelta ja asiat kerrotaan kronologisessa järjestyksessä.

Kertomuksessa asiasisältö painottuu tilan rakennusten rakentamiseen, mikä viekin useita vuosia. Rakentamisen välissä tehdään myös muita töitä sen mukaan mitä ehditään. Kirjoittaja kuvaa esimerkiksi talvisia metsätöitä,

joilla pohjustetaan seuraavan kesän rakentamista. Kesäisin pellon raivaus ja jo valmiiden peltojen viljely liittyy rakentamisen kanssa. Rakentamista käsitellään yli kolmanneksessa tekstiä, ja muita käsiteltäviä teemoja ovat: raivaus, viljely, metsätyöt omassa metsässä ja vieraalle (ks. liite 6). Alussa on kuvausta evakkoajasta. Ennen kuin kirjoittaja pääsee kuvaamaan asutustilan rakentamista johdattelee hän lukijan tilalle tarkalla kuvauksella tien-teosta. Kirjoittajan pikkutarkka tapa kertoa pienistäkin yksityiskohdista valmistamisprosessin mukaisessa järjestyksessä tulee hyvin esiin kuvauksessa sahdin teosta, jonka hän aloittaa maltaiden valmistamisesta

Vuonna 1948 perhe pääsee muutamaaan omaan kotiin, joka on kertomuksen kohokohta. Vuoteen 1950 mennessä he saivat tärkeimmät rakennukset rakennettua, joten tämän jälkeen voi keskittyä enemmän peltotöihin ja raivaukseen. Heikin viljelijäelämässä käännekohta oli se, kun vuonna 1952 vanhemmat myivät tilan hänelle ja veli muutti omalle tilalleen. Vuoden 1961 alussa tila oli raivattu ja rakennettu valmiiksi.

5.2.1 Perheen mukana tilalle

Heikin perhe lähti Karjalan kodista talvisodan alkaessa. Heillä oli mukana evakkomatalla kahdeksan lehmää. Heikki kertoo, kuinka niin monen lehmän ruokkiminen osoittautui liian vaativaksi tehtäväksi. Olosuh-teiden pakottamana perhe joutui myymään lehmät. Heikki arvioi, että taloudellisesti tämä oli perheelle suuri tappio, sillä kahdeksasta lehmästä saadulla rahalla he pystyivät myöhemmin ostamaan vain yhden lehmän.

Vuoden 1941 keväällä muutimme (paikkakunta). Saimme kortteerin (tilan nimi). Nyt oli tarkoitus lähteä raivaamaan ja rakentamaan. Vanhempani olivat keväällä 1941 tehneet hallintasopimuksen kylmästä tilasta, (...). Juhannuksena 1941 alkanut sota sotki rakentamissuunnitelmat. (Veli) ja (toinen veli) joutuivat jälleen reserviin, (sisko) meni lottatehtäviin. Me muut jäämme asumaan (paikkakunta). Asuimme (kylä) vuoden 1942 syksyyn asti. Olin isäni kanssa jatkuvasti talon töissä. Töitä oli tarpeeksi, olivathan miehet sodassa. Syksyllä isäni osti (nimi) kylästä omakotitalon, johon muutimme asumaan. Pääsimme pitkästä aikaa oman katon alle. Tässä talossa asuimme vuoden 1948 syksyyn asti. (25D)

Vanhemmat tekivät hallintasopimuksen pika-asutustilasta. He olivat valmiita asettumaan uudelle paikkakunnalle. He muuttivat siihenastiselta evakkopaikkakunnalta lähemmäksi tulevaa tilaa, jotta rakentaminen kävisi helpommin. Uusi sota kuitenkin muutti suunnitelmia. Heikin vanhimmat veljet joutuivat sotaan ja sisar lähti lotaksi. Kerronnassa ilmenee näiden lähtöjen erilaisuus. Veljet olivat pakotettuja lähtemään, tästä merkinä joutua –verbin käyttö. Sisar meni vapaaehtoisesti humaanesta syistä auttamaan. Perheen vanhin ja nuorin miespuolinen henkilö pysyivät siviilissä, ja koska omaa tilaa ei rakennettu sodan epävarmoina aikoina, kävivät isä ja poika sen tilan töissä, jossa heidän perheensä oli majoitettuna. Joutilasta aikaa ei ollut, sillä talossa riitti töitä. Kirjoittajan mielestä töitä ei ehkä olisi tarvinnut olla ihan niin paljonkaan, sillä hän kirjoittaa töiden jatkuvuudesta ja siitä, että määrällisesti niitä oli tarpeeksi. Koska suunnitelmat oman tilan suhteen eivät konkretisoituneet vielä, katsoi perheen pää parhaimmaksi ostaa omakotitalon, jotta ei tarvinnut olla ”muiden nurkissa”. Tilapäisyyden tuntu väheni, kun päästiin oman katon alle.

Sodan kuluessa myös Heikki täytti kahdeksantoista ja oli velvoitettu osallistumaan sotaan. Oman maan puolustaminen oli valtion asettama velvoite, eikä nuorille miehille annettu valinnan mahdollisuutta. Tämä tapahtui keväällä 1943. Syksyllä 1944 Heikki sekä sisko ja yksi veljistä palasivat kotiin. Toiveista huolimatta yksi hänen veljistään jäi palaamatta sodasta.

Vuoden 1943 keväällä jouduin minäkin sotaväkeen, olin juuri täyttänyt 18 vuotta. Jouduin olemaan siellä lähes kaksi vuotta ja siviiliin pääsin syksyllä 1944. (Veli) ja (sisko) palasivat hekin kotiin vahingoittumattomina. (Veljen nimi) ei tullut kotiin. Hän kaatui sankarina Syvärillä 16. syyskuuta 1941. (25D)

Heidän perheellä oli sodan loputtua jo hallintasopimus omasta tilasta, mutta koska olot olivat vielä sekavat, he eivät aloittaneet vielä tilan rakentamista ja raivaamista, vaan talon kaikki miehet menivät talveksi metsätöihin. Työ ei ollut helppoa, ja kirjoittaja vertaa metsätöistä saatavaa palkkaa elintarvikkeiden hintoihin tuona aikana ja vastaaviin hintoihin kirjoittamishetkellä eli vuonna 1982. Hän käyttää mittapuuna vain hin-

taa mustassa pörssissä, jossa hinnat olivat korkeita, koska elintarvikkeista oli pulaa ja niiden ostaminen oli säännösteltyä.

Työ oli kovaa ja ruoka yleensä huonoa. Voi maksoi mustassa pörssissä 1000 mk. Kun pinokuutiometristä halkoja sai tekopalkkaa 40 markkaa, joutui voikilon saadakseen tekemään 25 pm3. Jos vertaa nykyisiin työpalkkoihin, joutuisi voikilosta maksamaan 250 markkaa. Tila, jota rupesimme rakentamaan, oli ns. kylmä tila, mikä tarkoittaa sitä, ettei siinä ollut rakennuksia eikä valmista peltoa. Lisäksi jouduimme tekemään sinne tien, koska ennestään ei ollut kuin kinttupolku. Vanhempani ostivat tilan vuonna 1945. (25D)

Tila tuli Heikin vanhempien omistukseen vuonna 1945. Tila ehti olla hallintasopimuksen alainen yli neljä vuotta. Tila oli kylmä eikä tämä ollut ainoa puute, sillä heidän lunastamalleen maa-alueelle ei ollut myöskään kunnollista tietä. Asutustilalle tuli koko perhe: Heikin vanhemmat, veli tämän vaimo ja sisar. Ennen kuin tilan rakentaminen ja raivaaminen voitiin aloittaa piti sinne tehdä tie. Tästä alkaa tilan rakentamiskertomus:

Koska tilalle ei ollut tietä, oli sen teko ensimmäisenä edessä. Matkaa käärytieltä oli kaksi kilometriä. Tie oli tehtävä kokonaan miestyönä, koska koneita ei silloin vielä ollut käytettävissä. Ensin oli suunniteltava tien paikka ja linjoitettava se. Sen kävi tekemässä kaksi koulutettua. Olin (veljen) kanssa mukana tässä työssä. Tie myötäili vanhaa polkua, vain isompia mutkia oikaisimme. Me myös punnitimme tien ja hakkasimme pariin paikkaan kiveen kiintopisteet. Kun nämä valmistavat työt oli tehty, voi varsinainen tienteko alkaa. Tie tehtiin urakkatyönä paitsi ne vaiheet, joissa ei ollut mahdollista käyttää urakkanormeja. (...) Työssä oli mukana viisi, kuusi miestä, (veli) oli työnjohtajana. Työ tehtiin valtion laskuun. Aloitimme tien teon keväällä 1946 ja jatkoimme sitä koko kesän, tietyöt jatkuivat vielä seuraavana kesänä. (25D)

Vaikka tehtävää tietä ei ollut kuin kaksi kilometriä, sen rakentaminen kesti enemmän kuin yhden kesän, sillä tietyöt jouduttiin tekemään koneiden puuttuessa miesvoimin. Puiden kaataminen tielinjalta tehtiin kirveellä ja pokasahalla. Suin päin ei teitä tehty, vaan ensin piti olla suunnitelmat ja tien paikka merkittynä maastoon. Apuna oli metsässä jo oleva

polku, mutta kuten polut yleensä, sekin oli mutkainen. Pahimpia mutkia suoritettiin. Tekstistä välittyvä odotus kirjoittajan käyttäessä *vain* sanaa, että mutkia olisi voinut oikoa enemmänkin. Tien valmistuttua kulkeminen helpottui, mutta vielä ensimmäisenä rakennuskesänä keskeneräinen tie aiheutti ongelmia.

5.2.2 Tilan rakentaminen valmiiksi

Kertomus painottuu tilan rakentamiseen, joka kuvastaa tulevaisuuden ennakointia sen kautta, että valmiit talot ja tuotantorakennukset tuovat elämään turvallisuutta ja pysyvyyttä. Pysyvien esineiden maailmassa arkipäivän toiminnot voivat myös muovata rutiineiksi tai tavoiksi (Heiskala 2000, 114), jotka luovat mielikuvan elämän hallinnasta.

Rakentaminen on suunnitelmallista toimintaa, jossa asioita täytyy ennakoita. Valmistaminen on esineellistämistä. Ensin täytyy olla työstettävää ainesta kuten esimerkiksi puuta. Aines valmistamiseen, kuten rakennuspuut, on jo ihmiskäteen tuote, sillä ihminen on poistanut puun sen luonnolliselta kasvupaikaltaan kaatamalla sen. Luonnon kannalta *homo faber* tuhoaa luontoa käyttäytymällä luonto kohtaan väkivaltaisesti. (Arendt 2002, 142.)

Luonnon kannalta rakentaminen on luonnon hävittämistä, sillä puut pitää kaataa, jotta niistä tulisi raaka-ainetta valmistamisen prosessiin. Ihmiselle se on rationaalista toimintaa, jossa luontoa hyödynnetään ihmisten tarpeiden tyydyttämiseksi – ei kuitenkaan tuhlailevaan kuluttamiseen, vaan käyttöesineiden ja valmistamiseen, jotka on tarkoitettu kestäviksi. Tilakohtaisesti rakennustarvikkeiden hakkuut tehtiin – jos vain mahdollista – niiltä metsä- tai suoalueilta, joihin oli suunniteltu raivatavat pellot.

Vuoden 1946 kevättalvella aloitimme rakennuspuiden kaadon ja ajon. Suoviljelystä oli suunniteltu tehtäväksi seitsemän hehtaaria. Siinä oli niin kova metsä päällä, että saimme siitä kaikki asuinrakennuksen rakennustarpeet. Siltä alueelta tuli myös pinotavaraa noin 700 pm³. Rakennuspuiden otossa oli tärkeää, että puu katkaistiin aina mutkasta, jottei sahauksessa jäänyt kovin paljon hukka-puuta. Lisäksi oli otettava määrämittauksena takstuolin ja laipion

*tarvepuut. Rakennuspiirustukset olivat tyyppi-**piirustukset** yhdeksän hengen asuntoa varten. Rakennuksen ulkomitat olivat 9 x 8 metriä. Alakerrassa oli kolme huonetta, keittiö ja eteinen, yläkerrassa kaksi huonetta.*

Keväällä 1946 oli tarkoitus sahata asuinrakennuksen tarvikkeet. (25D)

Valmistaminen tapahtuu tietyn mallin opastamana, jonka mukaan esine tai talo rakennetaan. Malli voi olla konkreettiset rakennuspiirustukset tai vaikkapa sielun silmin nähty kuva tulevasta esineestä. Valmistamista ohjaileva asia on valmistajan ulkopuolella ja edeltää prosessia. Tämä valmistamisen ohje tai kuva ei katoa valmistamisen yhteydessä, vaan säilyy vahingoittumattomana ja mahdollistaa samanlaisten tuotteiden valmistamisen yhä uudelleen. Valmistamisen kautta voidaan moninkertaistaa mallin mukaista esinettä. (Arendt 2002, 143–145.) Asutustilojen rakentamisessa tätä mallien ulkopuolisuutta suhteessa itse rakentamiseen hyödynnettiin modernin rationaalisuuden nimissä. Asutustoimintaa varten tehtiin joukko tyyppi-**piirustuksia**, joiden mukaan rakennettiin asuin- ja muita maatilan rakennuksia.

Puutavaran sai vielä hyvin metsästä, mutta kenttäsiirkkelin saaminen tilalle olikin sitten hankalampaa, koska tie ei ollut vielä valmis. Sahauspenkit oli helppo kuljettaa, mutta voimakone oli raskas. Tarvittiin kaikkiaan kolme hevosta vetämään voimakonetta ennen kuin se saatiin hinattua rakennuspaikalle, jossa sahaus tehtiin.

*Seuraavan talven **olimme** metsätöissä Ikolassa (isännän nimi) metsässä. Hakkasimme ja ajoimme halkoja ja tukkeja sekä myös pinotava-
raa huomattavan määrän. Tarvitsimme **paljon rahaa** jokapäiväisiin menoihin, **olihan** meitä **kaikkiaan** kahdeksan henkeä ruokakunnassa. (Sisko) oli jo muuttanut pois. Hän oli mennyt naimisiin vuoden 1945 syksyllä. (25D)*

Seuraavana talvena miehet olivat jälleen metsätöissä vieraalla. Rahaa tarvittiin elämiseen, koska tilalta ei saatu edes ruokaa tarpeeksi. Peltojen teko oli vasta alussa. Monia kotitaloudessa tarvittavia tarvikkeita piti ostaa kaupasta. Tuleva rakentaminenkin vaati rahaa, sillä rakennustar-

vikkeita piti myös ostaa. Metsätyöt näyttivät olevan ensisijainen keino hankkia rahaa, ja olihan heitä kolme miestä tekemässä töitä.

Vuoden 1947 keväällä aloitimme rakentamisen. Kattopäreiden teko oli ensimmäisenä tehtävänä. Hommasimme kuusi miestä niitä tekemään. Teimme päreitä suoraan metsästä. Yksi mies kaatoi puut, toinen ajoi, kaksi miestä pätki puut sopivan pituisiksi, seuraava teki päreet ja kuudes mies pinoi ne. Pinoaminen tapahtui siten, että koko pinon mitta ladottiin päreitä nipuissa samoin puolin, seuraava kerros alkoi ja ladottiin toisinpäin koko pinon pituus. Näin tehtiin kunnes pino oli valmis. Tämä siksi, että päreet oli parempi ottaa käyttöön nipuissa. (25D)

Monissa kertomuksissa ja myös tekemissäni haastatteluissa pärekatto oli yleensä tehty talkootyönä, sillä se oli työlästä. Heikki kirjoittaa, kuinka heidän tapauksessaan kattopäreet tehtiin kuuden miehen voimin. Työ ei ollut talkootyötä, vaan he palkkasivat miehet siihen. Näin päreiden teko saatiin jaettua peräkkäisiksi työsuorituksiksi yhden miehen erikoistuessa vain yhteen työvaiheeseen, millä nopeutettiin valmistusprosessia. Ketju oli muunnelma tehtaan liukuhihnatyöstä, fordistisesta työn mallista (Jul-kunen 1987, 91). Tässäkin tulee esille tilan miesten toimien suunnitel-mallisuus ja rationaalisuus.

Kertomus etenee tarkalla kuvauksella perustamismontun kaivamisesta ja itse valutöistä. He palkkasivat rakennukselle myös ulkopuolista työvoimaa. Valun kuivuttua alkoi rakentaminen. Eri rakennusvaiheita kuvataan jälleen tekojärjestyksessä ja pikkutarkasti aina lautojen asettelusta seinille ja vesikaton teosta.

Tie oli vielä niin huonokuntoinen, ettei se kestänyt raskasta kuorma-autoa. Lattialankut täytyikin höylätä käsihöylällä paikan päällä. Työ oli hidasta. Lankku kerrallaan ensin höylättiin ja sitten laitettiin paikalleen lattiaan. Samalla täytyi katsoa, että lattian pinta tuli ta-saista. Aikanaan tämäkin työ tuli valmiiksi. (25D)

Huono tie aiheutti ongelmia silloinkin, kun lattian teko alkoi. Isoja lattialankkuja ei voinut höyläyttää muualla, koska tie ei kestänyt kuorma-autoa. Työ oli tehtävä paikanpäällä, ja tekijöiden oli tyydyttävä siihen, että käsihöyläys vei oman aikansa. Työn jäljen tuli olla hyvä. Täytyi sanan

käyttö antaa vihjeitä tulkinnallisesti siitä, että työt sujuivat liian hitaasti, mutta toimijat eivät voineet toisaalta olosuhteille mitään. Niihin oli vain sopeuduttava.

Asuinrakennuksen rakentamisessa meni seuraavakin kesä, jolloin rakennettiin myös tilapäinen navetta. Tarvittavat puut oli kaadettu talvella. Onneksi tie oli vihdoin valmis.

Vuoden 1948 kesällä oli tarkoitus valmistaa asuinrakennus asuttavaan kuntoon ja tehdä lehmille ja hevoselle väliaikainen navetta. Kevättalvella kaadoimme ja päätimme rakennuspuita näihin tarkoituksiin alueelta, johon myöhemmin tehtiin peltoa. Ajoimme puut keväällä sahauspaikalle. Nyt tie oli jo siinä kunnossa, ettei ollut vaikeuksia sahauslaitteiden kuljetuksessa. (Nimi) oli nytkin sahaamassa. Työskentelimme kuten edelliselläkin kerralla, sahasimme niin kauan kuin jaksomme ja lepäsimme sitten ja taas jatkoimme sahausta. (25D)

Kertomuksen alussa asetetaan tavoite, johon pyritään määrätietoisella työllä, jota tehtiin *niin kauan kuin vain jaksettiin*. Valmistamisen kautta katsottuna merkityksellistyy kerronnassa toisaalta suomalaisuuteen liitetty ahkera työnteko (Kortteinen 1992; Silvasti 2001).

Uunien muurauksen aloitimme ennen juhannusta. Muuraamassa oli (nimi)-niminen mies Kangasniemen Makkolasta. Tiilet ostimme osuuskaupasta Kolmikunnasta ja toimimme autolla perille. Savupiipun muurasimme sementtitiilistä ja uunit punaisesta tiilestä. Olin koko ajan muurarin apulaisena. Tein laastin ja toin paikalle, samoin kannoin tiilet muurarille. Työ oli aika helppoa alussa, mutta vaikeutui savupiipun muurauksessa, kun jouduin kantamaan tarvikkeet katolle asti. Työ kesti toista kuukautta. Kokeilimme uunien vetoa sitten, kun ne olivat kuivuneet. Uunit vetivät hyvin ja ovat olleet niin vahvoja, että ovat vieläkin, 33 vuoden jälkeen, käytössä. (25D)

Asuinrakennuksen rakentamisessa oli uunin muurauksen aika. Kerronta tapahtuu yhteisöllisesti monikon kolmannessa persoonassa (-mme). Työtä oli tekemässä ammattimuurari ja Heikki toimi muurarin apulaisena. Kertoessaan apulaisena olosta kerrontaa muuttuu yksikön ensimmäiseen persoonaan. Käyttäessään *joutui* sanaa, hän tuo esille toiveen, että olisi ollut helpottavia apuvälineitä. Raskas työ oli tehtävä, koska oli pakko.

Uunista tuli kestävä ja se oli vielä kirjoittamisvuonnakin hyvässä kunnossa ja veto oli tallella. Se kuvaa työn palkitsevuutta.

Loppuvuosi 1948 oli merkittävä käännekohta heidän perheensä kohdalla. Rakentaminen oli edennyt niin pitkälle, että perhe saattoi muuttaa omalle tilalle, omaan kotiin. Odotukset ja toiveet konkretisoituivat. He halusivat jakaa ilonsa naapureiden ja tuttujen kanssa ja järjestivät tupaan-tuliaiset, jossa tarjottiin sahtia. Juhlien jälkeen alkoi arkinen elämä, kuten Heikki asian ilmaisi

Syksyllä ensilumien aikaan muuimme tilalle. Muuton teimme hevosella. Ajoimme useamman kerran sen välin, sillä tavaroita oli jo kertynyt aika paljon, vaikka kaikki omaisuus oli jäänyt Karjalaan. Pitkäaikainen toiveemme oli nyt toteutunut. Olimme päässeet asumaan omaan kotiin. Omakotitalon vuokrasimme, koska emme sitä nyt tarvinneet. (25D)

Muuton kerronta alkaa symbolisesti viittauksella uuteen (*ensilumi*). Tähän muuttoon päättyy evakko aika. Näin mahdollistuu (*päästä*) omaan kotiin, joka on maatila, sillä omakotitaloa ei käsitetty varsinaiseksi kodiksi. Kerronnassa korostuu tavaran määrä, jolla korostetaan, että vaikka kaikki jäi Karjalaan oli jo ehditty hankkia uutta omaisuutta.

Varsinaisen navetan teko oli viimeinen suuri rakennusprojekti, johon ryhdyttiin sitten, kun tilalle oli jo muutettu. Myös navetan rakentaminen alkoi tarkalla suunnittelulla ja rakennuspiirustusten hankkimisella. Rakennustyö kesti kaikkiaan kaksi vuotta ja navetasta tuli kolmikerroksinen, ylhäällä oli rehuille vintti, keskellä eläintilat ja alhaalla lantala. Navettaan mahtui kuusi lehmää ja lisäksi oli sikala ja hevostalli. Kun kaikki oli näin saatu rakennettua pidettiin niistä hyvää huolta, eikä annettu rakennusten rappeutua. Niitä kunnostettiin aika ajoin ja maalattiin tarpeen mukaan.

5.2.3 Aikaa maataloustuotannolle

Vaikka tilan rakennusten rakentaminen oli keskeisellä sijalla ensimmäisinä vuosina, raivasivat he samalla myös peltoa, jotta viljely saatiin alkuun. Ensimmäiset alat raivattiin alueelle, jossa oli aikanaan ollut peltoa mutta jota ei oltu viljelty vuosikymmeniin ja se oli alkanut metsittyä. Pelto ei

pysy tuotantokunnossa, jos ihminen ei uhraa omaa työtään sen kunnostamiseen, vaan luonto palauttaa sen takaisin omaan kiertoonsa. Teoreettisten käsitteiden valmistamisen ja työn aktiviteettien rajankäynti onkin Arendtin (2002, 141) mukaan vaikeimmin nähtävissä pellon raivauksessa. Tuntuisi johdonmukaiselta liittää pellon raivaaminen valmistamiseen, sillä raivauksen seurauksena muodostuu pelto, joka koetaan pysyväksi, sillä jatkuvasti viljeltynä se pysyykin peltona. Mutta jos se jätetään oman onnensa nojaan ei mene montaakaan vuotta, kun pajut ovat vallanneet sen ja lopulta siihen taimettuu myös puita.

*Samalla kun valmistauduimme rakentamaan, aloitimme myös pellon raivaamisen. Tilalla oli noin kolme hehtaaria joskus kolmisenkymmentä vuotta aiemmin viljelyssä ollutta ahoa. Siinä oli paikoin kova lepikkö, paikoin harvempaa männikköä. Raivasimme ensin puut pienemmältä, noin yhden hehtaarin alueelta. Sen jälkeen (veli) ja minä kynnimme sen. Auran kuljetus oli vaivalloista, koska se **piti** kantaa lähimmästä naapurista **märän suon yli miesvoimin**, sillä tietä ei siihen suuntaan ollut. Kynnettävä alue oli **melko kivistä** ja siinä oli **paljon** lepänkantoja. Työ oli **hidasta** ja vaivalloista. Kaisulihevonen oli raisu, joten siinä **tuli lausuttua rumiakin sanoja**. Etenkin ohjaksissa oleva **joutui** koville, sillä hevosta oli pidettävä **kaikin voimin**, kädet verillä. **Aikanaan saimme kuitenkin työn tehtyä.** (25D)*

Heikki kertoo alussa pellon raivauksesta monikossa, yhteisöllisesti, mutta kun tulee kyse pelon kynnostä käyttää hän myös *minä* kertontaa. Kyntö ei ollut helppoa ja luonnon-olosuhteet tekivät siitä vaikeaa. Kova työ palkitsee jälleen, ja he saivat pellon valmiiksi.

Kevät keväältä rakentamisen edetessä myös raivattu alue ja kylvöön saadut hehtaarit laajenivat. Kaikkina vuosina puitavaa ei tullut paljoa, mutta vuosi vuodelta seipäälle laitettavan kauran määrä lisääntyi. Samana vuonna, kun talo valmistui syksyllä, oli saatu jo koko kolmen hehtaarin alue viljelyyn. Viljelyksien laajentaminen lisäsi myös työmäärää syksyllä. Viljan korjuu oli työlästä, kun koneita ei vielä ollut. Työ vaati koko perheen työpanoksen, eikä se edes riittänyt puintiaikana. Puinnissa oli sentään jo puimakone apuna.

*Koko perhe niitti kauran. Siinäkin oli **aika iso** työ, koska kauraa oli jo kolme hehtaaria. Niitimme sen viikatteella ja seivästimme. Rippeet*

ajoinme käsiharavalla kokoon. Jouduimme tekemään myös seipäitä, sillä niitä ei ollut tarpeeksi. Kaurojen kuivuttua ajoimme ne puimalaan puimista varten. Väinö [sukunimi] oli nytkin meitä auttamassa puinnissa. Myös muita vieraita oli mukana. Kauroille teimme nyt hinkalon puimalan nurkkaan, koska siellä oli hyvät tilat. (25D)

Kerronnassa korostuu työn määrä ja se, kuinka satoa tuli niin paljon että seipäätäkään riittäneet. Tämän voi tulkita osoittavan kertojan ja hänen perheensä hyvää viljelytaitoa, jota ahkeruus on siivittänyt.

Vuonna 1949 he siirtyivät raivaamaan suoaluetta. Raivaus tapahtui ilman koneita, joten se oli hidasta. Työvälineinä olivat vain kuokka, kirves ja puuseiväs, jolla kantoja voi vääntää irti. Heikki kirjoitta, kuinka he kuokkivat maan kuokan terän syvyydeltä. Etenkin kantojen irrotus oli hidasta ja hankalaa. Juuret piti katkoa, jotta kanto saatiin irrotettua. Männyn kannot, joissa oli syvälle maahan menevä paalujuuri, olivat vaikein vastus. Heikin arvion mukaan mies pystyi kuokkimaan päivässä aarin tai korkeintaan kaksi.

Työnjaollinen tilanne oli nyt muuttunut, koska – kuten Heikki kirjoittaa – he olivat *saaneet tärkeimmät rakennukset rakennettua, joten nyt jäi aikaa paremmin peltopuolen töihin.* (25D) Vaikka työ on ihmiselle tärkeää hengissä säilymiseksi, niin Heikin perheen arvomaailmasta katsottuna tärkeää oli ensin saada tila rakennettua ja sitten oli vuorossa työnteko viljelijänä. Rakentamisen aikaan perheen elämiseen tarvittavat rahat hankki miesväki metsätöistä.

Suo ei ollut suoraan käyttökelpoista viljelyyn, sillä se oli niin hapanta, ettei siinä kasvanut kuin suolaheinä. Seuraavana vuonna suopelto kalkittiin ja näin saatiin kaura kasvamaan. Rahaa tarvittiin näin myös viljelyn parantamiseen. Seuraava parannus olikin kylvöheinän viljelyn aloittaminen. Siitä alkoi myös maatalouden koneellistaminen.

Edellisenä kesänä olimme kylväneet heinän siementä, joten nyt oli ensi kerran kylvyheinää. Olimme tähän asti niittäneet heinätkin viikattelella, nyt ostimme hevosvetoisen niittokoneen. Tämä oli ensimmäinen kone maataloudessamme. (25D)

Elämä oli muotoutunut omiin uomiinsa ennen tulossa olevaa käännekohtaa. Heikki teki isänsä ja veljensä kanssa töitä tilalla. Kerronnassa nä-

kyy koko ajan tämä perheyhteisön yhdessä tekeminen, sillä hän kirjoittaa enimmäkseen me muodossa, jolloin aktiivinen toimija on monikollinen. Seuraava ote tekstissä kiteyttää heidän työvuotensa hyvin:

Talvi meni jälleen metsäajoissa. Keväällä teimme viljat niin kuin muinakin keväänä. Touonteon ja heinänteon väliajan kuokimme kolmen miehen voimin uutta peltoa suolle. Isänikin oli siinä mukana, vaikka hän oli jo sairaalloinen. Jouduimme kaivamaan vielä ojaa lapiolla, sillä ojakoneita ei ollut. Vuoden 1951 kesällä teimme tavanomaiset peltotyöt. Teimme touot, niitimme ja korjasimme heinät. Viljakin korjattiin ja puitiin. Suolla kävimme kuokkimassa aina, kun muilta töiltä kerkisimme. (25D)

Heikin kerronta oli tulossa käännekohtaan, sillä hän mainitsee isänsä kohdalla *jo* tämän sairastumisesta. Koneitakin olisi toivottu helpottamaan ojan kaivua, sillä lapiotyö oli pakon sanelemaa, jos koneita olisi ollut niin lapioon ei olisi enää tartuttu.

Seuraavana vuonna Heikin veli hankki oman rintamamiestilansa ja muutti pois. Heikki osti isältään tämän tilan. Kaupat tehtiin toukokuussa 1952. Isä oli voimiensa mukaan poikansa apuna. Heikin sisko oli jo aikaisemmin mennyt naimisiin ja muuttanut pois tilalta. Nyt Heikki korostaa sitä, että hän yksin jäi tilalle ja minä tulee subjektiksi toiminnassa.

Sulo oli saanut rintamamiestilan Joroisista, jonne hän perheineen muutti vuoden 1952 toukokuussa. Minä jäin itsekseni viljelemään ja raivaamaan tätä tilaa. (25D)

Kiireet eivät toki loppuneet, ja peltotyö jäivät edelleen muiden kiireiden lomaan. Tässä vaiheessa navetan rakentaminen oli aluillaan. Metsäajoista saadut raha eivät olleet ainoat tulot, sillä kylmille tiloille maksettiin perustamispalkkioita töiden etenemisen mukaan. Tiloille, jotka olivat entuudestaan raivaamattomia ja rakentamattomia, maksettiin maatalousministeriön päätöksellä uudistilan perustamispalkkio (Laitinen 1995b, 108–110). Vaikka nämä palkkiot eivät olleet suuren suuria, niillä oli tärkeä merkitys. Tilan ostamisen jälkeen myös nämä perustamispalkkiot siirtyivät Heikille.

...on ilmoitus päätöksestä, jolla uudistilan perustamispalkkion maksut siirrettiin minun nimiini. Perustamispalkkiota maksettiin kylmille tiloille vuosittain jälkikäteen, kun joku määrätty osa joko rakentamisesta tai pellon raivaamisesta oli suoritettu. Tämä palkkio oli tärkeä toimeentulon kannalta. Alkuvuosina ei juuri muuta rahatuloa ollut, mitä nyt talvisin metsäajoista sai. (25D)

Raivaus oli nyt yksin Heikin vastuulla, sillä isä oli kuollut kevättalvella 1954. Heikki jatkoi tilan koneellistamista ostamalla hevosvetoisen haravakoneen. Raivauskin eteni nopeammin sinä kesänä, kun tilalle ehti Pellonraivaus oy:n kone. Itse isäntä joutui alueen kuitenkin kuokkimaan.

Olin jo saanut suota viljelykseen kolmen hehtaarin alueen, joka oli tehty kuokkimalla. Ojat oli kaivettu lapiolla. Tätä työtä tein aina kun kerkisin, yleensä aina kesällä heinänteon ja viljankorjuun välillä. Heinän olimme tähän asti haravoineet käsiharavalla. Nyt ostin hevosvetoisen haravakoneen. Tänä samana kesänä kävi myös Pellonraivaus Oy:n katerpillari raivaamassa hehtaarin alan suota. Tämäkin oli kokonaan kuokittava ja puut kasattava. Keväisin lumien sulettua poltin aina edellisen kesän puukasat. Joka vuosi tein viljelystöitä. Kun peltomäärä lisääntyi, lisääntyi työkin. (25D)

Heikin kerronta muuttuu ja hän kertoo itsensä subjektiksi. Tämä muutoksen sai aikaan käänne tilan omistussuhteissa, sillä Heikistä tuli isäntä ja näin myös päätösvalta siirtyi hänelle.

Seuraava talvi meni metsäajoissa kuten olivat menneet monet edellisekin talvet. Mieleni oli tehnyt omaa traktoria. Olin laittanut tilauksen sisään heti saatuani tilan nimiini. Tuolloin oli niin pitkä jonotusaika, että sain traktorin vasta 19. lokakuuta 1955. Se oli merkiltään DED 20. Kansanomaisesti sitä sanottiin pikku-Ferguksi. Se oli petrolikäyttöinen ja hintaa sillä oli 452 000 markkaa silloista rahaa; siihen hintaan tulivat myös hankmo ja 16 tuuman aura. Olin saanut ruukin ajolla ja metsän myynnillä niin paljon rahaa kokoon, ettei tarvinnut velkaa tehdä. En ollut tarvinnut velkaa rakentamiseenkaan tähän mennessä. Olin tähän asti tehnyt kaikki syyskynnot hevosella. Nyt ensi kerran kynnin traktorilla. Oli lähellä, etteivät jääneet kynnot tekemättä odottaessani traktoria. Kynnin viimeisiä

kyntöjä pyhäpäivänä. Silloin oli lunta jo 20 senttiä ja lisää tuli koko ajan. (25D)

Viljelyalojen kasvaessa lisääntyi työmääräkin, tilalla oli työmiehien määrä taas vähentynyt samaan aikaan. Heikki halusi traktoria helpottamaan töitä. Traktoria joutui kuitenkin jonottamaan useita vuosia. Tällä aikaa hän hankki rahoja sen ostoon tekemällä metsätöitä vieraalle. Heikki ei halunnut ottaa velkaa, vaan hankki omalla työllä tarvittavat rahat. Oletuksena yleensä on ollut, että asutustilalliset rakensivat ja koneellistivat osaksi lainarahalla, sillä valtionhan takasi halpoja lainoja. Heikille oli kuitenkin kunnia-asia, että lainaa ei ollut. Tähän viittaa se, että tekstissä asiasta kirjoittaessaan hän tekee sen kieltolauseiden kautta.

Talvela aloimme lähettää maitoa meijeriin. Jouduin viemään maidon Havumäkeen Karhalon maitolaiturille kuuden kilometrin päähän. Vein maidon traktorilla, ja aikaa siihen kului paljon. Lisäksi maitoauto kulki keskellä päivää parhaana työaikana. Katsoin maidon lähettämisen silti kannattavaksi. Aloimme varsinaisesti vasta nyt saada vakituista tuloa maataloudesta. (25D)

Traktorin avulla viljelystyöt helpottuivat ja nopeutuivat. Myös pellonraivaus helpottui, kun sitä pystyi tekemään traktorin kantokoukulla. Talvella 1957 alkoi tilalle tulla rahatuloja myös maataloudesta, sillä maitoa lähetettiin meijeriin. Heikki on mennyt naimisiin, kun hän käyttää me muotoa *aloimme*, kertoessaan tästä. Maidon lähettämässä oli omat kiemuransa ja hankaluutensa, mutta silti Heikki arvioi sen kannattavaksi. Maitoa ei käyty suoraan tilalta kuten nykyään, vaan isäntä joutui kuljettamaan sen muutaman kilometrin päähän. Matkahan taittui joutuisasti traktorilla, ajankohta vain ei ollut viljelijälle mieleen, sillä se sotki päivän töitä.

Heikki kuvaa tätä aikaa *Elämä jatkui nyt omaa rataansa. Keväällä kylvin, kesällä teimme heinät ja korjasimme ne, niitimme ja puimme viljat. Kesäsyvänä, kun suinkin vain kerkisin, raivasin uutta peltoa. (25D)* Heikki käyttää kerronnassaan minä ja me muotoa. Hän näyttää erittelevän ne työt, joita hän teki yksin kuten kylvö ja raivaus. Vaimon mukana oloa kielii me muoto. Vihdoin sai Heikki myös kaikki suunnitellut pellot rai-vattua. Useita vuosia se kestikin. Osaksi siihen oli syynä se, että hän oli

hankkinut myös lisämaata, joten raivattavan alueen määrä lisääntyi, sillä lisämaankin saantiin liittyi raivausvelvoite.

Vuonna 1959 sain uutta peltoa raivattua 1,03 hehtaaria. Sinä kesänä olin myös jonkun verran vieraisa töissä traktorin kanssa. Muitten töitten ohella raivasin seuraavana kesänä jälleen uutta peltoa 0,87 hehtaaria. Vuonna 1960 raivasin suosta loput 0,40 hehtaaria. Viljelyslaidunta olimme raivanneet kesällä 1953 1,60 hehtaaria. Nyt oli koko tila raivattu ja rakennettu valmiiksi. Vuoden 1961 alussa oli lopputarkastus. (...)Olin aikoinani tehnyt lisäalueesta halintasopimuksen, vuonna 1961 sain ostettua sen itselleni. (25D)

Heikin kerronnassa tiivistyy raivauksen kuvaus, joka johtaa valmiiseen lopputulokseen. Vuonna 1960 tila oli valmis niin rakennusten kuin peltojenkin osalta. Heikin kertomus maatalan rakentamisesta alkoi suunnittelusta ja valmistamisen prosessin hän kertoi alusta loppuun. Rakentamisen ja raivaamisen kertomus kerrottiin perinteisen kerronnan muodossa, joka sisältää alun keksikohdan ja lopun (Hänninen 1999, 20). Kerronta noudattaa lineaarista kerronnan aikaa.

5.2.4 Pakko supistaa tuotantoa

Tila oli tullut Heikin omistukseen vuonna 1952. Nyt hän katsoi aiheelliseksi avioitua.

Nyt kun olin saanut talon nimiini, oli vaimonotto enemmän ajankohtainen. Olin tuntenut jonkun vuoden (nimi) ja vähän seurustellutkin hänen kanssaan. Hän oli elämäntavoiltaan sellainen, jota kunnioitin. Lisäksi hän oli käynyt karjanhoitokoulun ja oli tarkkailukarjakkona Rutalahdessa. Nyt rupesimme kiinteästi seurustelemaan. Samana syksynä uskalsin kosia ja sain myönteisen vastauksen. Me nimme kihloihin joulukuun lopussa vuonna 1952. Häitä vietettiin seuraavana juhannuksena. Väkeä oli häissämme paljon. Puimalassa tanssittiin ... (25D)

Nuori isäntäpari oli nyt tilalla isännöimässä ja emännöimässä. Kauan ei vanha isäntä enää elänytkään sillä hän kuoli talvella 1954, ja Heikin äiti-

kin kuoli yllättäen talvella 1956 ollessaan kylässä luomassa kangasta. Molemmille vanhemmilleen Heikki piti ”isot vanhanaikaiset ruokahautajaiset”, kuten hän itse asian ilmaisee. Molemmissa hautajaisissa saattoväki kulki vielä hevosilla, sillä vielä talvella 1956 tilalle ei aurattu tietä. Heikki halusi noudattaa perinteisiä tapoja, traditioita (Giddens 1994, 79–80)

Perhe oli alkanut jo kasvamaan, ja Heikille ja hänen vaimolleen syntyi kaikkiaan kolme lasta kaksi tyttöä ja poika. Kaikki lapset syntyivät 1950-luvulla eli ennen kuin tila oli saatu raivattua valmiiksi. Vaikka isäntä teki kiireisiä työpäiviä milloin pellolla viljelytöissä milloin uutta peltoa raivaten tai talvella metsätöissä, ei emännän osa ollut ainakaan helpompi. Heikki kuvaakin vaimonsa työpanosta seuraavasti:

Vaimon työmäärä oli valtava. Karjanhoito kuului hänen tehtäviinsä. Kesken navettatöiden täytyi juosta katsomaan ja hoitamaan lapsia. Ruokaa täytyi laittaa paljon, koska meillä oli jatkuvasti vieraita töissä. Pyykki oli pestävä ja huoneet siivottava käsin, koska töitä helppottavia koneita ei meillä ollut. Olen jälkeempäin monesti ihmetellyt, miten hän on kaikki työt kerinnyt ja jaksanut tehdä. Liisan työpäivä alkoi tavallisesti aamukuudelta ja kesti iltakymmeneen. Seitsemän päivää viikossa, 365 päivää vuodessa ilman minkäänlaisia lomiam. Ensimmäisen loman hän sai vasta, kun tuli voimaan uusi maatalousyrittäjien lomalaki. (25D)

Vaimo hoiti siis karjan, lasten kasvatuksen ja ruuanlaiton ja muut kotitaloustyöt. Tilalla toteutettiin perinteistä työnjakoa (Sireni 2002). Kirjoituksesta näkyy, että emännällä ei ollut muuta vaihtoehtoa: hänen oli pakko tehdä. Käytetyt verbit ilmaisevat tämän pakon: *täytyi, oli pestävä, oli siivottava*. Ulkotöissä oli tilalla isännällä apuna vierasta työvoimaa, joka omalta osaltaan lisäsi emännän työtä ruuan laitossa. Työmiehet olivat talon leivissä. Heikki arvioi vaimonsa työpanosta ja antaa sille tunnustuksen ihmetellessään kuinka vaimo ehti kaikki tehdä. Nykyään ei kiinnitettäisi mitään huomiota siihen, että emäntä piti lomaa, mutta muisteluhetkellä vuonna 1982 se jo oli mahdollista. Ajanjaksona, jota Heikki muistelee, ei tiedetty vielä mitään maatalousyrittäjien lomalaista.

Tila alkoi tuottaa ja rahaa riitti elintason parantamiseen, joten tilalle hankittiin 1960-luvulla jo autokin. Viestintäyhteydet paranivat samana vuonna, kun auto hankittiin, sillä tilalle tuli myös puhelin. Kaikkein mer-

kittävimmäksi tapahtumaksi Heikki mainitsee tässä elintason paranemisessa sähkön saannin. Sähköt vedettiin tilalle 1971. Sen avulla voitiin koneellistaa myös kotitaloutta, joka helpotti emännän työtä. Hankinnat tehtiin vähän kerrassaan, jottei taaskaan tarvinnut tehdä velkaa. Navettaan voitiin asentaa sähköllä toimivia laitteita. Vapaa-aikaankin sähkö toi uutta katseltavaa, kun tilalle ostettiin televisio. Isännällä oli ollut nuorempana aikaa myös kilpaurheilun, sillä hän kirjoitti hiihtäneensä kilpaa.

Sähkön saanti oli merkkipäivä elämässämme. Samana syksynä ostimme television. Seuraavana kesänä asennettiin vesijohdot painesäiliöineen. Ostimme vähän kerrassaan myös erilaisia kodinkoneita, joiden myötä emännän työtaakka helpottui. Navettaan ostimme lypsykoneen ja maidonjäähdyttäjän. (25D)

Työtkin olivat muuttuneet yleisen yhteiskunnallisen kehityksen seurauksena, sillä metsätyöt olivat loppuneet, koska ne oli koneellistettu. Nähtävästi omassa metsässäkään ei ollut niin paljon töitä, että ne olisivat työllistäneet isännän kokopäiväisesti. Näin hän ehti auttamaan emäntää navetassa. Uusi käänne oli kuitenkin tulollaan aivan arvaamatta. Se pakotti heidät emännän kanssa suuntaamaan tulevat odotuksena uudelleen.

Tässä vaiheessa ei enää ollut vieraita ajoja, vaan olin talvisin töissä omassa metsässä. Autoin myös Liisaa navettatöissä kun ehdin. Kaikki jatkui mukavasti vuoden 1975 talveen asti, jolloin sairastuin vakavasti. Tämä tapahtui juuri ennen 50-vuotissyntymäpäivääni. Seuraavana kesänä oli jo vaikeuksia korjuutöissä. Lapset olivat kaikki lähteneet koulutielle, joten jatkajaa ei ollut tiedossa. Meidän oli siis pakko pikkubiljaa supistaa tuotantoa. Lehmät hävitimme pari vuotta sitten ja teimme tuotannonmuutosopimuksen. Pellot ovat nyt kaikki heinällä. Navetassa on lihamulleja ja tallissa hevonen. (25D)

Heikki sairastui, ja tilan lapset olivat muuttaneet jo kotoa pois ja heillä oli koulutus muihin ammatteihin. Olosuhteiden pakosta he ovat joutuneet supistamaan tuotantoaan ja mukauttamaan sitä sellaiseen suuntaan, joka vähensi myös työmäärää. Kirjoittamishetkellä heillä oli tilalla vielä lihamulleja ja isäntä oli tuolloin 57-vuotias. Tulevaisuudessa on edessä maataloustuotannon lopettaminen kokonaan, sillä kukaan lapsista ei ol-

lut tulossa jatkamaan tilan pitoa (vrt. Kumpulainen 1999; Lassila 2005; Silvasti 2001).

Tilan ei voida sanoa olleen vain yhden sukupolven tilan, sillä hallint sopimuksen tilasta teki Heikin isä ja Heikki sai tilan omistukseensa myöhemmin. Heikki teki kuitenkin töitä aivan alusta lähtien tilalla ja se tuli ”valmiiksi” vasta Heikin isännöyden aikana. Heikin jälkeen ei ole seuraavaa isäntää. Näin tämän tilan kohdalla ei toteudu suomalaisten viljelijöiden omaksuma kulttuurinen skeema siitä, että tila siirtyy seuraavalle sukupolvelle ja saavutetaan toiminnan jatkuvuus (Katila 2000; Kumpulainen 1999; Silvasti 2001). Työtä on tehty paljon, tila rakennettu huolella ja rakennukset on pidetty myös kunnossa, joten ne kyllä kestäisivät vielä tulevatkin sukupolvet. Osa työstä näyttäisi menneen hukkaan. Heikki tekee kertomuksen päätäntäluvussa kuitenkin omaa arviotaan elämästään asutustilalla.

Nyt varmaan tekee mieli kysyä, kannattiko tämä kaikki. Mielestäni kannatti. Olemme tehneet työtä yli kolmekymmentä vuotta. Työ on ollut mielenkiintoista, tosin kovaa. Vastoinkäymisiäkin on ollut, mutta ne ovat unohtuneet, vain hyvät ja iloiset asiat ovat mieles- sä. Olemme kasvattaneet lapsemme kodin ilmapiirissä aikuisiksi ja kouluttaneet heidät. Suurempia puutteita ei ole ollut. Elämä ei tosin aina ollut leveää, mutta muuten se on ollut turvallista. Olemme myös keränneet omaisuuden, jota emme ainakaan vieraan työssä olisi saaneet kokoon. Myös eläkeikämme ja vanhuutemme on näillä näkymin turvattu. Meihin asutustilan raivaajina voi kiteyttää Raamatun lauseen: ”Silloin kun elämä on parasta ollut, on se tuskaa ja vaivaa ollut”. (25D)

Arvioidessaan elämäänsä nousee keskeiseksi se, että vaikka jatkajaa ei ole, he ovat saaneet hankittua itselleen turvallisen vanhuuden, joten elämä ja kova työ ei ole mennyt hukkaan. Elämän tärkeitä tehtäviä on ollut lasten kasvattaminen ja kouluttaminen, ja tämän he ovat voineet tehdä oman kodin turvallisessa ilmapiirissä. Elämässä on ollut myös vaikeuksia ja Heikin kirjoituksesta voi tulkita sen odotuksen, että hänen oletettai siin olevan nyt katkera. Hän kuitenkin kertoo murheiden unohtuneen ja iloisten asioiden olevan päällimmäisenä mielessä. Vaikka elämä ei ole

aina ollut nähtävästi taloudellisesti helppoa, on se ollut ennen kaikkea turvallista. (Ådahl 2007, 229–230.)

Kertomuksessa noudatetaan selkeää rakennetta alkuineen ja keski-kohtineen ja loppuineen (Siikala 1984, 29), jolloin elämäkokemukset kerrotaan rajattuun tilaan, jonka sisälle identiteetin subjektipositio määrittyy luoden kuvan identiteetin pysyvyydestä.

Rakentamisen suunnitelmallisuus ja maatilán valmistuminen luovat viljelijäperheen toiminnalle pysyvät rakenteet. Tämä tuo ihmiselämälle turvallisuuden tunteen ja mahdollisuuden kokea tulevaisuuskin osin hallittuna, vaikka ei estäkään elämän sattumanvaraisuutta. Keskeistä kertomuksessa on elämän turvalliset puitteet, joiden saavuttamisessa metsällä on ollut niin raaka-aineen lähteenä kuin työpaikkanakin tärkeä merkitys.

5.3 Valmistamisen kertomukset

Molemmissa kertomuksissa keskitytään rakentamiseen. Emännän tarinan kerronta on kodin piirissä ja isännän kerronta maatilán valmiiksi tekemisessä. Lähtökohdat ovat vastakkaiset; toisella tilalla on vain peltoa ja toisella alussa vain metsää. Emännän tarinassa isäntäpari on paikkakunnalta ja isännän tarinassa perhe on joutunut evakkoon Karjalasta. Kodin sankari kiinnittyykin vahvemmin tilaansa paikkana ja siirtää kasvattajana omia arvoja myös lapsilleen ja mahdollistaa jatkuvuuden. Evakkotilan perheessä jatkuvuuden tavoittelu ei siirry seuraavalle sukupolvelle. Silvasti (2001) havaitsi, että juuriltaan ja kulttuuriltaan karjalaisen perheen pojalle, jolle asutustila ja viljelijän ammatti siirtyivät perinteisen kulttuurisen mallin mukaan, ei siirtynyt vahvaa emotionaalisesti latautunutta suhdetta kotipaikkaan. Hänen vaimonsa paikkakuntalaisena, mutta ei kuitenkaan maalaistalon tyttönä, sitoutui emotionaalisesti vahvemmin ympärillään olevaan spatiaaliseen tilaan. Tila on tullut tärkeäksi osaksi emännän identiteetikertomusta ja tällöin jatkuvuuden tavoittelu saa mielen. Vahva paikkasuhteen puuttuminen voi johtaa siihen, ettei synny suvun ja perheen kunniaan kytkeytyvää, vahvojen tunteiden kyllästettyä tarvetta tavoitella tilán jatkuvuutta. (Silvasti 2001, 165–167.)

Molemmissa kertomuksissa rakentamisesta kerrotaan suunnitelmallisena tapahtumana piirustuksien kautta. Päämääränä on saada rakennukset valmiiksi ja sitten voi keskittyä muuhun työhön. Paikka kotina tai maatilana vahvistaa molempien identiteettiä ja antaa oikeutuksen kutsua itseä emännäksi tai isännäksi. Kodin sankarin emännyyteen liittyvät myös äitiys kasvattajana ja osallistuminen peltotöihin. Isäntä tuo kerronnassaan esille myös vaimonsa, emännän, uurastuksen tilalla lasten hoitoineen ruuanlaitoineen ja navettatöineen. Molemmissa kertomuksissa on löydettävissä samat emännyyteen kuuluvat keskeiset elementit, vaikka toinen kertoo omista kokemuksista ja toinen kuvailee vaimonsa työtaakkaa. Sireni (2004) on havainnut tutkiessaan naisten kirjoittamia tekstejä, että niissä tulee esille kolme keskeistä emännyyteen kuuluvaa elementtiä. Emännöisyys merkitsee ensinnäkin naisen asemaa tilalle muuttavana puolisona ja miniänä. Toiseksi emännyyteen kuuluu osallistuminen maatilatalouden töihin. Kolmanneksi naiset kuvaavat rooliaan uusintavissa tehtävissä kuten ruuan laitossa ja lasten hoidossa. (Sireni 2004, 59.)

Molemmissa kertomuksissa korostuu metsän tärkeys maatilana osana. Sen avulla saavutettiin tuon ajan mittapuun mukaan elinkelpoinen tila. Emännän kertomuksessa elinkelpoisuus oli aluksi vain toiveena, mutta tavoitteeseen päästiin lopulta omalla sisukkuudella, työllä ja säästäväisyydellä. Isännän tarinassa metsä oli kaiken alku. Se oli merkittävä raaka-aineen lähde rakentamisessa. Molemmilta tiloilta käytiin metsätöissä myös tilan ulkopuolella, jotta saatiin rahaa. Isäntä kirjoittaa, ettei tila halunnut ottaa velkaa. Tarvittavat rahat hankittiin puun myynnillä tai vieraalla metsätöissä. Rakentaminen ja tilan muu kehittäminen tapahtui varojen sallimissa rajoissa. Kumpulainen (2004) on tulkinnut tämän varovaisuuden merkitsevän jatkuvuuden säilyttämistä. Merkkinä tästä hän pitää haluttomuuden ottaa velkaa. Kunkin tilan toimintastrategiaan vaikuttaa paitsi yhteiskunnalliset kehitystekijät, myös yksityiskohtainen ja syvä tilahistoria. Tilahistoriassa yksilöiden elämäntarinat ja toimintaympäristön tarjoamat mahdollisuudet ja rajoitukset yhdistyvät. (Kumpulainen 2004, 114.) Liekö sitten tilahistorian puute, joka esti kertomuksen tilalla jatkuvuuden. Perhe oli siirtokarjalaisia ja toiminnan varovaisuus tilahistorian katkoksen kanssa voidaan tulkita aiheuttaneen tilanpidon jatkuvuuden katkoksen.

Sukupuolten välinen työnjako tulee esille näissä kertomuksissa, mutta myös se, ettei jako ollut selkeä. Kodin sankari -tarinan emäntä oli mukana rakentamisessa ja peltotöissä, jotka usein liittyivät myös naistenkin töihin. Heinäpellolla kuului olla kaikkien ja ojankaivu ei kuulunut naisille, mutta kertomuksen emäntä kuitenkin kaivoi myös oja. Isännän kertomuksesta voi lukea, kuinka työnjako alkoi purkautua maataloilla. Yhtenä syynä tähän oli maatalouden koneellistuminen ja metsätöiden väheneminen. Karjatalouden vahvistuessa sukupuoliroolit alkoivat muuttua ja isännät alkoivat tehdä enemmän navetta töitä. (Kauhanen 2005, 332.) Kauhasen (2005) mukaan sodanjälkeisessä maataloudessa sukupuolien välinen työnjako oli selväpiirteinen. Emännillä oli omat työnsä ja isännillä omansa. Tilanne ei kuitenkaan ollut aivan yksiselitteinen, vaan asutus-tilan tytär saattoi joutua lähtemään metsätöihin, jos talossa ei ollut miehiä. Myös haastatteluaineistossa mainitaan emäntien velvollisuus lähteä metsään, kun oli omasta talosta kyse.

... minä oli semmonen ykskaks ykstoista kakstoistavuotias, kun tehtiin niitä hankintakauppoja. Ja sitten siellä äitin kanssa metässä hakattiin niitä ja katkottiin. Sillon ei vielä ollu moottorisahoja, mutta meillä oli semmonen pokasaha ja sitten justeeri, on semmonen mikä molemista päistä vedetään, toinen vetää toisesta toinen toisesta pästä. Sillä isommat puut kaadettiin. (H21)

Metsätyöt palkkatyönä olivat vain sivutuloa maanviljelijöille, mutta kuitenkin välttämätön toimeentulolle. Kun metsätyöt vähenivät, isännät voivat keskittyä tilansa viljelyyn, jota vaihtoehtoa maattomilla metsätyömiehillä ei ollut. Maan omistaminen näyttää vaikeuttaneen viljelijöiden liittoutumista maattomien metsätyöläisten kanssa. (Juutilainen 1987, 32.) Näin maanomistaminen merkitsi myös tietyn yhteiskunnallisen aseman saavuttamista. Näin kirjoituskilpailuun osallistunut emäntä kirjoittaa:

Ja niin oli meistäkin melkein metsättömän mökin omistajista tullut metsällisiä. Mitä se käytännössä merkitsi, sitä emme oikein vielä tajunneet, koska metsän omistaminen oli uutta. Mieheni oli kyllä ollut paljon metsätöissä, etupäässä valtion metsissä. ... Olimme etukäteen ajatuksissamme laskeneet aika paljon tämän, nyt tilaamme liitetyn metsän varaan. Se jopa aika paljon ratkaisi, että yleensä jäimme tälle paikalle yrittämään. (33D)

6 ISÄNNYYDEN IDENTITEETIKERTOMUKSET

Seuraavien kertomusten juonena on ja keskiöön nousee kertojan ja toimijan identiteetti. Molemmat kertojat/kirjoittajat nostavat kerronnan kuluessa esiin kulloisenkin sosiaalisen asemansa suomalaisessa yhteiskunnassa. Kertomuksen edetessä he kuvaavat tapahtunutta sosiaalista nousua maatyöläisestä asutustilan isännäksi. Molemmat asutustilalliset ovat rintamamiehiä ja syntyneet 1910-luvulla, joten kirjoittamishetkellä 1982 kumpikin on ollut eläkkeellä jo jonkin aikaa. Heidän tiloillaan seuraava sukupolvi on tehnyt omat ratkaisunsa tilan jatkon suhteen. Identiteetikertomusten (79D ja 57D) sisällöt ja teemat on esitelty liitteessä 4.

Ihmisen elämä ei-biologisessa mielessä, ajanjakso, joka jokaisella ihmisellä on syntymän ja kuoleman välillä, ilmenee toiminnassa ja puheessa. Työtä tekevä ihminen (*homo laborans*) tarvitsee käsityöläisen (*homo faberin*) apua helpottamaan työtaakkaansa ja vähentämään tuskaansa, ja kuolevaiset ihmiset tarvitsevat *homo faberin* apua rakentaakseen kodin maapallolle. Toimivat ja puhuvat ihmiset puolestaan tarvitsevat *homo faberin* apua kirjoittajana, koska ilman tätä toiminnan ainoa tuote, kertomus, jonka toimivat ihmiset elävät ja kertovat, ei olisi lainkaan pysyvä. Ihmiselämän mittana ei voi olla biologista elämää ja työtä ohjaava välttämättömyys eikä valmistamisen ja käytön utilitaristinen välineellisyys, vaan tarina. (Arendt 2002, 176.)

Yksilöllisten aloitteiden varaan nojaavassa toiminnassa on kysymys oman langan lyömisestä kankaaseen, jonka loimia ja kuvioita ei ole itse tehnyt. Kertomuksen avulla voidaan jäljittää yksilöllisiä merkityksiä, lankoja, anonyymien kudoksen keskeltä. (Palonen 1989, 26.) Kerronta tapahtuu ihmissuhdeverkossa, sen kulttuurisessa loimistossa. Näin ihmiset paljastavat puheen avulla kukin persoonallisen identiteetin, yksilöllisyytensä. Samalla sanoin ja teoin liitymme inhimilliseen maailmaan. (Arendt 2002, 178–182.)

Yhteiskunnan vuoro vaikutus näkyy identiteetikertomuksissa myös siinä, että itseymmärryksen lisäksi täytyy olla jotkut sosiaaliset kategoriat ja mahdolliset kerronnan tavat, joiden varassa minä artikuloidaan. Jotta voisi identifioitua, on oltava jokin kulttuurisesti hyväksytty nimike, jonka avulla kuvata sitä, mitä on tai mitä haluaisi olla. Lisäksi tarvitaan ryhmä, joukko ihmisiä, joihin voi samastua ja jotka vahvistavat sosiaali-

sen kategorian ja siten myös minän olemassaolon. Nämä sosiaaliset kategoriat muuttuvat ajan kuluessa eli ne eivät ole historiallisesti pysyviä. (Ronkainen 1999, 73–75.)

Identiteetin kannalta olennaista on se, minkä ihminen voi kokea ja vahvistaa merkitykselliseksi omasta näkökulmastaan (Kaunismaa & Laitinen 1998, 170; Ricoeur 1992, 21–23). Identiteetissä yhdistyvät myös kulttuuriset merkitykset ja arvot, jotka sisäistämme osaksi itseämme, sekä subjektiiviset tunteet, jotka liitämme niihin objektiivisiin paikkoihin, joita asutamme sosiaalisessa ja kulttuurisessa maailmassa. Modernissa maailmassa kulttuuriset merkitykset ovat moninaistuneet ja samoin käsitys yhtenäisestä identiteetistä on muuttunut identiteettien moninaisuudeksi. Identiteetin tarkastelussa paikka luo yhteyden identiteetin mahdollistamiin subjektipositioihin, jotka ovat juuri kulttuurisesti määräytyneitä sosiaalisia kategorioita. Paikka on erityinen, konkreettinen, tunnettu, tuttu ja rajallinen. Juurumme tiettyyn paikkaan. (Hall 1999, 22.)

Suomalaisen viljelijän kansallista identiteettiä on rakennettu jo ennen itsenäisyyttä suomalaisuuden nousun aikana kirjallisuuden pohjalta itsenäiseksi talonpojaksi, joka on luonnon kovia oloja vastaan taistellut kuokan ja sisun voimalla hallaa vastaan ja raivannut aari aarilta peltoa lisää. (Kirkinen 1985, 267.)

6.1 Korvenraivaajasta isännäksi

Vuonna 1910 syntynyt rintamamies kirjoittaa nimimerkillä ”Korppi” omaa elämäkertansa asutustilallisena. Hän on itse otsikoinut kirjoituksen ”Korvenraivaaja”. Merkille pantavaa on, että vaikka kirjoittaja kertoo omaa elämäkertomustaan, kirjoittaa hän yksikön kolmannessa persoonassa. Hän on halunnut erottaa kertojasubjektin ja kertomuksen toimijan. Kertomuksen asutustilallisen hän on nimennyt Veikoksi, joka todellisuudessa on siis kirjoittaja itse. Tällä ratkaisulla hän kai hakee omakohtaisten kokemusten kerronnassa kaunokirjallista ja novellimaista ilmaisu.

Tästä kertomuksesta sanotaan kirjoituskilpailuaineistosta tehdyssä kirjoitusten luonnehdinnassa seuraavasti: ”Maatyömiesperheen poika oli saanut käydä maanviljelyskoulun ja tuli etumieheksi samalla yhtiölle, jol-

la isäkin oli työskennellyt. Sodan jälkeen perhe sai kylmän rintamamiestilan Keski-Suomessa. Menestyvät olivat tilan vaiheet. Vaimon kuoltua hän teki tilankaupat pojan kanssa.”

Kertomuksessa esille tulevia teemoja ovat tilan saanti, säädökset, rakentaminen raivaaminen, viljely, metsätyöt omassa, puun myynti ja sen merkitys, koneellistuminen, tilan elinkaari, jota havainnollistetaan eron tekona viljelyn lopettaneeseen tilaan, ja asutustoiminnan merkitys. Rakentamisesta kerrotaan yksittäisesti laajimmin, mutta ei niin keskeisesti kuin valmistamisen tarinoissa. Merkittävämmäksi nousee tilan elinkaari ja tilan saanti, jotka yhdessä muodostavat melkein kolmanneksen kirjoitetusta tekstistä mitattuna kirjoitettujen rivien määränä (ks. liite 6).

Kirjoittaja aloittaa yleiseltä tasolta ja päättää koko kertomuksen omaan kirjoittamishetken tilanteeseensa. Kertomuksessa Veikko tekee välillä yleisiä arvioita. Näin hän vertaa ja suhteuttaa omaa asemaansa ja toimintaympäristöönsä laajempaan yhteiskunnalliseen tasoon. Hän pohtii myös sukupolven vaihdoksiin liittyviä ihmissuhdeongelmia ja luovuttamisen vaikeutta yleisellä tasolla, josta hänellä on omakohtaisiakin kokemuksia, sillä hän on jo siirtänyt tilan pidon seuraavalle sukupolvelle. Kirjoittajan tarkastelukulma siirtyy välillä pois perhe- ja tilatasolta kyläyhteisöön.

Keskeisimmäksi käännekohtaksi ja odotuksen tihentymäksi Veikolle muotoutuu tilan kauppakirjojen allekirjoitus, jolloin hän vaimoineen kokee olevansa isäntä ja emäntä. Tämän sosiaalisen aseman saavuttaminen on hänen identiteettikertomuksensa ydin.

6.1.1 Maatyömiehestä korvenraivaajaksi

Veikko syntyi vuonna 1910 maatyömiesperheeseen. Vaikka perhe oli köyhä, Veikon isä laittoi poikansa kaksivuotiseen maanviljelyskouluun. Veikon isä toimi etumiehenä yhtiön maatilalla. Isä oli edistyksellinen kustantaessaan pojalleen koulutuksen, vaikka perheen toimeentulo oli niukkaa. Koulun jälkeen Veikko suoritti asepalveluksen. Tämän jälkeen hän työllistyi saman yhtiön tilalle, jossa hänen vanhempansakin työskentelivät. Koulutuksestaan huolimatta hän pääsi ensin vain maatyömieheksi. Eläminen yhtiön maatyömiehenä oli niukkaa, eikä siinä säästöjä pääsyt syntymään. Yhtiö antoi vapaan asunnon, johon kuului luontaisetuina

lämmitys ja sähkö. Rahapalkalla selvisi juuri ja juuri aina seuraavaan tiliin. Veikko ei ollut kovin tyytyväinen työnantajan maksamaan palkkaan. Veikko tekee eron herrojen ja maatyömiesten välillä. Maatyömiestä, kuten Veikko, joutui alistumaan tilanomistajan tahtoon. Elämän perusasiat oli toki turvattu, työ asunto ja ruoka, mutta siihen se sitten jäikin. Veikolla olisi ollut toiveena, että palkasta olisi jäänyt säästöön, jotta olisi ollut taloudellisesti toiveita mahdollisesta paremmasta tulevaisuudesta. Näin ei ollut, jopa kihlat piti ostaa lainarahalla. Sormukset kuulivat asiaan, eikä siinä voinut tehdä poikkeusta. Se oli symbolinen merkki siitä, että kyseiset ihmiset ovat lupautuneet toisilleen ja tämä haluttiin osoittaa muille. Asia saatettiin julkiseksi.

Aika kului. Palkka oli vähäistä. Yhtiön herrat määrittelivät kunkin palkan. Vapaa asunto, puut lämmitykseen, valaistus ja rahaa sen verran että tilistä toiseen nuukasti eläen pääsi. Säästöjä ei päässyt kertymään. Veikon isä joutui lähtemään maatilalta muihin töihin, niin tuli vellingeittäjästä puute. Veikko löysi pappilan piikain kamarista kauniin sisäkköpiian. Alkoi lemmentleikki ja niin kävi että Siiri tuli Veikolle, maatyömiehelle vaimoksi. Nuori pari alkoi enemmän tyhjästä, sillä Veikon piti ottaa lainaa tuhat markkaa, että sai ostettua kihlat morsiamelleen. Ensimmäinen poika syntyi sitten aikanaan. Toinen poika syntyi kuusi vuotta myöhemmin v. 1941. Tammikuussa. (79D)

Jostain syystä Veikon isä joutui pois tilalta, ja se tuo esille maaseudulla ja maataloudessa vallinneen sukupuolisen työnjaon. Kun äiti lähti pois, täytyi Veikon hankkia itselleen kotitaloustöiden tekijän. Kohta olikin Veikolla oma perhe, kun pojat syntyivät.

Veikko ei ollut talvisodassa, koska oli loukkaantunut ennen kutsuntoja, joten hän palveli etumiehen tehtävissä samaisella maatilalla, jossa oli ollut töissä ennen sotaa. Tällöin hän oli jo päässyt kohoamaan työuralaan. Koulutuksestakin oli jo hyötyä. Jatkosotaan Veikko osallistui. *Sota oli ja meni, se olisi tarina erikseen, mutta asutuksestahan tässä piti kertoa.* (79D) Näin Veikko päättää kertomuksensa orientaatiojakson.

Johdantona omaan asutustilallisuuden kerrontaansa Veikko kuvaa odotuksia, joita yhteiskunnan taholta luotiin osin vielä sodan kestäessä. Myös rintamamiehille eikä vain siirtoväelle luvattiin asutustiloja. Tämä

herätti myös Veikossa toiveen omasta tilasta. Näin hänelle aukenisi mahdollisuus parantaa omaa asemaansa ja päästä pois palkkatyöstä. Veikko ryhtyi toimeen ja laittoi hakemuksen asukkaanoittolautakuntaan. Sieltä tuli päätös, että Veikko oli oikeutettu viljelystilaan. Asutustoiminnan paikalliset viranomaiset olivat arvioineet rintamamiehen hakemuksen oikeellisuuden maanhankintalain ja asetuksen pykälien valossa. Myös tulevan viljelijän kyvykkyys arvioitiin. Kokemus maatalousteistä oli eduksi.

Sotien päätyttyä tuli tynkä-Suomelle, paitsi raskaat sotakorvaukset, myös lopullinen siirtoväen asuttamien, sekä rintamamiehille luvattu omakotipalstat, asuntoviljelystilat ja viljelystilat. Veikko katsoi itsellään olevan mahdollisuus saada viljelystila, niinpä hän laittoi asianmukaisen anomuksen vetämään. Alkoi jännittävä odotus. Niinpä sitten asukkaanoittolautakunta, pitämässään kokouksessa 6.3.1946 päätti, että Veikolle voidaan antaa viljelystila. Vajaan kolmen vuoden kuluttua Veikko sai kutsun, 27.11.1948, tulla kuultavaksi ja nähtäväksi, ”jotta voitaisiin pyytää Maatalousministeriön asutusasi-an osastosta lupa tilan saamiseen.” (79D)

Tätä ennen Veikolle oli tarjottu mahdollisuutta siirtyä entisen työnantajansa, yhtiön, tehtaalle töihin. Sodan jälkeen yhtiön tila jaettiin siirtolaisille asutustiloiksi, ja näin Veikolta meni työpaikka tilalla. Veikko ei tällaiset suunnitelmat miellyttäneet, joten hän erosi yhtiön palveluksesta. Veikko kirjoittaa: *Nyt olisi pitänyt siirtyä tehtaalle työmieheksi, mutta Veikko erosi ja vei perheensä Siirin kotimökille.*(79D) Vaikka Veikko ei ollut ollutkaan itsenäinen viljelijä, vaan hän oli ollut palkkatyössä toisen tilalla, tuntui siirtyminen työläiseksi tehtaalle mahdottomalta. Hän oli sentään kohonnut jo yhtiön tilan työnjohtajaksi. Samalla lain tehtaasta olisi saanut rahapalkkaa, mutta työtavat ja työolosuhteet olisivat muuttuneet ratkaisevasti. Tehdastyö tuntui vieraalta. Koska Veikko oli ollut sodassa ja hänellä oli jo perhettä, oli hän oikeutettu asutustilaan. Veikko kuului niihin rintamiehiin, joilla oli ensisijainen oikeus viljelystilaan, sillä hän oli menettänyt työpaikkansa maanluovutusten takia. Melkein kolme vuotta Veikko joutui odottamaan ennen kuin hän sai tiedon saamastaan viljelystilasta. Tammikuussa 1949 asutustoimikunta ilmoitti Veikolle, että hän oli saanut viljelystilan. Hänet oli otettu *asukkaaksi tunnusmerkillä (1¹² 1²²) 1 viljelystilalle.*

Tilaksi suunniteltu alue oli n.s. kylmä tila. Kokonaispinta-ala 61 ha. Metsään oli hakattu noin 2 ha:n aukko. Kantoja oli irroitettu n 1 ha:n alalta. Puista oli sabattu tilalle rakennustarvikkeita. Tila ei ollut kelvannut siirtolaisille, koska se oli kylmä tila, ei siis ollut valmista peltoa josta olisi heti päässyt elämisen alkuun. Tila tarjottiin rintamamiestilana kolme vuotta myöhemmin, kun siirtoväki oli jo asutettu, Veikolle. (79D)

Veikolle tarjottu kohde oli kylmä tila. Se tarjosi kuitenkin mahdollisuuden itsenäiseksi viljelijäksi. Veikolla oli kokemusta maataloustöistä, joten hän luotti omiin kykyihinsä saada maapalstasta tuottava tila. Valmiit pellot olisivat helpottaneet tilannetta, sillä tällöin olisi leipä ollut turvattua alusta alkaen. Tila ei ollut kelvannut siirtolaisille, koska siinä ei ollut peltoa. Kun siirtoväki oli asutettu, ne tilat, jotka eivät olleet heille kelvanneet, osoitettiin sitten muille maansaantiin oikeutetuille. Veikolle rintamamiehenä ei annettu paljon valinnan varaa asutustilan valinnassa, hänet asetettiin ”joko tai” -tilanteeseen:

Veikko päätti ottaa kylmän tila vastaan. Tarjouskin oli vähän yksioikoinen, jossa kehoitetaan saapumaan allekirjoittamaan hallintasuopimus: ”... luokse, allekirjoittamaan sanottua tilaa koskeva hallintasuopimus, uhalla että ellette Te voi esittää pätevää estettä, menetätte oikeutenne maan saamiseen maanhankinta lain mukaan, sekä olette velvollinen, jos ette voi esittää saapumatta jäämiselle hyväksyttävää syytä, korvaamaan asiasta valtiolle aiheutuneita kustannuksia enintään tuhannella markalla ...” Siis ota tai jätä, kylmä tila (1¹² 1²²) 1 sieltä Keski-Suomen korpimaisemista. Veikko kävi katselemassa paikkaa, silmäili maan laatua, hiesua, kiviä ei näkynyt alueella mistä kannot oli revitty ylös. Metsä oli säästynyt puutavarayhtiön aavistus-hakkuilta. Vesistöä oli mukavasti ympäristössä. (79 D)

Kertomuksesta näkyy, kuinka Veikko painottaa tilan huonoja lähtökoh-
tia toistamalla useaan otteeseen, että tila oli kylmä tila. Silti hän ei tee päätöstään hetken päähänpistosta, sillä hän kirjoittaa, että hän päätti ottaa kylmän tilan. Tilan hyväksyminen oli siis harkittu, ajatuksen kanssa tehty ratkaisu. Veikko tutustui tarkkaan alueeseen ja arvioi tulevan tilan paikkaa. Tarkastelun kohteena oli viljelysmaan laatua, joka olikin kivetöntä

hiesua, jota oli hyvä viljellä. Metsät olivat hyväpuustoisia ja koskemattomia. Valtio oli jo aloittanut tilan raivaamista kaatamalla kahden hehtaarin alueelta puita pellon paikalta, ja osalta kaadettua aluetta oli kannotkin jo irrotettu. Kaadetuista puista oli sahautettu jo tilalle rakennustarvikkeitakin. Näin Veikko ei joutunut aloittamaan aivan koskemattomasta luonnosta, vaan valtion toimesta oli jo aloitettu luonnon muokkaaminen ihmisten tarpeisiin sopivaksi. Maisemallisestikin tilalla oli mahdollista saada kaikki ne elementit, joita suomalaiskansallisessa kulttuurissa pidetään hyvän maaseutumaiseman piirteinä; pellot, metsät ja järvet (ks. Luostarinen & Yli-Viikari 1997). Pellot tosin täytyi Veikon ensin raivata. Kerronnassa alkaa identiteetikertomuksen muotoutuminen vaiheittain raivaustyön kautta kohti isännyyttä. Raivaaminen mahdollisti siirtymisen korvenraivaajasta sosiaalisesti arvostetummalle subjektipositiolle. Sosiaalinen asema nousi. Työ toi myös tilalle rahaa.

Mitäpä siinä, Veikko kävi allekirjoittamassa hallintasopimuksen 15.2.49 ja niin alkoi korvenraivaajan työ. Luvattiinhan niissä papereissa kylmän tilan raivauspalkkiotakin peräti 315000:- vanhoissa markoissa, markoista kun leikattiin pois kaksi nollaa myöhemmässä vaiheessa. (79D)

Kerrottu elämä ei ole puhdasta sattumaa, eikä kerrottu itseys ole täydellisen pysyvää. Narratiivinen identiteetti, kaikessa häilyväisyydessään, muodostuu puhtaiden sattumien ja absoluuttisen itseyyden välimaastossa (Ricoeur 1991b, 33). Tässä maastossa sijaitsevat myös meidän paikkamme sellaisina kuin ne ovat osa oman elämämme kertomusta. (Karjalainen 2006, 89.)

6.1.2 Hallintasopimuksesta kohti isännyyttä

Veikko oli nyt siirtynyt maatalouden palkkatyövoimasta lähemmäksi kohti itsenäistä isännyyttä. Hallintasopimus oli askel lähemmäksi odotuksen toteutumista omasta tilasta, joka Veikolle oli virinnyt asutustilahakemusta tehdessään. Myöhemmin Veikko sai myös luvattuja palkkioita. Verrattuna arvioituun perustamiskustannuksiin palkkioita kertyi Veikon mielestä turhan vähän siihen nähden, että hän oli raivannut tilansa metsään.

Tilan perustamiskustannus oli arvioitu 1575000 vmk. Lopullinen palkkio, monien yhteiskunnallisten tapahtumien jälkeen, vähissä erissä, vuosien varrella Veikko sai perustamispalkkiota 180000:- siis 1800:- nykymarkka siitä että oli raivannut kylmään korpeen 14 ha. salaajitettua peltoa ja rakentanut tarpeelliset rakennukset. Tosin edellä esitettyä ei voi ottaa reaalisesti nykymarkkojen mukaan, sillä olihan ostovoima silloin vanhalla markalla suunnilleen sama kun nyt nykymarkalla. (79D)

Korvenraivauksesta ja korvesta puhuminen on hyvin yleistä niin haastatteluissa kuin kirjoitetuissa teksteissäkin. Korvella viitataan tai sillä halutaan vahvistaa kuulijan tai lukijan käsitystä kaukana olevasta syrjäisestä paikasta, jossa ei ollut ennestään asutusta (Vilppula 1989, 287–294). Toisaalta metsäluokituksessa korvet ovat kuusivaltaisia kosteita maita, joiden maaperä on hyvin multavaa ja ravinteikasta (ks. Hotanen ym. 2008; Päivänen 2007), joten ne ovat hyvää viljelysmaata. Ne olikin usein luokiteltu viljelyskelpoisiksi maiksi eli pelloksi raivattaviksi alueiksi. Pelot pyrittiin sijoittamaan maatilan rakennusten lähelle, joten maatilan talouskeskuksen paikka saattoi näyttää ennen valmistumistaan ja peltojen raivausta hyvinkin synkältä. Sen paikalla tai lähellä saattoi olla tiheä kuusikko.

Veikon isä oli vielä jonkun verran työkykyinen hän tuli avuksi. Maja-paikakseen Veikko teki lautataapelin suojaan kömmänän, jossa lepäili yöntienoot. Eleli viikot vähän majavan tapaan. Vuoteeksi keräsi samalta ja lakanana oli rintamalla vallattu Venäjänpojan telttakangas. Metsähiiret olivat kavereina yöntienoolla. Vanha isä kävi yöt naapurissa ja sai siellä kunnollista ruokaa. Veikko kävi puhteilla läheisen lammen rannalla onkimassa kalaa, josta sitten keitti kalasoppaa. Lauantai-iltaisain Veikko lähti perheensä luokse kylpemään ja vaihtamaan puhtaita alusvaatteita, sekä lastaamaan eväsreppua. Reppunsa Veikko lastasi pernoita, sipulia, leipää, voita ja suolaa, kun kalaa tuli järkevästi niin mikäpä oli viettä viikko korvessa. (79D)

Veikkokin kaatoi heti ensimmäiseksi rakennuspuita ja sahautti ne keväällä rakennuspaikalla. Samoissa puuhissa olivat maaseudulla monet asutus-tilalliset (ks. Laitinen 1995a). Veikko aloitti rakentamisen talosta ja kesän

koittaessa hän aloitti rakennuksen pohjan kaivun isänsä kanssa. Heidän työkaluinaan olivat lapio ja kottikärryt. Rakentamisvaiheessa Veikko eleli luonnon kanssa rinta rinnan ja hyödyntäen myös luonnon antimia ravinnokseen. Tosin hän arvioi isänsä saaneen naapurissa majoittuessaan kunnollista ruokaa. Veikko vertaa itseään metsän eläimiin kertoessaan elämästään korvessa. Viikonloppuisin hän palasi ihmisten maailmaan pe-seytymään ja ruokatarvikkeita hakemaan.

Asuinrakennus valmistuikin kesän ja syksyn kuluessa. Vuoden 1949 joulun ja uudenvuoden välissä Veikko toi perheensä uuteen taloon, nyt oli perheellä oma koti. Lapsetkin riemuitsivat, oli kuin vasikat olisi päästetty valloilleen ahtaista karsinoista. Talvi meni asunnon viimeistelyssä ja metsätöissä, piti kerätä polttopuita. Metsässä oli pystyyn kuivaneita puita rakennusjätteiden lisäksi. (79D)

Lautarakenteisen talon puutyöt kävi tekemässä ammattitaitoinen talonrakentaja, ammattimies, kuten Veikko häntä luonnehti. Näin talo valmistuikin vuoden 1949 loppuun mennessä. Omaan kotiin muutto oli ilon aihe. Uusi rakennus ei ollut mikä tahansa rakennus, vaan siitä tuli koti, kun perhe muutti sinne. Koti koettiin elämyksellisenä ja ruumiillisenä kokemuksena tilasta (Granfelt 1998, 154; Keskitalo-Foley 2004). Lasten riemua hän vertaa vasikoiden riemuun, kun ne keväällä pääsevät laitumelle. Niin alkoi myös tilan työt talvisilla polttopuun teoilla.

Navetta rakennettiin seuraavana kesänä ja muurauksen teki vasta muurariksi valmistunut nuori mies. Kesä oli sateinen, ja se hankaloitti muurausta. Veikko ei ollut täysin tyytyväinen nuoren muurarin työnjälkeen, mutta navetan seinät kuitenkin valmistuivat. Ainakin palkan oli muurari osannut ottaa täysimääräisenä ja osan jopa ohi verokirjan. Ammattimiehistä oli asutustilojen kiivaimman rakentamisen aikaan pulaa, joten täytyi olla tyytyväinen, että jonkin sai. Veikko teki navetan puutyöt vanhimman poikansa kanssa itse. Pärekatto tehtiin talkoilla. Lähiseudulta tuli isäntiä ja heidän poikiaan auttamaan.

Valmistunut navetta oli pihattonavetta, johon mahtui seitsemän lehmää, nuorikarja ja hevonen. Naapuri irvaili pihatton olevan laiskan miehen navetan, koska sieltä ei tarvinnut lantaa luoda kuin pari kertaa talvessa.

Hallintasopimuksen aikana piti myös raivata tietty määrä peltoa, ennen kuin tilakaupat voi tehdä (Jyrkilä ym. 1976). Jo ensimmäisenä ke-

sänä, kun talon puutyöt teki kirvesmies, oli Veikolla ja hänen isällään aikaa aloittaa pellonraivaus. Kasvimaa tehtiin ensimmäisenä lähelle taloa. Sitten alkoi vasta varsinainen pellonteko.

Veikko isänsä kanssa erikoistui pellon tekoon. Ensiksi kuokittiin tuvan taakse perunapeltto ja sitten menttiin kantokarbeille mitkä oli asutuksen toimesta revitty ylös. Sinne saatiin hyvä sarka kauralle seuraavaksi kesäksi. (79D)

Veikko pyrki raivaamaan yhden hehtaarin vuodessa. Kivennäismaat olivat helpompia raivata ja ne olivat kivettämiä. Veikko kertookin erikoistuneensa raivaamiseen. Suomaat olivat hankalampia, sillä ne olivat puisia ja kantoisia. Työ oli hidasta kuokan, kirveen ja pitkän puisen kangen avulla. Pahimpia kantoja piti emännän tulla avuksi kääntämään. Appiukko hieman epäili Veikon pellonraivausurakan lopullista toteutumista. Helpoimmin raivattavien alueiden jälkeen lopulta siirryttiin haastaviin runsaasti puuta kasvaviin alueisiin. Tällöin Veikko turvautui järempiin koneisiin ja hän tilasi puskutraktorin töihin Pellonraivaus Oy:ltä, joka raivasikin kaksi hehtaaria kuusikkoa ja mäntyä kasvavaa metsää.

Alueen keskeisellä paikalla oli kallioinen kumpare. Appiukko, Siirin isä; oli käymässä ”kylässä”, Veikko ja appiukko seisovivat kalliolla katselivat ympärillä olevia raivattuja ja raivaamattomia alueita. Appiukko lausui mielipiteensä vävyllleen: ”Ennen koira luitasi kantaa, ennenkö nuo kaikki on peltona.” Eipä osannut Veikkokaan leuhkimaan mennä, mutta, aika ja poika ”Jussi ja kuokka”. Aika kului, pellon ala leveni sarka saralta. Siinä suon rinnalla raivattiin kovia maita. Koneiden oston myötä teho lisääntyi, mutta kovempi oli vastuskin. Metsää kaadettiin ja kannot oli nyt tuoreita, kantokoukulla ja traktorilla irtosi enimmäkseen kannot. (79D)

Veikko kyllä näyttää sisimmissään uskoneen vahvasti omiin onnistumisen mahdollisuuksiin, mutta ei tohtinut tuoda sitä julki muiden epäillessä hänen mahdollisuuksiaan luontoa vastaan. Hän oli sisäistänyt kansallisen raivaajahengen, jota symboloivat sanat suo, kuokka ja Jussi. Sitkeydellä ja kovalla työllä oli ennenkin raivattu soita ja metsiä pelloksi. Ensimmäisenä Veikko oli raivannut helpoimpia alueita. Vähän kerrassaan tilaa pystyttiin myös koneistamaan, mikä osaltaan helpotti raivausta.

Ehkäpä tässä sopii kertoa vielä erään suoalueen raivauksesta. Suo oli lähteinen ja vetinen. Eräs naapurin emäntä piikitteli, että kyllähän Veikko noita kovia maita ottaa pelloksi, mutta menisipä tuonne suolle. Tulihan se viimein vuoro suonkin taipua pelloksi. Poika oli jo niin paljon miestä että osti vanhan traktorin jossa oli kitkasysteemillä toimiva heittokauha. Linjattiin suolle ojanpaikat. Riukujen ja puiden avulla telomalla päästiin linjan alapäähän, niin urkeni oja. Alue oli ja on kovasti puista ja kantoista. (79D)

Eivätkä pelkästään sukulaiset esittäneet epäilyjä, vaan myös kyläläiset asettivat raivaajan suunnitelmat epäilyksen kohteeksi. Veikon suunnitelmia pidettiin nähtävästi kyläyhteisössä ylimitoitettuina luonnon olosuhteisiin nähden. Ainakin Veikko joutui puolustamaan omaa raivaajaintiteettiään ja osoittamaan kyvykkyytensä epäilijöille. Naapurin emäntä oli määrittänyt todellisen raivaajan mittapuuksi vetisen suo, jonka hän itse nähtävästi katsoi mahdottomaksi tehtäväksi. Naapurin emäntä tekee eroa hänen mielestään helposti raivattavien kovien maiden ja vaikeasti raivattavan suon välillä. Perheen seuraava sukupolvi oli jo varttumassa aikuiseksi, joten isä sai pojasta oivan apulaisen suopellon kuivatukseen. Niin he yhdessä, isä ja poika, kuivattivat suon, eivät tosin enää kuokan vaan traktorin avulla.

Helpolla eivät isä ja poika päässeet, vaikka olikin traktori ja kauha apuna. Luonnon vastusta ja sen voittamista kuvaakin kerronnassa kuvaus suon taipumiseksi pelloksi. Veikon poika on ostanut traktorin; aineistossa oli muuallakin havaittavissa se, että etenkin nuorempi polvi oli innostunut koneista ja mielellään tekemässä niillä töitä (Kietäväinen 2003, 99).

Niin vain sai Veikkokin kaikki suunnitellut alueet raivatuksi. Veikko raivasi kaikkiaan 14 hehtaaria. Kylmän tilan perustamisesta maksettiin perustamispalkkiota sekä pellon raivauksesta raivauspalkkiota. Palkkiot olivat Veikon mielestä kohtuuttoman pieniä, kuten tämän luvun alkupuolella on jo kerrottu. Palkkioiden lisäksi valtiolta sai myös lainaa esimerkiksi koneiden ostoon ja rakentamiseen. Säästäväisesti eläen he pärjäsivät näillä rahatuloilla.

Määrätietoinen ja suunnitelmallinen työ auttoi Veikkoa pääsemään tavoitteeseensa raivauksen suhteen. Hän uskoi kykyihinsä ja näki vaikeudet haasteena, jotka olivat voitettavissa. Isänsä rinnalla poika oppi luottamaan

omiin mahdollisuuksiinsa. Jo Veikon isännyyden aikana pellot salaojitettiin ja näin niitä oli hyvä viljellä.

Asutuksen kaavailema tavoite oli saavutettu ja osin ylitettykin, joten kylmäntilan perustamispalkkion loppuosa voitiin asukkaalle maksaa. Palkkion kokonaissumma oli Veikolle 304836 vmk. Tilan arvioksi oli arvioitu 725000 vmk. Kolmetoista vuotta oli Veikko valtion renkinä, sai hallita ja raivata, kunnes, syyskuun 22 p:nä 1962 allekirjoitettiin kauppakirja. Tilan hinnaksi oli määrätty 1933000 vmk. maksuaika 31 vuotta. Jääköhän tuosta numeroleikistä Veikolle mitään ”palkkiota”, tosin tilan reaaliarvo nykyisin on suurempi, mutta on arvostettava myös se työpanos mikä tilalle on ubrattu. Tila-kaupan allekirjoittamisen jälkeen olivat Siiri ja Veikko maatilän emäntä ja isäntä, mutta kovassa velkakierteessä. (79D)

Veikko vertaa hallintasopimusaikaista korvenraivaajana oloaan rengin asemaksi. Hän ei tuolloin vielä omistanut tilaa, joten valtiolla oli suuri sananvalta, mitä tilalla sai tai piti tehdä. Kauppakirja ja sen allekirjoittaminen, jota hän korostaa tekstissä mainitessaan sen useamman kerran, siirsi hänet maatilän isännäksi, joka saattoi päättää omista tekemisistään. Veikon vaimo kohosi emännäksi. Isännyyttä ja emännyyttä varjosti se, että he eivät pystyneet maksamaan kauppahintaa heti, vaan joutuivat ottamaan lainaa. Tämä asetti omia rajoituksia toiminnalle. Kauppakirjan allekirjoitus ja sen mukanaan tuoma oikeutus isännän ja emännän asemaan on koko Veikon kertomuksen ydinepisodi. Yhteisen elämän alkutaipaleella he olivat molemmat hankkineet toimeentulonsa toisen palveluksessa ja nyt oli päästy siihen, mihin elämäntavoite oli asetettu. Tämän sinettinä oli kauppakirja.

Veikko on kertonut tähän saakka omista tekemisistään, mutta muistaa kehua myös emännän osuutta tilan töissä ja sen kehittämisessä elinvoimaiseksi tilaksi.

Arvaamattoman suuri osuus on emännällä talon menestykseen. Kuten jo alussa tuli mainituksi, Veikko rakastui pikkutilallisen kauniiseen tyttäreeseen, hän oli silloin pappilassa sisäpiikana ja oppi siellä taloustehtävät, lastenhoidon ja ennen kaikkea nuukan rahankäytön. Veikko sai siis Siiristä oivan koti-ihmisen. Karjanhoitoon ei Siirillä ollut kokemusta kovin paljoa, mutta olipahan joutunut pappilassa autta-

maan karjapiikaa. Silloin oli vielä Kirkkoherralla karjaa sen verran että oli tarves pitää myöskin karjanhoitajaa pappilassa. (79D)

Edellä olevassa kertomuksessa käyvät hyvin esille ne työt, jotka Veikko katsoo kuuluvan emännälle: kotitaloustyöt, lastenhoito, talouden tasapainossa pito ja karjanhoito. Kerronnassa nämä työt asetetaan kodin piiriin, sillä niiden tekijä on ”koti-ihminen”. Tässä näkyy vahva sukupuolinen työnjako, joka on ollut ja on osaksi nykyäänkin suomalaisille maataloille tyypillistä (Sireni 2005, 7). Siirille ei tosin karjan hoito ollut tuttua, joka olisi ollut toivottavaa tulevalle emännälle, mutta hän oli onneksi auttanut pappilan karjapiikaa, joten sitä kautta oli saanut hieman käytännön kokemusta.

6.1.3 Metsänkäytön kontrolli velkaannuttaa

Suomalaiseen maatilaan kuuluu olennaisena osana myös metsä. Puun myyntitulot olivat monella tilalla tärkeä rahatulojen antaja. Näillä tuloilla rahoitettiin tilan investointeja. (Karpainen ym. 2002.) Hallintasopimuksen voimassaoloaikana metsän myynti oli rajoitettua ja luvanvaraista. Rintamamiesten lainojen maksuajat olivat pitkiä, ja metsän myynnin rajoitukset koettiin epäoikeudenmukaisina. Myös Veikon mielestä metsänmyyntirajoitukset olivat liian tiukkoja ja aiheuttivat turhaa velkaantumista. Osoituksena tästä oli Veikon mukaan se, että rajoitukset haittasivat järkevää metsänhoitoa, sillä osa metsistä oli yli-ikäisiä ja niitä olisi pitänyt hakata ja uudistaa laajemmilta alueilta. Rajoituksissa ei otettu Veikon mielestä riittävästi huomioon tilan metsien todellista tilaa, kun myyntimäärän kriteerinä oli vuotuinen kasvu. Uudistushakkuiden viivästyminen ei ollut metsänhoidollisesti järkevää.

Seuraava kertomus on Veikon kokonaiskertomuksen toiseksi tärkein episodi, joka kuvaa metsän myynnin rajoitusten aiheuttamaa tilan velkaantumista. Alussa oleva kuvaus myynnin luvanvaraisuudesta ajoittuu nähtävästi hallintasopimuksen aikaan, jolloin viranomaiset olivat tarkkoja siitä, ettei puun myynnillä heikennetty tilan arvoa. Näin valtio varmistti omat saatavansa. Myyntituloista osa sijoitettiin pankkiin, josta asutustilallinen sai varoja käyttöönsä erillistä hakemusta vastaan. Ha-

kemuksessa tuli ilmetä, mitä varten rahaoja tarvittiin. Veikko osoittaa sanavalinnoillaan, että raha piti ottaa metsästä, eli hän ei nähnyt muuta mahdollisuutta. Välillä myytiin yli lupien, kun tarvittiin enemmän rahaa. Todistuksena kritiikkinsä oikeellisuudesta Veikko esittää metsänhoitosuunnitelman hakkuiden ja käytännön rajoitusten alaisten hakkuiden ristiriidan. Yksityismetsien puuvarannon kasvu varmistettiin yhteiskunnan valvonnan ja palkkioiden avulla (Ollonqvist 1998, 49).

Metsää sai myydä, anomuksen kautta, ainoastaan lisäkasvua vastaavan määrän ja pääomahakkuuseen tarvittiin perusteltu anomus tarpeeseen, esim. rakentaminen ja yleensä toimenpide mikä ei heikentänyt tilan reaaliarvoa. Metsästähän se raha piti ottaa, siinä sivussa oli pakko ylittää myynnissä annettuja lupia, sillä muuten ei olisi tilalla pärjännyt. Meni myyntiin muutama tukkipuu ja paperipuu motti. Kuvaavaa metsänmyyntilupien kitsaudelle oli, kun valtion toimesta tehtiin metsänhoitosuunnitelma. Valtio maksoi metsäteknikolle, maanomistajalle se ei maksanut mitään. Alueet katsastettiin, mikä alue olisi missäkin järjestyksessä ja minäkin vuotena hakattava. Laadittiin hakkuusuunnitelma. Kymmenessä vuodessa piti käydä kaikki tilan metsät läpi, hakata hyvään kasvukuntoon. Suunnitelman ensimmäisenä vuotena ei saanutkaan sille vuodelle määrättyä aluetta hakata kokonaan, se puolitettiin seuraavanakin vuotena. Kului kymmenen vuotta ja kolmen vuoden hakkuu tavoite oli saavutettu, oltiin seitsemän vuotta tavoitteesta jäljessä. Metsän lisäkasvu seisoikannollaan ja isäntä velkakierteessä. Paitsi tilan hintaa, oli rakennuslainaa, koneidenostolainaa, salaojituslainaa, y.m. ja vielä kaupassa kulutusvelkaa. Ei sen vuoksi edellä kuvattua, etteikö Veikolla olisi ollut luottoa, hänhän oli kylällä maamiestoiminnassa mukana, aluksi sihteerinä, sitten lisättiin rahastonhoitajan tehtävät ja puheenjohtajan tehtävissä useita vuosia. Vielä tätä kirjoitettaessa, kun on kullunut yli kolmekymmentä vuotta, on tilalla koskemattomia metsiköitä. Poika on isäntänä ja velkakierteessä, tosin rajoitukset eivät enää ole yhtä ankarat, kuten aikaisemmin. (79D)

Metsänhoitosuunnitelmien hakkutavoitteista jäätin pahasti ja tämä oli Veikon mukaan suurin syy tilan velkaantumiselle. Velkaa jouduttiin ottamaan myöhemminkin eikä vain tilan ostoon vaan myös muihin tarkoi-

tuksiin. Veikko katsoo, että hänellä oli kyllä luottoa, sillä hän oli arvos-
tettu kyläyhteisössä ja toimi aktiivisesti ammattikunnan yhdistyksessä.
Toiminnan malli, jossa osa tilan rahoituksesta hoidettiin lainarahalla, on
nähtävästi siirtynyt myös seuraavalle sukupolvelle. Veikon mielestä rajoi-
tukset olivat ohjanneet tähän suuntaan.

Edellisessä kertomuksessa Veikko kirjoittaa, että myös koneellistami-
seen otettiin lainaa, vaikka osa rahasta tulikin puun myyntituloista. En-
nen traktorikautta piti ostaa hevosvetoisia työkoneita. Merkittävä han-
kinta hevosalouden aikana oli kirkkoreen osto. Se oli osoitus maailmalle,
että tilan tuotanto parani, kun rahaa riitti muuhunkin kuin vain työ-
rekeen. Kirkkoreki oli isännän ja emännän arvovallalle sopivampi kuin
”lannanajolaatikko”.

*Kirkkoreki haettiin kaupungin torilta. Emäntä Siiri kutoi kangas-
puissa komian rekivaatteen, tupsut sun muut kuviot. Komiaa oli ajel-
la kirkkomatka vireällä hevosella, kulkusen rallattaessa, ja istua uu-
dessa kirkkoreessä emännän vierellä. Aikaisemmin oli ajeltu työreessä
istuen heinäsäkin päällä lannanajo laatikossa.*

(...)

*Kerran toi kauppias pihaan traktorin, ”Alliksen”. Se tiesi sen, että
aura, äes ja kantokoukku piti myös ostaa. Velkaa. Väbin erin nekin
tuli maksetuksi. Oikeastaan kauppiaan rahoillahan siinä osittain
eteenpäin pääsi. Ensin velkaa, sitten anomaan, lakki kourassa nöyräs-
ti: ”Anon kunnioittaen metsänmyynti lupaa koneidenostoa varten.”
Aika kului. ”Allis” vaihdettiin ”Ferkuun” ja vähitellen isompiin ko-
neisiin. Hevonen oli vielä koneden rinnalla tarpeen monessa hom-
massa. Perunan viljelyksessä oli hevonen ja sahra. Sahran sai Veikko
huutokaupasta ostamalla. Puuosat siihenkin piti ensin uusia. (79D)*

Tilan koneellistamisessa juuri traktorin osto oli monesti merkittävä etap-
pi. Traktorin myötä asutustilallisen työt helpottuivat huomattavasti, ja
viljely ja metsätyöt sujuivat tehokkaammin ja nopeammin.

6.1.4 Poika jatkaa isännyyttä

Veikko itse on jo eläkkeellä ja kirjoittaa vuonna 1982 elelevänsä vaarinpäiviä perustamallaan tilalla, *jossa vanhin poikansa pitää isännyyttä*. Veikon vaimo oli kuollut viisi vuotta aikaisemmin sairastettuaan useita vuosia. Veikonkin terveys on heikentynyt sydänkohtauksen takia. Siirin sairauden aikana Veikko hoiti karjan ja maataloustyöt nähtävästi nuorimman poikansa avustamana. Nuori pari oli rakentanut pihapiiriin oman talon. Poika hankki perheelleen pääasiallisen toimeentulon kaivinkoneurakoitsijana. Nuorimman pojan vaimo ei luultavasti ollut Veikon mielestä riittävän tarmokas emännäksi, joskin hän ymmärsi, että pienten lasten hoitaminen vei aikaa. Veikko mainitsee arvioinneissaan miniästä, että *emännyyks oli vielä epävarmaa*. Nuorimman pojan avioliitto päättyikin eroon. Veikko myi tilan vanhimmalle pojalle.

Siirin vielä eläessä Veikko teki talonkaupat vanhemman poikansa kanssa ja hänen vaimolleen jolla oli jo neljä lasta. Miniä osoittautuikin sitten tarmokkaaksi emännäksi. (79D)

Jatkuvuus oli ainakin 1980-luvun alussa tilalla taattu, ja veloista huolimatta tila oli kirjoittamishetkellä elinkelpoinen. Maatiloilla tavoitellaan edelleenkin tilan siirtämistä sukupolvelta toiselle (Silvasti 2006a, 30; Siireni 2002, 219). Osa paikkakunnan asutustilallisista on lopettanut erilaisista syistä, ja heidän maitansa on liitetty Veikon aikanaan raivaamaan tilaan. Tila pystyy vastaamaan maataloustuotannon rationalisointiin tilakokoa kasvattamalla ja karjataloutta laajentamalla ja suuntaamalla sitä lihakarjan kasvatukseen. Veikolla on odotus siitä, että tila on myös jatkossa elinkelpoinen. Tähän viittaa se, että nykyinen isäntä on ostanut lisää maata ja laajentanut tilaa, jonka Veikko raivasi. Uudella sukupolvella on raivauksen lisäksi muitakin mahdollisuuksia laajentaa.

Uutistila, jonka Veikko raivasi, näyttäisi olevan elinkelpoinen. Tilalla on naapurista vuokrattua peltoa ja äskettäin poika, jonka nimissä isännöys nykyisin on, sai ostaa valtiolle joutuneen siirtolaistilan kokonaan, joten nyt on kirjoissa ja kartoissa tilalla maita noin sata hehtaaria ja peltoa reilut kolmekymmentä hehtaaria. Uudistetussa navetassa lihakarjaa ja pari lypsylehmää, yhteensä noin neljäkymmentä päätä. (79D)

Nähtävästi sukupolven vaihdos ei ollut aivan ongelmaton Veikonkaan tilalla, vaikka lopputulos näyttääkin olevan onnistunut ja ainakin Veikolle mieleen. Nuori isäntäpari on vasta alkutaipaleella, joten heidän menestymisestään ei vielä varmuutta. Kaikille tiloille ei löydy jatkajaa, ja Veikko arvioi, että osa nuorista, joilla olisi hyvät edellytykset viljelijäksi, lähtee pois sen takia, että vanhempi sukupolvi ei luovuta tiloja nuoremmille ajoissa (Lassila 2005, 71). Toisaalta on hyviäkin esimerkkejä onnistuneista sukupolven vaihdoksista. Osa nuorista ei halua pois maaseudulta, vaan haluavat ammatin maatalouden parista.

Maatalous näyttää olevan jonkinlaisessa murrosvaiheessa. Uusipolvi on nousemassa ja osittain jo ottanut isännyyden taloissa, mutta kokemuksia ja saavutuksia ei vielä osaa sanoa muuta kun, yritys näyttää oleva hyvä. Hyvää viljelijä ainesta on siirtynyt pois maataloilta, vanhojen isäntien ja emäntien isännyyden halusta, eivät luovuta aikoinaan ohjaksia nuoremmille. (...) Myöskin esimerkillisiä sukupolven vaihdoksia on tapahtunut. Vanhemmat ovat luovuttaneet nuoremmille isännyyden ja elelevät tilalla eläkepäiviään, tai muuttaneet pois nuorten tieltä taajama osakkeisiin asumaan. Kaikki nuoretkaan eivät voi eikä halua virastotyöntekijöiksi, poliiseiksi, teknikoiksi ja tavalliseksi ”duunareiksi”. (79D)

Veikko pohtiikin sukupolvenvaihdoksen ongelmallisuutta anopin ja miniän vuorovaikutussuhteen kautta. Miniälle on haastavaa sopeutua vanhan isäntäväen kanssa, eikä Veikko katso tätä aina miniän syyksi, vaan arvioi, että vanha isäntäpari ei aina malta jättää asioiden hoitoa nuoremmille, vaan ovat neuvomassa joka asiassa. Päinvastaisiakin tapauksia on, jossa anoppi ja miniä tulevat hyvin toimeen. Ihmisten luonteista riippuu kuinka yhteiselo sujuu. Jotkin vanhat isäntäparit jäävät tilalle, mutta toiset saattavat muuttaa nuoren parin tieltä pois taajamaan asumaan.

Sukupolven vaihdos on aina yleensä merkittävä käännekohta tilalla sekä väistyvälle että uudelle isäntäparille. Molemmat sukupolvet joutuvat arvioimaan tilanteensa uudelleen ja asettamaan tulevaisuudelleen uudet tavoitteet. (ks. Katila 2000; Lassila 2005, 71–72; Silvasti 2001.) Heidän asemansa sukuyhteisössä ja perheen piirissä muuttuu, joten he joutuvat miettimään oman identiteettinsä ja toiminnan mahdollisuutensa uudelleen.

Asutustilallisten seuraava sukupolvi saakin Veikon mielestä paremmat lähtökohdat tilan pidolle, sillä he saavat jatkaa valmiilta tilalta. Veikko esittää tämän mahdollisuutena ”saada alkaa” eikä pakkona. Kirjoittaja arvioi myös sitä, miksi kaikki eivät ole saaneet tilojaan kannattaviksi ja löytää kolme luontoon liittyvää estettä, jotka eivät ole viljelijästä itsestään johtuvia: hallanarkuus, maaperä ja metsä. Muuten Veikon mielestä pärjääminen oli tilallisesta itsestä kiinni.

Asutustilojen elinkelpoisuuteen on vaikuttanut mielestäni kolme pääseikkaa, hallaisuus, kivisuus ja metsä. Jos on hallainen, kivinen ja heikkometsäinen paikka, ei siinä isäntä pärjää vaikka olisi sisua kuin muinaisella Jussilla. Isännän varallisuus, kyky ja fyysinen kunto ovat tasapainottavia tekijöitä. Edellä mainituista seikoista on riippunut miten tiloilla on menty eteenpäin. Oliko tila perustettu valmiin pellon laitaan vaiko korvessa kylmä tila, ei ollut lopullinen tiloilla pysymisen edellytys. Tietyksi vanhemmat siirtolaiset eivät olisi kylmillä tiloilla jaksaneet päästä alkuun. Nyt uusi polvi saa alkaa jatkamalla melkein valmiista. (79D)

Lähtökohtaisesti siirtolaiset olivat paremmassa asemassa kuin monet rintamamiehet, koska siirtolaiset saivat usein myös valmista peltoa. Veikko katsookin, että heidän (siirtoväen) toimeentulonsa oli alusta alkaen vanhalla pohjalla. Kylmät tilat tulivat syrjäisemmille ja myös monesti viljelyn kannalta kasvuolosuhteiltaan epäedullisemmille alueille. Veikon tila oli hallainen, ja lähitöllä olevat vanhat tilat olivat pienilmastoltaan paremmilla paikoilla, sillä niillä menestyivät esimerkiksi omenapuut, jotka ei Veikon tilalla pärjänneet. Omalla toiminnallaan kuten maata raivaamalla Veikko on pystynyt vähentämään hallaisuutta.

Veikolla oli siis vaikeammat lähtökohdat, mutta tekemällä eroa ei-kylmiin tiloihin hän samalla korostaa omaa menestyksellistä toimintaansa asutustilallisena. Aina ei sekään auta, että tila oli valmis. Veikko kirjoittaa osaavasta maatalouden koulutuksen saaneesta rintamamiehestä, joka sitkeästi raivaa ja viljelee tilaansa, mutta halla vie usein sadon. Mies halusi olla itsenäinen viljelijä, mutta ei voinut vaikuttaa luonnonoloihin, vaan joutui alistumaan. Toisaalta luonto metsän muodossa oli myös auttamassa. Kertomuksessa metsä merkitsee aktiivista toimijaa ja viljelijää ei mainita, hän jää passiiviseksi vastaanottajaksi. Lopulta sairaus vie voiton. Veikko

kon kerronnassa tämä asutustilallinen ei ole omien tekemistensä herra, vaan olosuhteiden vietävissä. Näin Veikko muokkaa omaa identiteettiään selviytyjänä suhteessa naapuriin, joka ei selviytynyt, vaan joutui lopettamaan maataloustuotannon.

Veikon tila on elinkelpoinen ja tuotanto on laajentunut niin, että myös maataloudesta saadaan tuloja. Tilan mahdollisuudet kehittää ja laajentaa tuotantoa tulevaisuuden haasteita silmällä pitäen olivat 1980-luvun alussa siis kohtuullisen hyvät. Tilanne oli muuttunut tilan ensi vuosista huomattavasti; omavaraistaloudesta oli päästy rahatalouteen.

Tuotanto korpeen raivatulla tilalla oli aluksi hyvin vähäistä, omaan kulutukseen käytettiin kaikki. Alkuvuosina maito separoitiin kaikki, voi kirnuttiin. Ruista on syöty omasta takaa koko aika, samoin perunaa. Joskus halla vikuutti viljaa, mutta hyvän sadon satuessa pantiin säästöön ja varattiin siemen. Saatiinpa joskus ruista myyntiinkin. Myöhemmin ovat sadot korjaantuneet tehokkaamman lannoituksen ja -muokkauksen ansiosta. Aluksi rajoitti satoa myös rapula, ei uskaltanut ostaa lannoitteita tarpeeksi. (79D)

Veikko päättää kerronnan paluulla asutustilan alkuvaiheisiin, jolloin tila ei vielä tuottanut yli oman tarpeen. Taitavalla ja säästeliällä talonpidolla tuotanto kasvoi ja luonnon aiheuttamista vaikeuksistaakin selvittiin (Kaitila 2000, 221; Lassila 2005, 92). Päättännästä voidaan tulkita Veikon pärjänneen omalla toiminnallaan hyvin.

6.2 Orpopojasta asutustilalliseksi

Kun on joutunut elämään itsenäisen Suomen kanssa rintarinnan, ensin loisen loisena, sitten vellirenkinä, s.o. mahapalkalla työtä tekevänä vähärenkinä, kuten jossakin tuon aikaista lapsityöläistä maalaistalossa nimitettiin, on itse asiassa saanut elää monipuolisia kokemuksia sisältävää elämää. (57D)

Kirjoittaja käyttää nimimerkkiä ”Ville Mäkelä” ja on nimennyt kirjoituksensa: ”Loisen loisesta vellirengiksi ja asutustilalliseksi”. Hän on syntynyt

1910-luvun alussa Saksassa, jonne hänen suomalainen äitinsä oli muuttanut ja mennyt saksalaisen kanssa naimisiin.

Hänen kirjoitustaan luonnehditaan seuraavasti kirjoituskilpailuaineiston kirjoitusten lyhyessä kuvauksessa. ”Erikoisen syntyperän omaava pehtoori menettää työpaikkansa, kun tila menee asutukseen. Lupa-, laina- ym. vaikeuksien jälkeen saa itsekin asutustilan. Kuvaa tilan vaiheita. – Otti työpaikan, kun poika sai tilan haltuunsa; tälle tilan tulot eivät kuitenkaan riittäneet. – Kirjoittaja kuvaa myös elämänvaiheitaan ja pienviljelyinnostuksensa syntyä sekä mm. kirjeenvaihtoaan Jahvetin kanssa, varsinkin asutusasioista.”

Kirjoittaja on jaotellut kertomuksensa useampiin alalukuihin, jotka hän on erottanut toisistaan xx-viivalla. Nimesin alaluvut niiden asiasisällön mukaan (ks. liite 6). Kirjoituksessa käsitellään hyvin monipuolisesti asioita, ja lyhyen aloituskappaleen jälkeen tulee laaja kuvaus kirjoittajan lapsuudesta ja muuttamisesta Saksasta Suomeen, kouluttautumisesta maanviljelyskoulussa sekä päätymisestä tilanhoitajaksi ja perheelliseksi mieheksi. Haastatteluaineiston keruun tuloksena muodostamistani teemoista kirjoituksessa esiintyivät tilan saanti, rakentaminen, raivaus, säädökset ja lainat, metsän myynti ja merkitys, koneellistuminen, sekä asutustilallisuuden vaiheista. Keskeisiä muita teemoja olivat lasten koulutus, vesijohdon asennus, hyvinvoinnin kehittyminen. Identiteettitarinan kannalta merkittävä oli pohdinta siitä, miten toive asutustilasta heräsi.

Asuinympäristöni oli valinnut äitini esivanhempiin kuulunut pirkkalais-talonpoika naapurinsa aikamiespojan kanssa lähtiessään sen aikais-ta ahtautta pakoon vaeltamalla Pirkkalasta kohti pohjoista. (57D)

Villen suku oli talonpoikaista, mutta Villen äidin isä oli menettänyt talonsa, joka oli ollut suvulla vuosisatoja. Villen äiti sisarusparven vanhimpana lähti piiaaksi Vaasan ja sieltä tehdastyöhön Ruotsiin ja lopulta Saksaan, jossa meni naimisiin. Villen saksalaisen isän kuoltua sodassa äiti tuli sukulaisiin Suomeen ja kuoli täällä. Ville jäi orvoksi ja köyhät isovanhemmat kasvattivat hänet.

6.2.1 Elämän tavoite oma tila

Maaseudulla eläneiden isovanhempien vähävaraisuuden vuoksi Ville joutui jo lapsena pestautumaan vieraalle tilalle ruokapalkkaa vastaan, Villen sanoin vellirengiksi. Lapsuutensa hän vietti siis maaseudulla. Esimerkit ympärillä olivat maatalouden piiristä. Tuohon aikaan eli 1920-luvun alkupuolella ei ollut kovinkaan yleistä käydä maanviljelyskoulua. Ville kirjoittaakin, että hän päätti hakeutua kouluun. Häntä ei ollut sinne kukaan käskemässä saati hänen koulutustaan rahoittamassa. Hän teki itsenäisesti harkitun ratkaisun. Hän oli ajatellut jotain muuta ammattia, mutta ei tuolloin konkreettisesti tiennyt mihin hakeutua. Tärkeää oli päästä pois lapsuuden maisemista, ja maatalouskoulu avasi tämän mahdollisuuden.

*Aikuistuttuani aloin ajatella **elämäni tavoitteita** tarkemmin. Löytämättä muuta ratkaisua **päätin** hakeutua maanviljelyskouluun ensisijaisena tarkoituksena ympäristön vaihdos ja vieraammissa oloissa kokemusten kartuttaminen. **En** ollut ajatellut maataloutta ammatikseni, **mutta** se oli silloin ainoa mahdollisuus. Näin ajattelin. (57D)*

Koulussa Ville koki olevansa liian nuori, eikä pitänyt koulun kilpailuhenkisyydestä. Toisaalta Villelle heräsi halu maanviljelijäksi. Käytännössä ainoalta mahdollisuudelta näytti olevan pestautuminen jollekin isolle tilalle. Silti toive omasta tilasta ja maanviljelijän ammatista oli herännyt, ja siitä tuli elämän tavoite.

*Maanviljelyskouluun menoani joskus kovinkin **kaduin**. Se oli aikamiesten koulu. Poikasena heidän joukossaan joutui liian lujille. Työtä tehtiin kilpaillen ja siinä heikko sortui jalkoihin. **Mutta** menihän se kouluaika jotenkin ja **kipinä** maatalouteen päin **syttyi**. Vaikka näin oli, **en** ajatellut maataloutta ammatikseni toisen palveluksessa ollen. Olin siitä saanut kokemukset jotka **eivät** innostaneet, **mutta** maatalouspohjainen haave oli kuitenkin syntynyt. Haaveeksihan sitä lähinnä voi sanoa jos **täysin** varaton ihminen silloisissa oloissa haaveili hankkivansa **oman tilan**. Kuitenkin tuollaisen haaveen maanviljelyskoulu antoi minulle elämän tavoitteeksi. (57D)*

Koko itsenäisyyden ajan oli Suomessa harjoitettu asutustoimintaa, jonka tavoitteena oli itsenäisten tilojen muodostaminen. Maanviljelyskoulussa

oli kerrottu asutustoiminnastakin, joten Ville tiesi, että sitä kautta voisi olla mahdollista saada tila. Hän oli vielä naimaton, eikä näin katsonut itsellään olevan mitään mahdollisuuksia tilaa saantiin. Tilan saamiseen hän yhdisti myös perheen perustamisen.

Koulusta päästyäni en kuitenkaan ryhtynyt mihinkään toimiin asutustilalliseksi pyrkimiseksi. Eikä siihen ollut mahdollisuuksiakaan – minulla ei ollut perhettä enkä nähnyt mahdollisuuksia sellaisen perustamiseenkaan kodittomana. Lehdestä näin tietoja, että oltiin valmistelemassa uutta asutuslakia joka sitten v. 1936 tulikin voimaan. Tämä merkitsi mahdollisuuksien lisääntymistä vaikuttaen ajatuksissa niin, että kenties sitten joskus jos vaimon saan. (57D)

Koulusta päästyään Ville etsi koulutustaan vastaavaa työtä, mutta nuoruutensa takia vieroksui maataloustyönjohtajan paikkaa, johon koulutus oli ensisijaisesti pätevöittänyt. Vaikka Villeltä itseltään puuttui rohkeutta, joutui hän olosuhteiden pakosta työnjohtajaksi. Kokemattomalle ja nuorelle työnjohtajalle maksettiin alhaista palkkaa, jolla hän ei selviytynyt opintojensa takia ottamistaan lainoista. Ville lähti paremman palkan toivossa Helsinkiin, mutta joutui joksikin aikaa työttömäksi ja kadulle. Hän oppi, että *tydyttävän elämisen tason voi löytää asettamiensa tavoitteiden alapuoleltakin ja se on ollut arvokas oppi koko elämänsä ajan vähätuloiselle ihmiselle*. Ville sai lopulta työtä ja palkkaakin kohtalaisesti, koska oli ahkera työntekijä. Toinen oppi, jota hän sovelsi myöhemmin omassa työssään maatalouden esimiestehtävissä, oli: *Hyvälle, tehokkaalle työntekijälle kannatti maksaa paremmin kuin tehottomalle ja sellaisiakin työpaikoilla oli*.

Ville kaipasi kuitenkin pois kaupungista, sillä hänestä maaseutu sopi paremmin elämän ympäristöksi. Matkalla maaseudulle hän tapasi puutavarayhtiön tilanhoitajan, joka tarjosi työtä. Tilalla käytyään Ville hyväksyi työtarjoituksen. Ville kuvaa lyhyesti, mutta sitäkin intensiivisemmin, kuinka hän löysi vaimon itselleen. Nyt tulevaisuuskin näytti valoisammalta ja ennakoitavammalta. Lapsiakin hän suunnitteli hankivansa, joka on merkki tulevaisuuteen suuntautumisesta. Työpaikallaan hän pääsi myös ylenemään, kun vaimon isä jäi eläkkeelle. Elämän perusasiat olivat Villen mielestä nyt kohdillaan, kun oli työtä ja ennen kaikkea hänellä oli vihdoin oma koti. Tämä jakso kertomuksessa on täynnä odo-

tuksen osoittimia, joten se on ollut merkittävä Villelle. Kerronnassa on minä subjekti vahvasti esillä. Villen identiteetin kannalta koti paikkana ja perhe ihmissuhteina muodostavat uudenlaisen subjektiposition, josta Villellä ei ole ennestään kokemusta. Nyt hän alkaa kartuttaa kokemuksiin ja näin alkaa määritellä omaa identiteettiään tässä uudessa asemassa. Lapsuudessa hänelle ei ollut kertynyt kokemusta omasta vaan ainoastaan kasvatusvanhempien kodista. Hän ei ollut primaarisosialisaation aikana voinut muodostaa äidin ja isän kautta valmista sosiaalista mallia oikeasta kodista. Ensijainen sosialisaatio tapahtuu perheen tai vastaavan lähiyhteisön parissa, ja siinä vakiintuu käsitys maailmasta ja itsestä. (ks. Berger & Luckmann 1994, 148–169.)

*Tilalla oli karjaa ja tilanhoitajan tytär toimi karjakkona. Uteliaisuus vei **minut** navettaankin ja karjako siellä lakaisi ruokintapöytää oppineen ottein. Tervehdimme ja katselimme hetkisen silmästä silmään. Muutaman kuukauden kuluttua meidät vihittiin. **Tulevien lasteni äiti oli löytynyt. Uskoin** ratkaisseeni elämäni uudelle, pysyvämmälle tasolle. Appeni siirtyi eläkkeelle ja **minä** sain tilanhoitajan paikan. Ensikerran tuntui **elämäni** olevan jotenkin järjestyksessä. **Oli työtä ja oli koti** – todellinen koti. Siitähän ei minulla ollut tiedossa selvää kokemusta, mitä se ihmiselle merkitsee. Niitä **kokemuksia pääsin tuolloin keräämään.** (57D)*

Ville joutui sotiin ja tuona aikana jatkoi haaveilua omasta tilasta. Hänellä oli hyvä palkkatyö tilanhoitajana, mutta se ei ollut hänen elämän tavoitteensa, vaan oma tila. Hän vertaisi mielessään palkkatyön ja oman tilan eroja. Tilanhoitajana hän oli vastuussa alaisistaan ja toisaalta oli vastuu tilan omistaja odotti hänen hoitavan tilaa tuloksekkaasti. Asutustilallisena hän vapautuisi näistä vastuista ja olisi itsensä herra.

*Sitten tulivat sodat. Niiden kestäessä ajatukset silloin tällöin kulkeutuivat ajatuksiini **asutustilasta, pääsemiseen asutustilalliseksi.** Vaikka siviilityöni olikin hyvä verrattuna maatyömiehen työhön sinään, **vastuu oli kuitenkin rasite, joka tuntui pahalta.** Asutustilallisena olemisessa olisi vastuussa lähinnä itselleen ja perheelleen, ja sellainen asema houkutteli unelmoimaan. Tätä unelmointia sodan aikana tarkoituksellisesti – siltä se tuntui – tuettiin Jahvetin jorinoilla radiossa ja lehtikirjoituksissa. Rintamamiehille **luvattiin maata vil-***

jeltäväksi ja kodin rakentamiseksi kunhan sota loppuisi. (...)Toiset olivat siitä ehdottoman varmoja, että vain ”ropakantaa”, mutta toisilla oli kuitenkin hyvältä tuntuva epäily, että jospa ne sittenkin antaisivat maata, jos täältä hengissä selviäisi. Ainakin toivoa oli, jotka näin uskoivat ja minä uskoin. Aikanaan sota loppui ja alkoi asuttamisen aika eikä se rajoittunut vain siirtoväkeen. (57D)

Haaveita asutustilasta ruokkivat sodanaikaiset lupaukset siitä, että maata annettaisiin myös rintamamiehille. Osa katsoi tämän olevan vain sotilaiden taistelumoraalin nostatusta ja mielialan positiivisena pitämistä. Vain-sana ilmentää tätä toiveiden toteutumattomuuden mahdollisuutta ja mutta-lause viittaa toisenlaisenkin ratkaisun olevan mahdollinen. Jokainen voi itse päättää uskoiko niihin vai ei. Ville uskoi ja lopulta hän oli oikeassa. Toiveet elämän tavoitteen toteutumisesta vahvistuivat.

6.2.2 Tyytyminen kylmään tilaan

Vaikka sota toi toiveen omasta tilasta, ensimmäinen konkreettinen sodan loppumisen vaikutus oli, että Ville menetti työpaikkansa asutustoiminnan seurauksena. Samalla meni myös asunto. Onneksi haave omasta tilasta oli entistä lähempänä.

Tila, jossa olin tilanhoitajana, käytettiin kokonaisuudessaan asuttamiseen. Siinä meni saman tien työpaikka ja vasta perustettu koti. Maata olin rintamamiehenä hakenut ja saanut myöskin periaatepää-töksen sen saamisesta. Saisin viljelystilan. (57D)

Kaikki tilojen perustamiset ja myynnit eivät menneet asutusviranomaisen kautta, vaan niitä tehtiin myös suoraan ostajan myyjän välillä. Myös Villen entinen työnantaja olisi halunnut tehdä kaupat suoraan Villen kanssa, mutta tämä ei sopinut asukkaantolautakunnalle. Yhtiön tilasta oli muodostettu viljelystiloja, jotka oli tarkoitettu siirtoväelle. Ville arvion mukaan elämä olisi voinut olla asutustilallisena helpompaa, jos hän olisi saanut sen tilan, jonka entinen työnantaja olisi halunnut myydä hänelle. Ville olisi säästynyt rakentamiselta ja raivaukselta. Tuossa vaiheessa asia tietenkin harmitti häntä, ja myöhemmin kohdatessaan vaikeuksia asia

palautui mieleen yhä uudestaan ja uudestaan. Mieleen nousivat tuolloin ajatukset siitä, että jos olisikin ollut paremmat lähtökodit, samanlaiset kuin monella siirtoväkeen kuuluvalla.

Työnantaja esitti siinä vaiheessa, jolloin maansaantihakemukseni oli periaatteessa hyväksytty, asukkaanoittolautakunnalle, että se saisi myydä minulle vapaaehtoisella kaupalla tilan maista muodostetun viljelystilan. Valmista peltoa olisi ollut alun toistakymmentä hehtaaria ja melko uusi asuinrakennus koko pinta-alan ollessa 45 ha:n tienoilla. Hintaa olisi ollut halpa verrattuna hintaa minkä aikanaan jouduin maksamaan ”kylmästä tilasta”. Asukkaanoittolautakunta ei kuitenkaan kauppaa hyväksynyt. Oli päätöksessään ehdottoman oikeassa. Monta kertaa myöhemminkin tämä tilanne kuitenkin mieltä kirpasi, vaikka olinkin sitä mieltä, että siirtoväki tuli ensisijaisesti asuttaa, mutta myöhempien vaikeuksien painaessa päälle, tuli työnantajan aikomus usein mieleen tekona, joka onnistuessaan olisi säästänyt minut perheineni monelta kovalta tilanteelta. (57D)

Ensimmäisenä asutettavina oli siirtoväki, mutta myös asutustoiminnan maanhankinnan seurauksena työpaikkansa menettäneet kuuluivat ensisijaisesti asutettaviin, ja Ville kuului tähän ryhmään (ks. Laitinen 1995b, 96). Tämä selittää sen, että Ville kertoo tekemänsä hallintasopimuksen olleen ensimmäisiä sillä paikkakunnalla. Suunniteltu tila oli saman yhtiön mailla, jossa Ville oli ollut töissä. Pettymys oli se, ettei tilalla olisi valmista peltoa eikä rakennuksia. Toisaalta ilahduttavaa oli se, että valtion toimesta luvattiin hakata raivattavalta alueelta puut, mikä mahdollistaisi raivaustöiden aloittamisen heti saman vuoden kesällä. Koneapuakin lupailtiin. Nämä suunnitelmat kuulostivat hyvältä.

Hallintasopimukseni lienee seutukunnallani ollut ensimmäisiä. Menettely oli seuraavanlainen: asutusneuvoja ja rakennusmestari tulivat sovittuna päivänä kotiini. Oli helmikuun alkupäiviä 1946. Maanlunastuslautakunnan laatima asutussuunnitelma sen tilan maille missä työpaikkani oli ollut levitettiin pöydälle. Siitä näytettiin sen tilan rajat johon meidän vaimoni kanssa tulisi tehdä hallintasopimus. Viljelysmaata ei ollut yhtään. Viljelyskelpoista maata tilusselitelmän mukaan olisi yli 15 hehtaaria, jonka raivaamisesta tehtäisiin samassa yhteydessä suunnitelma. Metsän möisivät asutusviranomaiset välittö-

mästi päältä pois, että kesän tullen voisivat raivaustyöt alkaa. Raivaus oli tarkoitus tehdä koneilla, että tila saataisiin nopeasti tuottamaan. Näin sanottuna homma tuntui mielekkäältä. (57D)

Toisaalta Villeä, entisenä tilanhoitajana, ihmetytti hakattavaksi suunniteltu alue. Ville tiesi, ettei se soveltuisi kaikin osin peltomaaksi, koska se oli osin kallioista, eikä siihen vois raivata peltoa. Tulevaa tilallista ei kuunneltu ja puut myytiin entiselle omistajalle. Rahat kuuluivat toki Villelle. Tästä tuli hänelle kuitenkin tappiota, sillä raivauskelvoton osa alueesta olisi kannattanut jättää kasvamaan parempiin suhdanteisiin saakka. Myöhemmin myytyinä puista olisi saanut enemmän tuloja. Viljelyskelpoisten maitten inventoinneissa sattui paikoin virheitä, sillä ne tehtiin kiireellä eikä aina ollut aikaa tutustua maihin paikan päällä.

Samalla, kun tulevan tilan rajat ja metsäasia käsiteltiin, piti Villen valita asuinrakennuksen, navetan ja saunan piirustukset. Rakennusmestari esitteli nipun tyyppi- ja piirustuksia (Kuikka 1999, 200). Viranomaiset tekivät valintaesityksen niistä rakennuksista, jotka oli merkitty hallintasopimuksen aikana rakennettaviksi. Ville olisi halunnut isomman talon kuin mitä hallintasopimuksessa oli ositettu rakennettavaksi, mutta asutustilallisen toiveet sivutettiin. Asutuslautakunta ei poikennut mitoituksista, jotka oli tehty perheen koon mukaan. Ville arvioi tiukan linjan myöhemmin lientyneen, mutta Villen mielestä hänen anomuksensa hylkäys isommasta asunnosta oli pelkästään asutusviranomaisten *arvovallan korostusta kuin asiallisuutta*. Ville joutui tyytymään viranomaisten päätökseen. Myöhemmissä rakennushankkeissa hän käytti ”oma lupaa”, kun viranomaiset eivät kuunnelleet hänen toiveitaan.

Ville esitti rakentamisen aloitettavaksi kotieläinrakennuksesta ja saunasta. Navetan karjakeittiöstä tulisi perheen väliaikainen keittiö, ja sikala toimisi olohuoneena. Rakennukset suunniteltiin ostojen minimoinnin ja rahan säästämisen takia tehtäväksi hirrestä, sillä sopivaa puuta kasvoi omalla tilalla. Rakentamiseen tarvittiin ihan riittämiin myös kaupasta ostettavia tarvikkeita, joista oli myös puutetta. Niiden ostoa rajoitettiin ja säänneltiin ostoluvilla. Säännösten tavaroiden ympärille syntyi luvaton kauppa. Ville sivuutti tarpeen vaatiessa viranomaiset niin saunan rakentamisessa kuin rakennustarvikkeiden ostossakin.

Tällaisen luvan saimmekin. Rakennus tehtäisiin hirrestä, jotka oli mahdollista saada tilan metsästä ja rahan tarve näin vähenisi. Saunaksi valitsimme tyypeistä pienimmän ja sekin hirrestä rakennettavaksi. Rakennuslupaa emme siinä vaiheessa kuitenkaan saunalle saaneet. Kehotettiin lainamaan naapurin saunaa muutaman sadan metrin päästä. Oli selvää, että pienten lasten kanssa sellainen ei kävisi päinsä. Sauna rakennettiinkin luvatta. Kun karjarakennukseen annetut säännöstellyt rakennustarpeet, sementti ja rautanaulat eivät riittäisi edes siihen, oli niitä yritettävä etsiä ”mustasta pörssistä” ja silloin niitä samalla saisi saunaa varten. Näin tehtiinkin. Tein ”heinänosto” matkan etelä-pohjanmaalle. Ostin vaunulastin heiniä ja sain siihen pohjalastiksi ostaa myöskin sementtiä, nauloja ja tiiliä, joista niistäkin oli pulaa. (57D)

Asutusviranomaiset kyllä näkivät Villen rakentaneen saunan, mutta kukaan ei kysellyt rakennusluvan perään. Ville haki saunalle rakennuslupaa jälkikäteen, koska tarvitsi ostolupaa rakennustarvikkeille. Johtava rakennusmestari oli sanonut, että koska he olivat pärjänneet jo kaksi vuotta ilman saunaa, eivät he sitä vieläkään tarvitsisi. Villeä suututti tämä ja hän kertoi sanoneensa rakennusmestarille, *että emme ole pärjänneet ilman saunaa. Se on rakennettu, anna lupa tai ole antamatta.* Ville sai rakennusluvan ja myös ostoluvan rakennustarvikkeille, joka auttoi asuinrakennuksen rakentamista. Näin Ville välttyi sillä kertaa ”heinänostomatkalta”.

Asuinrakennuksen rakentamisessa tuli vaikeuksia, kun Villen lainanomus hylättiin. Ville lähti selvittämään asiaa Helsinkiin. Laina-anomus oli hylätty sillä perusteella, että siinä vaiheessa rintamamiehet olivat vielä toissijaisia lainan saajia ja ensin rahoitettiin siirtoväen rakentamista. (Ks. Muuramo 1984a, 93–97.) Lopulta selvisi, että Ville kuului ensisijaisiin asutettaviin ja näin ollen myös lainoitettaviin. Hänen maansaajaryhmänsä luokitus muutettiin rintamamiehestä tilalta pois joutuneeksi työntekijäksi. Asia ei tullut tällä kuitenkaan selväksi, sillä nyt hänen kolutuksensa nousikin esteeksi. Maatalousalan ammattikoulutuksen saanutta ei kuulemma tuo ensisijaisuus koskenut, koska heille oli mahdollista työllistyä muutenkin. Ville oli maansaantihakemuksessaan ilmoittanut koulutuksensa, ja silti saanut asutustilan ensimmäisten joukossa, joten virhe ei ollut Villestä johtuva.

*Keskustelun jälkeen asia ratkesi edukseni. Sain lainaa sen verran, että perustustyöt tulivat tehdyksi ja samalla tarvittava puutavara oli omasta metsästä hankittu ja sahattu. **Mutta** paljon tarvittaisiin lisää. Vaikeudet olivat itse asiassa vasta alkamassa. (57D)*

Ville sai sen verran lainaa, että hän pystyi aloittamaan talon rakentamisen. Onneksi omasta metsästä sai tähänkin tarkoitukseen puutavaran, mutta tarvittiin paljon muutakin. *Pitää* sanan käyttö osoittaa, että Ville katsoi moraaliseksi velvollisuudekseen saada asuinrakennus valmiiksi. Oman tilan asioista Ville siirtyy kerronnassa laajempaan tarkastelukulmaan, kun hän vertaa saamiaan lainoja siirtoväen saamiin lainoihin ja kokee olevansa huonommassa asemassa. Epäoikeudenmukaiselta se tuntui, koska rintamamiehillä ei ollut varallisuutta ennestään, kun taas siirtoväelle maksettiin korvauksia menetetyistä omaisuudesta. Siitä huolimatta Villen mielestä rintamiehet saivat pienempiä lainoja.

*Kuten edellä jo ilmeni, saamani laina kului tarvikkehankintoihin pääasiassa ja kaivuutöihin eli korvaukseksi omasta työstä, koska muuta tuloa ei ollut mutta ”ylös” **piti** rakennuksen kanssa **päästä, saada** katto päänsä päälle. Lainan **pienuus kirpa**isi pahasti. Tiesin siirtoväkeen kuuluvien yleensä saavan lainoja paremmin, **mutta** en sitä kadehtinut suinkaan. Tuntui vain kovin pahalta se, että vaikka rintamamies-maansaajat yleensä tiedettiin varattomiksi ja että heidän omarahoitusosuutensa rakennustöissä ei voi olla muuta kun perustamispalkkiosta saatava osuus, heidän lainansa olivat pienempiä kuin heillä, joilla korvauspapereittensa kautta oli katetta hallussaan useinkin tilan koko lainoitusta vastaava määrä. Pakostakin joutui itseltään kysymään, mistä rintamamies olisi voinut itselleen asutustilalliseksi ryhtyessään tarvitsemansa oman pääoman hankkia. Paras osa nuoruudesta oli kulunut sodassa **eikä** sieltä mukaan lähteneet henkiset vauriot, vaikka vain vähäisetkin, suinkaan olleet eduksi. Mahdollisuuksien ollessa vähäiset, aiheutti se **jopa** toivottomuutta. **Ei** jaksanut **kovan paineen alla** uskoa näkymättömissä oleviin mahdollisuuksiinsa, mikäli sellaisia oli olettanut olevan. Rintamamiehet oli ikään kuin sokaistu luvatuilla tukitoimilla ryhtyessään asutustilalliseksi, **mutta** jotka sitten tosipaikan tullen **eivät** suinkaan täyttäneet **aina** niitä toiveita, mitkä sodan kestäessä oli herätetty. Kustannustaso*

nousi nopeasti eivätkä päätösten tekijät pysyneet siinä vauhdissa mukana. Nousujen aikana tapahtui väliin putoamista, jotka putoajille aiheuttivat lisärasituksia. Joskus saattoi näin käydessä uskokin loppua. (57D)

Koko loppukertomuksen Ville pitää kerronnan yleisellä tasolla, eikä käytä minä-muotoa, vaikka sisältö voisi viitata myös Villen tilanteeseen. Nuoruus oli mennyt sodassa ja pääomaa ei ollut kertynyt rakentamista varten. Rakentamisen aiheuttamien vaikeuksien keskellä sodan aikana rintamamiehille annetut lupaukset tuntuivat nyt liioittelulta ja jopa harhaan johdattelulta. Tämän Ville katsoi aiheuttavan toivottomuutta tulevaisuuden suhteen.

6.2.3 Asutustilallisen ilot ja surut

Vaikeuksista huolimatta meidänkin rakennukset tulivat – ei valmiiksi, mutta käyttövalmiiksi – täyttäen tyydyttävästi tarkoituksensa. Ratkaisevasti tähän vaikutti talven mittainen hankintahakkuu tilan metsässä. Vaikka suurella työmäärällä ei kovin suurta pottia metsästä saatukaan, se riitti kuitenkin rakentamisen rahoittamaan sille tasolle, mikä antoi mahdollisuuden rakennusten käyttämisen siihen tarkoitukseen, mihin olivat rakennetut. (57D)

Ville onnistui saamaan lopulta rakennukset valmiiksi, tai hänen mielestään ne eivät olleet täysin valmiita, mutta niitä pystyi käyttämään. Oman metsän hakkuut olivat apuna rakentamisessa, mutta sieltäkin saatu raha oli kovan työn takana, ja toiveissa olisivat olleet suuremmat tulot puun myynnistä siihen käytettyyn työhön verrattuna. Ville palaa uudelleen samaan hankintahakkuuseen myöhemmin kertomuksessa. Se on selvästi jäänyt vaivaamaan häntä. Syykin selvenee seuraavasta kertomuksesta. Ville kokee valtion määräämät pakkohakkuut epäoikeudenmukaisiksi asutustilallisen näkökulmasta, sillä puutavarayhtiön laiminlyöntien epäedulliset seuraamukset tulivat lopulta Villen kannettavaksi. Pakkohakkuut olivat verottaneet tulevan tilan metsiä, koska parhaimmat puut oli hakattu useammalta hehtaarilta (Björn 1999, 106). Tämä ei ole ollut

vain taloudellinen tappio puutavaran menetyksestä, vaan se on hankaloitti metsätöitä jäljelle jääneessä puustossa. Hakatulle alueelle oli jäänyt hankalasti käsiteltävä kitukasvuinen kuusikko, josta Villen piti aloittaa hakkuunsa, jotta alue saatiin kunnostettua.

Tuo talvenmittainen hakkuu oli raskaimpia hommia, mitä asutus-tilallisena olemisen aikana koin. Ennen tilan muodostamistoimia oli käynyt niin, että puutavarayhtiö, joka tilan omisti ei ollut tilan osalta täyttänyt sodan aikaisia puunluovutus-velvollisuuksiaan ja jossakin valvontaportaassa tämä havaittiin vähän ennen kun maanlunastuslautakunta aloitti lunastustoimenpiteensä. Tilalle määrättiin pakkohakkuu. Hakkuu tultiin suorittamaan suurella työvoimalla ja kohdistettiin ensisijaisesti parhaisiin leimikon kohtiin ja teitten varsille. Huomattava määrä puuta hakattiin meille annetulta tilalta ennen kuin hakkuukiello asutusviranomaisten toimesta annettiin. Tämän pakkohakkuun seurauksena meille jäi n. kahdeksan hehtaarin alue mikä oli erittäin repaleiseksi hakattu. Parhaat puut oli päältä viety ja alla ollut, pienipuinen, kituva, lähes satavuotinen oksainen kuusikko oli jätetty paikalleen leimattuna. Metsän käyttöä suunniteltaessa ensimmäiseksi otettiin tämän alueen kunnostus ohjelmaan. Myyntipuuta oli harvassa ja oksaisuutensa vuoksi aika suuritöistä hakattavaa, mutta talven mittaan tuosta jotenkin selvisin. Rahaakin se toki antoi rakennusaikaisten laskujen maksamista varten anottavaksi ja vielä sittenkin jäi. Sattui silloin muuten hyvä tuuri. Korean sodan aiheuttama konjunktuuriksi mainittu ilmiö nosti puutavaran hintoja silloin ennätyskorkeuteen ja tämä oli meille silloin hyvä asia. Puun hinta laski sitten taas, mutta tämä hankalin homma oli tullut tehdyksi tyydyttävien tuloksin. (57D)

Koko talvi siinä Villeltä meni. Myyntiajankohdan suhteen oli sentään onnea, sillä Korean sodan takia puulla oli tuolloin tavallista korkeampi hinta (Björn 1999, 108). Villen elämään osui välillä myös onnellisiakin sattumia eikä vain vastoinkäymisiä ja epäoikeudenmukaisuuksia.

Edellä kuvatut vaikeudet rakentamisessa kaikkine kiemuroineen eivät Villen mukaan olleet mitään siihen verrattuna, kun hän ryhtyi hallintasopimuksen velvoittamiin raivauksiin. Villen mielestä oli yleisesti hyväksyttävää, että kylmät tilat velvoitettiin mahdollisimman nopeasti rai-

vaamaan peltoa sen verran, että omalle perheelle pystyttiin tuottamaan ruokaa (Arendt 2002, 93). Tämä oli elinehto, jotta tilalla jaksettiin rakentaa ja raivata.

Asutusviranomaisten asettama tavoite oli kylmien tilojen raivauksen suhteen kyllä oikea: sulaa maata tuli saada kohtuullinen määrä nopeasti. Omaa tarvetta vastaava tuotanto tuli saada nopeasti käyntiin, parille lehmälle rehut ja laidun, perunat ja vihannekset eikä pahaa olisi tehnyt vaikka leipäviljaakin olisi pystytty nopeasti tuottamaan edes oma tarve. Kun näin tapahtui, asutustilallinen perheineen ei enää ollut kovin turvaton. Siitä oli silloin varmempi lähteä jatkaamaan. (57D)

Ville kuokki ensimmäiset peltoaarit heti keväällä, jota he saivat kasviin kesäksi.

Keväällä sitten alkoi raivaustyöt. Siihen yritin paneutua innolla kuokkaa ja kirvestä käyttäen. Vähän perunamaata ja maata vihanneksia varten tuli keväällä jo kylvökuntoon, muutama aari. (57D)

Villellekin oli luvattu hallintasopimuksen aikoihin, että osa raivauksesta tultaisiin tekemään koneilla. Tämä piti yllä odotuksia siitä, että ainakin osa alueista saataisiin raivattu helpommalla. Koneet ehdivät vihdoinkin myös Villen tilalle. Työ oli toki vaikuttavan näköistä, kun iso kone möyri maata, mutta jälleen Ville koki pettymyksiä. Toiveista huolimatta koneella raivattiin vain pieni alue, ja koneraivaus näytti hiesumailla aiheuttavan ongelmia, jotka hidastivat työn etenemistä. Kone oli ajanut kannot karhelle, josta ne piti irrotella poltettavaksi. Yhden kannon selvittelyyn saattoi kuitenkin mennä puolikin päivää. Kaiken kukkuraksi karhen alta paljastui kantoja, joita kone ei ollut irrottanut ollenkaan vaan pelkästään peittänyt toisten kantojen alle. Ville kirjoittaa: *ei ollut ihmettelemistä vaikka silloin saattoi tulla mieleen Kalevalan Kullervon tunnot hetkellä, jolloin viiksi puukkonsa eväsleipänsä sisään pantuun kiveen. Katkeralta tuntui.*

Villen kirjoituksesta voi havaita, että hän kyllä ymmärtää, että alussa koneraivaus ei onnistunut niin hyvin, koska konemiehetkään eivät vielä olleet tottuneita tällaiseen työhön. Uudisraivaajaa ei yhtään lohduttanut se, että muutenkin raskas raivaustyö vaikeutui koneiden takia hiesumailla entisestään. Ville epäileekin, että sellainen henkilö, joka ei ole tätä ko-

kenut, ei voi sitä ymmärtää. Työ uuvutti Villen, ja mieleen hiipi jälleen toivottomuus ja epäily asutustilalliseksi hakeutumisen mielekkyydestä.

Kyllä koneraivausten alkuaikoina työ kävi kovin tökerösti ja kyllä asutustilallista kovin kuritettiin, kun piti silloisten koneraivausten jäljeltä peltoa saada. Raivaustyö on raskasta, tämä oli erityisen raskasta. Vain kokenut voi tietää, miten toivotonta oli tuoreesta kantokarhasta saada kanto rapsuteltua hiesusta niin puhtaaksi, että sen jaksoi roviolle kieritellä. Tuli mieleen ajatuksia konetyön tarkoituksen mukaisemmasta käyttämisestä kun pahoilla mielin, loppuun väsyneenä iltaisin, joskus kyyneliäkin niellen hakeutui usein laihan ruokapöydän ääreen tätäkö tämä onkin ajatuksin. (57D)

Näiden vaikeiden kokemusten jälkeen Villestä tuntui jopa helpolta raivata suota pelloksi. Suolla kasvoi onneksi vain pieniä puita. Kuokalla hän raivasi vaimonsa kanssa suopeltoa jopa neljä aaria päivässä. *Ensimmäinen raivauskesä antoi kaikkineen, konetöineen ja kuokkineen pari hehtaaria peltoa ja siitä se läksi käyntiin. (57D)*

Ensimmäisen lehmän he saivat lahjana entiseltä työnantajalta, ja siitä he jalostivat hyvän karjan asutustilalle (Niemelä 1996, 353). He pyrkivät saamaan maidontuotannosta tuloja heti eivätkä käyttäneet kaikkea maitoa omaan kulutukseen vaan laittoivat sitä meijeriin, vaikka lehmiä oli aluksi vain yksi. Maidon myynnistä saaduilla rahoilla he pystyivät hankkimaan kotitalouteen elintarvikkeita, vaikka ei niillä jauhoja pystyttykään ostamaan. Oman kasvimaan tuotteet opettivat perheen käyttämään kasviksia enemmän, ja tämä tapa säilyi myöhemminkin.

Maitoa toimitettiin jo yhdestäkin lehmästä meijeriin. Sen verran sitä saatiin kun omaa osaa jatkettiin sopivasti vedellä, että välttämättömät, suola, kahvi, sokeri, valopetrooli ja tulitikut saatiin ostetuksi. Jostakin täytyi isompi annos rahaa löytyä silloin kun tarvitsi jauhosäkin leipä- ja puuroaineiksi. Perunaa ja juureksia saatiin ensi vuodesta lähtien oma tarve ja se oli suuri apu silloin ja opetti jatkossakin syömään rehuruokia keskimääräistä enemmän hyvällä halulla. (57D)

Villestä maansaantihakemuksen hyväksyminen oli tuntunut hyvältä, mutta rakentaminen ja raivaus eivät olleet ainoita hankaluuksia, joita uudistilallinen joutui kohtaamaan. Perhe ja sitä myötä myös kulutus kasvoi.

Tilan tuotolla ei meinannut saada rahaa riittämään edes kaikkiin välttämättömiin hankintoihin. Hän kuitenkin koki moraaliseksi velvollisuudekseen elättää perheensä saamansa asutustilan tuotolla (Katila 2000, 64).

Mutta siinä sitten olikin ongelmaa tarpeeksi. Jos oli rakentaminen ja raivaaminen varattomalle perheelle vaikeata, sitä oli sitten tuotannon järjestäminen suu-rikkaassa perhekunnassa. Saada tuotosta rahat riittämään kasvavaan kulutukseen - lapset kasvoivat ja kulutuksensa sen myötä. Ei ollut helppo homma. Tiukkoja tilanteita oli tietysti monia. Muutamia sieltä muistoista erottuu. (57D)

Välillä Ville käytti luvattomia keinoja selviytyäkseen rahapulasta. Hän kertoo luvattomasta puun mynnistä, josta hän ei koskaan jäänyt kiinni. Siitä kirjoittaessaan hän tekee julkisen tunnustuksen. Tapaus on painanut häntä etenkin öisin. Ville tarvitsi puvun, sillä hänet oli valittu maanviljelysseuran johtokuntaan ja oli tulossa valtakunnalliset kesäpäivät, eikä hän voinut mennä niihin ryysyissä. Juuri silloin sattui tuttu puutavaran ostaja tiedustelemaan, olisiko Vilellä myydä riukuuntunutta mäntyä. Ville kertoi, ettei hänellä ollut myyntilupaa. Tällöin ostaja vihjasi, ettei sellaista lupaa tarvittaisi, jos vain sopivaa puuta löytyisi. Ostaja oli valmis tekemän pimeän kaupan. Ville sopi kaupat ja hänellä oli vain kolme päivää aikaa toimittaa tavara sovittuun paikkaan. Villen poika ja vaimo olivat apuna, ja he onnistuivat toimittamaan luvatut puut kuorittuna sovittuun paikkaan määräajan kuluessa. Luvaton kauppa toki kaiheri Villen mieltä, ja omaatuntoaan rauhoittaakseen hän järkeili, ettei sellaista riukupuuta olisi muuten saanut kuitenkaan myyntiin. Niin Ville pääsi puku päällä kesäjuhliin ja muutakin tarpeellista sillä rahalla perheelle hankittiin. Ville ei ollut pystynyt antamaan anteeksi itselleen tätä rikettä (vrt. Arendt 2002, 240).

Elämänpolulle sattui niin hyviä kuin huonojakin kokemuksia. Vaikeuksista huolimatta Ville pyrki kehittämään tilaansa elinkelpoiseksi. Ville kuvaakin tuntojaan asutustilallisena

Elämä asutustilallisena jatkui vaihtelevin tuntein. Välillä oli toivoa, välillä taas epätoivoa jolloin eteenpäin pääsyn mahdollisuudet näyttivät olevan minimissä. Tilan saaminen riittävään tuottoon näytti mahdottomalta. Lapset kasvoivat ja kulutus sen myötä. Kansakoulun

jälkeen kunkin kohdalla tuli eteen maksavat koulut, kuorma tuntui kasvavan kohtuuttomaksi. (57D)

Perheessä oli lähdetty kouluttamaan lapsia, ja tämä näyttää olleen aikamoinen taloudellinen uhraus, sillä Ville kuvaa tätä kulumenoa melkein liian suureksi heidän tilansa tuloihin nähden. Lapset saivat itse päättää mihin kouluun he halusivat, eikä ketään pakotettu.

Ville ottaa useaan otteeseen esille sen, että lasten koulutus muodostui melkein ylivoimaiseksi tehtäväksi, mutta he halusivat kustantaa sen lapsilleen tulevaisuuden turvaksi (ks. Roos 1985b, 24–25). Vaikka rahallinen tuki ei ollut kovin suuri, niin kodin antama henkinen tuki on ollut lapsille merkittävä ja Ville kirjoittaa, *että kodin antaman henkisen tuen turvin ovat jaksaneet vaikeudet voittaa, ja vaikeuksia on toki ollut tarpeeksi.*

6.2.4 Isännyyden siirto ei kannata eteenpäin

Kehittyvä teknologian vähensi työvoiman tarvetta ja lisäsi tuotantoa myös maataloilla, joten ajaututtiin myös ylituotanto-ongelmiin. Kaikki eivät enää työllistyneet entiselle kotiseudulle, vaan hakeutuivat muualle uusiin ammatteihin.

Villen lapsista kaikki muut paitsi vanhin poika kävivät oppikoulun. Hänellä oli mielessä viljelijän ura, ja hän kävikin maamieskoulun. Avioituttuaan poika aloitteli tilanpitoa isänsä apuna. Villelle tarjottiin muualta työtä ja harkittuaan asiaa vaimonsa kanssa hän otti työn vastaan ja myi asutustilan vanhimmalle pojalleen, jolle avautui näin mahdollisuus itsenäiseen yrittäjyyteen maanviljelijänä. Tehdessään arviota asutustilallisena olemisesta, jota kesti melkein kaksikymmentä vuotta, Ville korostaa vaikeuksia, joita on elämäkulussa ollut paljon, ja raatamista, joka on tuntunut loputtomalta. Kaikesta tästä huolimatta rahaa on aina ollut liian vähän. Myönteiset kokemukset vievät kuitenkin lopulta näin jälkikäteen mietittynä voiton. Siihen ovat vaikuttaneet ympäristön tuki ja asutustilallisen vaikeuksia ymmärtäneet asutusviranomaiset.

Pari vuotta meni opetellessa ja jotenkin se alkoi sujumaan. Päätettiin myydä tila pojalle tarkoituksena ikään kuin tukea hänen itsenäistymistään. Asutustilallisena olemiseni päättyi yhdeksäntoista vuotta

hallintasopimuksen teosta. Kokemukset olivat monimuotoisia. Vaikka paljon vaikeuksia, rajatonta raatamista kestokyvyn rajoille saakka ja jatkuvaa rahapulaa olimme kokeneet, kokonaiskäsitys nyt vuosikymmenten jälkeen on kaikesta huolimatta enempi myönteinen kuin kielteinen. Ratkaisevasti tähän vaikutti ennen kaikkea asutusviranomaisten myönteinen, rohkaiseva ja innostava tuki sekä asuin ympäristön naapurit. He ymmärsivät varattoman rintamamiehen vaikeuksia suurenmoisesti. Eivät odottaneet häneltä kohtuuttomia suorituksia tilansa rakentamisessa ja raivaamisessa. (57D)

Tilan jatkuvuuskin näytti olevan turvattuna, kun vanhin poika oli ottanut isännyyden, mutta myöhemmin hän kuitenkin luopuu viljelystä. Villen kerronnasta huomaa, että tämä on merkittävä tapahtuma heidän elämässään, sillä hän kuvaa isännyyden siirtoa, pojan yrittämistä viljelijänä ja lopulta luopumista useampaan kertaan (ks. Silvasti 2006a, 32–33).

Ensimmäisen kerran Ville käsittelee asiaa kertoessaan, kuinka poika yritti itsenäisenä viljelijänä, mutta huomasi ettei se ammatti tyydyttänyt häntä ja perhettään. Poika halusi myydä tilan ja antoi sen tehtävän isälleen. Tämän jälkeen poika kouluttautui toiseen ammattiin ja on työllistynyt hyvin ja on tuloihinsa tyytyväinen.

Yritti kotitilan oston jälkeen itsenäisenä yrittäjänä luoda uraa. Huomasi sen itselleen ja perheelleen toivottomaksi. Halusi myydä tilan antaen isälleen valtakirjan tilan myyntiin. Hakeutui ammatikursseille valmistuen putkiasentajaksi. Ei ole ollut työttömänä eikä ansiotasonsa ole ollut huonompi kuin kouluja käyneiden sisarustensa. Sitä elämän todellisuus on. (57D)

Uudelleen samaan asiaan palattuun kokonaiskertomuksen päätännässä käykin ilmi, että Ville itse on ollut rohkaisemassa poikaansa luopumaan viljelystä ja kannustanut kouluttautumaan muuhun ammattiin. Hän on ymmärtänyt poikansa haluavan korkeamman elintason kuin mitä tilalla on mahdollisuus saada. Nuoremman sukupolven tavoitteet ovat korkeammalla kuin Villellä ja hänen vaimollaan aikanaan. Poika on Villen mukaan elämäänsä ja tulotasoonsa tyytyväinen.

Poika vaimonsa kanssa yritti muutaman vuoden tilaa viljellä. Heidän asettamansa tulotasovaatimukset olivat lähteneet toiselta poh-

jalta kun meidän aikanaan ja näkivät varsin pian, että asettamansa tavoitteet eivät tule tilanpidossa toteutumaan. Sivusta seuranneena huomasi tämän. Varovaisesti aloin pojalle puhua uuden ammatin opettelemista joittenkin ammattikurssien kautta. Näin kävikin. Poika valmistui aikanaan putkiasentajaksi. On pitänyt ammatista sekä työnä, että tulon tuottajana. Toimeentulon taso on tyydyttänyt. Edellytykset onnellisen kodin syntymiselle hänelle ja perheelleen tulivat saavutetuiksi. (57D)

Ennen edellä kuvattua tilan siirtoa pojalle ja tämän luopumista siitä Ville tekee vielä yhteenvetoa asutustilallisena olemisesta ja ennen kaikkea siitä, mistä hän tämän tavoitteen itselleen omaksui. Asutustilallisuus tavoitteena ja tuon tavoitteen toteutuminen ovat kertomuksen keskeinen juoni ja Villen identiteettikertomuksen ydin. Ville mainitsee kolme tekijää, jotka herättivät hänessä toiveen asutustilasta. Ensimmäinen innostuksen lähde oli maanviljelyskoulussa asutustarkastajan antama informaatio. Toinen oli sodan aikana Villen käsiin joutunut ruotsalaisen maatalousopettajan ja kirjailijan kirja, joka innosti pienviljelyn pariin. Kirjassa ylistettiin puhdasta luontoa maaseudulla ja korostettiin eroa teollistuneeseen likaiseen ja ahtaaseen kaupunkiin. Kolmas oli Jahvetin radion välityksellä levittämä propaganda maansaannista, joka koski myös rintamamiehiä. Osa rintamamiehistä piti tätä vain taisteluhengen nostatuksena ja toivon ylläpitäjänä.. Osa uskoi lupauksiin ja haaveili mahdollisista tiloista toivoen sodan loppuvan.

Villellä oli ollut jo haaveita ennen maanviljelyskoulua, mutta ne hän oli kertomansa mukaan sysännyt pois mielestään mahdottomina. Hie-man todellisemmaksi tämä haave tuli sitten koulussa. Pohtiessaan haluaan asutustilalliseksi hän tulee samalla ilmaiseeksi niitä piirteitä ja toiminnan mahdollisuuksia, joita hän katsoo liittyvän asutustilallisen identiteettiin. Tärkein tekijä on itsenäisyys. Asutustilallisen identiteetti on yhtenevä isännyyden identiteetin kanssa, sillä onhan asutustilallinen samalla myös tilan isäntä. Itsenäisyys mahdollistaa työnteon silloin kun itse haluaa ja vieläpä omaan tahtiinsa. Vieraan töissä Ville katsoi työkavereiden vevän viimeisetkin halut tehdä työtä. Toinen kannustin oli se, että asutustilallisena oleminen ei ollut tuttua. Tässä on ero sukutilan jatkuvuuden ja asutustilan uudisviljelyn välillä. Villellä ei ollut mukanaan edellisen suku-

polven kokemuksia ja tapoja toimia tilalla (Silvasti 2001). Oikeastaan tilaakaan ei ollut ennen kuin Ville rakensi ja raivasi sen. Tämä oli lupaus seikkailusta. Nuorena oli uskoa omiin mahdollisuuksiinsa, ja seikkailuun liittyvät hankaluudet ja ongelmat eivät tulleet mieleen. Asutustilan saanti näytti mahdollisuudelta saada parempi elintaso. Jälkikäteen Ville arvioi, että vaikeudet ovat olleet niin suuria, ettei ne tietäen hän ei enää asettaisi tavoitteekseen asutustilaa. Kuten aivan tämän luvun alussa tuli esille, Ville ei nuorena oikeastaan tiennyt muista mahdollisuuksista vaan joutui tekemään valintansa tai oikeammin tavoitteiden asettamisen puutteellisin tiedoin. Kokemuksen antamaa tietoa ei toki kukaan voikaan etukäteen tietääkään.

Asutustilallisena olemisesta ensimmäisen myönteisen mielteen sain varmuudella todettuna ollessani maanviljelyskoulussa 18–20 vuotiaana. Aikaisemmin oli joskus mielessä käväissyt ajatus oman tilan hankkimisesta, mutta olin sen ajatuksen aina tappanut mahdollisuuksien mahdottomuudella. Asutustarkastaja Kailion esitys maanviljelyskoulussa antoi miltei todellisuuspohjaisen ajatuksen: jospa sittenkin... jospa ryhtyisin asutustilalliseksi. Mikä siinä viehätti. Vapaus sanalla sanottuna. Saisi olla itsensä herra. Tehdä työnsä yöllä tai päivällä omaan tahtiinsa ajattelematta työtovereidensa ajatuksia. Niiden ajatusten kuuleminen ei innostanut työhön vaan tappoi halunkin siihen. Toisaalta ajatus viehätti sen vuoksi, että asutustilallisena olemisen todellisuus oli tuntematon. Ajatuksen toteuttaminen sisälsi seikkailun. Ei tullut mieleen ajatusta siitä, että tehtävä voisi olla ylivoimainen taikka, että esteet etenemiseen siinä olivat kovin suuret, vähintään niin suuret kuin todellisuudessa olivatkin. Tämän tuntien asutustilalliseksi pääseminen ei olisi ollut elämäni tavoite niin kuin se siksi tuli muiden mahdollisuuksien puuttuessa ja tuntematta niitä joita silloinkin olisi ollut jos olisi ne tuntenut. (57D)

Vilellä oli vahva haave omasta asutustilasta ja hän pyrki näkemään tulevaisuuden mahdollisuudet parempina, mitä ne todellisuudessa sitten olivat. Asetettuaan tavoitteeksi asutustilan hän sen myös sai ja pystyi näin rakentamaan itselleen asutustilallisen identiteettiä vähän kerrastaan samalla, kun rakensi ja raivasi tilaansa. Hän uskoi asutustoiminnan lu-

pauksiin tasa-arvosta, joka päästäisiin jakamalla maata, siis mahdollisuuksia (Granberg 1989, 228; Silvasti 2006b).

Hänen halunsa nähdä tulevaisuus optimistisesti antoi rohkeutta aloittaa asutustilallisenä, mutta tulevaisuuden mahdollisuudet muuttuvatkin elämäkokemuksen myötä epäoikeudenmukaisuuden kokemuksiksi, joita Villen tielle vastoinkäymisinä tulee. Ongelmat ja vastoinkäymiset ovat koko kertomuksen aikana esillä, ja ihan kuin itselleen todistaakseen Ville välillä vakuuttaa, että onnellisiakin hetkiä on ollut, mutta niistä hän ei paljon kerro.

Hän kehitti maatilaansa siitä saamallaan varoilla, alussa raivaus- ja perustamispalkkioilla ja puun myyntituloilla. Elämä ei ollut leveää ja rahasta oli puutetta, ja lasten kouluttaminenkin vaati oman osansa. Hän koki moraalisenä velvollisuutena hoitaa hallintasopimuksen velvoitteet (Katila 2000), mutta ei kerro muuten tilan peltojen laajentamisesta tai karjan lisäämisestä. Kylätason edistyksistä kertoo puhelinyhteyden, sähköjen ja postinkannon järjestäminen.

Vaikka hän kertoikin asutustilallisuuden olleen seikkailun, pitäytyi hän hyvin suomalaisessa tutussa selviytymisen keinoissa kovassa työnteossa ja säästeliäästi elämisessä (Ådahl 2007, 229). Poika ei jatkajana halua yhtä niukkaa elämää, ja koska tilalla ei ole perinnettä hakea tulotason nostoa tilaa ja tuotanto laajentaen, on ratkaisuna toisen ammattiin siirtyminen ja tilan myynti. Myös Ville sopeutui palkkatyöhön. Ahponen (1997) korostaa, että elämänpolitiikalla tulisi edistää ennen kaikkea ”toisia” mahdollisuuksia ihmisen elämässä. Ihmisten ei pidä olla sidottuja yhteen ainoaan elämäntilanteeseen ja yhteen ainoaan vaihtoehtoon vaan he voivat aloittaa uudelleen missä elämänsä vaiheessa ja missä elämäntilanteessa tahansa. He ovat tällöin oman elämänsä poliittisia toimijoita, toiminta aloittaa uutta, mutta sen seurauksista ei voi olla varmuutta (Arendt 2002, 179–180).

6.3 Identiteettikertomukset

Kummassakin kertomuksessa lähtötilanne on sama, kertojat aloittavat palkkatyöläisenä isolla tilalla, josta kerronta etenee yhteiskunnallisten kategorioiden nimeämisen kautta isännäksi. Molemmilta meni työpaikka asutustoiminnan seurauksena, ja kumpikin sai kylmän tilan. Tilalliseksi

ryhtymisen motiivit olivat erilaiset; korvenraivaaja ei ollut halukas jatkaamaan palkkatyöläisenä tehtaassa ja orpopojalla oli ollut jo nuoruudesta lähtien haave omasta tilasta.

Molemmat saavuttivat haluamansa itsenäisyyden oman tilan kautta, mutta kerronnasta voi havaita, että he kohtasivat esiin tulleet ongelmat ja vastukset eri tavalla. Korvenraivaaja saattoi nurista metsänkäytön kontrollia vastaan, mutta ei pitänyt sitä toiminnan estäjänä, vaikka katsoikin turhaan velkaantuneensa tämän takia. Rahat kehittämiseen haettiin oman tilan piiristä ja lainan otosta tuli toimintatapa. Tämä ei ollut kuitenkaan este tilan kehittämiseksi ja kannattavan tuotannon aikaansaamiseksi. Isännys ja sen siirtäminen pojalle oli tärkeää. Metsä oli hyödynnettävä osa maatilaa, rahan lähde ja raaka-aine tilan rakennusvaiheessa.

Orpopoika koki ulkoiset rajoitukset usein ylipääsemättömiksi ja joutui myös rikkomaan määräyksiä, jotta olisi selvinnyt. Lopulta isännys ei ollutkaan sitä, mitä hän oli halunnut vaan osittainen pettymys. Työura päättyi palkkatöihin, kun oli ensin myynyt tilansa pojalleen, joka hänkin kohta luopui siitä.

Rintamamiestiloilla metsän myyntiin liittyvät rajoitukset olivat pitkäaikaisia, sillä niiden laina-ajat olivat siirtoväen tiloja pitempiä. Rajoitukset poistuivat vasta, kun laina oli maksettu takaisin. Turvaamissäännöksillä estettiin maalla keinottelu, ja samalla valtio varmistti myös omat saatavansa (Väisänen 1984, 68). Yksittäisten tilojen kannalta rajoitukset saattoivat olla kohtuuttomia tai epäoikeudenmukaisia. Selviämisen keinot vaihtelivat toimijasta riippuen; toinen otti velkaa ja toinen käytti omankäden oikeutta hakkuissa.

Kummankin kirjoituksen isännät olivat maatalouskoulutuksen saaneita ja toimivat aktiivisesti paikkakuntansa yhdistyksissä. Molempien kirjoituksissa mainitaan yhteisöllisyys sekä eronteko siirtoväen ja rintamamiestilallisten välillä. He katsoivat karjalaisten pääseen helpommalla. Kirjoittavat ovat syntyneet 1910-lvulla, ja yhteisöllisyys on merkittävä toiminnan suuntaaja tuon ikäpolven ihmisille.

Isännäksi pääseminen merkitsi kummallekin sosiaalisen aseman nousua, ja he katsoivat saavuttaneensa omistamisen kautta yhteiskunnassa tietyn hyväksytyyn subjektiposition paikan, maatilana. Agraarissa ympäristössä tilan omistaminen oli avain nousulle. Kirjoittajilla oli mahdollisuus sosiaaliseen nousuun myös koulutuksensa avulla, joka oli tuolloin yksi

keino saavuttaa yhteiskunnassa edellistä sukupolvea korkeampi asema. Heidän arvopohjansa näytti silti olevan kiinni agraareissa arvoissa, sillä tilallisuus arvotettiin palkkatyöläisyyttä korkeammalle. Näihin arvoihin kuuluivat ahkeruus, säästäväisyys, omavaraisuus ja kohtuullisuus (Katila 2000, 217–222). Maan, pellon ja talon omistaminen sekä tilanpidon jatkuvuus ja työllä selviytyminen ovat perustavaa laatua olevia arvoja (Kortteinen 1992; Kumpulainen 1999; Silvasti 2001) .

Orpopojan haave kaatui, kun asutustilallinen koki ulkopuoliset tekijät lähinnä rajoituksina, jotka estivät hänen toimintansa. Näin asutustila, johon hänellä oli syntynyt toiminnan kautta läheinen paikkasuhte, siirtyi suvulta pois. Eri elämäntilanteissa yksi paikkasuhte saattaa olla dominoivampi kuin toinen, ja paikoista saatetaan joutua myös irrottautumaan. Paikkasuhteet olivat ennen tärkeitä ja ovat vieläkin kohdistuen useampiin paikkoihin muodostaen verkostoja. (Siim 2006, 105–106.) Näitä verkostoja voidaan havaita kertomusten perusteella olleen jo ennen, mutta suhtautuminen paikkoihin ja niistä irtautumiseen vaihteli kerronnoissa. Sillä, kuinka kiinteänä paikan ja sen kautta muodostuvan subjektiposition kokee, on merkitystä identiteetille ja toiminnalle.

Identiteettiä pyritään määrittelemään yhä vähemmän tietyksi paikaksi ennalta annetuissa ja kaikkien kannalta keskeisiksi määritellyissä sosiaalisissa siteissä. Subjektius nähdään henkilökohtaisena projektina, joka kulkee halki elämän aikana muodostuneiden ja siinä mielessä sattumanvaraisten suhteiden. Niinpä subjektia ei enää määritä vain jokin yksi tai edes muutama vaan periaatteessa lukemattomat yhtäaikaiset sosiaaliset suhteet, joiden keskinäinen painoarvo riippuu subjektin orientaatiosta. (Peltokoski 2006, 108.) Identiteetin määrittely on näin suhteissa tapahtuvaa kommunikointia, poliittista toimintaa, ja se on myös tulevaisuuteen suuntaavaa.

Nykyään katsotaan, että identiteetti on muuttuu Zygmunt Baumanin sanoin ”notkeaksi”. Subjektin ”oman paikan” sijasta se alkaa viitata subjektin liikkuvuuteen ajassa (Peltokoski 2006, 107), mutta myös tilassa. Identiteettiin liittyvät samuuden piirteet tuovat myös postmodernille subjektille jatkuvuuden kokemuksen, mutta se ei enää jumita identiteettiä tiettyyn subjektiposition eikä subjektin toiminta joudu ulkoa ohjattavaksi. Subjekti on liikkuva niin ajassa kuin tilassa.

7 KERTOMUSPOLKUJEN RISTEYKSESSÄ

Ihmiset kertovat kokemistaan tapahtumista aina omasta näkökulmastaan käsin. Se, miten ja mitä painottaen asioista kerrotaan, riippuu osin kertojan aikaisemmista kokemuksista ja siitä, minkälaisia merkityksiä ihminen tapahtumiin liittää. Kun kertomuksia tarkastellaan yleisemmältä tasolla, niissä voidaan erottaa erilaisia painotuksia mutta myös painotuksien yhteneväisyyksiä. Näkökulmaa laajennetaan yksityiskohtaisista havainnoista yleiselle tasolle käsitteellistäen, mikä mahdollistaa tulkintojen arvioinnin ja koettelon suhteessa käytettyihin teorioihin.

Tulkitsen tässä työssä ihmistä maailmassa elävänä aktiivisena toimijana, jonka tekemiset voidaan käsitteellisesti jaotella kolmeen perusaktiiviteettiin: työhön, valmistamiseen ja toimintaan (ks. Arendt 2002). Tämä jaottelu auttaa hahmottamaan aineistoa eri perspektiiveistä. Yritykset jäsentää ihmiselämä teoreettisiin rakenteisiin tapahtuvat usein dikotomioita käyttäen ja näin jää huomaamatta ”sekä että” -valinnat. Oikeassa tai kerrotussakaan maailmassa ei voi olla henkilöä tai aktiivista tekijää, jonka elämä olisi vain työtä tai valmistamista. Katsoessani ihmisen aktiivista elämää valittujen teoreettisten linssien läpi löysin kaikkien aktiviteettien piirteitä, mutta niiden ensisijaisuus ja painotukset vaihtelivat asutustilallisten kertomuksissa. Vaihtelua aiheuttivat yksilöiden suhtautuminen elämään ja omiin tekemisiinsä.

Ihmisten kerronnassa ja kertomuksissa voidaan havaita erilaisia näkökulmien valintoja ja ensisijaisuuksia. Kertomus kerrotaan jostakin perspektiivistä käsin. Tämä fokalisaatio ja kertoja muodostavat kertomuksen vertikaalisen, ja ajalliset elementit horisontaalisen akselin. Fokalisaatio määrittää, kenen näkökulma määrää sen, mitä kerrotaan. Kertoja ei siis välttämättä määrää näkökulmaa. (Sintonen 1999, 77–78.)

Jaoin empiiriseen aineiston ensimmäisen luennan perusteella työn, valmistamisen ja toiminnan aktiviteettien mukaan. Jaotteluni perusteena on ollut se, minkä aktiviteetin perspektiivistä olen tulkinnut kerronnan ensisijaisesti fokalisoituvan. Tulkitsin työn aktiviteettia työn avulla, valmistamisen aktiviteettia paikan avulla ja toiminnan aktiviteettia identiteetin avulla. Kussakin kertomuksessa on löydettävissä kaikki kolme aktiviteettia, joiden ensisijaisuudet kuitenkin vaihtelivat (kuva 11). Aktiviteettien ensisijaisuuksien rinnalla kertomuksissa oli havaittavissa eroja kerronnan

painotuksissa, joka voi tulkita juonikaavojen avulla. Esimerkiksi työn kautta kerrottaessa voidaan havaita, että tragediajuonessa painotus oli enemmän paikassa kuin työ romanssijuonessa. Kaikissa romanssijuonen mukaan kerrotuissa kertomuksissa painottui työ. Vastaavasti tragediajuonen mukaan kerrotuissa kertomuksissa, riippumatta siitä mikä aktiiviteetti oli ensisijainen, kerronnassa paikalla oli keskeinen asema. Tämä painotusten merkitys nousi esille siinä, miten kertojat kokivat muuttuvat olosuhteet ja elämänsä käännekohtat. Näytti siltä, että työn keskeisyys kerronnassa auttoi näkemään muutokset mahdollisuutena. Paikkaan kiinnittyminen puolestaan kuvasti tietynlaista varovaisuutta tulevaisuuden suhteen ja muutokset koettiin todennäköisemmin uhkina.

		Aktiiviteettien ensisijaisuus	
		Romanssi/Komedia	Tragedia
Juonikaava	Aktiiviteetti		
	Työ		
	Valmistaminen		
	Toiminta		

(ID = identiteetti)

Kuva 11. Aktiiviteettien ensisijaisuus ja painotukset kerronnassa.

Omaksuessaan kulttuurisia kertomusmalleja, juonikaavoja, yksilö joko tietoisesti tai tiedostamatta seuloa ja muokkaa itselleen sopivaksi tarjolla olevista malleista ne, jotka hän kokee omikseen. Omaksumis- ja muokautumisprosessissa kulttuuriset ainekset kutoutuvat omaan henkilöhis-

torialliseen kokemukseen. Juonikaavat tarjoavat kertomuksellisia malleja oman elämän hahmottamiseen. Tapahtumien luokittelu voi tapahtua sekä tietoisesti että tiedostamatta, ja kategoriat voivat muodostua paitsi henkilökohtaisten kokemusten yleistyksenä myös kulttuurista omaksuttujen mallien omaksumisen kautta. (Hänninen 1999, 52, 63.)

Juoni kantaa mukanaan kerronnan skeemoja ja traditionaalisuutta, jotka tulevat näin kerrottua tai kirjoitettua kertomuksen sisään. Juoni on olemassa vain osana merkityksenantoa. (Hyvärinen 1998, 321–322.) Tragedian juonelle on ominaista menestyksen kääntyminen onnettomuudeksi, jota henkilö ei ole ansainnut (Sintonen 1999, 198). Jos ihminen kokee yhteiskunnan rakenteet pysyvinä, eikä koe pystyvänsä muutamaa niitä, alkaa kerronta seurata tragedian juonimallia, joka on pessimistinen. Esimerkiksi yhteiskunnallinen rationalisointi on johtanut yksilön umpikujaan, ja ihminen yrittää sopeutua tilanteeseen. (Aro 1999, 62–63.) Niiden tilallisten kerronnassa, joilla ei ollut jatkajaa, oli löydettävissä tragedian juonikaava, sillä paikka rajasi toimintaa ja subjektiposition mahdollistamat toimijuuden tilat kerrottiin muuttumattomiksi. Tämä ei tarkoita sitä, että näiden ihmisten elämä olisi tragedia. Juonikaavan mukainen asenne ohjaa paremminkin yksilön suuntautumista elämäänsä. Kun juonikaavoja käytettäessä tulkinnan apuna, voidaan samaakin kertomusta tarkastella useammasta juonikaavasta käsin. (Hyvärinen 2004, 306–307.) Tällöin asioita katsotaan toisesta näkökulmasta, ja tämä laajentaa tulkintaa.

Olen tulkinnut menestymisen ja maatilän jatkuvuuden kertomukset romanssiksi tai komediaksi. Nämä molemmat juonet ilmaisevat positiiivista suhtautumista elämään, eikä kertomuksen sankari näe yhteiskunnan rakenteita pysyvinä vaan muuttuvina. Yhteiskuntaan syntyvät uudet voimat ja ehdot avaavat uusia mahdollisuuksia. Romanssijuonessa voidaan nähdä yhteiskunnallisen rationaalisen ohjauksen ja yksilöllisen vapauden toteutuvan yhtä aikaa. Komediasa henkilö kokee elämässään välillä tapioita mutta myös voittoja. (Aro 1999, 63.)

Kertomusten kerrontojen ja kerronnan ajan keskeisimmät ominaisuudet voidaan luokitella juonityypin ja aktiviteetin perusteella (kuva 12). Työnkertomusten romanssitarinoiden kerronnassa määritellään samalla identiteettiä, joka mahdollistaa tulevaisuuden toiminnan jatkuvuuden. Kertomuksen aika on sekä lineaarinen että narratiivinen. Narratiivinen aika mahdollistaa menneen, nykyisen ja tulevaisuuden limittymisen ker-

tomuksessa ei-kronologisesti. Lineaarinen aika ilmenee kerrottaessa kehittämistä jatkuvana tapahtumana, eteenpäin menona. Työn tragedia-kertomuksessa työn kerronnassa rajaudutaan pitkälti paikkaan, joka mahdollistaa subjektiposition. Paikka osin rajoittaa toimintaa. Kerronnan aika suuntaa menneisyyteen nykyisyydestä käsin, ja tulevaisuuden suunta on pitkälti paikan pysyvyyttä.

Aktiviteetti \ Juoni	ROMANSSI		TRAGEDIA	
	kerronta	aika	kerronta	aika
Työ	työn kautta →identiteetti →kehitys	narratiivinen lineaarinen	kollektiivista työn kerronta paikan kautta	nykyisyys menneisyys
Valmistaminen	kodin ja menneisyyden kautta suunnataan tulevaan	narratiivinen lineaarinen	kronologisesti etenevä rakentaminen	lineaarinen aika menneeseen
Toiminta	juoni rakentuu identiteettien muutoksesta	narratiivinen aika	asutustilallisuuden kautta → identiteetti paikan kautta	narratiivinen

Kuva 12. Kerronta ja kerronnan aika.

Valmistamisen romanssikertomuksen kerronta tapahtuu kodin kautta, josta käsin työ merkityksellistyy tärkeäksi. Kodin ja työn kautta kerronnassa tuotetaan identiteettiä, ja kerronta suuntaa menneisyyden kautta tulevaisuuteen. Narratiivinen aika mahdollistaa identiteetin määrittelyn, ja kertomuksessa oleva lineaarinen aika suuntaa kehitystä tulevaisuuteen paikan laajentamisen kautta. Valmistamisen tragediakertomuksen kerronta rakentamisesta on kronikka. Kerronnassa on läsnä historiallinen kronologinen aika, ja kerronta tapahtuu nykyisyydestä menneisyyteen. Myös kertomuksen muoto on lineaarisen ajan määräämä noudattaen tarinakaavaa ”alku, keskikohta ja loppu”. Arendt (2002) katsoo ihmisen elämän identiteettitarinan noudattavan tätä lineaarista juonikaavaa alusta loppuun. Täydellinen identiteettitarina voidaan kertoa vasta ihmisen kuoltua. Paikalla on tärkeä merkitys identiteetin määrittelyssä.

Identiteetikertomuksien kerronta tapahtuu sekä tragediassa että komediassa identiteettien kautta, mutta jälkimmäisessä kerronnalla luodaan identiteetin vahvistumista, joka mahdollistaa jatkuvuuden sankarillisella työnteolla. Tragediatarinassa identiteetin pysyvyyden vahvistaa paikka, maatalo, jossa tehdään töitä, mutta josta lopulta joudutaan luopumaan. Molemmat kertomustyypit sisältävät arviointia myös yleisemmällä tasolla. Yhteistä on myös eronteko rintamamiesten ja siirtoväen mahdollisuuksien välillä.

Kun päätellään, että identiteetikertomus on toiminnan tulos eikä päinvastoin, ei silti voida sulkea pois rakenteellisia elementtejä. Nämä skeemat ja länsimaisen kulttuurin tunnistettavat juonikaavat auttavat kuulijaa ymmärtämään kerrottua identiteettiä (Hyvärinen 2004). Ei ole olemassa ”joko tai” tilannetta, vaan molemmat elementit vaikuttavat kertomuksissa. Aivan kuten identiteetin määrittely tapahtuu samuuden ja itseyden kautta muotoutuu identiteetin julkisuus toiminnassa ja rakenteissa sekä yksityisen ja yhteisön vuorovaikutuksessa. Rakenteellisia elementtejä ovat paikat, tavat, sosiaaliset kategoriat ja kertomusrakenteet. Identiteetti on julkinen asia ja se vaatii kiinnittymistä ja toisaalta erottautumista.

7.1 Asutustilallisten metsäsuhde ja metsän merkitys identiteetille

Metsä on liittynyt suomalaisuuteen ja ollut tärkeä osa kulttuurisissa prosesseissa, joissa on rakennettu kuvaa Suomesta kansakuntana (Peltonen 1998; Rinnekangas & Anttonen 2006, 170). Eräkäynti ja erätalous antoivat suomalaisille elannon ennen maatalouden vakiintumista. Maatalouden yleistyessä metsää käytettiin enenevässä määrin puuraaka-aineen saantiin. Metsä liittyy kiinteästi suomalaisten luontosuhteeseen, ja metsään liittyy myös luontosuhteen kulttuurinen aspekti. Nykyihmisen luontosuhdetta tarkasteltaessa voidaan havaita paluuta menneeseen ”metsästäjä-keräilijäksi”, jolloin kulttuurinen luontosuhteen muutos toteuttaisi luonnon syklistä kiertoa. (Puttonen 2006, 80.) Metsän käyttöön ja metsäsuhteeseen on nykyisin ilmaantunut entistä enemmän postmodernille ajalle tyypillisiä piirteitä. Tätä edelsi Suomen jälleenrakentaminen pitkälti metsän ja metsäteollisuuden turvin. Suomen vientituloista

lähes 90 prosenttia saatiin tuolloin puusta ja metsäteollisuuden tuotteista. Siten on luonnollista, että katseet kääntyivät metsään, kun sodan vahinkoja ryhdyttiin korjaamaan ja hyvinvointia rakentamaan. (Reunala & Heikinheimo 1987, 28.)

”Työllä jatkuvuutta” -kertomuksessa, joka oli sankaritarina, metsällä oli asutustilalle suuri merkitys. Alussa oli pelkästään metsämaa-alue, joka oli erotettu omaksi tilakseen. Metsä oli tärkeä paikka elintilana koko perheelle, sillä hankitulle metsäalueelle perustettiin tila peltoineen ja rakennuksineen. Rakentamisvaiheessa metsän merkitys oli tärkeä raaka-aineen lähteenä. Metsää hyödynnettiin suoraan tilallisen tarpeisiin.

Tilan metsä antoi työmahdollisuuksia etenkin miehille siinä vaiheessa, kun maataloustuotanto oli vasta käynnistymässä ja karjamäärää voitiin lisätä vain peltoviljelyn laajenemisen myötä. Hakkutöiden tuloksena saatiin puuta myyntiin, ja saaduilla tuloilla oli huomattava merkitys asutustilojen kuntoon saattamisessa ja myöhemmin niitä laajennettaessa ja maataloustuotantoa kehitettäessä. Pelkistäen voisi sanoa, että metsän merkitys kiteytyi työhön, raaka-aineeseen ja rahaan. Sittenkin maatilojen karjantaloustuotannon laajetessa metsä menetti vähitellen merkitystään työpaikkana, sillä puukaupat tehtiin pystymyyntinä ja maanviljelijöiden työ keskittyi varsinaiseen maataloustuotantoon. Myös metsän rahallinen merkitys väheni, kun maatila saatiin tuottamaan karjataloudella. Nykyään investointeja tehtäessä ei enää ollakaan niin riippuvaisia puun myyntituloista.

Metsällä on uusia merkityksiä viljelijän elämässä; siitä on tullut vapaa-ajan harrastuksen kohde. Taloudellisen merkityksen rinnalle on tullut virkistys ja elämyksellinen metsän kokeminen. Metsän merkityksen henkinen luonne korostuu, mutta myös fyysisen kunnon ylläpito on läsnä esimerkiksi silloin, kun taimikoita kunnostetaan ”harrastuksena”. Toisaalta ”työ” on osaltaan motivoimassa tätäkin vapaa-ajanharrastusta.

Metsäsuhteen tärkeä edellytys ja ylläpitäjä on ollut ja on edelleen maatilan omistaminen. Metsään kiinnittyminen on tapahtunut työn kautta ja metsäsuhdetta on luonnehtinut toiminnallisuus ja hyödyntäminen. Nykyään kiinnittyminen tapahtuu harrastuksen kautta ja on henkistynyt. Metsäsuhteessa on keskeistä sen muutos taloudellisesta resurssista ja työstä henkiseen hyvinvointiin (kuva 13).

METSÄN MERKITYS ASUTUSTILALLISELLE		
JUONIK. AKTIV.	ROMANSSI/KOMEDIA	TRAGEDIA
TYÖ	"Työllä jatkuvuutta" <u>Muutos</u> työstä henkiseen hyv. Tal. merkityksen vähentyminen	"Työtä yhdelle sukupolvelle" <u>Investoinnit</u> : Maatilan kehittämisen edellytys
VALMISTA- MINEN	"Kodin sankari" Haave toteutuu → <u>Omistaminen</u> Elinkelpoinen tila	"Maatilan rakentamista vuodenaikojen rytmissä" <u>Rahaa</u> ja raaka-ainetta: palkkatyöstä että omasta metsästä Tärkeä osa maatilaa
TOIMINTA	"Korvenraivaajasta isännäksi" <u>Kontrolli</u> : Merkitys olisi voinut olla isompi ilman rajoituksia	"Orpopojasta asutustilalliseksi" <u>Vastus</u> : metsätyön vaikeudet apuna hyvinvoinnin lisäämisessä ja niukkuudessa

Kuva 13. Kertomusten keskeisin metsän merkitys.

"Työtä yhdelle sukupolvelle" -kertomuksessa, joka on tragedia, metsä oli tärkeä elintilana, mutta asutustilalliselle oli tärkeää myös se, että saadussa maa-alueessa oli jo valmista peltoa eikä tarvinnut aloittaa viljelyä aivan koskemattomasta luonnosta. Tässäkin kertomuksessa metsä antoi työtä ja sieltä saatiin raaka-ainetta tilan tarpeisiin. Metsäsuhteen kulmakivenä oli sen omistaminen ja sitä kautta kiinnittyminen metsään, joka ilmeni hyödyntämisenä ja toiminnallisena suhteena. Sankaritarinaan verrattuna metsän taloudellinen merkitys on ollut suuri ja se on säilynyt aina näihin päiviin saakka. Kerronnassa korostuu metsä rahan lähteenä, joka antaa taloudellisen turvallisuuden tunteen. Metsän avulla on investoitu maa- ja myös yksityistalouteen etenkin nyt, kun omistajat ovat jo eläkkeellä. Metsä koetaan pysyväksi turvallisuuden antajaksi, joka on mahdollistanut aikoinaan tilan kehittämisen ja mahdollistaa nyt myös turvatuun vanhuuden. Metsäsuhteen kerronnallinen pääjuoni oli taloudellinen resurssi, joka mahdollistaa investoinnit (kuva 13).

"Kodin sankari" -kertomuksessa, joka on nimensä mukaisesti sankaritarina, metsän omistaminen oli alussa vain haaveena, josta tehdään tulevaisuuden tavoite, sillä perheviljelmän katsottiin tuolloin antavan toi-

meentulon koko viljelijäperheelle vain, jos tilalla oli myös metsää. Tämän haaveen toteuttamiseksi metsäsuhde konkretisoitui palkkatyöläisyytenä, joka mahdollisti rahan saannin (Tervo 2008, 221). Ahkeralla työllä ja säästäväisyydellä onnistuttiin hankkimaan myös metsää, mikä mahdollisti tilan elinkelpoisuuden, jotta ei enää tarvinnut käydä vieraalla palkkatoissa. Nyt maatila oli ”kokonainen” ja saatiin myös puunmyyntituloja. Metsäsuhteen kerronnallinen pääjuoni oli omistaminen (kuva 13).

Myös ”Maatilan rakentamista vuodenaikojen rytmityksessä” -kertomuksessa metsä oli merkittävä raaka-aineen lähteenä ja työn antajana. Työtä oli niin omassa metsässä, josta sai rahaa puunmyynnillä, kuin palkkatyöläisenäkin savotoilla rahaa ansaiten. Suhde metsään oli hyödyntämistä, toiminnallista ja rahallista. Kerronnassa metsä nähtiin tärkeänä osana maatilaa, ja sen merkitys kulminoitui rahaan ja raaka-aineeseen (kuva 13). Rahalla voitiin parantaa elintasoja.

Molemmat identiteetikertomukset, ”Korvenraivaajasta isännäksi” ja ”Orpopojasta asutustilalliseksi”, kuvaavat metsän merkitystä elintilana, joka sisältää koko maatilan metsineen peltoineen ja rakennuksineen. Näin metsäsuhde ilmenee maatilalla omistamisen kautta. Omistaminen on perhevilmelmän jatkuvuuden turvaaja, ja metsä on oleellinen osa suomalaista maatilaa. Metsän merkitys maatilan kokonaisuudessa on ollut työllistäjänä. Talviaikaan se oli miesten työpaikkana. Metsäsuhde konkretisoitui tekemisen kautta, ja motiivina oli hyödyntäminen. Puun myynnillä saatiin rahallisia tuloja, jotka olivat etenkin asutustilan alkutaipaleella usein ainoita rahatuloja. Identiteetikertomuksen romanssijuonessa metsäsuhteen rahallinen merkitys korostuu, sillä viljelijän tulkinnan mukaan valtiovallan kontrolli oli liian tiukkaa suhteessa metsän todelliseen tuottokykyyn. Toimijan mahdollisuuksia rajoitettiin. Kerronnassa metsäsuhteen hallitsevaksi elementiksi nousi kontrolli (kuva 13).

Tragediakertomuksessa ”Orpopojasta asutustilalliseksi” metsällä oli merkitystä työllistäjänä, ja rahaa saatiin tarvittaessa omasta metsästä. Metsätulot olivat tärkeitä tilan kehittämisessä, sillä toimeentulo oli niukkaa. Toimeentulo ja yleinen hyvinvointi paranivat pikkuhiljaa. Keskeiseksi metsäsuhteen juoneksi nousee metsän vastus hakkuutöissä, sillä rahaa ei helpolla metsästä saanut (kuva 13).

Työn romanssikertomuksessa metsän merkitys ja hyödyntäminen taoudellisesti muuttui eniten. Alun työllistäjä ja investointien rahoittaja

muuttuu myöhemmin vapaa-ajanviettopaikaksi, jossa puuhaaminen ylläpitää henkistä ja ruumiillista hyvinvointia. Valmistamisen romanssikerptomuksessa metsän omistaminen oli haave, jonka tavoitteen saavuttamiseksi tehtiin koko perheen voimin kovasti töitä. Kerronnassa tulee esille aktiivinen toimijuus, jossa uskotaan omiin kykyihin saavuttaa asetettu päämäärä. Maatilasta oli saatu elinvoimainen tila, jolla oli tulevaisuus. Identiteetikertomuksessa oli komedian piirteitä, sillä juuri metsän osalta koettiin rajoituksia itsemääräämisessä, mutta se ei estänyt maatalan kehittämistä ja tuotannon laajentamista.

Työn tragediakertomuksessa metsä mahdollisti investoinnit ja oli selkäranka, jonka avulla tilaa kehitettiin ja lisättiin yleistä hyvinvointia tilalla. Valmistamisen tragediatarinassa metsä koettiin ensisijaisesti tärkeäksi osaksi maatilaa. Identiteetikertomuksen tragediajuonessa metsä oli apuna niukan toimeentulon antajana, josta myöhemmin luovuttiin jatkajan myytyä tilansa. Nuoruuden romanttinen haave asutustilallisuudesta osoittautui tuskalliseksi raatajan poluksi.

Metsän merkitys		Suhde
1) elintila	→	vuorovaikutteinen (omistaminen)
2) raaka-aine	→	hyödyntäminen
3) työpaikka	→	toiminnallinen
4) rahan lähde	→	taloudellinen
5) harrastus/vapaa-aika	→	henkinen/elämyksellinen

Kuva 14. Metsän merkitys ja metsäsuhde.

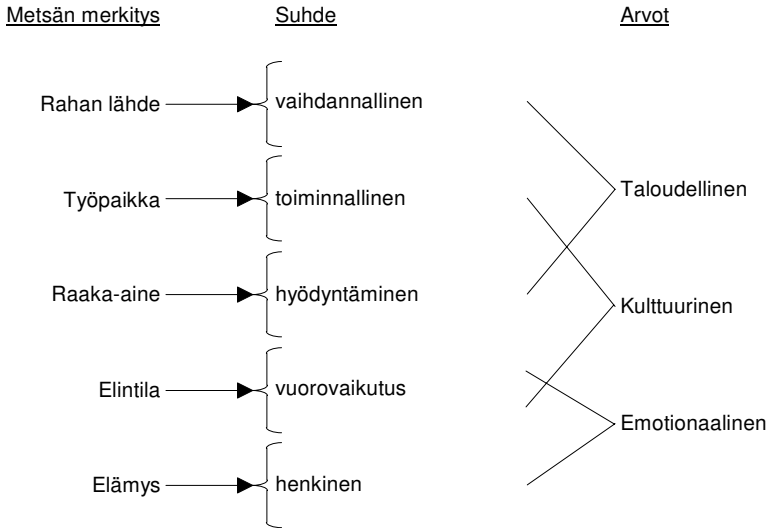
Kertomuksista voi koota yhteen viisi keskeistä metsän merkitystä ja niiden kautta ilmenevää suhdetta metsään (kuva 14). Metsä on luonnonvara, jota käytettiin modernin talouden resurssina. Tällöin luonto näyttäytyy mahdollisuutena, joka antoi rahaa, raaka-ainetta ja työtä. Se mahdollisti pysyvän elämänympäristön, maatalan, rakentamisen, ja toimeentulon maatilalla. Resurssipuheesta metsästä (luonnosta) konstruoidaan työn ja toimeentulon (Keskitalo-Foley 2004; Massey 1994; Vilkkä 1998) perustan lisäksi myös tulevaisuuden symboli. Luontoa ei nähdä vain konkreettisenä taloudellisenä resurssina, vaan myös eräänlaisena ”mentaalisenä” resurssina. Tietoisuus siitä, että luontoa on mahdollista hyödyntää työn

ja toimeentulon nimissä, luo tulevaisuudenuskoa. Luontoa määritetään silloin taloudellisten arvojen kautta. (Valkonen 2003,53–55.)

Luonnonympäristöjen konkreettinen käyttö ei ole pelkkää luonnon muokkaamista, vaan myös luonnon kulttuurista merkitsemistä, yhteiskunnan ja luonnon välisten suhteiden rakentamista (Valkonen 2003, 28). Asutustoiminnassa muokattiin metsäluontoa paljon, mutta samalla muodostui tiheä ihmisen ja luonnon välisten suhteiden verkosto, joka loi moninaisia kulttuurisia merkityksiä luonnolle ja metsälle. Paikan – metsän ja peltojen – omistaminen mahdollisti tietynlaisen kulttuurisen elämänympäristön, maatilana, ja samaistumiskohteen kulttuurisesti tunnistetulle henkilöahmelle, maanviljelijälle. Hänellä oli oma erottautumisen paikkansa tilan muodostumisen kautta, asutustila, jonka spatiaalisen olemisen lähtökohta oli metsä. Nämä merkitykset ovat saaneet eri aikoina erilaisia painotuksia kullakin tilalla, ja suhteen muutokset ovat olleet riippuvaisia toimijoista. Toimeentulon turvaajan sijaan metsä koetaan nykyään entistä enemmän elämyksellisenä vapaa-ajan ympäristönä.

Monella asutustilallisella taloudellinen turvallisuus ja säännölliset tulot ja työtilaisuudet olivat keskeisiä. Metsä onkin säilynyt taloudellisen turvan antajana ja työtilaisuuksien mahdollistajana, mutta metsää arvostetaan metsänomistajien keskuudessa myös aineettomien arvojen vuoksi (ks. Ovaskainen & Kuuluvainen 1994, 32–36).

Suhteemme metsään ja käsityksemme metsästä ja sille antamamme merkitykset riippuvat yhteiskunnassa valitsevista arvoista. Arvot kertovat yleisistä elämää ohjaavista periaatteista; ne ohjaavat käyttäytymisvalintoja ja arviointeja (Pohjanheimo 2005, 239). Aineistosta esiin nostamieni metsänmerkitysten ja metsäsuhteiden taustalla ovat tulkintani mukaan yhteiskunnassa vallitsevat makrotason arvot: taloudelliset-, kulttuuriset- ja tunnearvot (emotionaaliset arvot) (kuva 15). Yksilöllisyyden voimistuessa myös arvot ovat suhteellistuneet ja kertomuksistakin oli havaittavissa arvojärjestysten vaihteluita. Arvomaailma on sirpaloitunut osana postmodernia yhteiskunnallista kehitystä; yhden totuuden tai ”suuren kertomuksen” sijasta totuuksia on useita (Pohjanheimo 2005, 239). Arvot ja asenteet ovat toisiaan lähellä olevia ihmisen käsitysjärjestelmän osia, ja ne ohjaavat havaitsemista, muistamista ja valintoja. Arvoilla ja asenteilla on myös identiteettiä tukeva merkitys.

Kuva 15. Metsän saamien merkitysten ja metsäsuhteiden taustalla vaikuttavat arvot.

Metsän merkitys ja ihmisen suhde metsään on moninainen, ja niihin vaikuttavat makrotason arvot liittyvät limittäin useisiin ihmisen käytännön valintoihin. Esimerkiksi emotionaaliset arvot voivat liittyä elämukseen, elintilaan ja vaikkapa rahaan.

Metsän ja soiden raivaus oli alku maataloudelle. Pelkäämätön raivaaja suunnisti siis metsään, jolla on murteissa tarkoitettu myös syrjäistä paikkaa, kaukana asutuksesta olevaa paikkaa. Asutustoiminnassa etenkin Itä- ja Pohjois-Suomeen perustettiin tiloja, kylmiä tiloja, syrjäisille paikoille metsään. Asutustiloja koskevissa kertomuksissa käytetään paljon kieli-kuvaa ”synkkä korpi”, jossa vielä korostetaan synkkyydellä syrjäisyyttä ja ihmiskätkien koskemattomaa metsäluontoa. Toisaalta samalla toistettiin suomalaisen kulttuurin luomaa kuvaa rohkeasta ja vaikeuksia pelkäämättömästä raivaajasta. Metsä oli sankaritarinoiden näyttämönä ja puheessa se liittyi osaksi sankarin identiteettiä.

Raivaamisen lisäksi tehtiin ahkerasti myös metsätöitä. Monelle nuorelle metsä toimi työnteon oppimisen ympäristönä sodan jälkeen. Niin

tytöt kuin pojatkin tekivät voimilleen sopivia töitä. Vähitellen voimien ja taitojen lisääntyessä myös työt ja vastuut metsässä lisääntyivät. Työ ja ahkeruus olivat talonpojan hyveitä. Viljelijöille ahkeruus ja uutteruus oli hyve ja he mielsivät oikean työn fyysiseksi työksi, joka tuottaa näkyvän tuloksen (Silvasti 2001, 299).

Metsän merkitys työpaikkana viljelijälle on supistunut hyvin vähäiseksi ja metsätöyönkin kuva on muuttunut. Sillä on perinteisesti tarkoitettu puunkorjuuseen ja metsässä tapahtuvaan lähikuljetukseen liittyvää työtä. Nämä aikaisemmin usein viljelijöiden itsensä tekemät työt on metsätalouden rationalisoinnin seurauksena ulkoistettu urakoitsijoille. Yleisestikin ottaen puunkorjuun ja kuljetuksen työvoimatarpeen romahdettua myös metsän uudistamiseen ja hoitoon sekä puun energiakäyttöön liittyvät työt ovat saaneet enemmän huomiota. Metsistä on kuitenkin aina saatu puun ohella myös muita hyödykkeitä, vaikka niiden asema teollistumisen kukoistuskautena jäikin puuntuotannon varjoon (Björn 1999).

Metsän merkitys raaka-aineena on vähentynyt ja puun käyttö tiloilla on supistunut. Toisaalta puun käyttö energiantuotantoon on lisääntynyt, ja metsät vahvistavatkin sijaansa uusiutuvana energianlähteenä. Myös entisillä asutustiloilla saatetaan nykyään harjoittaa pienimuotoista polttopuuyrittämistä.

Metsän taloudellinen merkitys on säilynyt suurena, joskin siinä on merkittäviä eroja tilojen välillä. Metsärahat olivat sysäys maatalouden modernisaatiolle ja tukivat etenkin pienten tilojen elinkelpoisuutta (Kerkelä 1996, 313–315). Puun myynti on aktiivituloilla edelleen yhteydessä tilan rationalisointiin ja tehostamiseen, sillä myyntituloja käytetään investointien rahoittamiseen, ja maatalousyrittäjät myyvät puuta halukkaammin ja tekevät hankintakauppoja yleisemmin kuin muut metsänomistajat yleisemmin (Karppinen ym. 2002). Vaikka tilalla ei olisi jatkajaa, metsää saatetaan ostaa seuraavan sukupolven taloudellisen tilanteen turvaamiseksi. Rahaa sijoitetaan kohteeseen, joka kasvaa pääoma kiintokuutioina mitattuna. Kyse on nimenomaan taloudellisesta turvaamisesta; omistajilla on kokemusta siitä, että metsästä voi puun myynnillä tarvittaessa saada nopeastikin rahaa.

Taloudellisten arvojen kilpailijaksi ovat nousseet luontoarvot itsessään, mutta myös luonnon marjojen ja sienien hyödyntämisenä. Luontoarvot ovat tulleet uusien metsäsuunnitelmien mukana myös metsänomistajien

ja maanviljelijöiden puheeseen, ja ekologisesti arvokkaita alueita jätetään hakkaamatta. Toisaalta metsää on arvostettu ja hoidettu hyvin, sillä onhan se osa maatilán tuotantopääomaá. Metsán hyödyntáminen on kuitenkin monipuolistunut, mikä ilmentää jälkiteollista metsánkáyttöá. Se on muuttunut asutustilojen ensimmäisien vuosien esiteollisen ja teollisen metsánkáyttön limittyneisyydestä teollisuuden raaka-ainetuotannon kautta nykyiseen taloudellisesti ja ekologisesti sekä myös sosiaalisesti kestävän metsánkáyttön suuntaan.

Mut onhan muuten, siellä voi joskus kävellä aina, jos maailma ahistaa, niin metsään. (...) Niin, et luontoarvoja tietysti on siellä joitakin lähteitä semmosia, jotka on ihan lain mukaan rauhoitettu, on näitä biotooppia ja sitten en tiää, oisko ne jotkut kaskialueet tällöisiä perinnebiotooppeja, mutta ne on jo täysin metittyny, ei niistä oo silleen. Luontohan pietään, ei sinne, sitä niinku tahallaan hävitetä, vaan se on metsätalousmaata ja sitten niitä tikanpuita jätetään tänä päivänä enemmän. Keloja. (H13)

Metsä ei ole vain taloudellinen resurssi, vaan sillä on säilynyt kulttuurisia merkityksiä, jotka vahvistavat tunnetta pysyvyydestä ja jotka takaavat identiteetin jatkuvuuden. Metsää omistetaan myös tunnesyistä ja oman identiteetin vahvistajana. Metsästä muotoutuu mielen ja ruumiin liikkeiden konstruoima eletty ympäristö, intiimi sielunmaisema, persoonallisten muistojen ja odotusten paikka (Karjalainen 2004, 55; ks. Tani 1996).

Se oli niinku se oma maa, sitä ei mistään hinnasta mennä myömään. Eikä oo myötykään. (...) Tämä sukupolvi ei myy, seuraavasta en tiää sitten, todennäköisesti tonttia myyään, mutta se on asia erikseen. Se niinku piettiin omat. Karjala oli menetetty, mutta se oli nyt tässä se Karjala. (H13)

Metsä on säilynyt aktiivituloilla tärkeänä osana maatilaa, ja usealla maataloustuotannon lopettaneella tilalla metsät ovat säilyneet tilan osansa. Omalla tilalla halutaan asua myös vanhuudenpäivät ja metsät pidetään vanhuuden turvana ja ne haluttaan siirtää myös suvun seuraaville polville. Suomalaisia metsänomistajia tutkittaessa on käynyt ilmi, että vaikka maatalous lopetetaan, niin useimmiten tila säilyy metsätilana ja tilalle jäädään usein myös asumaan. Melkein puolet eläkeläisistä metsänomista-

jista asuu tilalla. (Karppinen ym. 2002.) Metsänomistajilla on metsäänsä kiinteä suhde. Rinnekangas kirjoittaa, että haastattelun jälkeisessä keskustelussa eräs metsänomistaja kertoi suhtautuvansa oman metsän puista itse rakentamaansa taloon sekä sitä ympäröiviin metsiin ”vanhojen päivien varana”. Paikallisten ihmisten suhde metsään ei suuntaudu vain tulevaan, vaan myös menneeseen, juuriin, omaan taustaan ja kasvuympäristöön. Metsänomistajille on tärkeää varmistaa metsään liittyvien merkitysten siirtyminen lapsille sekä pitää metsät suvun hallussa oman elämän jälkeinkin. (Rinnekangas & Anttonen 2006, 199.)

Metsän kulttuuristen merkitysten taustalla on niiden vuosituhantinen historia ihmisten arkielämän keskeisenä resurssina. Ihmisten toimeentulo Suomessa on kautta aikojen riippunut tavalla tai toisella metsistä. Metsät kaikkine tuotteineen ja hyötyineen onkin koettu ikään kuin kansallisuusomaisuutena ja samalla eräänlaisena elämän vakuutuksena epävarmassa maailmassa. Kyselytutkimuksen mukaan 90 prosenttia suomalaisista on edelleen sitä mieltä, että ”Suomi elää metsästä”. Iskulause ei kuvasta vain metsien taloudellisia vaan myös kulttuurisia ja henkisiä merkityksiä. (Kangas & Naskali 2001, 29.)

Puiden ja metsien rooliin suomalaisten toiminnassa on aina liittynyt vahvasti ajan syklinen luonne, sillä luonnon kiertokulussa ja ihmisten luontoon kohdistamissa toimissa on syklisiä piirteitä. Ympäristön metsien ja puiden, ja luonnon yleensäkin, luonnollinen rytmi on melko tiiviisti yhteydessä ihmisten arkisiin toimintamahdollisuuksiin, sillä monet metsien ja puiden käyttömuodot ovat riippuvaisia metsien ja puiden ominaisuuksista eri kehitysvaiheissa ja eri vuodenaikoina. (Vaara & Saastamoinen 2006, 353.) Metsät kasvavat ja tuottavat ilman suurta, tai paremminkin ilman jokavuotista, työpanosta ihmisiltä, kun taas pellot vaativat tuottaakseen joka keväistä kylvöä ja syksyistä sadonkorjuuta. Tämä antaa tietyn toistuvuuden myös kerrottuun identiteettiin, sillä metsä ja pellot muodostavat konkreettisen paikan, joka mahdollistaa tietyt toistuvat, luonnon rytmittämät, toiminnan tilat. Ne ilmentävät suomalaisuuden syvärakenteisiin kuuluvan sukupolvien ketjun omaksuman ”äiti maa” myytin ja sen syklisen kierron, jossa kukin sukupolvi lopulta päättyy äitimaan syliin, josta versoo uusi elämä ja uudet sukupolvet. (ks. Keski-talo-Foley 2004, 138–141; Massey 1994, 10; Vilkkä 1998, 37.)

Maa kasvaa, metsä kasvaa. Risusavotat ja kasvatushakkuut on jo moneenkin kertaan käyty läpi metsälöiden. (...) Karjapolut ovat kasvaneet umpeen. Uusi sukupolvi isännöi jo monella tilalla. Heidän lähtökuoppansa ovat jo aivan toiset, kuin meidän, 40–50-lukujen vaihteessa yrityksensä aloittaneiden. Koko maailman meno on niin perusteellisesti muuttunut, ettei siinä enää vanhenevana tahdo pysyä mukana. Mutta puut ovat puuta ja maa maata. Niitä ei muuta muu, kuin maailmanloppu – tai atomipommi. (33D)

Metsä perinteisenä elintilana on vaikuttanut suomalaisiin ja käsitykseen suomalaisuudesta, ja täällä asuvat ihmiset puolestaan ovat vaikuttaneet metsien kehitykseen. Lopputulokset kummankin suhteen ovat sidoksissa toisiinsa, ja sitä enemmän ne vaikuttavat toisiinsa, mitä tiiviimmässä vuorovaikutuksessa ne kulkevat. (Kangas & Naskali 2001, 29.)

Puuntuotannollisten hyötyjen rinnalle on tullut myös muita metsien merkityksiä ja aineettomia hyötyjä kuten metsien virkistyskäyttö (Karppinen ym. 2002, 59–64). Metsän merkitys vapaa-ajan paikkana on lisääntynyt, ja sieltä voidaan hakea virkistystä ja elämyksiä. Nykyään viljelijöistä osa pitääkin metsää ja metsätöitä harrastuskohteenaan, jossa työskennellään vapaa-aikana. Näin myös asutustilallisten kertomuksissa. Metsään voi mennä myös rauhoittumaan nykyajan kiireiltä, jotka ovat saavuttanut myös maaseudun eikä ole vain kaupungissa asuvat. Näin aktiviteetin ensisijaisuudet ovat vaihtuneet, ennen metsätyö oli elämisen ehto, mutta nykyään metsä mahdollistaa sellaisen toiminnan tilan, jolla vapaa-aika liitetään osaksi identiteettikertomusta. Rannikko ja Tervo (2006, 276) havaitsivat myös tutkiessaan metsäammateissa pitkään olleiden kokemuksia metsätalouden murroksista, että alueen metsät ovat menettäneet merkitystään paikallisten ihmisten toimeentulon lähteenä ja metsä on sen sijaan yhä enemmän virkistys- ja erilaisten elämysten paikka. Metsien virkistyskäyttö tarjoaa nykypäivän suomalaisille tunteen vapaudesta ja rauhasta sekä lievitystä stressiin ja paon yhteiskunnan ikävistä velvoitteista (Kangas & Naskali 2001, 29).

Vuan miule on jäänyt isästä mieleen ku tota ku isä kuluki marjassa ja myö lapset kulettiin matkassa marjassa, pit kulukee. (...) Siellä juostiin kesällä marjassa ja sienessä ja siellä pysty hyvin liikkumaan ja oli hyvät polut ja kaikki. Siellä ol lehmättii. (H2)

Ennenkin liikuttiin metsässä, mutta tällöin se ei ollut virkistäytymistä, jota nykyaikainen kaupunkilainen harrastaa, vaan entisajan ihmisellä oli mielessä aina toimeentulon jatkaminen metsän avulla. Tosin voidaan olettaa, että usein siinä sivussa myös mieli virkistyi (Reunala & Heikinheimo 1987, 32–33). Teollistumisen seurauksena 1950- ja 1960-luvuilla elintaso kohosi ja vapaa-aika lisääntyi, ja metsien virkistyskäyttö muotoutui sellaiseksi kuin se nykyään ymmärretään, eli vapaa-ajan vietoksi (Reunala & Heikinheimo 1987, 33).

Metsien käyttöä koskevassa päätöksenteossa virkistykseen, matkailun ja luonnonsuojelun merkitys on jo pitemmän aikaa ollut kasvussa, joskin metsien talouskäyttö nähdään edelleen hyvinvoinnin ylläpitäjänä (Raitio & Rannikko 2006). Päätökset muovaavat institutionaalisia rakenteita, jotka ovat osaltaan ohjaamassa viljelijöiden ja metsänomistajien käsityksiä metsänkäytöstä ja kertomuksissa esiin tuotuja merkityksiä. Näihin käsityksiin vaikuttavat toisaalta suomalaisessa kulttuurissa edelleen runsaasti metsään ja sen merkitykseen liittyvät myyttiset ainekset, jotka ovat kansanomaisen ajattelun syvärakenteisiin juurtuneita käsityksiä ja uskomuksia. Nämä uskomukset ja käsitykset kietoutuvat yhteiskunnan ja talouden rakenteisiin ja niiden muutoksiin, joista niitä on vaikea erottaa (Rannikko & Lehtinen 2004, 10). Metsän käyttöä syvemmällä tasolla voidaan arvioida myös kansallisten ja kansalaisten yhteisöllisyyttä ylläpitävien arvojen kannalta (Rinne kangas & Anttonen 2006, 180). Yksityiset ja yhteisölliset arvot vaikuttavat toinen toiseensa, dialogi on jatkuvaa. Näiden arvojen ja kulttuuristen uskomusten kautta metsä vaikuttaa niin yhteisöjen kuin yksittäisenkin ihmisen identiteettiin.

Metsän merkitys suomalaisuuden kuvassa ja myös identiteetin muovaajana voi olla joko myönteinen tai kielteinen. Suomessa metsä on elintärkeä metaforinen kuvasto, johon kulttuurisen ajattelun erityispiirteet ja niihin perustuvat itsearvioinnit ankkuroituvat. Vertauskuvallisessa kielenkäytössä metsästä puhutaan paitsi sivistyksen kehtona myös halventavassa merkityksessä viittauksena koulusivistyksen puutteeseen. (Rinne kangas & Anttonen 2006, 171).

Rannikko ja Tervo (2006, 323) ovat todenneet, että Suomessa eletään parhaillaan metsien ja luonnon käytössä siirtymäkautta teollisesta jälkiteolliseen aikaan. Jälkiteollisessa yhteiskunnassa merkitykset kamppailevat olemassa olosta merkitysten moninaisuudessa: luonnonsuojelu, virkistys,

metsästyks, marjastus ja vapaa-aika. Nämä ei-taloudelliset merkitykset eivät ole vain kaupunkilaisten tai taajamissa asuvien ei metsän omistajien jakamia, vaan maatilan omistajallekin metsä edustaa enenevässä määrin virkistyskäyttöä ja vapaa-ajan toiminnan paikkaa. Virkistystä, marjoja, sieniä ja riistaa metsät ovat tuottaneet paikallisille ihmisille aina, mutta nykyään ja tulevaisuudessa niistä saavat osansa myös ulkopuoliset (Raitio & Rannikko 2006, 286; Rannikko & Tervo 2006, 328).

Teollistumisen aikakautena luonto ja metsä nähtiin vahvasti resurssina, jota ihminen käyttää omaksi hyväkseen. Yleisesti yhteiskunnassa pyrittiin tuottavuuteen ja edistykseen. Ihmisen aktiivinen tekeminen näyttäytyi tällöin enemmänkin valmistamisena, jolloin hyödynnettiin luontoa ja rakennettiin maailmaa, ihmisen toimintaympäristöä. (Arendt 2002, 156–157.) Toimintaympäristö muodostui konkreettisista paikoista, esimerkiksi maataloista, asutustiloista, mikä mahdollisti rajatun ja muista paikoista erottuvan subjektiposition, yhteiskunnallisen aseman asutustilalliselle.

Giddens on tehnyt eron luonnon, ”luonnollisen”, ja ympäristön välillä. Luonnollinen on se mihin ihminen ei voi toiminnallaan vaikuttaa. Moderniin asti luonto kuitenkin säilyi pääosin ulkoisena järjestelmänä, joka hallitsi ihmisen toimintaa pikemminkin kuin ihminen sitä. Luonnon/metsän voidaan sanoa nykyään olevan läpikotaisin yhteiskunnallistunutta, tällöin voimme puhua ympäristöstä. (Giddens 1995, 109–111.) Osa asutustilallisista näytti edelleen kokevan luonnon osin ulkopuolisena, johon ei voi toiminnallaan vaikuttaa. Heille metsä osoittautui aktiiviseksi toimijaksi, ja asutustilallinen oli passiivinen tilanteeseen sopeutuja.

Kun katsomme postmodernista näkökulmasta ihmisten suhdetta luontoon ja metsään, on se muuttunut enemmän toiminnanaktiiviteetin suuntaan. Julkisessa keskustelussa käydään neuvotteluja metsän merkityksestä ja käyttötavoista. Samalla on mahdollista purkaa modernin ajan rakenteita, jotka ovat hallinneet yhteisöjen ja yksilöiden toimintaa tarjoamalla esimerkiksi viljelijälle tietyn yhteiskunnassa tunnustetun sosiaalisen kategorian, jonka varaan rakentaa identiteettiä. Keskustelu avaa uusia näkökulmia tarkastella asioita, avaa mahdollisuuden myös menneen ajan itsestään selvyyksien purkamiseen ja auttaa näkemään kertomuksiin sisältyvän narratiivisen identiteetin määrittelyn, joka ei pohjaudu vain tarkasti rajatulle sosiaaliselle kategorialle, joka puolestaan määrittäytyy samuusiden-

titeetin kautta. Metsä ja luonto ovat sekä työnkohde että resurssi, mutta suhde metsään kerrotaan myös osaksi identiteettiä. Se, miten ja missä määrin tämä vaikuttaa identiteettiin, vaihtelee yksilöllisesti.

7.2 Identiteettien vahvistumiset ja katkokset muutoksissa

Yksilöillä on eroa siinä, kuinka he suhtautuvat muutoksiin ja elämän vaikeuksiin ja kuinka he kokevat hallitsevansa elämäänsä. Sota oli merkittävä murros monen suomalaisen elämässä. Siirtoväen kohdalla muutos oli raju, koska heiltä vietiin kotiseutu ja heidän oli muutettava uusiin oloihin. Tässä muutoksesta osa selviytyi paremmin ja osa huonommin. Osalle rintamamihiä sota avasi mahdollisuuden maanviljelijäksi, mutta osalle tämä mahdollisuus muuttuikin tragediaksi ja luopumiseksi viljelystä. Yksilöiden näkökulmasta tällöin on kyse elämänhallinnasta (ks. Roos 1987, 65–66). Sisäinen elämänhallinta liittyy yksilöiden omiin taipumuksiin ja valmiuksiin kohdata vaikeuksia ja paineita sekä selviytyä niistä tulevaisuudessa (ks. esim. Raitasalo 1996; Roos 1985b, 42). Olosuhteiden muuttuessa yksilöt pyrkivät säilyttämään tai palauttamaan toimintakykynsä. Ulkoisella elämänhallinnalla puolestaan tarkoitetaan niitä ympäristön mahdollisuuksia, joilla voidaan tukea ihmisen omaa kykyä käsitellä koettuja vaikeuksia. (Rannikko & Tervo 2006, 275.) Selviäminen on ulkoisen ja sisäisen elämänhallinnan vuorovaikutuksen tulos. Kykymme kertoa ulkoiset olosuhteet oman elämäkertomuksen mahdollisuuksiksi perustuu henkilön kykyyn nähdä tulevaisuus itselle annettujen lupauksen toteutumisen näyttämönä.

Sodan jälkeen yhteiskunnassamme tuettiin ulkoisesti ihmisten selviytymistä ja uuden elämän aloittamista. Voidaankin todeta, että yhteiskunnassa 1950-luvulla tapahtuneet muutokset eivät juurikaan uhanneet ihmisten elämänhallintaa vaan pikemminkin paransivat sitä. Maamme teollistuminen ja kaupungistuminen etenivät rinta rinnan syrjäkylä-Suomen elinehtojen paranemisen kanssa. 1960-luvulla tapahtui kuitenkin käänne, joka horjutti etenkin syrjäisten alueiden elämisen edellytyksiä ja ulkoisen elämän hallintaa. (Rannikko & Tervo 2006, 291.) Asutustilallisten elämässä nämä vaikutukset koettiin hieman eriaikoina riippuen

viljelijöiden iästä ja jatkajatilanteesta. Yksilölliset muutoskohdat liittyvät usein sukupolvenvaihdokseen.

Sota aiheutti rajun murroksen työn romanssikertomuksen ”Työllä jatkuvuutta” tilan historiassa, koska aiempi maatila jäi uuden valtakunnan-ajan taakse ja uusi alkui tapahtui kylmältä asutustilalta. Murroksen kantavana voimana oli maanviljelijän identiteetinperintö, johon kuuluivat raivaus ja rakentaminen. Ne mahdollistivat murroksen kautta maanviljelijän identiteetin säilyttämisen, ja kokemus vahvisti tätä identiteettiä. Identiteetti välittyi tekemisen kautta. Muutokset eivät olleet uhka identiteetille, vaan jatkuva kehittäminen kuului tilan toimintatapoihin. Kehittämisen seurauksena tila koki muutoksia myös paikkana ja muutos oli jatkuvaa. Muutoksen seurauksena myös koettu subjektipositio muuttui vähitellen, mikä ei aiheuttanut katkosta koettuun identiteettiin eikä ollut uhka identiteetille. Subjektipositio mukautui ajan vaatimusten mukaan, ja identiteetti koettiin yhtenäisenä. Se kantoi jatkuvuutta, joka mahdollisti isännyyden siirron isältä pojalle. Maanviljelijän identiteetti rakentui maatalouden harjoittamisen kautta ja siirtyi kohti maatalouden yrittäjyyttä. Raivaaminen oli keino tilan laajentamiseen ja antoi kokemuksen siitä, että omalla toiminnalla oli merkitystä eikä ajeltu olosuhteiden armoilla. Koettu identiteetti mahdollisti toimijalle tulevaisuuden lupaukset kehittämisestä, jolla tulevaisuus ei ollut sattumaa, vaan sisälsi tavoitteellisuuden. (Kuva 16.)

Työn tragediatarinassa ”Työtä yhdelle sukupolvelle” identiteetti välittyy vahvasti paikan eli maatilasta kautta. Alkujaan piti saada edes vähän peltoa, jotta pystyi toimimaan viljelijänä, sillä perhe kuului maatalous-siirtoväkeen, jolla jäi tila ja pellot rajan taa. Pala peltoa auttoi sopeutumaan murrokseen, jonka siirtolaisuus aiheutti viljelijäperheelle. Tilanpito aloitettiin perheyhteisönä, ja identiteetti rakentui perheyhteisöllisyydelle. Maanviljelijän työ koettiin itsenäiseksi työksi, ja tila siirtyi lopulta kertomuksen isännälle. Identiteetti kiinnittyi maatilasta, jonka muuttumattomuus ja ennallaan säilyminen senkin jälkeen, kun se oli raivattu ja rakennettu, antoi vakautta identiteetille. Yhteisöllisyys ja traditiot tukivat myös identiteettiä. Eläkkeelle siirtymisen murros lopetti aktiiviviljelyn, sillä jatkajaa ei ole. Eläkkeellä maatila ja etenkin maatilasta metsä antaa turvan vanhuudessa.

Juonik. Aktiv.	IDENTITEETIT JA MUUTOS	
	A. ROMANSSI/KOMEDIA	B. TRAGEDIA
Työ	Perintö: maanviljelijä -raivaaja ja rakentaja Murros: pojasta isännäksi -raivaaja →maataloustuottaja	Maanviljelijän perhe Käänte: itsellinen maanviljelijä -traditionaalinen -identiteetti välittyy paikan kautta Murros: eläkkeelle
Valmistaminen	Haave käsityönopeettajan ammatista Murros: emäntä -äiti -kasvattaja -käsityön tekijä Murros; vanha emäntä→jatkuuus	Maanviljelijäperhe -identiteetti Murros: talo nimiin→isännys toteuttaa jatkuvuutta Murros: sairaus→tuotannon supistaminen
Toiminta	Maatyömies Murros: korvenraivaaja Murros: korvenraivaajasta isäntä Murros: isännästä vanhaisäntä, sukupolvenvaihdos→ nuori isäntä jatkaa	Maatyömies Murros: asutustilallinen Murros: sukupolvenvaihdos, (nuori isäntä lopettaa) →sopeutuminen palkkatyöhön

Kuva 16. Identiteettien muutokset

”Kodin sankari” -kertomuksessa on kyse emännän identiteetistä. Emännys ei ollut nuoren työn haave, mutta hän käänsi sen sankaritarinaksi selviytymisellään. Sota ja asutustoiminta muodostivat murroskohdan, joka avasi mahdollisuuksia tulevaisuuteen. Asutustoiminnan kautta hänelle ja hänen rintamamiesmiehelleen tarjoutui mahdollisuus hankkia asutustila, jonka kodiksi ja työpaikaksi rakentaminen valmisti paikan subjektipositiolle, jolle emännyyden identiteetti rakentui. Emännän ja isännän tavoitteena oli elinkelpoinen tila. Sen saavuttaminen mahdollisti jatkuvuuden myös identiteetin siirtämiselle seuraavalle sukupolvelle. Maanviljelijän identiteetin jatkuuus ei tarkoittanut paikalleen pysähty-

mistä, vaan uusien tavoitteiden asettamista ja identiteetin vaiheittaista uudistumista, joka antoi pysyvyyden tunteen.

”Maatilan rakentamista vuodenaikojen rytmityksessä” -kertomuksen tragediatarinassa lähtökohtana on pojan kasvaminen viljelijäperheessä, jolloin hän sisäistää samalla viljelijäidentiteetin. Alussa asutustilaa rakennettiin ja raivattiin isän ja veljen kanssa yhdessä, jolloin isännöisyys ja tähän liittyvä päätöksenteko oli isällä. Kertojan isännöisyys legitimoitiin siinä vaiheessa, kun tila siirtyi isältä pojalle. Tämä ensimmäinen murroskohta nuoren isännän kertomuksessa vahvisti maanviljelijän identiteettiä ja tunnetta jatkuvuudesta. Seuraava murros oli isännän sairastuminen, joka pakotti miettimään tulevaisuutta uudella tavalla ja sopeutumaan muutoksiin, joita sairastumisesta aiheutui. Tilan tuotanto supistettiin ja isäntä valmistautui tilan tuotannon hallittuun lopettamiseen eläkeikään saavuttaessa, sillä tilan lapset olivat muissa ammateissa. Näin jatkuvuus ei toteutunut, mutta sopeutumisenä muutokseen viljelijäpari koki, että asutustilallisena olo ei ollut silti mennyt hukkaan, sillä he olivat saaneet työllään hankittua turvallisen vanhuuden maatilallaan.

”Korvenraivaajasta isännäksi” -kertomuksessa identiteettien määrittäminen tapahtuu sosiaalisten kategorioiden kautta. Identiteettikertomus on kehitystarina, ja murrokset ovat askel itsenäisempään asemaan, kunnes viimeinen murros sairauden kautta kääntää maanviljelijän aktiiviuran laskuun. Tilalla on varttunut nuori isäntä jatkajaksi, joten murroksesta selvittää uudistumisen avulla (= uusi isäntä) ja tilan jatkuvuus on taattu. Isännän asema muuttuu vanhan isännän ja isovanhemman asemaksi ja pojan lapsien kanssa olemiseen. Mennyt ja tuleva sukupolvi luovat pohjaa tulevalle jatkuvuudelle. Identiteetti määrittyy ensisijaisesti työn kautta määritellyn aseman myötä; maatyömies, korvenraivaaja, isäntä ja vanhaisäntä. Maatyömiehenä ollaan toisen alaisena palkkatyössä, josta asemasta halutaan pois. Korvenraivauksessa on lupaus itsellisestä isännyydestä, johon päästään omalla työllä. Tässä vaiheessa raivaaja on vielä omasta mielestään valtion renki, ei itsellinen. Vihdoin saavutetaan isännöisyys, jota rajoittaa tai himmentää velka.

”Orpopojasta asutustilalliseksi” -kertomuksessa nuoren pojan haave isännyydestä toteutuu. Identiteetti määrittyy lähinnä paikan kautta, joka mahdollistaa tietynlaisen työnannon. Maatyömiehen haave toteutuu, ja hän saa asutustilan, jolloin identiteetti määrittyy asutustilalliseksi. Toetetut

haave elettyinä elämänä tuo näkyviin haaveen ja todellisuuden ristiriidan. Itsellisyys saavutetaan, mutta elintason parantaminen oli hidasta ja tavoitteista jouduttiin osin luopumaan. Elämänpolulle kertyy pettymyksiä, ja ulkopuoliset rajoitteet osin voittavat. Tilan jatkuvuus näyttää toteutuvan, mutta pojan asettama elintaso ei näytä toteutuvan ja asutustilallinen tukee poikaansa luopumaan tilasta. Näin tila myydään. Asutustilallinen on jo sopeutunut palkkatyöläiseksi ja samoin tekee hänen poikansa.

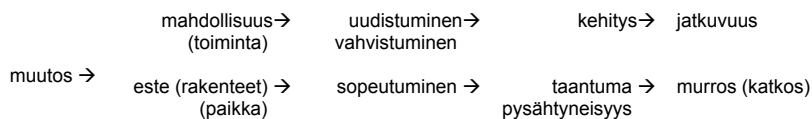
Osalla kertomuksen tiloista tehtiin sukupolvenvaihdos ja osalla ei. Se, kuinka tähän päädytään, ei ole sen hetken tilanteesta kiinni, vaan vanhemmat ovat saattaneet kasvatuksellaan ohjata lapsiaan tilan jatkajiksi. Silvasti tuo esille, kuinka potentiaaliselle jatkajalle on pyritty osin tietoisesti ja osin tiedostamatta rakentamaan sellaista identiteettitarinaa, jonka osaksi jatkuvuus kiinteällä tavalla lomittuu. Jatkajat oppivat sukutilojensa tarinat paitsi narratiivien myös fyysisen ja emotionaalisen kokemuksen kautta. Työnteon ja konkreettisen toiminnan välityksellä jatkajille syntyy erityisen kiinteä ja elämyksellinen suhde kotitilaan. Tila ei pysy objektiivisena yksilön ulkopuolella, vaan se tulee jatkajan kokemusmaailman välityksellä osaksi häntä itseään. Toisaalta vanhemmat ovat voineet arvioida tilansa ja maanviljelijän ammatin mahdollisuudet niin huonoiksi, etteivät pyri siirtämään tilaa seuraavalle sukupolvelle. Vanhempien harkinta tilan ja elinkeinon mahdollisuuksista välittyy heidän kasvattamisensa käytäntöihin. (Silvasti 2001, 290–293.)

Modernisaatioteorioissa korostetaan yksilöllisyyttä ja yksilöiden vapautumista perheen ja yhteisöjen siteistä, mutta perheviljelmillä tilan hallinnan ja maaomaisuuden siirtäminen on säilynyt keskeisenä elämäntapaa organisoivana kulttuurisena mallina niillä tiloilla, joilla tehdään sukupolvenvaihdoksia. Jatkajat ovat kasvaessaan tilalla omaksuneet viljelijäidentiteetin ja toteuttavat perheen arvoja ja normeja. (Silvasti 2001, 288–289.)

Aineistoni tilat eivät kannu mukanaan vielä sukupolvien kertomuksia tilasta tietynä paikkana, sillä ne muodostettiin objektiivisina paikkoina vasta sodan jälkeen. Siirtoväen maanviljelijät joutuivat jättämään tilansa ja perustamaan uuden vieraaseen ympäristöön. Tämä voi osaltaan selittää sitä, että aineistoni perusteella jatkuvuutta kantoi paremmin identiteetin kiinnittyminen tekemiseen, työhön ja kerrottuun identiteettiin. Tämä mahdollisti jatkuvuuden ja maanviljelijän identiteetin siirtymisen jatka-

jalle, vaikka sukutila olikin jäänyt rajan taa. Myös rintamamiehet, jotka eivät olleet viljelijöitä aikaisemmin tai heidän isänsäkään eivät olleet, siirsivät todennäköisemmin tilan jatkaajalle, kun työ oli keskeisenä identiteetin kerronnassa. Jos identiteetikertomus rakentui paikan kautta, jolla pyrittiin vahvistamaan rajoja ja pysyvyyden tunnetta, se ei tukenut jatkuvuutta. Nämä maatilat kohdatessaan suuria muutoksia saattoivat jäädä herkemmin ilman jatkaajaa, sillä paikan pysyvyyden kautta haettu turvallisuuden tunne ei kantanut tulevaisuuteen.

Paikkojen kautta syntyy jokaiselle oma toiminnan tila. Tapahtumapaikat muodostavat kehyksiä toiminnalle, jossa olemme läsnä ruumiillisina subjekteina. Ne myös Kietoutuvat mukaan toimintaan. Vaikutamme paikkaan toiminnallamme, ja paikka vaikuttaa vastavuoroisesti siihen, mitä ja miten tapahtuu. Suhde on ainutkertainen, mutta kuitenkin jaettu toisten ihmisten ja muualla sijaitsevien paikkojen kanssa (Massey 2008, 144). Jälkikäteisesti, tapahtumien siirryttyä ajallisella jatkumolla menneenkategoriaan ja tilallisena liikkeenä jo-tapahtuneen sijaintipaikaksi, yhdeksi muista sijanneistamme, paikat jäävät mieliimme, sekoittuen osaksi muistojen rakennetta. Paikalla on näin monta roolia myös ajallisen jatkumon suuntaan, suhteessa muista fyysistä paikoista muodostamiimme kokemuksiin. (Vilkko 2007, 21.) Kokemuksistamme kertoessamme paikat osana muistojemme rakennetta voivat olla joko identiteetin vahvistajina ja jatkuvuuden kantajina mahdollistaen refleksiivisen toiminnan tilan tai sitten ne voivat jähmettää identiteetin, ja toiminnan tilasta tulee pakonomaista. Kertoessamme määritämme samalla omaa identiteettiämme ja muutoksissa toiminnan tilan rajoittuessa paikkaan voi narratiivinen identiteetti ajautua katkokseen (kuva 17).

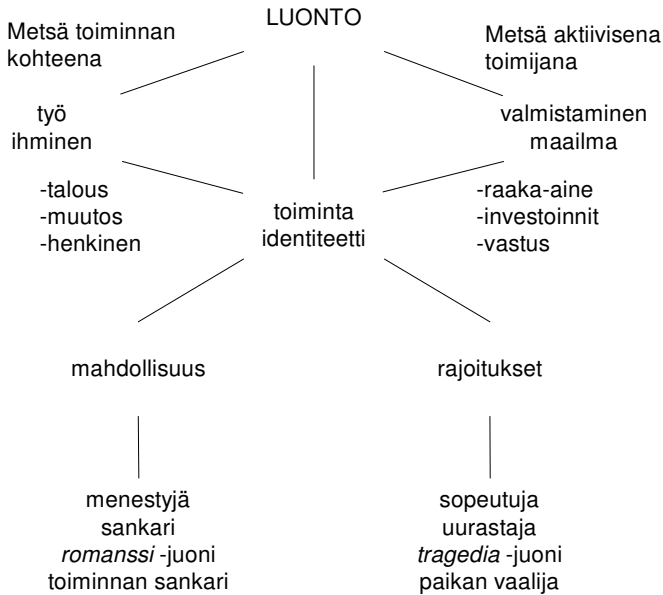
Kuva 17. Identiteetti muutoksissa.

Uudet alut eivät ole uhka, vaan katkokset kerrotaan uusina mahdollisuuksina. Tämä tukee ihmisten selviämistä ja ohjaa menestyksen poluille.

Metsät ovat merkinneet asutustilallisille koettua turvallisuutta ja antaneet uskoa tulevaisuuteen. Metsien omistaminen ja käyttö ovat vaikuttaneet yksilöiden ja yhteisöjen mahdollisuuteen ohjata omaa elämäänsä. Myös pienemmillä tiloilla maatalouden ja metsätyön symbioosi antoivat elämisen mahdollisuuden. Tämä symbioosi tosin särjettiin metsätalouden tehostamisen nimissä (ks. Björn 1999, 190–201). Tuotteliaan talonpojan tilalle kansakuntaa ylläpitävänä voimana nousi puuta jalostava paperityöläinen. Metsäläisyys uhkasi pienviljelijöiden ja osin maanviljelijöiden identiteettiä. Sellaiset sanonnat kuin ”olla metsästä kotoisin”, ”ikkunat metsään päin” ja ”takametsien miehet” saivat yhä selvemmin kielteisen sävyn.” (Björn 2006, 116.) Se, onko tämä kulttuurinen muutos yksilön kohdalla ollut negatiivinen vai ei, on riippunut yksilön kyvystä nähdä tapahtunut joko mahdollisuutena tai rajoituksena. Kerronnan kautta hahmottuu se, onko luonto/metsä identiteetikertomuksessa mahdollisuus vai rajoite toiminnalle (kuva 18).

Tällaiset kaaviokuvat ovat karkeita yleistyksiä ja niissä haetaan ilmiön ääripäitä. Kun metsä on ihmisen toiminnan kohteena, merkityksellistyy se resurssiksi tai sitten henkisen kokemuksen tilaksi. Toisaalta metsä luonnon kiertokulussa tuottaa puuta, jota sitten ihminen voi hyödyntää raaka-aineena. Mutta puun kasvu tapahtuu ilman ihmistä luonnon prosessien ohjaamina. Metsä vastuksena tai uhkaavana luonnonvoimana voi näyttäytyä ihmiselle toimijana, jonka edessä ihminen on voimaton. Erilaiset metsän merkitykset voivat risteillä elämäkertomuksissa, mutta omalta osaltaan ne tuottavat kulloisenkin kertojan identiteetin. Kertomus itsemäärittelynä, voi olla edellytys tiedolle, mitä voi tehdä, eli avaa toimijuuden tiloja. Tekeminen tuottaa uusia kertomuksia ja näin uutta toimintaa. (Keskitalo-Foley 2004, 32; Somers 1994, 618.)

Kuva 18. Luonnon merkitys identiteetille.

7.3 Menestyjät ja sopeutajat

Kertoessaan elämäkertomustaan yksilö on aktiivinen toimija, joka tulee kertoneeksi samalla narratiivisen identiteettinsä, kuka hän on. Tämä toimijuus on kyky, joka muodostuu kussakin historiallisessa tilanteessa tarjolla olevien mallitarinoiden ja ajattelutapojen tarjoamien resurssien pohjalta. Se, minkälaisena toimijana kukin itsensä esittää, riippuu sosiaalisista suhteista, menneestä elämästä ja ajallis-paikallisesta sijainnista sekä kyvystä ennakoida tulevaa; niiden pohjalta subjekteilla on mahdollisuus itsensä aktualisoimiseen toimijoina. Sosiaaliselle vaikutukselle alttiina oleminen muodostaa toimijuuden mahdollisuuden ja ennakkoehdon, mutta voi myös olla rajoittava tekijä. (Jyrkämä 2007.) Kun toimijuus nähdään suhteellisenä toimijuutena, voidaan välttää riippuvuuden ja autonomian vastakkainasettelu (Virkki 2004, 279). Toimijuuden ulkoi-

set tekijät ja toimijuus sisältäpäin ovat vuorovaikutuksessa, ja yksilöstä riippuu, nousevatko ulkoiset vai sisäiset tekijät hallitseviksi. ”Sisäinen toimijuus” ilmenee modaliteetteina: kykenemisenä, osaamisena, täytyminenä, haluamisena, voimisenä ja tuntemisena. Myös asutustilallisten kertomuksissa on vaihtelua toimijuuden aktualisoitumisessa.

”Työllä jatkuvuutta” -kertomuksessa toimintaa, joka näyttää olevan sisäistetty suvun toimintatavaksi, ovat yksilölliset päätökset, jotka tosin tehdään suvun tilan hyväksi. Toiminnan mahdollisuudet eivät ole kiinteään paikkaan sidottu, eivätkä näin jääneet Karjalaan. Muutokset koetaan mahdollisuutena, toimintaa ohjaa tavoitteellisuus, ja kehittäminen on jatkuva prosessi. Näin taataan tilan jatkuvuus sekä toimeentulon ja hyvinvoinnin lisäys. (Kuva 19.)

”Työtä yhdelle sukupolvelle” -kertomuksessa merkittävää on toiminnan turvallisuushakuisuus ja toiminnan ohjautuvuus osaksi ulkopuolisten vaatimusten mukaisesti. Toiminnan motiiviksi ja ohjaavaksi arvoksi tulee moraalinen velvollisuus. Kun toiminnalla pyritään olemassa olevan tilanteen pysyvyyteen sekä turvallisuuden tunteen ja elämänhallinnan kokemiseen, koetaan muutokset uhkana. Pysyvyys saavutetaan paikan muuttumattomuuden kautta, ja näin pyritään hallitsemaan ulkoisia olosuhteita. Tila raivattiin ja rakennettiin suunnitelmien mukaisesti ja pidettiin alkuperäisessä koossa. Laajennukset voisivat olla sysäys muutoksiin, joita ei haluta.

Juonik. Aktiv.	TOIMIJUUS KERTOMUKSISSA	
	A. ROMANSSI/KOMEDIA	B. TRAGEDIA
Työ	Selviytyminen Kehittäminen Tavoitteellisuus muutos; mahdollisuus→jatkuvuus	Turvallisuushakuisuus Ulkopuolisten vaatimusten mukainen velvollisuus Muutos→Sopeutuminen
Valmistaminen	Kehitystarina Tavoitteellisuus Muutos; mahdollisuus→jatkuvuus	Yhteisöllisyys Velvollisuus Suunnitelmallisuus
Toiminta	Jatkuvuus Laajentaminen -toimijana velanotto rajoittaa	Tavoitteellisuus Tulevaisuuden optimismi →Kääntyy epäoikeudenmukaisuuden kokemukseksi→Olosuhteisiin alistuminen

Kuva 19. Toimijuus

”Kodin sankari” -kertomuksessa toiminnan tavoitteellisuus ja jatkuva kehittäminen on merkittävää, ja päämäärän ollessa selvä on myös päästy tavoitteisiin. Lähtötilanne oli hyvin vaatimaton ja olisi voinut ennakoida, ettei tilasta saada elinkelpoista, mutta työteliäisyys yhdistettynä tavoitteellisuuteen toi tulosta. Muutoksia ei koettu uhkina vaan mahdollisuuksina, mikä takasi tilanpidon jatkuvuuden.

”Maatilan rakentamista vuodenaikojen rytmityksessä” -kertomuksen kuvaama toiminta oli asutustilan alkuvaiheissa yhteisöllistä. Kerronnassa korostui suunnitelmallisuus ja ohjeiden mukaan toimiminen. Asutustilallisille asetetut veloitteet ohjasivat toimintaa eli ratkaisut perustuivat moraaliseen velvollisuuteen.

”Korvenraivaajasta isännäksi” -kertomuksessa toiminta ilmeni jatkuvana laajentamisena, jolla pyrittiin kehittämään tilaa ja vastaamaan yhteiskunnan muutoksiin. Siksi myös tilan jatkuvuus toteutui. Toiminnan

kehittämisessä esteeksi koettiin etenkin metsänkäytön kontrolli, jonka katsottiin aiheuttavan turhaa velkaantumista. Toisaalta velanotto investointien yhteydessä näytti muuttuvan osaksi tilan käytäntöä. Maanhankintalain määräykset eivät enää rajoittaneet seuraavan sukupolven metsänkäyttöä eikä hakkuita.

”Orpopojasta asutustilalliseksi” -kertomuksessa isännällä oli nuoruudessa haave tilasta, ja haave muuttui konkreettiseksi tavoitteeksi osin sodan ja asutustoiminnan ansiosta. Tulevaisuuteen suhtautuminen oli optimistista, mutta odotukset eivät toteutuneetkaan elämänsäkulussa toiveiden mukaan vaan muuttuivat epäoikeudenmukaisuuden kokemuksiksi ja lopulta olosuhteisiin alistumiseksi.

Tavoitteellisuus ja jatkuva tilan kehittäminen näyttivät olleen merkittävä menestymisen ja tilanpidon jatkuvuuden takaaja. Eteen tulleita muutoksia ei koettu uhkina, tai jos koettiin, ne käännettiin lopulta mahdollisuuksiksi. Jatkuvuutta on pidetty talonpoikaisena kulttuurisena mallina, mutta sen toteutuminen vaatii toiminnan refleksiivisyyttä eli se ei ole kiinteä ja pysyvä malli. Pysyvä kehittäminen – jatkuva muutos – näyttää varmistavan jatkuvuuden. Tavoitteellisuus ja tavoitteen saavuttaminen ei merkinnyt pysähtymistä ja saavutettujen olosuhteiden ennallaan pitämistä, vaan uusien tavoitteiden asettamista. Näin esimerkiksi sairauden aiheuttama kriisi ei johtanut tilan pidon lopettamiseen, vaan tilanteesta selvittiin. Kehitystarinat ovat selviytymisen tarinoita.

Kehitystarinoissa näkyy modernille ajattelulle tyypillinen pyrkimys uuteen ja parempaan, ja uuden ja paremman syntyminen puolestaan mahdollistaa kehityksen ja edistyksen sekä niin nykyhetken kuin tulevaisuudenkin paremman hallinnan (Bauman 2001, 65). Se ilmenee siinä, että omaelämäkerrassa, joka voidaan nähdä erityisenä toimijuuden jäsentämisen kontekstina, korostetaan yksilötasolle siirrettyä edistyksen myyttiä; ajatusta yksilön elämästä jatkuvasti muokattavana, paremmaksi kehittyvänä ja edistyvänä (Virkki 2004, 268). Vilma Hännisen (1999) mukaan edistysmyyttiä vastaava kertomusmuoto on kasvutarina, jonka juonena on jatkuva yksilöllinen kehitys. Kasvutarinan muoto on ilmeinen sellaisissa omaelämäkerrallisissa jäsenyksissä, joissa erilaiset vastoinkäymisetkin – tai elämän kriisit ja käännekohtat – hahmotetaan kasvun paikkoina. (Hänninen 1999, 59.)

Silvastin (2001) mukaan juuri ylisukupolvisen jatkuvuuden mahdollisuus antaa viljelijöille tulevaisuudenuskoa ja näin motiivin kehittää tilan

toimintaa. Viljelijät, jotka kokevat velvollisuudekseen taata tulevan polven mahdollisuuden jatkaa sukutilan pitoa, ovat hanakampia investoimaan ja avoimempia uusille strategioille tilan toiminnan jatkuvuuden takaamiseksi. Potentiaalisen jatkajan olemassaolo vahvistaa viljelijöiden uskoa elinkeinonsa tulevaisuuteen. Jatkuvuuden ideaalin tarkoitus on sosiaalisen ja taloudellisen turvallisuuden tuottaminen ja omaisuuden säilyttäminen suvussa. Sen tarkoitus on tuottaa koherentin identiteettitarinan konstruoinnin kannalta välttämätöntä pysyvyyttä ja jatkuvuutta. Jatkuvuuden ideaali on traditionaalinen skripti, mutta se ei ole reflektoitamaton ja jäykkä, vaan sulautuu moderniin ja jälkimoderniin. (Silvasti 2001, 292.) Jos toiminnan jatkuvuus pohjaa vahvasti ulkoisiin tekijöihin ja kulttuurisiin mallitarinoihin, se voi muodostua myös esteeksi toiminnan jatkuvuudelle. Jos muutoksia kohdatessa koetaan ulkoiset tekijät hallitsevina, voi se hämärtää näkyvistä vaihtoehtot ja vaikeuttaa tai estää valinnat. Toimijasta tulee välttämättömyyksien ja pakkojen toteuttaja, ja tulevaisuuden arviointi refleksiivisenä toimijana estyy.

Sopeutumisen tarinoita, jotka olen tulkinut tragedian juonikaavan avulla, kuvaa varovaisuus ja turvallisuushakuisuus. Merkittävää on myös moraalinen velvollisuudentunto. Näin muotoutuu kuva siitä, että ulkoa päin tullut ohjaus on määräävä. Toisaalta, jos on varovainen, niin silloin kaipaakin muiden ohjeita. Jos pelätään epäonnistumisia ja vältellään riskejä, samalla voidaan estää kehitystyö, jota tarvittaisiin etenkin maatalojen elinkelpoisena pitämiseksi.

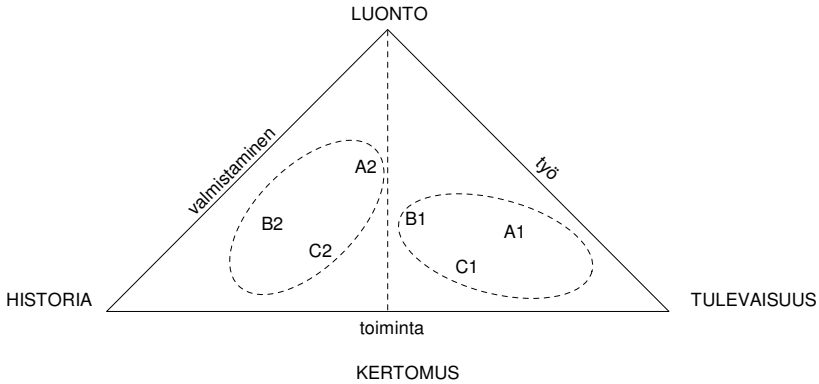
Sopeutumistarinoissa kertojat käyttävät apunaan sosiaalisesta tarinavarannosta peräisin olevia traagisen ongelmakertomuksen malleja. Kertomuksista muodostuu tragedioita. Vilma Hännisen (1999) mukaan jokaisella ihmisellä on oma sisäinen tarinansa, joka on jatkuva ja luova sekä useista osakertomuksista muodostuva prosessi. Kertomalla sisäisen tarinansa uudelleen esimerkiksi työnsä menettäneet ihmiset pystyvät luomaan arvokkuutta työttömänä olemiseen. Traagisen ongelmakertomuksen tai uhrikertomuksen voi siis muuttaa toimijakertomukseksi. (Hänninen 1999; Ukkonen 2003.) Tulkitsemisessä tragediakertomuksissa ulkoiset olosuhteet sekä kulttuuriset mallit ja arvot näyttävät osaksi tukahduttavan aktiivisen toimijuuden. Hännisen mukaan sisäisen tarinansa avulla yksilö tulkitsee elämänsä tapahtumia ja tilanteita (elämäntilanteen kokonaisuus, johon kuuluu mm. työ, asuinpaikka ym.) tarjoamia mah-

dollisuuksia ja rajoja. Tämä tulkinta on hyvin lähellä Ricoeurin narratiivisen identiteetin tulkintaa, jossa samuus- ja itseys-identiteetit leikkaavat ajallisen pysyvyyden leikkauspisteessä ja maailmalle näyttäytyy, kuka ihminen on. Tulkiten kuitenkin toimijuuden muutosvoiman lähtevän itseysidentiteetin kyvystä asettaa itselle lupauksia tulevaisuuteen (Arendt 2002, 240).

8 TOIMIJUUDEN MAHDOLLISTAMAT IDENTITEETIT

Ihmisille on luonteenomaista saattaa eletty elämä kerronnalliseen muotoon tehdessään selkoa kokemuksistaan suhteessa toimintaympäristöönsä ja sosiaaliseen verkostoonsa. Kerrontahetkellä ollaan ainutkertaisessa ajan ja paikan risteyskohdassa, jossa toimintatilassa rakenteistuu yksilön identiteetti. Tämä identiteetti ei ole pysyvä, vaan toiminnan kautta aina uudelleen muotoutuva prosessi. Tulkintaprosessissa kertoja käyttää hyväksi luovasti kulttuurin tarjoamia kontekstuaalisia kertomuksia. Kertoja soveltaa kulttuurisesti tuttuja juonia ja henkilöähahmoja kerrontaansa, tuottaen samalla jotakin entisistä kertomuksista poikkeavaa ja uudenlaista kertomusta. (Vilkko, Hyvärinen) Ihmisten itseymmärrys perustuu tässä suhteessa samanlaiseen kasaantumisen tai kerrostumisen ja innovaation väliseen jännitykseen, mikä havaitaan traditioissa. On siis jotakin pysyvää ja olemassa olevaa, josta kuitenkin tuotetaan jotakin uutta. Narratiivinen identiteetti konstruoituu nimenomaisesti kyseisessä jännitteessä, jota voi verrata yhdenmukaisen ja ristiriitaisen väliseen jännitteeseen. (Sintonen 1999, 51.)

Kulttuuriset kertomukset ja viralliset historiankertomukset esittävät yleistetyt kuvan asutustilallisista ja heidän asettumisestaan tilalleen maa- ja metsätalouden harjoittajiksi. Nämä metakertomukset ovat usein julkisen keskustelun taustalla, jossa tuotetaan tietynlainen yleistetty kuva viljelijöistä, jolloin heidän asemansa määrittyy usein tuotannon ja tuotanto-olosuhteiden kautta. Heidän elinkeinonsa on riippuvainen luonnosta ja maaseudusta. Heidät asetetaan tavallaan kulttuurisesti hyväksytyyn kontekstiin, ja yksittäisten viljelijöiden omakohtaiset kokemukset ja omat käsityksensä asemastaan ja toiminnastaan tilalla jäävät taustalle. Viljelijät, vaikka jakavatkin yhteisen ryhmäidentiteetin, toimivat ja kohtaavat yhteiskunnan muutokset yksilöllisesti ja hyödyntävät kulttuurisia toimintamalleja yksilöllisesti suunnatessaan toimintaansa tulevaisuuteen. Toki vallitsevat yhteiskunnalliset olot ja järjestys sekä kulttuuriset toimintamallit ja mallitarinat auttavat yksittäistä viljelijää suuntaamaan toimintaansa sosiaalisessa verkostossaan.

A1= Työllä jatkuvuutta, A2= Työtä yhdelle sukupolvelle, B1= Kodin sankari, B2= Maatilan rakentamista vuodenaikojen rytmityksessä, C1= Korvenraivaajasta isännäksi ja C2= Orpopojasta asutustilalliseksi.

Kuva 20. Kertomusten sijoittuminen aktiviteettien kentälle.

Selviytymiskertomusten (A1, B1 ja C1) isännät ja emännät kiinnittyivät vahvasti työhön, mutta työ ei ollut heille vain välttämätöntä hengissä pysymistä, vaan he kertoivat sen osaksi omaa identiteettiään (kuva 20). Koska narratiivinen identiteetti konkretisoituu vain julkisessa puheessa sosiaalisten suhteiden verkostossa, se voidaan tulkita yksilön poliittiseksi toiminnaksi. Tämä työhön kiinnittyminen ei ole enää elämän välttämättömyyden sanelemaa. Hengissä säilyminen ei ole siitä kiinni nykyaikaisessa hyvinvointivaltiossa. Toisaalta näiden tarinoiden sankarit eivät hakeneet merkitystään työn ja kulutuksen vuorottelusta (Arendt 2002, 98–99). Merkityksien taustalla on vaikutteita suomalaisuuteen liitetystä työteliäisyyden hyveestä, jolloin työ näyttäytyy itseisarvona (Kortteinen 1992). Merkittävänä työn motivoijana oli maatilan kehittäminen, jolla vahvistettiin omaa identiteettiä ja pyrittiin myös varmistamaan tilan jatkuvuus. Tämä edellytti identiteetin jatkuvaa määrittelyä suhteessa muutoksiin. Samalla yksilö koki säilyttäneensä vallan antaa anteeksi sekä kyvyn tehdä lupauksia ja asettaa itselle tavoitteita tulevaisuuteen (Arendt 2002, 240). Virheet jätettiin taakse ja itselle annetut lupaukset, tavoitteet, loivat hieman ennustettavuutta tulevaan, joka on ennustamaton. Ennustamattomuus puolestaan näyttää lisääntyvän postmoderniksi luonnehditussa globaalistuvassa yhteiskunnassa.

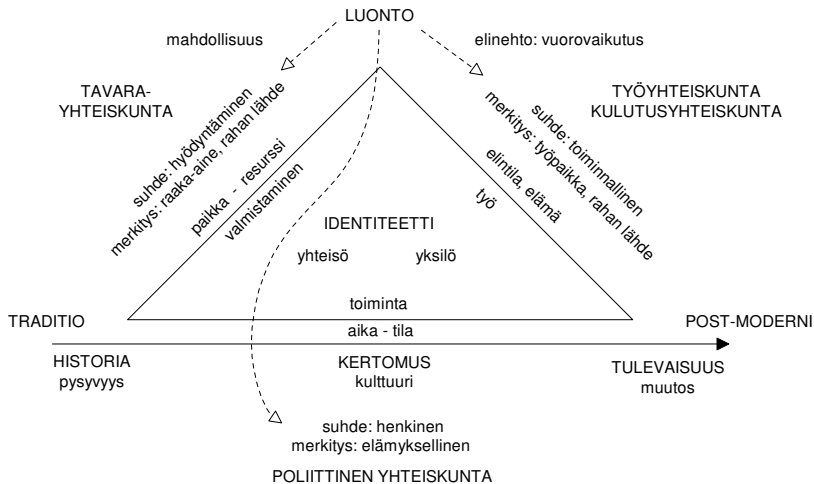

Sopeutumiskertomuksissa (A2, B2 ja C2) haettiin elämään helpotusta valmistamisen kautta (kuva 20). Ihmisten kertomuksissa kotitila määrittyi erityisen tärkeänä paikkana. Heidän toimintaansa kehysti paikan asettamat rajat, ja identiteetti kerrottiin näiden rajojen sisälle. Paikan pysyvyys ja muuttumattomuus antoivat elämään turvallisuuden tunteen. Elämän traditionaaliset piirteet, joita vaalittiin, mahdollistivat pysyvyyden kokemisen. Jos ihminen kokee ulkoiset olosuhteet ja yhteiskunnan rakenteet kiinteinä ja muuttumattomina, ne näyttävät pakottavan ihmisen toimimaan ulkoapäin ohjattuna. Tällöin rajatun paikan ja tietyn sosiaalisen kategorian muodostama subjektipositio kiinnittää identiteetin pysyväksi tilaksi, joka näyttäisi estävän tai vaikeuttavan kertojan itsereflektiota toimintansa arvioinnissa ja uudelleen suuntaamisessa. Tämä hankaloittaa innovatiivista toimintaa yllättävissä tilanteissa, kun kaikki ei mene niin kuin on ennen mennyt. Itsemäärittely liittyy modernin projektiin, jota kuvastavat kiinteät yhtenäiset identiteetit. Modernin yleistävä näkökulma häivyttää paikalliset erityispiirteet samoin kuin jättää maaseudun traditionaaliseksi tehden eron modernin kaupungin kanssa. Näin dikotominen kuva ei tee oikeutta asutustilallisille, ei edes traditionaalimpien tilallisten kohdalla. Hyvinvoinnin paraneminen ja maatalouden kehityksen saavutukset olivat osa myös näiden tilojen arkielämää.

Elämäkertomuksissaan ihminen määrittelee itseään sekä samuus-identiteetin termein että reflektoi ja problematisoi itseään itseys-identiteetin merkityksessä (Ricoeur 1992, 119). Kun kerronta tapahtuu enemmän paikan ja kulttuuristen henkilöahmojen kautta, nousevat toimintaympäristön ja elämäntavan piirteet keskeiseksi. Identiteetin ajallisen pysyvyyden solmukohdassa, jossa itseys- ja samuus-identiteetti lankeavat yhteen, samuus-identiteetti on määrävämpi. Tällöin voidaan tulkita, että henkilö toiminnassaan nojaa arvoihin, normeihin ja kulttuuriin malleihin ja on tunnistettavasti yhteisön jäsen. Henkilö kertoo itsensä osaksi yhteisöllistä identiteettiä. Henkilöt ja yhteisöt määrittävät ja ylläpitävät identiteettiään suhteessa esimerkiksi erilaisiin kulttuurisesti ja yhteisöllisesti hyväksytyihin sankareihin. Samaistuminen näihin itsen ulkopuolisiin toisiin määrittää samuus-identiteettiä. (Sintonen 1999, 142–143.) Nämä kulttuuriset mallit on omaksuttu sosialisatioprosessin kuluessa, kun yksilöt ovat ehdollistuneet osin tietoisesti, osin tiedostamattaan noudattamaan yhteiskunnan, alakulttuurin tai sosioekonomisen ryhmän sääntöjä, arvoja ja tapoja (Silvasti 2001, 75). Kun kulttuuriset

mallit ja tavat toimia rajataan yhteisölle kuuluviksi ja pyritään niiden säilyttämiseen, voi tapojen vaaliminen jähmettää identiteetit paikoilleen ja pahimmissa tapauksissa estää innovatiivisen toiminnan.

Kerronnan perspektiivissä (työ, valmistaminen ja toiminta) havaituilla eroilla ja suuntaamisilla on vaikutusta samuus- ja itseys-identiteetin painotuksiin. Ihmisen aktiivisen tekemisen kentälle sijoitettuna kerronnan ensisijaisuuksien vaihtelu tuo esille sen, että kerrottaessa enemmän valmistamisen/paikan kautta pyritään pysyvyyteen. Tällöin samuus-identiteetin piirteet korostuvat ja narratiivinen identiteetti näyttäytyy rakenteita ja subjektipositioita säilyttävänä sekä toimintaa rajaavana. Kun työ kerronnassa merkityksellistyi osaksi identiteettiä, eikä vaan elämän välttämättömäksi ylläpidoksi, kerrotut kertomukset viittaavat enemmän itseys-identiteetin aseman korostukseen. Kun identiteetti kiinnitetään maailmassa olemisen tapaan, itseys-identiteetti muodostuu keskeiseksi, ja toiminnan itser reflektiivisyys ja ajallinen pysyvyys saavutetaan lupausten antamisen ja pitämisen kautta. Tekojen tekijä on siis refleksiivinen ja problematisoi myös itsensä. (Ricoeur 1992, 118–119; Sintonen 1999, 140.) Tällöin subjektipositiot muodostuvat suhteissa ajan ja paikan risteyminä ilmeten toiminnan joustavuutena vuorovaikutuksellisissa suhteissa.

Kuva 21. Ihmisen toimintaympäristö ja identiteetin muotoutumisen suhdeverkostot.

Ihmisen toimintaympäristö, jossa myös identiteetin määrittely tapahtuu, on monitasoisten ja moninaisten suhteiden verkosto (kuva 21). Ihmisen tulevaisuuteen suuntaavien toimen taustalla ovat luonto ja kulttuuri sekä historia. Yhteiskunnan kehityksestä kerrotut kulloisellekin ajalle tyypilliset metakertomukset modernisoitumisesta, jotka kuvaavat yhteiskuntia esimerkiksi tavarayhteiskuntana, työyhteiskuntana ja poliittisena (post-modernina) yhteiskuntana, vaikuttavat omalta osaltaan yksilöiden elämäkertomuksen tulkintaan.

Asutustilalliset aloittivat elämässään uuden jakson asettuessaan asutustiloilleen. Heidän kertomuksistaan välittyy tilojen perustamisvaiheen konkreettinen työ elämisen biologisten prosessin ehtojen rajaamissa toimintaympäristössä. Heidän oli pakko tehdä työtä, jotta edes perustavimmat tarpeet, ruoka ja suoja tulivat tyydytetyksi. Ihmisenä oleminen liittyy myös biologinen puoli, ja ilman ravintoa ihminen kuolee. Työn merkitystä motivoi suurin kaikista voimista, elämisen perusehto, elämä itse. Työstä ei jää mitään näkyvää, sillä kaikki mitä työllä saavutetaan kulutetaan saman tien, mutta yksilö henkiinjäämisellään turvataan itsensä lisäksi myös lajin säilyminen. (Arendt 2002, 103–104.) Tiloille syntyi suojan tarpeesta valmistamisen prosessissa ”maailmallisia” asioita, jotka takasivat pysyvyyden, ja jotka säilyvät tekijänsä pitempään (Arendt 2002, 140). Rakennettiin taloja ja tuotantorakennuksia ja raivattiin metsää pelloksi. Ihminen käytti luontoa hyödykseen valmistaessaan käyttöesineitä ja rakennuksia.

Tilaansa aikanaan metsiin raivanneet asutustilalliset jälkikäteen näistä ajoista kertoessaan paljastavat rohkeasti, kuinka he aloittivat jotain merkittävää ja toisaalta ennalta arvaamatonta. He toimivat yhteiskunnassa vuorovaikutuksessa moniin ihmisiin, ja ihmisten välisen vuorovaikutuksen kautta tapahtui identiteetin muotoutuminen (Arendt 2002, 30–31). Käytyjen keskustelujen ja kerrontojen kautta paljastuu se ”kuka ihminen on, kuka asutustilallinen on?”, sillä toiminta ja puhe liittyvät kiinteästi toisiinsa juuri sen vuoksi, että inhimillinen toiminta sisältää vastauksen tuohon kysymykseen (Arendt 2002, 182). Olen katsonut asutustilallisten elämää ajassa taakse päin ja pyrkinyt ymmärtämään ja tulkitsemaan heidän puheitaan ja tekojaan. Osalle yllä kuvattu ruuan ja suojan saaminen muodostui myös identiteetin muotoutumisen prosessiksi, ja tilasta tuli ainutkertainen paikka mahdollistaen identiteettiposition. Osalle identi-

teetti kiinnittyi enemmän toimimiseen ajassa ja tilassa, jolloin aika tarjoaa muuttumisen mahdollisuuden. Tila muodostuu sosiaalisista suhteista ja on avoin ja valmistumisen tilassa oleva ja mahdollistaa (poliittisen) toiminnan.

Historiallisesti tarkasteltuna yhteiskunnan muutoksetkin voidaan nähdä aktiviteettien painotusten kautta. Arendt on tulkinnut antiikin poliittisen elämän ensisijaisuuden muuttumista tavarantuotannon kautta tavarayhteiskuntaan, joka kuvaa modernisoituvaa yhteiskuntaa vaiheessa, jossa työ ei ole vielä syrjäyttänyt valmistamista. Seuraavassa vaiheessa työyhteiskunta nousee ensisijaiseksi, ja sen myötä kulutus kasvaa. Työ siirtyy yksityisyyden piiristä julkisuuden alueelle ja yksilöllisyys syrjäyttää yhteisöllisyyden. (Arendt 2002.) Hänen mukaansa elimme 1900-luvulla työyhteiskunnassa ja elämme vieläkin. Itse asiassa elämme ajassa, jossa voimme vapautua työn ”orjuudesta”, mutta yksilöllistyneessä refleksiivisessä modernissa, postmodernissa, erottautumisen kohteeksi on tullut työn kääntöpuoli, kuluttaminen, joka määrää elämää.

Siirryttäessä palkkatyöhön työvoimasta tuli rahaksi vaihdettavaa tavaraa kuten työn tuotteistakin. Työ mitataan tietynä aikana ansaittuna rahasummana. Työn sisältö abstrahoituu, sen merkitys välineellistyy ja kietoutuu vapaa-ajan käyttöön kulutuksen kautta. Työn tulos aineellistuu vapaa-ajan kulutuksessa, josta tulee työn merkityksen mitta. Palkkatyö siis eriyttää toiminnallisesti työ- ja vapaa-ajan, mutta sitoo ne rahan välityksellä yhteen tavalla, joka automatisoi kulutuksen. (Ahponen & Järvelä 1983, 117; Giddens 1994.) Raha erottaa ihmisen objektiivisen taloudellisen toiminnan hänen yksilöllisyydestään, hänen todellisesta minästänsä. Ihminen ei eristäydy muista, vaan ihmiset ovat rahan välityksellä välinpitämättömiä toistensa persoonallisuuksista. Ihmiset vieraantuvat toisistaan massan keskellä ja jäävät itsensä varaan ja palautuvat vahvaan itseensä. (Simmel 2005, 52–54.)

Kuluttaminen näyttäisi jättävän ihmisen täysin oman itsensä varaan, sillä Arendtin kautta tulkittuna työ ja kuluttaminen ovat tarpeen vain ihmisen hengissä säilymisen vuoksi (ks. Arendt 2002, 92). Työstä ja kulutuksesta ei jää mitään pysyvää. Jos ihminen pyrkii muodostamaan omaa identiteettiään kulutuksen kautta, hän on pakotettu jatkuvaan kulutukseen, ja silti päämäärä haihtuu kulutuksen päätyttyä. Postmodernissa kuluttamisella pyritään erottautumaan ja muodostamaan yksilöllisiä

identiteettejä. Ovatko ne vain kuviteltuja identiteettejä, jos ne häipyvät kulutuksen seurauksena? Tässä jatkuvassa erottautumisen kiihkossa olemme alistaneet kulutuksen kohteiksi myös käyttöesineet. Emme koe niiden tuomaa pysyvyyden tunnetta. Kuluttaessamme pyrimme erottautumaan massasta ja näin jäämme ilman aitoa sosiaalista vuorovaikutusta muiden ihmisten kanssa.

Poliittinen yhteiskunta voisi vapauttaa ihmiset tästä merkityksettömyyden ja juurettomuuden tilasta yksilöllisen ja yhteisöllisen vuoropuhelun kautta. Näin vahvistuisi poliittisen toiminnan julkinen tila. Myös yksilön poliittinen toiminta, identiteetin muovaajana, edellyttää suhdeverkossa toimimista, liittymistä näin yhteisöihin, jotka eivät ole pysyviä, vaan ne ovat suhteissa tuotettuja ja ylläpidettyjä.

Samuutta ja ryhmään kuulumista haetaan toimintatapojen, käyttäytymismallien, tottumusten ja normien kautta. Näiden mallien mukaan eläminen tuottaa viljelijöiden elämäntavan (Silvasti 2001, 75). Modernissa yhteiskunnassa identiteetti määrittyy osataan myös eronteon ja poissulkemisen kautta. Rajoja asetetaan ja niitä vaalitaan. Yksinkertaistaen ja yleistäen voidaan tulkita, että toiminnassaan paikkoihin ja yhteiskunnallisiin rakenteisiin kiinnittyvät toimijat eivät pärjänneet kohdatessaan yhteiskunnan rakenteellisia muutoksia. Tradition voidaan tulkita pakonomaisesti hallinneen toimijan ratkaisuja ja estäneen toisin tekemisen mahdollisuuden. Toiset taas näyttivät menestyvän, koska kerronnassaan pystyivät uudelleen rekonstruoimaan tradition nykyisyyteen, eli se oli voimavara tulevaisuuteen. Traditio auttoi muistamaan ja loi pohjaa refleksiivisyydelle ja myös korjauksille, mutta yksilön toiminta ihmissuhteiden verkossa kommunikoiden, keskustellen ja neuvotellen, mahdollisti identiteettien moninaisuuden ja muutokset.

Giddensin (1995) mukaan jälkitraditionaalinen yhteiskunta voi parhaimmillaan mahdollistaa dialogisen demokratian eli se on aidosti alku toiminnan ja kokemuksen maailmalle (Giddens 1994, 106; Giddens 1995, 149). Tällöin on mahdollista, että muodostuu poliittinen yhteiskunta, joka avaa aidon näkökulmien moninaisuuden. Samalla se avaa maailman narratiivisille identiteeteille, joka muodostuu yksilöiden käydessä dialogia muiden kanssa ihmissuhteiden verkossa.

Onkin todettu, ettei nykyään traditio, suku, perhe, naapurusto tai työ kiinnitä yksilöä samaan paikkaan samalla tavalla kuin ennen. Tämän on

katsottu murentavan sukupolvien peräkkäisyyttä. Kyse ei ole siitä, että siteet katoaisivat, mutta niiden logiikka muuttuu. Entiset normaali-biografian elämäkäsikirjoitukset, jotka ovat toimineet ulkoapäin, ovat nykyään riittämättömiä ohjaamaan yksilöä. (Karisto 1998, 55; Roos & Hoikkala 1998, 10.) Ennen jäi havaitsematta se, että kaikkien biografioiden elämäkäsikirjoitukset eivät ohjautuneet ulkoapäin, vaan toimija saattoi olla itse aktiivinen käsikirjoittaja, omien polkujen kulkija. Nyt tätä aktiivisuutta vaaditaan kaikilta. Toisaalta modernin yhteiskunnan rakenteiden mukaan toiminen mahdollisti myös menestymisen ulkoapäin ohjattuna niin kauan kuin kaikki toimi ongelmitta, mutta katkoksissa se ei riittänyt.

Modernissa työyhteiskunnassa on ollut oikein kertoa yhtenäinen ehyt koherentti elämäkerta normaalia elämäntilaa noudattaen, mikä näyttäytyy sosiaalisesti hyväksyttynä kertomuksena eikä riko normeja ja sääntöjä. Harhapolut ja kokeilut on piilotettu niistä. Koherenttiin elämäkertaan viittaa myös Arendt sanoessaan, että se, kuka ihminen on, voidaan sanoa vasta ihmisen kuoltua. Tällöin haetaan yhtenäistä lineaarista 'alku, keskikohta ja loppu' -elämäkertomusta, jossa tarina paljastaa ihmisen täydellisen identiteetin (Arendt 2002, 101–102). Toisaalta Arendt puhuu monista mahdollisista identiteeteistä, jolloin toiminnan poliittisuus lisääntyy. Tämä kehitys voi johtaa kohti poliittista yhteiskuntaa. Tätä tulkintaa tukee identiteetin tuottamista poliittisena toimintana, puheen tuloksena, jolloin lopputulos ei ole tietty ennalta odotettu. Näin Arendt kuvasi jo sen mahdollisuuden, että ihminen voi alkaa uudelleen ja siis myös määrittää elämän sattumanvaraisuuksien ja kanssaihminen verkostoissa identiteettinsä uudelleen. Identiteettejä voi olla monia ja niiden ei tarvitse olla ristiriidattomia (Arendt 2002, 196). Uudet alut ei ole vain postmoderniksi tulkittu nykyisyyden ominaisuus.

Postmodernissa maailmassa poliittisen toiminnan katsotaan edellyttävän tiettyä traditioiden kahleista ja hierarkioiden dominanssista vapautumisen tasoa. Tällöin on kysymys traditiosta, joka pakottaa menneisyyden vaikuttamaan voimakkaasti nykyisyyteen. Tämän ei tarvitse merkitä traditioiden kieltämistä ja poissulkemista, sillä traditio ainakin jossakin mielessä koskee myös tulevaisuutta, koska vakiinnutettuja käytäntöjä hyödynnetään keinona tulevan ajan organisoimiseksi. Tulevaisuutta voidaan näin luoda ilman, että sitä tarvitsisi kaivaa esiin jonain erillisenä alueena.

(Giddens 1994, 62; Giddens 1995, 91.) Se, että ihminen syntyy olemassa oleviin rakenteisiin kulttuurisiin malleihin, auttaa suuntautumistamme tulevaisuuteen. Tämä ei millään muotoa tarkoita sitä, että rakenteet alkaisivat luonnonlakien omaisesti hallitsemaan ihmisen mahdollisuutta paikantaa itsensä vain tiettyyn subjektipositioon. Voidaankin kysyä, voiko ylipäänsä olla kertomuksellisuutta ja narratiivista identiteettiä, jos ei olisi traditiota ja muistia? Se, että kerromme tarinoita ja elämäämme kertomuksina, edellyttää, että käytämme kulttuurisesti tunnistettavia tapoja kertoa. Tarvitsemme kertomusrakenteita ja myös kulttuurisia juonimalleja, sillä ne vahvistavat muistamistamme ja auttavat tulkitsemaan kertojan omaa elämää. Huomionarvoista on nähdä tässä identiteettien poliittinen aspekti, suhteellinen toimijuus, joka avaa suhteellisen aika-tilojen avaruuden, jolloin mahdollistuu toisin tekeminen ja uudet avaukset.

Yhteiskunnallinen muutoksen tulkitseminen modernisoitumiseksi johtaa helposti siihen, että moderni määritellään traditionaalisen vastakohtaksi (Aro 1999, 31–36). Tämä muutos modernina kertomuksena on muutos agraarista yhteiskunnasta, joka määritellään traditionaaliseksi, teolliseen tai kaupungistuneeseen yhteiskuntaan, joka määritellään moderniksi. Maaseutu ja maatalous nähdään kehittymättömänä ja kaupungin vastakohtana. Se, että maa ja luonnonolosuhteet ovat viljelijöiden toimintaympäristössä läsnä, ei merkitse sitä, että maatalous ja sen piirissä toimivat olisivat modernissa yhteiskunnassa jääne traditionaalisesta, agraarista, esiteollisesta yhteiskunnasta.

Modernisoituminen on teoreettinen yleistys, jolloin teoreettinen malli on ensisijainen ja historiallisen kertomuksen muodostavat tapahtumat ja faktat jäävät toisarvoiseen asemaan sekä konkreettisia olosuhteita ja tapahtumakulkuja pelkistetään. Asetelmaksi tulee helposti ”joko tai” -tilanne ja vastakkainasettelu, mutta traditionaalisen ja modernin ei tarvitse olla toisiaan poissulkevia. (Aro 1999, 56–59.) Silvasti päätyi modernin kritiikissään esittämään, ettei traditionaalista voi asettaa modernin vastakohtaksi, sillä hän havaitsi viljelijöiden puheissa, että traditionaalinen sulautui moderniin ja refleksiiviseen moderniin, talonpoikaisuus tuottajuuteen ja yrittäjyyteen ja päinvastoin. Maaseudulla tapahtunut modernisoituminen jää piiloon ja maaseudulla säilyneet traditionaaliset piiret saavat korostuneen aseman. (Silvasti 2001, 303–311.) Identiteetin määrittäminen narratiivisesti avaa reflektiiviselle toimijalle moninaiset

toiminnan tilat ja mahdollistaa maatalouden parissa toimiville moninaiset identiteetit. Näin saadaan esille maaseudulla ja maatiloilla tapahtunut muutos, joka ei ole vain sopeutumista pakkoihin vaan aktiivista kehitystoimintaa, ajanhermolla oloa.

Maataloudessa työajan ja vapaa-ajan eriyttäminen on tapahtunut myöhemmin, ja sen on seurausta tuotannon erikoistumisesta, rationalisoinnista ja omavaraisuuden vähenemisestä. Työn tuloksia on alettu rahan välityksellä kuluttamaan vapaa-ajalla. Maatiloilla työ oli keskeistä kerronnassa, mutta se ei tullut merkitykselliseksi kuluttamisen kautta vaan sen kautta merkityksellistettiin identiteettiä. Se kerrottiin osaksi identiteettikertomusta. Maatilalla myös paikka on läsnä. Elinkeino ei voi irrottautua maasta eikä tuotantorakennuksista. Näin elämä ja työ kiinnittyvät ihmisten toiminnan ympäristöön, maailmaan. Rakennettu paikka ei helposti ajaudu merkityksettömyyden tilaan, sillä juuri kertomukset kantavat niitä merkityksellisesti yli sukupolvien ja liittävät ne osaksi kunkin sukupolven identiteettiä. Tämä on vain vahvuus, kun paikkaan sitoutumien ei ole ensisijainen identiteetin kiinnittymisen kohde vaan toiminnan merkityksellisyys. Tällöin elinkeinon ja työn luonne maahan kiinnittymisenä onkin voimavara nykyisessä refleksiivisen modernin epävarmuuksissa. Kiinnittyminen toimintaympäristöön ei merkitse ulkoapäin ohjattavaksi alistumista. Narratiivisen identiteetin voima on siinä, että toiminnan ongelmien ratkaisu ei löydy ulkopuolelta, vaan toiminnalle itselleen ominaisista mahdollisuuksista, ja kyky tehdä ja pitää lupauksia rajoittaa ennalta-arvaamattomuutta (Arendt 2002, 239–240). Aktiivinen toimijuus elämänvalintoineen aavaa tulevaisuuden mahdollisuuksia postmodernilla maaseudulla, ja tuottaa narratiivisen identiteetin tai identiteettien moninaisuuden, jossa jatkuvuuden ja muutoksen voimavarana ovat myös traditiot ja luonto kerrottuina sedimentaatioina.

Viljelijät tehdessään työtään luonnon prosessien ehdoilla ovat tottuneet luonnonolojen arvaamattomuuteen. Heidän työnsä tulos voi joskus myös tuhoutua. Viljelemistä pidetään perustavaa laatua olevana viljelijän työnä, mutta Arendt osoittaa kuinka pelto asettuukin työn ja valmistamisen rajapinnalle. Jos työt pellolla jäävät tekemättä, valmistaminen tulee tyhjäksi ja luonnon prosessit ottavat valmistetun pellon jälleen hallintaansa. Vuosikymmenten saatossa metsä valtaa ihmiskätten työn (Arendt 2002).

Viljelijät hakevat nykyään vapaa-aikana henkistä virkistäytymistä metsästä. Metsät toivat aikaisemmin hyvinvointia tiloille rahan kautta, mutta nykyään hyvinvointia haetaan metsäelämysten kautta luonnosta itsestään. Katja Tervo havaitsi saman tarkastellessaan metsätyöntekijöiden suhdetta metsään. Metsäsuhteessaan niin metsätyöntekijät kuin viljelijät ovat siirtyneet osin syklisen aikakäsityksen mukaiseen luontosuhteeseen, jossa ihminen ei ole tärkein vaan metsä ja luonto itsessään. Ihminen on osa luontoa. Metsä koetaan päättymättömänä metsän kasvun kiertokulkuna. (ks. Tervo 2008, 211, 218.) Jälkitekollisen ajan ihmiselle, niin maalaiselle kuin kaupunkilaiselle, joka elää pirstoutuneessa erilaisten roolien ja identiteettien maailmassa, metsä ja puu tarjoavat kiinnostuksen alkuyhteisöksi ja johonkin viattomaksi ja pysyväksi koettuun maailmaan (Vehkamäki 2006, 148).

Vaikka perinteiden murenemistä ja yhteiskunnan muuttumista tapahtuu jatkuvasti, niin vanhasta siirtyy jotakin myös tuleville sukupolville. Elämänpolut jatkuvat sukupolvien ketjussa ja kulttuuriset toimintamallit viitoittavat suuntaa uusille urille ja muuntuville toimintamalleille. Metsä jatkaa kasvuaan ihmisistä huolimatta sukupolvesta toiseen, mutta metsään piirtyvät ”polut” muuttuvat ihmisten toimesta ja avaavat uusia toiminnantiloja ajan ja paikan solmukohdissa.

Lähteet

- Abbot, Porter H. (2002). *The Cambridge introduction to narrative*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Ahlberg, Magnus (2006). *Metsänomistajakunnan rakenteen ennustaminen*. Helsingin yliopisto, Maatalous-metsätieteellinen tiedekunta, metsäekonomian laitos.
- Aho, Simo (1988). Palkkatyö yhteiskunnallisten järjestyksen perustana. Tutkimus palkkatyön normalisoinnin historiasta ja ”työyhteiskunnan kriisistä”. Tutkijaliitto, Jyväskylä.
- Ahponen, Pirkkoliisa (1997). *Riskikirja: uhat, mahdollisuudet ja asiantuntijuus epävarmuuden yhteiskunnassa*. SoPhi, Jyväskylä.
- Ahponen, Pirkkoliisa & Järvelä, Marja (1983). *Maalta kaupunkiin, pientilalta tehtaaseen. Tehdastyöläisten elämäntavan muutos*. WSOY, Porvoo.
- Alasuutari, Pertti (1996). *Toinen tasavalta. Suomi 1946–1994*. Vastapaino, Tampere.
- Alasuutari, Pertti (1999). *Laadullinen tutkimus*. Vastapaino, Jyväskylä.
- Alestalo, Matti (1999). *Yhteiskunnan rakennemuutos ja hyvinvointi*. Teoksessa *Metsä, Maija (toim.). Tuleva tuhat. Trendit*, 89.
- Arendt, Hannah (1958). *The human condition*. The University of Chicago Press, Chicago.
- Arendt, Hannah (2002). *Vita activa. Ihmisenä olemisen ehdot*. Vastapaino, Tampere.
- Aro, Jari (toim.). (1999). *Sosiologia ja kielenkäyttö. Retoriikka, narratiivi, metafora*, Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos, Tampereen yliopisto, Tampere.
- Aro, Laura (1996). *Minä kylässä – identiteetikertomus haastattelututkimuksen folklorena*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Atkinson, Robert (2002). *The life story interview*. Teoksessa Gubrium, Jaber F. & Holstein, James A. (toim.). *Handbook of interview research. Context & method*. Sage Publications, London, 121–140.
- Bakan, David (1966). *The duality of human existence: isolation and communion in western man*. Beacon, Hoston.
- Bartlett, F. C. (1932). *Remembering: A study in experimental and social psychology*, Cambridge.
- Bauman, Zygmunt (2001). *The individualized society*. Polity Press, Cambridge.
- de Beaugrande, Robert (1980). *Text, discourse, and process. Toward new multidisciplinary science of texts*. Longman Group Limited, London.
- Berger, Peter L. & Luckmann, Thomas (1994). *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen*. Tiedonsosiologinen tutkielma. Gaudeamus, Helsinki.

- Björn, Ismo (1999). Kaikki irti metsästä. Metsän käyttö ja muutos taigan reu-
nalla itäisimmässä Suomessa erätaloudesta vuoteen 2000. Suomen Historial-
linen Seura, Helsinki.
- Björn, Ismo (2006). Metsäsuhde muuttuu, muuttuuko ihminen. Teoksessa Ja-
lonen, Riina, Hanski, Ilkka, Kuuluvainen, Timo, Nikinmaa, Eero, Pelkonen,
Paavo, Puttonen, Pasi, Raitio, Kaisa & Tahvonen, Olli (toim.). Uusi metsä-
kirja. Gaudeamus, Helsinki, 114–118.
- Chafe, Wallace L. (1977). The recall and verbalization of past experience. Teok-
sessa Cole, Roger W. (toim.). *Current Issues in Linguistic Theory*, Blooming-
ton.
- van Dijk, Teun A. (1980). *Macrostructures. An Interdisciplinary Study of Global
Structures in Discourse, Interaction, and Cognition*. Hillsdale, New Jersey.
- Enwald-Aho, Liisa (1985). Muistellaan asutustoimintaa. Antologia. Maaseudun
Sivistysliitto, Helsinki.
- Eskola, Antti (1963). *Maalaiset ja kaupunkilaiset*. Kirjayhtymä, Helsinki.
- Eskola, Antti (1985). *Maaseutu ja kaupunki*. Teoksessa Kirkinen, Heikki, Ha-
kamäki, Toivo & Linkola, Martti (toim.). *Sukupolvien perintö. 3. Talonpoi-
kaiskulttuurin sato*. Kirjayhtymä, Helsinki, 227–264.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1996). Johdatus laadulliseen tutkimukseen. La-
pin yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja C:13.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998). Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vas-
tapaino, Jyväskylä.
- Fingerroos, Outi (2004). Sisällissodan arkistoidut muistot ja tulkinnan mah-
dollisuus. Teoksessa Kurki, Tuulikki (toim.). *Kansanrunousarkisto, lukijat ja
tulkinnat*. Suomen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 13–39.
- Flick, U. (1998). *An introduction to qualitative research*. Sage, London.
- af Forselles-Riska, Cecilia (2006). *Menneisyyden muuttuvat paikat*. Teoksessa
Knuutila, Seppo, Laaksonen, Pekka & Piela, Ulla (toim.). *Paikka. Eletty, ku-
viteltu, kerrottu*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 218–231.
- Frye, N. (1957). *Anatomy of criticism. Four essays*. Princeton University Press,
Princeton, N.J.
- Giddens, Anthony (1994). *Living in a post-traditional society*. Teoksessa Beck,
Ulrich, Giddens, Anthony & Lash, Scott (toim.). *Reflexive Modernization:
Politics, Tradition and Aesthetics in the Modern Social Order*. Polity Press,
Cambridge, 56–109.
- Giddens, Anthony (1995). *Elämää jälkitraditionaalisessa yhteiskunnassa*. Teok-
sessa Beck, Ulrich, Giddens, Anthony & Lash, Scott (toim.). *Nykyajan jäljil-
lä*. Vastapaino, Jyväskylä, 83–152.
- Granberg, Leo (1989). Erikoislaatuista köyhäinhoitoapua. *Yhteiskuntasuunnit-
telu* 27(1):18–20.

- Granfelt, Riitta (1998). Kertomuksia naisten kodittomuudesta. SKS, Helsinki.
- Gubrium, Jaber F. & Holstein, James A. (2002). From the individual interview to the interview society. Teoksessa Gubrium, Jaber F. & Holstein, James A. (toim.). Handbook of interview research. Context & method. Sage Publications, London, 3–32.
- Halbwachs, Maurice (1992). On collective memory. University of Chicago Press, Chicago.
- Hall, Stuart (1999). Identiteetti. Vastapaino, Tampere.
- Hall, Stuart (2003). Kulttuuri, paikka, identiteetti. Teoksessa Lehtonen, Mikko & Löytty, Olli (toim.). Erilaisuus. Vastapaino, Tampere, 85–128.
- Hanski, Ilkka, Jalonen, Riina, Kuuluvainen, Timo, Nikinmaa, Eero & Tahvonen, Olli (2006). Johdanto. Teoksessa Jalonen, Riina, Hanski, Ilkka, Kuuluvainen, Timo, Nikinmaa, Eero, Pelkonen, Paavo, Puttonen, Pasi, Raitio, Kaisa & Tahvonen, Olli (toim.). Uusi metsäkirja. Gaudeamus, Helsinki, 10–21.
- Hautamäki, Antti (2005). Johdanto. Teoksessa Hautamäki, Antti, Lehtonen, Tommi, Sihvola, Juha, Tuomi, Ilkka, Vaaranen, Heli & Veijola, Soile (toim.). Yhteisöllisyyden paluu. Gaudeamus, Helsinki, 7–13.
- Haveren, Tamara K. (1978). The search for generational memory: Tribal rites in industrial society. *Daedalus* 107(4):137–149.
- Heikinheimo, Lauri & Ristimäki, Toini (1965). Suomen metsätyövoima. Maa-seudun työvoiman tutkimus 1961. Työvoimatutkimustoimisto, Työvoimatutkimuksia 2.
- Heikkinen, Hannu L. T. (1999). Opettajaksi kertomusten kautta. Teoksessa Niemi, Hannele (toim.). Opettajakoulutus modernin murroksessa. Tampereen yliopistopaino, Tampere, 186–216.
- Heiskala, Risto (2000). Toiminta, tapa ja rakenne. Kohti konstruktionistista synteisiä yhteiskuntateoriassa. Gaudeamus Kirja. Oy University Press Finland Ltd., Helsinki.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (1988). Teemahaastattelu. Yliopistopaino, Helsinki.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2000). Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki University Press, Helsinki.
- Hoikkala, Tommi (1993). Katoaako kasvatus, himmeneekö aikuisuus? Aikuistumisen puhe ja kulttuurimallit. Gaudeamus, Helsinki.
- Holopainen, Viljo (1983). Metsäpolitiikka. Teoksessa Vuorela, Pertti, Kosonen, Mauno & Virtanen, Pekka V. (toim.). Suomalainen maaseutu. Kirjayhtymä, Helsinki, 91–100.
- Hotanen, Juha-Pekka, Nousiainen, Hannu, Mäkipää, Raisa, Reinikainen, Antti & Tonteri, Tiina (2008). Metsätyypit – opas kasvupaikkojen luokitteluun. Metsäkustannus Oy.

- Huotelin, Hannu (1992). Elämäkertatutkimuksen metodologiset ratkaisut. Esimerkkitapauksena ”Koulutuksen merkitystä etsimässä” -projektin menetelmälliset valinnat. Joensuun yliopisto kasvatustieteiden tiedekunta, Joensuu.
- Huotelin, Hannu (1996). Menetelmällisiä lähtökohtia elämäkertatutkimukseen. Teoksessa Antikainen, Ari & Huotelin, Hannu (toim.). Oppiminen ja elämänhistoria. Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura, BTJ Kirjastopalvelu Oy, Helsinki, 13–44.
- Hutson, John (1987). Fathers and sons: family farms, family business and the farming industry. *Sociology* 21(2):215–229.
- Hyvärinen, Matti (1994). Viimeiset taistot. Vastapaino, Tampere.
- Hyvärinen, Matti (1998). Lukemisen neljä käännettä. Teoksessa Hyvärinen, Matti, Peltonen, Eeva & Vilkkö, Anni (toim.). Liikkuvat erot: sukupuoli elämäkertatutkimuksessa. Vastapaino, Tampere, 311–336.
- Hyvärinen, Matti (2004). Eletty ja kerrottu kertomus. *Sosiologia* 4:297–309.
- Hänninen, Vilma (1999). Sisäinen tarina, elämä ja muutos. *Acta Universitatis Tamperensis* 696:180.
- Härkönen, Simo (1984). Maanhankintaa ja jälleenrakennustyötä koskeva lainsäädäntö. Teoksessa Naskila, Marja (toim.). Rakentamisen aika. Asutus ja maanhankinta. Maanhankintalain 40-vuotisjuhla-julkaisu. Kirjayhtymä, Helsinki, 9–17.
- Ilvessalo, Mikko (1962). Suomen vuosien 1939–40 ja 1941–44 sotien jälkeinen asutustoiminta metsätalouden kannalta. *Communicationes Instituti Forestalis Fenniae* 56(4):1–184.
- Jokinen, Eeva (2005). Aikuisten arki. Gaudeamus, Helsinki.
- Jokiranta, Harri (2003). Se on miehen elämää. Maaseudulla asuvia miehiä elämänsä kertomassa. Tampereen yliopisto, Tampere.
- Juhila, Kirsi (1996). Muistot resurssina. Entisten asunnottomien menneisyyspuheiden tarkastelua. Teoksessa Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi (toim.). Merkitykset ja vuorovaikutus. *Acta Universitatis Tamperensis A*, Tampere, 185–202.
- Julkunen, Raija (1987). Työprosessi ja pitkät aallot. Työn uusien organisaatiomuotojen synty ja yleistyminen. Vastapaino, Tampere.
- Juutilainen, Seppo (1987). Jätkästä metsuriksi – suomalainen metsätyöntekijä 1870-luvulta 1970-luvulle. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto, sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos.
- Jyrkilä, F., Pirilä, A., Nahkuri, J. & Antikainen, A. (1975). Siirtoväen sopeutuminen kylmillä tiloilla. Osa I. Jyrkilä, F. Maatila, talouskeskus ja koti. Jyväskylän yliopiston sosiologian laitoksen julkaisu 14:154.
- Jyrkilä, F., Pirilä, A., Nahkuri, J. & Antikainen, A. (1976). Siirtoväen sopeutuminen kylmillä tiloilla. Osa II. Jyrkilä, F. Fyysinen ja sosiaalinen sopeutuminen. Jyväskylän yliopiston sosiologian laitoksen julkaisu 16:148.

- Järveläinen, Veli-Pekka (1974). Yksityismetsänomistajien metsätaloudellinen käyttäytyminen. Summary: Forestry behaviour of private forest owners in Finland. *Folia Forestalia* 222:190.
- Järveläinen, Veli-Pekka (1978). Yksityismetsätalouden seuranta. *Folia Forestalia* 354:55.
- Kalema, Kalevi (1975). Metsien miehet. Gummerus, Jyväskylä.
- Kallio, Kustaa (1954). Asutustoiminnassa muodostettujen viljelystilojen metsämaa-alojen suuruussuhteista. *Acta Forestalia Fennica* 61(25):1–17.
- Kangas, Jyrki & Naskali, Arto (2001). Metsien käyttö ja merkitys nykyään Suomessa. Teoksessa Kangas, Jyrki & Kokko, Ari (toim.) *Metsän eri käyttömuotojen arvottaminen ja yhteensovittaminen*. Metsän eri käyttömuotojen yhteensovittamisen tutkimusohjelman loppuraportti. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 800. 18–30.
- Karisto, Antti (1998). Pirstoutuvan elämän politiikka. Teoksessa Roos, J. P. & Hoikkala, Tommi (toim.). *Elämänpolitiikka*. Gaudeamus, Helsinki, 54–75.
- Karjalainen, Pauli Tapani (1997). Aika, paikka ja muistin maantiede. Teoksessa Haarni, Tuukka, Karvinen, Marko, Koskela, Hille & Tani, Sirpa (toim.). *Tila, paikka ja maisema*. Tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen. Vastapaino, Tampere, 227–241.
- Karjalainen, Pauli Tapani (2004). Ympäristö ulkoa ja sisältä: Geografiasta geobiografiaan. Teoksessa Mäntysalo, Rainer (toim.). *Paikan heijastuksia*. Ihmisen ympäristösuhteen tutkimus ja representaation käsite. Atena Kustannus, Jyväskylä, 49–68.
- Karjalainen, Pauli Tapani (2006). Topobiografinen paikan tulkinta. Teoksessa Knuutila, Seppo, Laaksonen, Pekka & Piela, Ulla (toim.). *Paikka*. Eletty, kuviteltu, kerrottu. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 83–92.
- Karppinen, Heimo, Hänninen, Harri & Ripatti, Pekka (2000). Metsänomistusrakenteen muutos 1990-luvulla. Teoksessa Hetemäki, Lauri, Napola, Jaakko & Mikkola, Jarno (toim.). *Metsäsektorin suhdannekatsaus 2000–2001*. Metsäntutkimuslaitos, Helsingin tutkimuskeskus, Helsinki, 59–62.
- Karppinen, Heimo, Hänninen, Harri & Ripatti, Pekka (2002). Suomalainen metsänomistaja 2000. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 852:84.
- Katila, Saija (2000). Moraalijärjestyksen rajaama tila: Maanviljelijä-yrittäjäperheiden selviytymisstrategiat. Helsingin kauppakorkeakoulu - HeSE print, Helsinki.
- Katvala, Satu (2001). Missä äiti on? Äitejä ja äitiyden uskomuksia sukupolvien saatossa. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä studies in education, psychology and social research.
- Kauhanen, Jouni (2005). Kohtaamispaikkana Pelso. Pakosta, tarpeesta ja halusta valloittamassa ja hyödyntämässä suota 1857–1990. Joensuun yliopisto, Joensuu.

- Kaunismaa, Pekka & Laitinen, Arto (1998). Paul Ricoeur ja narratiivinen identiteetti. Teoksessa Kuhmonen, Petri & Sillman, Seppo (toim.). Jaettu jana, ääretön raja. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä, 168–195.
- Kempainen, Jaana (2001). Kotikasvatus kolmessa sukupolvessa. *Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research* 190:1–183.
- Kerkelä, Heikki (1996). Vanhan maailman peilissä. Modernin yhteiskunnan synty ja pohjoinen aineisto. Gaudeamus, Tampere.
- Keskitalo-Foley, Seija (toim.). (2004). Kohti kuulumisen maisemia. Toimijuiden tilat ja paikat lappilaisen maaseudun naisten elämänkerroissa, Lapin yliopisto, Rovaniemi.
- Kietäväinen, Asta (2003). Muistojen metsät. Metsän merkitys asutustilallisten elämässä. Pro gradu -tutkielma. Lapin yliopisto, Yhteiskuntatieteiden tiedekunta/sosiologia.
- Kirkinen, Heikki (1985). Sukupolvien perintö tänään ja huomenna. Teoksessa Kirkinen, Heikki, Hakamäki, Toivo & Linkola, Martti (toim.). Sukupolvien perintö. 3. Talonpoikaiskulttuurin satoa. Kirjayhtymä, Helsinki, 265–301.
- Knuutila, Seppo (1996). Miten sivakkalaiset itsestään kertovat. Teoksessa Knuutila, Seppo ym. (toim.). Kyläläiset, kansalaiset. Tulkintoja Sivakasta ja Rasimäestä. Joensuun yliopisto, Joensuu, 55–100.
- Komulainen, Katri (1998). Kotihiiriä ja ihmisiä. Retorinen minä naisten koulutusta koskeissa elämäkertomuksissa. Joensuun yliopisto, Joensuu.
- Korhonen, Inkeri & Oksanen, Katja (1997). Kertomuksen semiotiikka. Teoksessa Sulkunen, Pekka & Törrönen, Jukka (toim.). Semioottisen sosiologian näkökulmia. Gaudeamus, Helsinki, 54–71.
- Korkiakangas, Pirjo (1996). Muistoista rakentuva lapsuus. Agraarinen perintö lapsuuden työnteon ja leikkien muistelussa. Suomen muinaismuistoyhdistys, Helsinki.
- Kortteinen, Matti (1992). Kunnian kenttä. Suomalainen palkkatyö kulttuurisena muotona. Hanki ja Jää Oy, Tampere.
- Kosonen, Pekka (1981). Yhteiskunnallisen työjaon muutos ja pääoman uusintaminen. Tutkimus teollistumisesta, elinkeinorakenteesta ja työttömyydestä Suomessa toisen maailmansodan jälkeen. Helsingin yliopisto, Helsinki.
- Kosonen, Ulla (1998). Koulumuistoja naiseksi kasvamisesta. Yhteiskuntatieteen, valtio-opin ja filosofian julkaisuja 21. Jyväskylän yliopisto: SoPhi, Jyväskylä.
- Kuikka, Niilo (1999). Evakkojen elämää. Siirtoväen ja paikkakuntalaisten muistoja ja kokemuksia Lapinlahdella vuodesta 1944 alkaen. Lapinlahden Karjalaiset ry, Lapinlahti.
- Kumpulainen, Mikko (1999). Maan ja talouden välissä. Viisi kertomusta suomalaisen maatilaluontosuhteen muutoksesta. Joensuun yliopisto, Maantieteen laitos.

- Kumpulainen, Mikko (2004). Maanviljelyn luontosuhde ja jatkuvuus. Agraarin fundamentalismin merkitys nyky-yhteiskunnassa. Teoksessa Nirikko, Juha & Vesala, Kari Mikko (toim.). Kirjoituksia maan sydämeltä. Tutkimusnäkökulmia maanviljelijöiden kilpakeruuaineistoon. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 109–131.
- Kupiainen, Heikki (1985). Isännästä tuottajaksi. Teoksessa Kirkinen, Heikki, Hakamäki, Toivo & Linkola, Martti (toim.). Sukupolvien perintö. 3. Talonpoikaiskulttuurin sato. Kirjayhtymä, Helsinki, 59–115.
- Kvale, Steinar (1996). *InterViews. An introduction to qualitative research interviewing*. SAGE Publications, Inc., Thousand Oaks.
- Kähönen, Urho (1984). Sota-ajan ja sen jälkeisen ajan asutustoiminnan lähtökohdat. Teoksessa Naskila, Marja (toim.). Rakentamisen aika. Asutus ja maanhankinta. Maanhankintalain 40-vuotisjuhlaulkaisu. Kirjayhtymä, Helsinki, 9–17.
- Labov, William (1972). *Language in the inner city. Studies in the black english vernacular*. University of Pennsylvania Press, Philadelphia.
- Labov, William (1977). *Language in the inner city*, Oxford.
- Labov, William & Waletzky, Joshua (1997). Narrative analysis. Oral versions of personal experience. *Journal of Narrative and Life History* 7:3-38.
- Labov, William & Waletzky, Joshua (1967). Narrative analysis. Oral versions of personal experience. Teoksessa Helm, June (toim.). *Essays on the verbal and visual arts*. University of Washington Press, Seattle, 12–44.
- Laitinen, Erkki (toim.). (1995a). Rintamalta raiviolle. Sodanjälkeinen asutustoiminta 50 vuotta, Atena Kustannus Oy Jyväskylä, Jyväskylä.
- Laitinen, Erkki (1995b). Vuoden 1945 maanhankintalain synty, sisältö ja toteutus. Teoksessa Laitinen, Erkki (toim.). Rintamalta raiviolle. Sodanjälkeinen asutustoiminta 50 vuotta. Atena Kustannus Oy, Jyväskylä, 52–138.
- Lassila, Hilikka (2005). Matkailutilan sukupolvenvaihdos talonpoikaisten arvojen ohjaamana prosessina. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä studies in business and economics 40.
- Lassila, Juhani (2006). *Lapin metsäopetus 100 vuotta (1905–2005)*. Rovaniemen ammattikorkeakoulu, Rovaniemi.
- Latvala, Pauliina (2004). Kerrotun ja kertomatta jätetyn jäljillä. Suvun suuri kertomus -keruu ja tutkimusprosessin vaiheet. Teoksessa Kurki, Tuulikki (toim.). *Kansanrunousarkisto, lukijat ja tulkinnat*. Suomen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 138–170.
- Laurén, Kirsi (2006). Suo – sisulla ja sydämellä. Suomalaisen suokokemukset ja -kertomukset kulttuurisen luontosuhteen ilmentäjinä. SKS, Helsinki.
- Lehtinen, Ari Aukusti (2006). Osallisuuden ja kieltäytymisen paikat. Teoksessa Knuutila, Seppo, Laaksonen, Pekka & Piela, Ulla (toim.). *Paikka. Eletty, kuviteltu, kerrottu*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 44–63.

- Lehtonen, Mikko (1996). Merkityksen maailma. Kulttuurisen tekstintutkimuksen lähtökohtia. Vastapaino, Tampere.
- Lilja, Viljo (1956). Metsän merkityksestä maanhankintalain nojalla muodostettujen tilojen ja alueiden viljelijöille. Asutustoimikunnan aikakausikirja. Maatalousministeriön asutussasiainosaston julkaisu 4:1–2.
- Linde, Charlotte (1993). *Life stories. The creation of coherence.* Oxford University Press, Oxford.
- Luostarinen, Matti & Yli-Viikari, Anja (1997). *Maaseudun kulttuurimaisemat.* Edita, Helsinki.
- Maataloustilastollinen katsaus. (1978). Vol. 4. Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki.
- Maatilarekisteri. (2005). Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus, Helsinki.
- Maatilatilastollinen vuosikirja (2003). Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus, Helsinki.
- Massey, Doreen (1994). *Space, place and gender.* Polity Press, Cambridge.
- Massey, Doreen (2008). *Samanaikainen tila.* Vastapaino, Tampere.
- Mikkola, Leevi (1985). Palsta Lapista. Teoksessa Enwald-Aho, Liisa (toim.). *Muistellaan asutustoimintaa. Antologia.* Maaseudun Sivustysliitto, Helsinki, 79–81.
- Muuramo, Kaarlo (1984a). Asutustoiminnan rahoitus ja rahalaitokset. Teoksessa Naskila, Marja (toim.). *Rakentamisen aika. Asutus ja maanhankinta Maanhankintalain 40-vuotisjuhlakirja.* Kirjayhtymä, Helsinki, 93–103.
- Muuramo, Kaarlo (1984b). Maan hankkiminen ja asuttaminen. Teoksessa Naskila, Marja (toim.). *Rakentamisen aika. Asutus ja maanhankinta. Maanhankintalain 40-vuotisjuhlajulkaisu.* Kirjayhtymä, Helsinki, 137–179.
- Niemelä, J. (1996). *Lääninlampureista maaseutukeskuksiin. Maaseutukeskusten ja niiden edeltäjien maatalousneuvonta 1700-luvulta 1990-luvulle.* Maaseutukeskusten Liitto. Suomen Historiallinen Seura.
- Nieminen, Matti (1994). *Rantojensuojeluohjelma. Kilpailevia tulkintoja ja vertautumatonta rationaalisuutta.* Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Oksa, Jukka (1998). *Syrjäkylä muutoksessa. Joensuun yliopisto, Joensuu.*
- Ollila, Anne K. (2008). *Kerrottu tulevaisuus: Alueet ja nuoret, menneisyys ja marginaalit.* Lapin yliopistokustannus, Rovaniemi.
- Ollonqvist, Pekka (1998). *Metsäpolitiikka ja sen tekijät. Pitkä linja 1928–1997.* Metsälehti Kustannus, Helsinki.
- Ovaskainen, Ville & Kuuluvainen, Jari (toim.) (1994). *Yksityismetsänomistuksen rakennemuutos ja metsien käyttö, Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 484.*
- Palonen, Kari (1989). *Hannah Arendt.* Teoksessa Kanerva, Jukka (toim.). *Poliitiikan teorian moderneja klassikkoja.* Gaudeamus, Helsinki, 16–42.

- Parekh, Bhikhu (1982). *Contemporary political thinkers*. Martin Robertson, Oxford.
- Peltokoski, Jukka (toim.). (2006). *Identiteetti*, Tutkijaliitto, Helsinki.
- Peltonen, Eeva & Eskola, Katarina (1997). *Muisto*. Teoksessa Eskola, Katarina & Peltonen, Eeva (toim.). *Aina uusi muisto*. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä, 7–21.
- Peltonen, Matti (1992). *Talolliset ja torpparit*. Vuosisadan vaihteen maatalouskysymys Suomessa. Suomen Historiallinen Seura, Vammala.
- Peltonen, Matti (1998). *Omakuvamme murroskohdat*. Teoksessa Alasuutari, Pertti & Ruuska, Petri (toim.). *Elävänä Euroopassa*. Muuttuva suomalainen identiteetti. Vastapaino, Tampere, 19–39.
- Perttula, Juha (1996). *Ihmistieteiden tiedonmuodostus ja tutkimusetiikka*. Teoksessa Palmroth, Aino & Nurmi, Ismo (toim.). *Laadullisen tutkimuksen eettisiä kysymyksiä*. Jyväskylän yliopiston ylioppilaskunta, Jyväskylä, 38–108.
- Pihkala, Erkki (1982). *Sopeutuminen rauhaan*. Teoksessa Ahvenainen, Jorma, Pihkala, Erkki & Rasila, Viljo (toim.). *Suomen taloushistoria 2*. Teollistuva Suomi. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki, 337–361.
- Pohjanheimo, Esa (2005). *Pysyvää ja eriytyvää: arvomuutoksia Suomessa 1970-luvulta nykypäivään*. Teoksessa Pirttilä-Backman, Anna-Maija, Ahokas, Marja, Myyry, Liisa & Lähteenoja, Susanna (toim.). *Arvot, moraali ja yhteiskunta*. Sosiaalipsykologisia näkökulmia yhteiskunnan muutokseen. Gaudeamus, Helsinki, 237–257.
- Portelli, Alessandro (1991). *The death of Luigi Trastulli and other stories*. Form and meaning in oral history. State University of N.Y. Press, Albany (New York).
- Pulkkinen, Tuija (1998). *Postmoderni politiikan filosofia*. Gaudeamus, Helsinki.
- Pulkkinen, Tuija (2000). *Valta sukupuolen konstruktiossa ja dekonstruktiossa*. Teoksessa Kananen, Anita, Palonen, Kari & Soininen, Suvi (toim.). *Valtapolitiikkaa - analyysejä valtapuheesta*. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä, 187–203.
- Puttonen, Pasi (2006). *Metsien käytön historia*. Johdanto. Teoksessa Jalonen, Riina, Hanski, Ilkka, Kuuluvainen, Timo, Nikinmaa, Eero, Pelkonen, Paavo, Puttonen, Pasi, Raitio, Kaisa & Tahvonen, Olli (toim.). *Uusi metsäkirja*. Gaudeamus, Helsinki, 79–81.
- Päivänen, Juhani (2007). *Suot ja suometsät – järkevän käytön perusteet*. Metsäkustannus Oy.
- Pöysä, Jyrki (1997). *Jätjän synty*. Tutkimus sosiaalisen kategorian muotoutumisesta suomalaisessa kulttuurissa ja itäsuomalaisessa metsätyöperinteessä. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Radley, Alan (1990). *Artefacts, memory, and a sense of the past*. Sage, London.
- Raitasalo, Raimo (1996). *Elämänhallintaa etsimässä*. Kansaneläkelaitos, Sosiaali- ja terveysturvan katsauksia 13.

- Raitio, Kaisa & Rannikko, Pertti (2006). Metsien käyttö ja sosiaalinen kestävyys: Metsähallituksen roolin muuttuminen Lieksassa. *Metsätieteen aikakauskirja* 2:271–292.
- Raninen-Siiskonen, Tarja (1999). Vieraana omalla maalla. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Rannikko, Pertti (1985). Maaseudun ahdinon aika. Teoksessa Kirkinen, Heikki, Hakamäki, Toivo & Linkola, Martti (toim.). Sukupolvien perintö. 3. Talonpoikaiskulttuurin sato. Kirjayhtymä, Helsinki, 117–148.
- Rannikko, Pertti (1987). Metsätalous ja kylä. Suurmetsätalouden vaikutus maaseudun asutusrakenteeseen 1900-luvulla. (Forestry and village. The consequences of large-scale forestry for the rural settlement structure in the 20th century). Joensuun yliopisto, Karjalan tutkimuslaitoksen julkaisuja (University of Joensuu, Publications of Karelian Institute 81:85).
- Rannikko, Pertti (1989). Metsätyö-pienviljelykylä: tutkimus erään yhdyskuntatyyppin noususta ja tuhosta. Teoksessa (toim.). Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja 12. Joensuun yliopisto, Joensuu.
- Rannikko, Pertti & Lehtinen, Ari (2004). Metsät ja yhteiskunta – lähtökohtia ja avainkäsitteitä. Teoksessa Lehtinen, Ari & Rannikko, Pertti (toim.). Leipäpuusta arvopaperia. Vastuun ja oikeudenmukaisuuden haasteet metsäpolitiikassa. *Metsälehti Kustannus*, Helsinki, 9–24.
- Rannikko, Pertti & Tervo, Katja (2006). Hyvinvointiyhteiskuntaa rakentamassa – selviytymistarinoita ja tragedioita metsätöissä. Teoksessa Vehkamäki, Seppo (toim.). Metsät ja hyvä elämä. Monitieteinen tutkimusraportti. *Metsäkustannus Oy*, Helsinki, 273–343.
- Rasila, Viljo (1985). Kohti moniarvoista yhteiskuntaa. Teoksessa Kirkinen, Heikki, Hakamäki, Toivo & Linkola, Martti (toim.). Sukupolvien perintö. 3. Talonpoikaiskulttuurin sato. Kirjayhtymä, Helsinki, 33–57.
- Reijonen, Merja (1995). Tilan kolmet kasvot. Tutkimus kirjastotilasta. BTJ Kirjastopalvelu Oy, Helsinki.
- Reunala, Aarne (1974). Structural change of private forest ownership in Finland. *Communicationes Instituti Forestalis Fenniae* 82.2:1–79.
- Reunala, Aarne & Heikinheimo, Matti (1987). Taistelu metsistä. Voimaperäinen metsätalous Suomessa ja muissa maissa. Kirjayhtymä, Helsinki.
- Ricoeur, Paul (1976). Interpretation theory: discourse and the surplus of meaning. Texas Christian University Press, Fort Worth (TX).
- Ricoeur, Paul (1984). Time and narrative I. University of Chicago Press, Chicago.
- Ricoeur, Paul (1991a). From text to action. Essays in hermeneutics, II. Northwestern University Press, Evanston.
- Ricoeur, Paul (1991b). Life in quest of narrative. Teoksessa Wood, David (toim.). On Paul Ricoeur. Narrative and Interpretation. Routledge, London, 20–33.

- Ricoeur, Paul (1992). *Oneself as another*. The University of Chicago Press, Chicago.
- Ricoeur, Paul (2000). *Tulkinnan teoria. Diskurssi ja merkityksen lisä*. Tutkijaliitto, Helsinki.
- Rimmon-Kenan, Shlomith (1991). *Kertomuksen poetiikka*. Suomen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Rinne kangas, Riku & Anttonen, Veikko (2006). *Arjen metsääjattelusta asian tuntijatietoon – Myyttinen metsä suomalaisuuden kerronnassa*. Teoksessa Vehkamäki, Seppo (toim.). *Metsät ja hyvä elämä. Monitieteinen tutkimusraportti*. Metsäkustannus Oy, Helsinki, 169–219.
- Ripatti, Pekka (1994). *Yksityismetsien omistusrakenteen muutokset*. Teoksessa Ovaskainen, V. & Kuuluvainen, J. (toim.). *Yksityismetsänomistuksen rakennemuutos ja metsien käyttö. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 484*, 12–27.
- Robinson, John A. (1981). *Personal narratives reconsidered*. *Journal of American Folklore* 49(371).
- Roiko-Jokela, Heikki (2004). *Austustoiminnalla sodasta arkeen*. Teoksessa Markkola, Pirjo (toim.). *Suomen maatalouden historia III. Suurten muutosten aika jälleenrakennuskaudesta EU-Suomeen*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 27–90.
- Ronkainen, Suvi (1999). *Ajan ja paikan merkitsemät. Subjektiviteetti, tieto ja toimijuus*. Gaudeamus, Helsinki.
- Roos, J. P. & Hoikkala, Tommi (1998). *Esipuhe*. Teoksessa Roos, J. P. & Hoikkala, Tommi (toim.). *Elämänpolitiikka*. Gaudeamus, Helsinki, 7–19.
- Roos, J. P. (1985a). *Elämisen laatu ja elämäntapa 1970-luvulla*. Teoksessa Rahkonen, Keijo (toim.). *J. P. Roos Elämäntapaa etsimässä*. Tutkijaliitto, Helsinki, 23–30.
- Roos, J. P. (1985b). *Elämäntapojen tyypeistä elämänkertojen valossa*. Teoksessa Rahkonen, Keijo (toim.). *J. P. Roos - Elämäntapaa etsimässä*. Tutkijaliitto, Helsinki, 37–49.
- Roos, J. P. (1987). *Suomalainen elämä. Tutkimus tavallisten suomalaisten elämäkertoista*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Rosenqvist, Olli (2003). *Minä ja maaseutu – maallikkodiskurssit kriittisen maaseutututkijan tulkitsemina*. *Maaseudun uusi aika*:5–25.
- Ross, Robert N. (1975). *Ellipsis and the structure of expectation*. *San Jose State Occasional Papers in Linguistics* 1, 1975.
- Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa (2005). *Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus*. Teoksessa Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa (toim.). *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Vastapaino, Tampere, 22–56.
- Rytteri, Reijo (2004). *Metsäsektorin eturyhmät ja yhteiskunnallinen oikeudenmukaisuus*. Teoksessa Lehtinen, Ari & Rannikko, Pertti (toim.). *Leipäpuusta*

- arvopaperia. Vastuun ja oikeudenmukaisuuden haasteet metsäpolitiikassa. Metsälehti Kustannus, Helsinki, 45–74.
- Saarelainen, Asko (1995). Raivaussavuista euroaikaan. Pielisjärven maaseutu yhteiskunnan muutoksissa 1945–1995. Teoksessa Laitinen, Erkki (toim.). Rintamalla raiviolle. Sodanjälkeinen asutustoiminta 50 vuotta. Atena, Jyväskylä, 184–238.
- Saarenheimo, M. (1997). Jos etsit kadonnutta aikaa. Vanhuus ja oman elämän muisteleminen. Vastapaino, Tampere.
- Saaristo, Kimmo (1994). Henkilökohtainen ekologia. Onko vihreä elämäntapa vastausyritys moderniin? Jyväskylän yliopiston sosiologian laitoksen julkaisu 58.
- Saastamoinen, Mikko (1999). Narratiivinen sosiaalipsykologia – teoriaa ja menetelmiä. Teoksessa Eskola, Jari (toim.). Hegelistä Harréen, narratiivista nudistiin. Kuopion yliopiston selvityksiä E. Yhteiskuntatieteet, Kuopio, 165–192.
- Salanne, Irja (1974). Naisten kätevyysihanne ja -perinne. Suomen kulttuuri-rahasto, Kokkola.
- Sauli, Liisa (1987). MTK ja Suomen maatalouspolitiikka. Maaatalousyhteiskunnasta teollisuusyhteiskuntaan 1950–1980. Kirjayhtymä, Helsinki.
- Segalen, Martine (1983). Love and power in the peasant family. Rural France in the nineteenth century. The University of Chicago Press, Chicago.
- Shotter, John (1990). The social construction of remembering and forgetting. Teoksessa Gergen, Kenneth, J. & Shotter, John (toim.). Collective remembering. Sage Publications, London, 120–138.
- Siikala, Anna-Leena (1984). Tarina ja tulkinta. Tutkimus kansankertojista. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki.
- Siim, Pihla (2006). Paikkasuhteet maahanmuuttajien kertomuksissa. Teoksessa Knuutila, Seppo, Laaksonen, Pekka & Piela, Ulla (toim.). Paikka. Eletty, kuviteltu, kerrottu. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 93–109.
- Silvasti, Tiina (2001). Talonpojan elämä. Tutkimus elämäntapaa jäsentävistä kulttuurisista malleista. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Silvasti, Tiina (2006a). Elämää maatalouden jälkeen. Maaseudun uusi aika 2:21–34.
- Silvasti, Tiina (2006b). Maatalouden rakennemuutoksen sosiaaliset seuraukset – ja erityisesti se, minkä vuoksi ne eivät kiinnosta juuri ketään. Teoksessa Helne, Tuula & Laatu, Markku (toim.). Vääräyyskirja. Kela. Kelan tutkimusosasto, Helsinki, 215–238.
- Simmel, Georg (2005). Suurkaupunki ja moderni elämä. Kirjoituksia vuosilta 1895–1917. Gaudeamus, Helsinki.
- Sintonen, Teppo (1999). Etninen identiteetti ja narratiivisuus: Kanadan suomalaiset miehet elämänsä kertojina.

- Sireni, Maarit (2002). Tilansa tekijät. Tutkimus emännyydestä ja maatilasta naisen paikkana. Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja. N:o 56.
- Sireni, Maarit (2004). Siinä sivussa syntyivät lapset. Maatilan emännöisyys Maan sydämelältä -aineistossa. Teoksessa Nirkko, Juha & Vesala, Kari Mikko (toim.). Kirjoituksia maan sydämelältä. Tutkimusnäkökulmia maanviljelijöiden kilpakeruuaineistoon. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 53–77.
- Sireni, Maarit (2005). Sukupuoli-identiteetit ja keho maaseutumaantieteen tutkimuskohteina. Maaseudun uusi aika 1:5–18.
- Soininen, Arvo M. (1985). Uuden maatalouden kehityksen suuntaviivoja. Teoksessa (toim.). Uutta maataloushistoriaa: ”Suomen maatalouden kaupallistuminen 1960-1960” -projektin julkaisuja 1. Helsingin yliopiston talous- ja sosiaalhistorian laitoksen tiedonantoja, Helsinki.
- Somers, Margaret R. (1994). The narrative constitution of identity: A relational and network approach. *Theory and Society. Renewal and Critique in Social Theory* 23(5):605–649.
- Stark, Laura (2006). Johdanto. Pitkospuilta modernisaation suolle. Teoksessa Helsti, Hilikka, Stark, Laura & Tuomaala, Saara (toim.). Modernisaatio ja kansan kokemus Suomessa 1860-1960. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 9–46.
- Sulkunen, Pekka & Törrönen, Jukka (1997). Arvot ja modaalisuus sosiaalisen todellisuuden rakentamisessa. Teoksessa Sulkunen, Pekka & Törrönen, Jukka (toim.). Semioottisen sosiologian näkökulmia. Gaudeamus, Helsinki, 72–95.
- Suojanen, Päivikki (1982). Elämänhistoriallinen tutkimustapa. Teoksessa Suojanen, Päivikki & Saressalo, Lassi (toim.). Kulttuurin kenttätutkimus. Tampereen yliopisto, Tampere, 51–68.
- Suomen virallinen tilasto. III Maatalouslaskenta. (1941, 1959 ja 1969).
- Symes, David G. (1990). Bridging the generations: succession and inheritance in a changing world. *Sociologia Ruralis* 30(3/4):280–291.
- Tani, Sirpa (1996). Aistit, muistot ja media: näkökulmia henkilökohtaisiin ja kollektiivisiin mielenmaisemiin. *Terra* 108(2):103–111.
- Tani, Sirpa (1997). Maantiede ja kuvien todellisuudet. Teoksessa Haarni, Tuukka, Karvinen, Marko, Koskela, Hille & Tani, Sirpa (toim.). Tila, paikka ja maisema. Tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen. Vastapaino, Tampere, 211–226.
- Tannen, Deborah (1979). What’s in a frame? Surface evidence for underlying expectations. Teoksessa Freedle, Roy (toim.). *New directions in discourse processing*. Ablex, Norwood, New Jersey, 137–181.
- Tarasti, Eero (1990). Johdatus semiotikkaan. Esseitä taiteen ja kulttuurin merkkijärjestelmistä. Gaudeamus, Helsinki.

- Tarasti, Eero (2004). *Arvot ja merkit. Johdatus eksistentiaalisemiottiikkaan*. Gaudemus, Helsinki.
- Taylor, Janet, Norris, Joan E. & Howard, Wayne H. (1998). Succession patterns of farmer successor in Canadian farm families. *Rural Sociology* 63(4):553–573.
- Tervo, Katja (2008). *Metsän hiljaiset. Metsätyön rakennemuutosten kolme sukupolvea*. SKS, Helsinki.
- Thompson, Paul (1988). *The voice of the past. Oral history*, Second edition. Oxford University Press, Oxford New York.
- Thompson, Paul B (1995). *The spirit of the soil. Agriculture and environmental ethics*. Routledge, London.
- Titon, Jeff Tod (1980). The life history. *Journal of American Folklore* 80/93(276–292).
- Tolman, Charles (1994). *Psychology, society and subjectivity. An introduction to German critical psychology*. Routledge, London & New York.
- Tonkin, Elizabeth (1992). *Narrating our pasts. The social construction of oral history*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Tulving, Endel (1985). *Elements of episodic memory*. Clarendon Press, Oxford.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2002). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki.
- Tykkyläinen, Markku (1995). *Asutustoiminnan taloudelliset vaikutukset*. Teoksessa Laitinen, Erkki (toim.). *Rintamalta raiviolle. Sodanjälkeinen asutustointa 50 vuotta*. Atena Kustannus Oy, Jyväskylä, 139–158.
- Ukkonen, Taina (2000). *Menneisyyden tulkinta kertomalla. Muistelupuhe oman historian ja kokemuskertomusten tuottamisprosessina*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Ukkonen, Taina (2003). *Kertomisen voima*. Teoksessa (toim.) Elore. *Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura ry*.
- Uskelin, Leena (2003). *Paariat ajan aporian tarinassa*. Teoksessa Peltola, Jari (toim.). *Vai pelkkää retoriikkaa? 8 Johtolankoja*. Jyväskylän yliopisto Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Julkaisuja, Jyväskylä, 164–188.
- Vaara, Matti & Saastamoinen, Olli (2006). *Metsät ja puut arjen ajankäytössä – Kuvakulmia suomalaiseen elämäntapaan*. Teoksessa Vehkamäki, Seppo (toim.). *Metsät ja hyvä elämä. Monitieteinen tutkimusraportti*. Metsäkustannus Oy, Helsinki, 345–403.
- Valkonen, Jarno (2003). *Lapin luontopolitiikka*. Tampereen yliopisto, Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta.
- Vansina, Jan (1985). *Oral tradition as history*. University of Wisconsin Press, Madison.

- Waris, H., Jyrkilä, V., Raitasuo, K. & Siipi, J. (1952). Siirtoväen sopeutuminen. Tutkimus Suomen karjalaisen siirtoväen sosiaalisesta sopeutumisesta. Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki.
- Warren, Carol A. B. (2002). Qualitative interviewing. Teoksessa Gubrium, Jaber F. & Holstein, James A. (toim.). *Handbook of interview research. Context & method.* Sage Publications, London, 83–101.
- Wartiovaara, Katarina (1991). Uutinenko neutraali? Lingvistinen analyysi Tupolev-uutisen ideologisista rakenteista. Teoksessa Holli, Anne Maria & War-tiovaara, Katarina (toim.). *Kortti puhuu. Selvityksiä Tupolev-keskustelusta. Sosiaali- ja terveysministeriön tasa-arvojulkaistuja,* Helsinki, 49–99.
- Vehkakoski, Arvo (1995). 'Oma koti kullan kallis'. Teoksessa Korpi, Kimmo (toim.). *Sodanjälkeinen asutustoiminta 50 vuotta. MHL-Asutustoiminta La-pissa. Lapin Lapin Maaseutuelinkeinopiiri, Asutustoimikunnan juhluvuoden Lapin alueryhmä, Rovaniemi,* 93–95.
- Vehkamäki, Seppo (2006). Metsien käytön ja hyvän elämän murrosten vuorovai-kutus – Kestävyysajattelun näkökulma. Teoksessa Vehkamäki, Seppo (toim.). *Metsät ja hyvä elämä. Monitieteinen tutkimusraportti.* Metsäkustannus Oy, Helsinki, 33–167.
- Veijola, Soile (1997). Modaalaisia suhteita pelissä ja keskustelussa. Teoksessa Sul-kunen, Pekka & Törrönen, Jukka (toim.). *Semioottisen sosiologian näkökul-mia.* Gaudeamus, Helsinki.
- Vennamo, Veikko (1968). Siirtoväen asuttaminen. Teoksessa Jutikkala, Eino (toim.). *Suomen talous- ja sosiaalhistorian kehityslinjoja,* Porvoo.
- Vennamo, Veikko & Kuitunen, Erkki (1947). *Maanhankintalainsäädäntö. Se-lityksillä ja oikeustapauksilla varustettuna sekä sen toimeenpanosäännökset.* WSOY, Porvoo.
- White, Hayden (1973). *Metahistory. The historical imagination in nineteenth-century Europe.* Johns Hopkins University Press, Baltimore.
- White, Hayden (1999). *Figural realism. Studies in the mimesis effect.* Johns Hopkins University Press, Baltimore.
- Widdershoven, Guy A. M. (1993). The story of life. Hermeneutic perspectives on the relationship between narrative and life history. Teoksessa Josselson, Ruthellen & Lieblich, Amia (toim.). *The narrative study of lives.* SAGE Pub-lications, Newbury Park, 1–20.
- Vihinen, Hilikka (1990). *Suomalaisen rakennemuutoksen maatalouspolitiikka 1958–1987.* Helsingin yliopisto, Maaseudun tutkimus ja koulutuskeskus, Mikkeli.
- Wiiala, Arwid (1952). *Maatila ja sen muodostaminen.* WSOY, Porvoo.
- Vilkka, Leena (1998). *Oikeutta luonnolle. Ympäristöfilosofia, eläin ja yhteis-kunta.* Yliopistopaino, Helsinki.

- Vilkko, Anni (1990). Omaelämäkertojen analysoiminen kertomuksina. Teoksessa Mäkelä, Kalus (toim.). Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Oy Gaudeamus Ab, Helsinki, 81–98.
- Vilkko, Anni (1995). Lukijaelämää. Teoksessa Haavio-Mannila, Elina, Hoikka-la, Tommi, Peltonen, Eva & Vilkko, Anni (toim.). Kerro vain totuus: elämäkertatutkimuksen omaelämäkerrallisuus. Gaudeamus, Helsinki, 157–172.
- Vilkko, Anni (1997). Omaelämäkerta kohtaamispaikkana. Naisen elämän kerronta ja luenta. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Vilkko, Anni (2007). Kodin kaipuu – tuntuma ajassa muuttuvaan tilaan. Teoksessa Knuutila, Seppo & Piela, Ulla (toim.). Menneisyys on toista maata. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 13–26.
- Vilppula, Matti (1989). Metsä suomalaisessa kulttuurissa. Teoksessa Aalto, Seija, Hakulinen, Auli, Laalo, Klaus, Leino, Pentti & Lieko, Anneli (toim.). Kieles-tä kiinni. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki, 286–296.
- Virkki, Tuija (2004). Vihan voima. Toimijuus ja muutos vihakertomuksissa. Atena Kustannus Oy, Jyväskylä.
- Virtanen, Pekka & Kietäväinen, Asta (2008). Kunnailta salomaille – metsät asutustilallisten elämässä. Metsäkustannus, Helsinki.
- Vuori, Jaana (2001). Äidit, isät ja ammattilaiset. Sukupuoli, toisto ja muunnellat asiantuntijoiden kirjoituksissa. Tampere University Press, Tampere.
- Väisänen, Paavo Olavi (1966). Asutustilojen alueellisesta jakaantumisesta vuoden 1959 maatalouslaskennan mukaan. Asutustoimikunnan aikakausikirja 3/1966.
- Väisänen, Paavo Olavi (1984). Maan hankkiminen ja asuttaminen. Teoksessa Naskila, Marja (toim.). Rakentamisen aika. Asutus ja maanhankinta. Maanhankintalain 40-vuotisjuhlijulkaisu. Kirjayhtymä, Helsinki, 55–68.
- Ådahl, Susanne (2007). Good Lives, Hidden Miseries. An ethnography of uncertainty in a Finnish Village. Helsingin yliopisto, Helsinki.
- Öberg, Peter (1997). Livet som berättelse: om biografi och åldrande, Uppsala.

Liite 1. Haastatteluaineiston kuvaus

tunnus	h.i.o	tilan saantiperuste	synt.vsk	nyt	paikkakunta	tilatyyppi	peltoa	metsiä	yht.	tuli tilalle	tila itselle	tila nyt
H1	1	siirtolainen (poika)	1930	eläkeläinen	Lapinlahti	kyymä	14	30	43	1947	1972	pelilot vuokralla
H2	2	Rintamies/ (tytär)	1940	eläkeläinen	Vieremä	kyymä	10	70	80	1948		meisa myyty, pelilot vuokralla kesäpaikkana
H3	3	sotainvalidi (tytär)	1940	eläkeläinen	Vieremä	kyymä						
H4	4	siirtolainen	1920	eläkeläinen	Juankoski	vaimesta peltoa	10	60		1945		pelilot vuokralla
H5	5	siirtolainen (poika)	1930	eläkeläinen	Rautalampi	peltoa				1946		aktiivi
H6	6	siirtolainen	1920	eläkeläinen	Rautalampi	peltoa				1946		aktiivi
H7	7	siirtolainen (orpo)	1930	eläkeläinen	Rautalampi	peltoa				1949		pelilot viljelemättä tai metsitety
H8	8	siirtolainen	1920	eläkeläinen	Lapinlahti	kyymä (7ha)	7	35	42	1948		pelilot vuokralla
H9	9	siirtolainen	1920	eläkeläinen	Lapinlahti	puoliksi kyymä	12	33	45	1948		pelilot vuokralla
H10	10	siirtolainen (poika)	1940	vijelijä	Lapinlahti	osittain kyymä						
H11	11	siirtolainen	1920	eläkeläinen	Lapinlahti	(peltoa 2 ha)	17	46	63	1947		aktiivi
H12	12	siirtolainen	1930	eläkeläinen	Lapinlahti	kyymä	12	60	72	1947		pelilot viljelemättä tai metsitety
H13	13	rintamies (poika)	1950	vijelijä	Lapinlahti	peltoa	5	27	33	1945		pelilot myyty
H14	14	siirtolainen (poika)	1950	vijelijä	Leppävirta	lisämaa	4.5	51				aktiivi
H15	15	siirtolainen (poika)	1940	vijelijä	Lapinlahti	kyymä	5			1949		aktiivi
H16	16	siirtolainen	1920	eläkeläinen	Lapinlahti	kyymä	10	64.5	75	1947		aktiivi
H17	17	siirtolainen	1920	eläkeläinen	Lapinlahti	kyymä	18	30	48	1947		pelilot viljelemättä tai metsitety
H18	18	rintamies (poika)	1940	eläkeläinen	Lapinlahti	kyymä	14	46	60	1948/1953		pelilot vuokralla
H19	19	rintamies (poika)	1940	muualla töissä	Lapinlahti	kyymä	8.5	48		1949		pelilot myyty
H20	20	siirtolainen (poika)	1950	eläkeläinen	Kuruvesi	kyymä	9.5	50.5	60	1949	1970	pelilot metsitety
H21	21	siirtolainen	1920	vijelijä	Hankasalmi	kyymä	11			1948		aktiivi
H22	22	siirtolainen (poika)	1940	eläkeläinen	Hankasalmi	vaimesta peltoa	5.5	34.5	40	1946		tilalla jatkaa
H23	23	siirtolainen (poika)	1930	eläkeläinen	Tervola	kyymä	2	32	34	1947		pelilot viljelemättä tai metsitety kesäp
H24	24	siirtolainen (poika)	1940	muualla töissä	Tervola	kyymä	10-12	60	80	1947		tilalla jatkaa
							7			1946		pelilot viljelemättä tai metsitety

Liite 2. Kirjoituskilpailuaineisto kertomukset ja kertojien taustatiedot.

(Arkistotunniste, kirjoituksen otsikko, sekä kirjoittajan paikkakunta, nimimerkki ja taustatiedot.)

25D, Omakohtaisia kokemuksia asutustoiminnasta, Leivonmäki, nimimerkki ”Evakko”

- mies syntynyt 1925, Rautu
- siirtolainen, viljelystila, kylmätila, pika-asutustila
- ei jatkajaa, lopettelemassa tuotantoa, enää heinäviljelyä ja lihamulleja
- 11,62ha peltoa ja 33,23ha metsää, tontti 0.6ha, yht. 45,46ha

33D, Asutustilan emännän muistelu, Jalasjärvi, nimimerkki ”Kieha”

- nainen, s. 1927, Jalasjärvi
- lisämaan saaja
- 80-luvun alussa on jatkaja

46D, Sodanjälkeinen asutustoiminta, Reisjärvi

- nainen, s. 1925
- asuntotila, rintamamiesperusteella saatu
- on jatkaja
- 4ha maa-alue→1980-luvulla 16ha peltoa + 52ha metsää

54D, Muisteluksia, Lamujoki, nimimerkki ”Seuraaja”

- mies, s. 1913, Pyhäntä
- kylmien tilojen perustamisesta ja niiden vaiheista

57D, Loisen loisesta vellirengiksi ja asutustilalliseksi, nimimerkki ”Ville Mäkelä”

- mies, synt. 1913, Petäjävesi (1982 Jyväskylä)
- rintamiestila (oli palkollisena tilanhoitajana tilalla, josta maata asutustoimintaan)
- viljelystila, kylmätila
- ei jatkajaa

76D, Muistoja asutustoiminnasta Pihtiputaalla, Pihtipudas

- mies, s. 1908, Laihia
- rintamamiestila
- on jatkaja

79D, Korvenraivaaja, nimimerkki ”Korppi”

- mies, synt. 1910, Petäjävesi
- rintamamiestila

- viljelystila, kylmätila
- on jatkaja
- 14ha peltoa, 17ha metsää, 61ha maatilan koko ala

90D, Varejoen asutusalueen historia, Tervola, nimimerkki ”Näsykkäläinen”

- mies, s. 1934, Petsamo
- kuvaa asutusalueen vaiheita yleisesti, käsittelee myös seuratoimintaa
- Petsamon siirtolaisia

100D, Asutustoimintaa Kiuruvedellä, Hämeenlinna, nimimerkki ”Mukana toimien”

- mies, s.1910, Nastola
- metsäteknikko, asutustoiminnan virkamies
- yleistä pohdintaa pääasiassa metsäasioissa

134D, Mielipiteitäni asuttamisesta, Tuulos, nimimerkki ”Karjalaismummo”

- nainen, s. 1913, Kivennapa
- viljelystila
- on jatkaja

8C, Muistellaampa asutustoimintaa, nimimerkki ”V.K.”

- mies, s. 1913, Ilomantsi
- metsätyömies
- rintamamiestila

44C, Elämäntie ja

5N/D, Hän on sen ajan sukupolvea, Paltamo

- mies, s. 1914
- rintamamiestila
- sukupolvenvaihdoseläkkeellä
- on jatkaja

40C, Daavin tarina, nimimerkki ”Pienviljelijä”

- mies, synt.v. 1919, Muhos
- lisämaata
- ei jatkajaa
- pienviljelijä, 9ha peltoa ja 50ha metsää

143N, Kylä joen rannalla, Kärsämäki, nimimerkki ”Tuukka Tapiola”

- nainen, Kouvola
- osaksi fiktiivinen

Liite 3. Koodauskaavio

I Tila

1. asuminen
2. luovuttaja
3. rakentaminen
4. raivaus
5. metsä
6. pelto

II Säädökset

7. luvat-rajoitukset
8. hallintasopimus
9. kauppakirjat-lainat

III Metsätyö omassa metsässä

10. hakkuu
  - 11.- aukkohakkuu
  - 12.- muu hakkuu
13. uudistus
  14. – kylvö
  15. – istutus
  16. – muokkaukset
17. hoito
18. kuorinta

IV Metsätyö vieraalle

19. puiden kaato
20. puiden ajo
21. mihin ajettiin

V Koneellistuminen

22. sahat
  23. – justeeri
  24. – pokasaha
  25. – moottorisaha
  26. – raivaussaha
27. kirves-vesuri-petkel
28. hevonen
29. Traktori
30. metsäkone

Liite 4. Haastattelun 14 kulku ja teemat

seg. ID 347 – 379 (haastattelun litteroitu teksti jaksotettu ja numeroitu) Haastattelun kulku kappaleittain ajallisesti kronologisessa järjestyksessä.

seg.ID/pääteema:alateema esim.350/I:4

(Suluissa on tekstiosan rivimäärä)

Haastattelu 14

1. Aloitus: Korjataan kysymykseni tilan saannista, lunastukseksi. – (3)
2. Tulivat vuonna 1947, olivat Salmista, tila oli kylmä tila. (7) 347/I:5,6
3. Metsät oli hakattu, ei ollut oikein rakennuspuitakaan. (2) 347/I:5,6
4. Kymin maita, ei ollut rakennuksia, eikä asutusta. (5 ½) 348/I:1-2
5. Tilapäisasunnosta käsin isä rakensi. (2) 349a/I:3
6. Rakennuspuut metsäpalstalta, Yymi oli hakannut kotipalstalta. (7) 349a/I:5; VII:37
7. Tilan kokonaisala ja raivattava määrä. (3) 349b/I:4-5
8. Ei muista oli velvoitteita raivata. Oli lapsena raivauksilla risuja kantamassa. Kun traktori ostettiin sillä raivattiin.(12 ½) 350/I:4
9. Traktorin hankinta ja sitä ennen oli koneyhtymä. (7) 351/V:29
10. Peltoa ei ollut yhtään puita oli hakattu. Mutta jäi kasvatettavaksikin metsää. (5 ½) 352/I:5
11. Ei muista rajoituksista. Metsässä riitti leimattuja puita tehtäväksi koko talveksi. (19) 353/III:10; VI:31
12. Lähiympäristössä riitti metsätöitä, mutta ajoivat traktorilla puita metsäfirmoilille lyhyen ajan. (6 ½) 354/IV:20
13. Omassa metsässä riitti töitä hevosaikaan. (2) 355/III:10
14. Myytäviä puutavaralajia. (1) 356/VI:34
15. Moottorisahan hankinta ja hevonen vaihtuu traktoriin. (12) 357/V:22,25,28,29
16. Metsän merkitys oli suurin tilan alkuaikoina aina 1970-luvulle. (9 ½) 358/VII:35
17. Metsäajoilla ei ollut niin suurta merkitystä, mutta navetassa ei riittänyt vielä töitä koko päiväksi. (5 ½) 359/VII:35
18. Aloitti metsätyöt jo 14-vuotiaana velipojan kanssa. Haluja työntekoon ei ollut. (8) 360/III:10
19. Tekivät pinotavaraa myyntiin ja tukkeja lähinnä olosuhteiden pakosta. (8 ½) 361/VI:34
20. Metsäpalstalla parempi metsä, kotipalsta oli hakattu isolta osin. (4) 362/I:5
21. Hakuutoiminta oli lähinnä metsäpalstalla. Harvennushakkuita ja myös pieni aukkohakkuu. Isä tarvitsi johonkin rahaa. (11) 363/III:10,12,17; VI:34
22. Aukkoja uudistettiin kylvämällä ja myös istuttamalla. Osa heinittyi pahasti. (11) 364/III:12,13
23. Nuorena poikana kuori pinotavaraa. (4) 365 III:18

24. Syntynyt väliaikaisessa asuinpaikassa. Muistaa vain navetan pärekaton teon. (2) 366/I:3
25. Heitä oli kolme poikaa ja yksi tyttö, ja hän nuorimpana jäi tilalle. (2) 367/VIII:43
26. Tila hänelle vuonna 1973. (2) 368a/VIII:43
27. Jatkuvaa raivausta ja myös lopettaneiden tilojen peltojen ostoa ja vuokrausta. (17) 368b/I:4; VIII:43
28. Puita myytiin puutavarayhtiöille, sahoille ja myös halkoja kauppiaille. (3 ½) 369/VI:32
29. Harvennushakkuita tehtiin ja ajettiin puita esim. sahalle. Määrät pieniä. (6) 370/III:10
30. Määrät pieniä, mutta niillä oli suuri merkitys. Halkoja myytiin kauppiaille. (6) 371/VII:35; VI:32,34
31. 1970-luvun lopulla tehtiin jo pystykauppoja. (3) 372/VI:32
32. Metsätyön merkitys väheni ensin ja teki lähinnä kunnan vuoksi. Vähän myöhemmin myyntitulojen merkitys väheni ja tuli pystykaupat. (15) 373/VII:35,41; VI:31,33
33. Nykyään harrastuksen vesuroi ei enää ammattimaisesti metsään. (8 ½) 374/VII:36,41; III:17
34. Metsänhoitosuunnitelma tehtiin ensikerran 1980-luvun alussa. (3) 375/VI:31
35. Hevostyön ja traktorityön vertailua. (13) 376/V:28-29; III:10
36. Kertomus halonteosta veljen kanssa. Myöhemmin teki yksin vielä enemmän kuin veljen kanssa, eikä pakkanen haitannut. (22) 377/III:10; V:25
37. Työvaatteet eivät olleet tuolloin kovin hyviä. Talvella ei paleltanut oli kova halu tehdä töitä. Lumesta ei ollut haitta, sillä kaato tehtiin syksyllä ja ajot talvela. (15 ½) 378/III:10
38. Kerran isä teki niin myöhään päätöksen myydä, että lumesta oli haitta. Tällöin hankki pojalleen auton. (12) 379/III:10; V:25
39. Lopetus: Puntaroi sitä, että oliko tästä kenellekään hyötyä. Tiedustelin mahdollisia haastateltavia rintamamiehiä. - (12)

Haastattelu järjestelty teemojen mukaan:

I tila: 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 20

II säädökset: -

III metsätyö omassa: 11, 13, 18, 21, 22, 23, 29, 36, 37, 38

IV metsätyö vieraalla: 12

V koneellistuminen: 15, 35, 9

VI puun myynti: 14, 19, 28, 30, 31, 34

VII metsän merkitys: 16, 17, 32, 30, 33

VIII tilan elinkaari: 25, 26

I = riviä 54 → 19 %, II = 0 %, III = 104 → 37%, IV = 6,5 → 2%, V = 28 → 10%, VI = 42 → 15%, VII = 35,5 → 12 %, VIII = 14 → 5%

Työllä jatkuvuutta -kertomuksen kulku teemoittain:

Siirtolaisien jalanjäljillä: I(24,2); VIII(25)

Raivausta sukupolvelta toiselle: I(2,3,4,8); V(9); I ja VIII(27)

Metsätyöt väistyvät: I(20); III(21a-b,10); IV(12); VI(19)

o työntekoa oppimassa: III(18,36a-b,37)

o metsätyön muutos: III(38); V(35); VI+VII(30); VII(16); VII+III(32);

VII(33)

Tilan kehittäminen jatkuu: VIII(26)

Haastattelun teemallinen eteneminen:

1. Aloitus: Korjataan kysymykseni tilan saannista, lunastukseksi. –

2. Tulivat vuonna 1947, olivat Salmista, tila oli kylmä tila. **I-tila**

3. Metsät oli hakattu, ei ollut oikein rakennuspuitakaan. **I-tila**

4. Kymin maita, ei ollut rakennuksia, eikä asutusta. **I-tila**

5. Tilapäisasunnosta käsin isä rakensi. **I-tila**

6. Rakennuspuut metsäpalstalta, Kymi oli hakannut kotipalstalta. **I-tila, VII-metsän merkitys**

7. Tilan kokonaisala ja raivattava määrä. **I-tila**

8. Ei muista oli velvoitteita raivata. Oli lapsena raivauksilla risuja kantamassa. Kun traktori ostettiin sillä raivattiin. **I-tila**

9. Traktorin hankinta ja sitä ennen oli koneytymä. **V-koneellistuminen**

10. Peltoa ei ollut yhtään puita oli hakattu. Mutta jäi kasvatettavaksikin metsää. **I-tila**

11. Ei muista rajoituksista. Metsässä riitti leimattuja puita tehtäväksi koko talveksi. **III-metsätyö omassa, VI-myynti**

12. Lähiympäristössä riitti metsätöitä, mutta ajoivat traktorilla puita metsäfirmoille lyhyen ajan. **IV-metsätyö vieraalla**

13. Omassa metsässä riitti töitä hevosaikaan. **III-metsätyö omassa**

14. Myytäviä puutavaralajia. **VI-myynti**

15. Moottorisahan hankinta ja hevonen vaihtuu traktoriin. **V-koneellistuminen**

16. Metsän merkitys oli suurin tilan alkuaikoina aina 1970-luvulle. **VII-metsän merkitys**

17. Metsäajoilla ei ollut niin suurta merkitystä, mutta navetassa ei riittänyt vielä töitä koko päiväksi. **VII-metsän merkitys**

18. Aloitti metsätyöt jo 14-vuotiaana velipojan kanssa. Haluja työntekoon ei ollut. **III-metsätyö omassa**

19. Tekivät pinotavaraa myyntiin ja tukkeja lähinnä olosuhteiden pakosta. **VI-myynti**

20. Metsäpalstalla parempi metsä, kotipalsta oli hakattu isolta osin. **I-tila**

21. Hakkuutoiminta oli lähinnä metsäpalstalla. Harvennushakkuita ja myös pieni aukkohakkuu. Isä tarvitsi johonkin rahaa. **III-metsätyö omassa ; VI-myynti**
22. Aukkoja uudistettiin kylvämällä ja myös istuttamalla. Osa heinittyä pahasti. **III-metsätyö omassa**
23. Nuorena poikana kuori pinotavaraa. **III-metsätyö omassa**
24. Syntynyt väliaikaisessa asuinpaikassa. Muistaa vain navetan pärekaton teon. **I-tila**
25. Heitä oli kolme poikaa ja yksi tyttö, ja hän nuorimpana jäi tilalle. **VIII-tilan elinkaari**
26. Tila hänelle vuonna 1973. **VIII-tilan elinkaari**
27. Jatkuvaa raivautusta ja myös lopettaneiden tilojen peltöjen ostoja ja vuokrausta. **I-tila, VIII-tilan elinkaari**
28. Puita myytiin puutavarayhtiöille, sahoille ja myös halkoja kauppiaille. **VI-myynti**
29. Harvennushakkuita tehtiin ja ajettiin puita esim. sahalle. Määrät pieniä. **III-metsätyö omassa**
30. Määrät pieniä, mutta niillä oli suuri merkitys. Halkoja myytiin kauppiaille. **VII-metsän merkitys, VI-myynti**
31. 1970-luvun lopulla tehtiin jo pystykauppoja. **VI-myynti**
32. Metsätyön merkitys väheni ensin ja teki lähinnä kunnan vuoksi. Vähän myöhemmin myyntitulojen merkitys väheni ja tuli pystykaupat. **VII-metsän merkitys, VI-myynti**
33. Nykyään harrastuksen vesuroi ei enää ammattimaisesti metsään. **VII-metsän merkitys, III-metsätyö omassa**
34. Metsänhoitosuunnitelma tehtiin ensikerran 1980-luvun alussa. **VI-myynti**
35. Hevostyön ja traktorityön vertailua. V-koneellistuminen, **III-metsätyö omassa**
36. Kertomus halonteosta veljen kanssa. Myöhemmin teki yksin vielä enemmän kuin veljen kanssa, eikä pakkaneen haitannut. **III-metsätyö omassa, V-koneellistuminen**
37. Työvaatteet eivät olleet tuolloin kovin hyviä. Talvella ei paleltanut oli kova halu tehdä töitä. Lumesta ei ollut haitta, sillä kaato tehtiin syksyllä ja ajot talvela. **III-metsätyö omassa**
38. Kerran isä teki niin myöhään päätöksen myydä, että lumesta oli haitta. Tällöin hankki pojalleen auton. **III-metsätyö omassa, V-koneellistuminen**
39. Lopetus: Puntaroi sitä, että oliko tästä kenellekään hyötyä. Tiedustelin mahdollisia haastateltavia rintamamiehiä. - (12)

Liite 5. Haastattelun 8:n kulku ja teemat

seg.ID 144-181. Haastattelun kulku kappaleittain ajallisesti kronologisessa järjestyksessä.

seg.ID/pääteema:alateema esim.179/III:10

(Suluissa on tekstiosan rivimäärä)

Haastattelu 8

1. Aloitus: Haastateltava on lähtöisin Salmista. – (3)
2. Tilalle tulo ja hallintasopimus. Heittä oli äiti ja kaksi veljestä. (3 ½)144/II:8-9, VIII:43;
(2)145/VIII:43
3. Tila ja mistä se oli lohkaistu. (6 ½)146/I:6,42; (3)147/II:9
4. Metsä oli kotipalstana ja metsäpalstana. (5)148/I:4-5
5. Rakennuspuut omasta metsästä. (6)149/VII:37
6. Metsä oli Kymiyhtiön maasta. (2)150/I:2,5
7. Metsänkäytön säädökset (8 ½)151/II:7-8, VI:31, VII:36-37
8. Metsän merkitys rahan lähteenä (3 ½)152/VII:35
9. Tilapäinen navetta. (10 ½)153/I:3
10. Rakentaminen 153/I:3
11. Tilan raivaaminen (4)154/I:4; (2)155V:28-29
12. Aluksi ei ollut tietä (11)156/I:1; (2)157/I:3
13. Metsätyöt vieraalle (4 ½)158/IV:19
14. Metsätyö omassa ja puun myynnistä rahaa. (3)159/III:10, IV:19; (5)160/VI:34, VII:36;
(4 ½)161/VII:35
15. Metsätöissä savotoilla ja tehopakkaus (9 ½)162/IV:20
16. Yöpyminen savotoilla. (14 ½)163/IV:19-20
17. Omasta metsästä vain hankintakauppoja. (6)164/VI:33
18. Metsätyön koneellistuminen, moottorisaha ja traktori. (10)165/V:22,24,25;
(4 ½)166V:28-29
19. Esimerkki heinien kuljetuksesta hevosella ilman kärryjä. (7)167/V:28-29
20. Puut myytiin Kymiyhtiölle (5)168/VI:32
21. Metsää tarvittu investointien rahoittamiseen. (8)169/VII:35
22. Maitoauto alkoi kulkea 169/VII:35
23. Metsä tärkeä rahan saannissa 169/VII:35
24. Tilan nykyinen tilanne, ei enää viljelyä. (6 ½)170/VIII:43
25. Lapset lähteneet muualle töihin – (7)
26. Metsästä kerätään marjoja. (3)171/VII:39
27. Enää ei ole tarvinnut myydä puita. (6)172/VII:35
28. Muistelu metsäkämppelelämästä aivan kuin elokuvissa. (8)173/IV:19
29. Metsässä autonavaimet jäivät peräkonttiin lukkojen taa. – (5 ½)
30. Metsäajossa hevonen tippui jäihin. (11)174/IV:20, V:28

31. Tarjottiin tilaa muualta, mutta ei halunnut sinne. (14)175/X:46
 32. Nykyisen tilan ja tarjotun paikan vertailua. 175/X:46
 33. Kymiyhtiö piti valtion korvausta liian pienenä, joten kolmen muodostetun tilan puut jouduttiin laskemaan uudelleen. (15 ½)176/I:2,5
 34. Aukkohakkuut ja istutus. (8)177/III:10-12, 15-16
 35. Muilla tiloilla vaihtuneet omistajat, peltoja ei ole metsitetty, ne on myyty tai vuokrattu. (5 ½) 178/VIII:43
 36. Pihapalstalla ei ole tehty aukkohakkuita. (4)179/III:10
 37. Nyt kun on eläkkeellä ei tee enää metsätöitä vain polttopuita. (1)180/III:10;
 (2)181/VII:36
 (10 sivua litteroitua tekstiä)

Haastattelu järjestelty teemojen mukaan:

- I tila: 12, 3, 4, 6, 33, rak: 9, 10, 12, raiv: 11
 II säädökset: 7, 2, 3
 III metsätyö omassa: 14, 34, 36, 37
 IV metsätyö vieraalla: 13, 14, 15, 16, 28, 30
 V koneellistuminen: 18, 11, 18, 19
 VI puun myynti: 20, 14, 17
 VII metsän merkitys: 8, 14, 21, 22, 23, 27, 37, 5, 26
 VIII tilan elinkaari: 2, 24, 35
 X (I) sekalaista: 31, 32

I = 57 riviä → n. 25 %; II = 9 → 4 %; III = 16 → 7 %; IV = 41 → 18 %; V = 30 → 13 %;
 VI = 19 → 8 %; VII = 25 → 11 %; VIII = 14 → 6 %; X = 14 → 6%

Työtä yhdelle sukupolvelle -kertomuksen kulku teemoittain:

- Tiettömän pellon laidasta kohti isännnyttä: II(2); VIII(2); X(I)(31-32); I(12); VII(5); I(9,10,4)
- Nuoret miehet rahaa hankkimassa savotoilla: (III)+IV(13,15,16,28), V(hevonen)
- Tilasta tuottava metsän avulla: VII(8,14,21,22,23,27); II(7); III(14); VI(17); V(18-19)
- Luopumisen aika: VIII(24); III(36-37)

Haastattelu 8:n teemallinen eteneminen

1. Aloitus: Haastateltava on lähtöisin Salmista. -
2. Tilalle tulo ja hallintasopimus. Heitä oli äiti ja 2 veljestä. **II-säädökset, VIII-tilan elinkaari**
3. Tila ja mistä se oli lohkaistu. **I-tila, II-säädökset**

4. Metsä oli kotipalstana ja metsäpalstana. **I-tila**
5. Rakennuspuut omasta metsästä. **VII-metsän merkitys**
6. Metsä oli Kymiyhtiön maasta. **I-tila**
7. Metsänkäytön säädökset. **II-säädökset, VI-myynti, VII-metsän merkitys**
8. Metsän merkitys rahan lähteenä. **VII-metsän merkitys**
9. Tilapäinen navetta. **I-tila**
10. Rakentaminen. **I-tila**
11. Tilan raivaaminen. **I-tila, V-koneellistuminen**
12. Aluksi ei ollut tietä. **I-tila**
13. Metsätyöt vieraalle. **IV-metsätyö vieraalle**
14. Metsätyö omassa ja puun myynnistä rahaa. **III-metsätyö omassa, VI-myynti, VII-metsän merkitys**
15. Metsätöissä savotoilla ja tehopakkaus. **IV-metsätyö vieraalle**
16. Yöpyminen savotoilla. **IV-metsätyö vieraalle**
17. Omasta metsästä vain hankintakauppoja. **VI-myynti**
18. Metsätyön koneellistuminen, moottorisaha ja traktori. **V-koneellistuminen**
19. Esimerkki heinien kuljetuksesta hevosella ilman kärryjä. **V-koneellistuminen**
20. Puut myytiin Kymiyhtiölle. **VI-myynti**
21. Metsää tarvittu investointien rahoittamiseen. **VII-metsän merkitys**
22. Maitoauto alkoi kulkea. **VII-metsän merkitys**
23. Metsä tärkeä rahan saannissa. **VII-metsän merkitys**
24. Tilan nykyinen tilanne, ei enää viljelyä. **VIII-tilan elinkaari**
25. Lapset lähteneet muualle töihin. -
26. Metsästä kerätään marjoja. **VII-metsän merkitys**
27. Enää ei ole tarvinnut myydä puita. **VII-metsän merkitys**
28. Muistelu metsäkämppelemästä aivan kuin elokuvissa. **IV-metsätyö vieraalle**
29. Metsässä autonavaimet jäivät peräkonttiin lukkojen taa. -
30. Metsäajossa hevonen tippui jäihin. **IV-metsätyö vieraalle, V-koneellistuminen**
31. Tarjottiin tilaa muualta, mutta ei halunnut sinne. **X-sekalaista**
32. Nykyisen tilan ja tarjotun paikan vertailua. **X-sekalaista**
33. Kymiyhtiö piti valtion korvausta liian pienenä, joten kolmen muodostetun tilan puut jouduttiin laskemaan uudelleen. **I-tila**
34. Aukkohakkuut ja istutus. **III-metsätyö omassa**
35. Muilla tiloilla vaihtuneet omistajat, peltoja ei ole metsitetty, ne on myyty tai vuokrattu. **VIII-tilan elinkaari**
36. Pihapalstalla ei ole tehty aukkohakkuuta. **III-metsätyö omassa**
37. Nyt kun on eläkkeellä ei tee enää metsätöitä vain polttopuita. **III-metsätyö omassa, VII-metsän merkitys**

Liite 6. Kertomukset lyhyesti

KODIN JA MAATILAN RAKENTAJAT (valmistamisen aktiviteetti)

KODINSANKARI (46D)

1. Aloitus: Sota oli loppunut ja nuoret aloittavat alusta ja uskottava tulevaisuuteen. (5 riviä)

ORIENTAATIO

2. Asustustoiminta tuli avuksi, oman kunnan maista annettiin muutaman hehtaarin maa-alueita lisämaiksi rintamamiehille. Nuoripari sai ensimmäisen oman palan maata. Tulevaisuudessa hämmöttää yhteinen koti. (11 ½) I:1,2

3. Rakensivat yhdessä oman mökin. Kirjoittaja oli kirvesmiehen tytär. Taito tehdä omin käsin perittyä. Rakennustarvikkeista oli pulaa. (7 ½) I:3

4. Mökki valmistui, ja se kalustettiin ja hankittiin tarve-esineitä. Onni omasta kodista. Vähästä oltiin tyytyväisiä. (12) I

5. Viljan viljelyä ja pellavan viljelyä, josta voi kehrätä lankaa ja tehdä kankaita. Nuorena oli haave päästä käsityökouluun, mutta ei toteutunut. Onnen tunne kypsästä viljasta. Mies kävi ammatikseen metsätöissä. (19) VILJ., IV

6. Navetan rakentaminen ja perheen kasvaessa laajennettiin mökkiä kamarilla. Lapset antoivat sisältöä elämälle. Emäntä oli asustustoiminnan mahdollistamaan elämänmuotoon tyytyväinen. (12 ½) I:3

7. Tavoitteena tilan isontaminen, sillä oli elinkelvoton. Valtio ei tukenut, koska liian pieni. Ei ollut mukavuuksia, aherrettiin iltaan saakka. Lapset oppivat pieninä työntaidon. (9)

8. Sukulaisia autettiin ja isäntä osallistui talkoisiin, jolloin emäntä yksin pellolla lasten kanssa. Moni kylmä tila kehitetty elinkelpoiseksi. Ihana tunne, kun sai työstä väsyneenä nukahtaa lasten viereen. (12) YHTEISÖLL.

YDINEPISODI

9. Lapsia syntyi kymmenen, murheet kahden lapsen kuolemasta lujittivat perheiteitä. Elämäntehtävä lasten sydänten maa. Elämänohje minkä voi itse tehdä sitä ei osteta. (17)

10. Paikkakunnalta tullut hyviä urheilijoita, ruis vahvistanut poikia. (4)

11. Tilaa isonnettiin lapsilisistä säästetyillä varoilla ja meijeriin lähetettiin maitoa. (3)

12. Miehen isä tuli vanhuudenpäiviksi heille asumaan. Rakennettiin isompi talo, jota myös pojat olivat rakentamassa. Lapset varttuivat ja perustivat omat perheensä ja valmistuivat ammatteihin. Yksi pojista jatkaa tilan pitoa. (16) I:3

13. Koneet ovat helpottaneet maatilán töitä. Tilaa laajennettu ja ostettu myös metsää. Tilasta on tullut elinkelpoinen. Elämä on ollut eteenpäin menoa. (5) V, VIII:44

14. Emäntä on kiitollinen menneistä vuosista, mutta tuntee haikeutta toteutumattomasta käsityönopeuttajuudesta. Omasta takaa ollut oppilaita. Nyt aikaa kutoa, kun on eläkkeellä. (9)

15. Lopetus: Elämä on ollut rikasta ja asutustoiminta oli merkittävä apu perhe-elämän alussa. Tulee olla tyytyväinen pieniinkin saavutuksiin ja työn tuloksiin ja suunnata tulevaisuuteen. (7) IX

(Yhteensä 4 ½ sivua), rakentaminen 32%, perhe 22%, viljely 21% ja tilán kehittämisen 11%.

MAATILAN RAKENTAMISTA VUODENAIKOJEN RYTMITYKSESSÄ (25D)

Omakehohtaisia kokemuksia asutustoiminnasta

1. Aloitus: Syntymäaika ja lyhyt kuvaus lapsuudesta Karjalassa. (2 ½ riviä)

2. Vuonna 1939 evakkoon ja veljet sotaan ja sisar lotaksi. Evakkoreissulla oli mukana kahdeksan lehmää. (8)

3. Lehmät lastataan härkävaunuun. (3 ½)

4. Pyhäjärvelle, josta Vainikkalaan. Lehmien maidosta voita kolhoosikirnussa voim osituksen vaikeus, Heikki osasi juuri kansakoulun käyneenä tehdä kaksiehtoista pääsälaskua käyttäen kunkin evakon osuuden suhteutettuna kunkin lehmämäärään. (9)

5. Talvisota alkoi, kun he olivat Vainikkalassa. Lehmät jouduttiin myymään, koska ei ollut rehua. (3 ½)

6. Muuttivat ”evakkokotiin” Pieksänmäkeen. Sota loppui ja veljet ja sisar kotiin. (4)

7. Vuonna 1941 muuttivat Leivonmäkeen, ja vanhemmat tekivät hallintasopimuksen kylmästä pika-asutustilasta. Juhannuksena alkoi sota ja veljet jälleen sotaan ja sisar Lotaksi. (8) I

8. Heikki joutui sotaväkeen vuonna 1943 ja pääsi siviiliin syksyllä 1944. Veli kaatui sodassa.

9. Syksyllä 1944 perheen kaikki miehet metsätöihin. Tilanne niin sekava, etteivät aloittaneet vielä tilán raivaamista ja rakentamista. Vanhemmat ostivat tilán 1945. (9 ½) I,II,IV

TIEN TEKO (10-14)

10. Tilalle tehtiin ensin tie. Aluksi tien paikka linjoitettiin ja sitten hakattiin puut pois. Työ tehtiin urakatyönä ja valtio maksoi tie teon. (12 ½)

11. Kannot raivattiin pois, osa räjäyttämällä. (7)

12. Seuraavaksi tehtiin tien sivuojat. (5)
13. Heikki poisti veljensä kanssa kivet tieltä. (8)
14. Tie ylitti viisi ojaa joihin piti tehdä sillat. (4 ½)

RAKENTAMISEEN VALMISTAUTUMINEN (15-18)

15. Kevättalvella 1946 aloittivat rakennuspuiden kaadon ja ajon. Puut kaadettiin tulevan suoviljelyksen paikalta. Siitä saatiin asuinrakennuksen puut. Piirustukset olivat tyyppiipiirustukset. (7 ½) I:3,4;III;VII:37
16. Keväällä sahattiin rakennustarpeet paikan päällä. Sahan kuljetus vaikeaa, koska tie ei ollut valmis. (14) I:3
17. Sahauksen kuvausta, raskasta työtä. (5 ½)
18. Sahauskaluston poisvienti oli helpompaa. Laudat taaplatiin ja suojattiin saateelta. Myös sahapuru talteen eristeaineeksi. (6) I:3
19. Aloittivat pellon raivauksen ja kynsivät hehtaarin alan hevosella.(8 ½) I:4
20. Seuraavana keväänä tekivät kauraa. Sato oli huono. Naapurin lehmät sotkivat lyhteet pellolla. (6 ½) VIIJ.
21. Talvella metsätöissä vieraalla. Tarvitsivat rahaa jokapäiväisiin menoihin. (4) IV

TALON RAKENTAMINEN (22-33) I:3

22. Keväällä 1947 aloittivat rakentamisen. Päreiden teon kuvaus metsästä. (6)
23. Varsinainen rakentaminen alkoi montun kaivamisella.(6)
24. Rakennustarvikkeita oli vaikea saada, ja ne olivat luvanvaraisia. (3 ½)
25. Valutöiden kuvausta. (15 ½)
26. Kehikon rakentamista. (5)
27. Seuraavaksi kattotuolin teko ja seinien laudoitus. (6 ½)
- 28.Pärekaton teon kuvausta. Kesken työn naapurin isäntä tuli tarjoamaan pontikkaa, oli menossa ruistalkoisiin. Heikki ja työmies ottivat pontikka ja lähtivät myös talkoisiin. (16)
29. Juhlien jälkeen tehtiin rossipohja puusta, koska pulaa sementistä. (6)
30. Sisäseinien naulaamisessa sattui kirjoittajalla onnettomuus. Tellinkit pettivät ja pudotessaan satutti itsensä. Kävi lääkärissä, mutta ei mitään pahempaa tullut. (5 ½)
31. Tie oli huono, joten lattialankut höylättävä paikan päällä. (3 ½)
32. Kuvaus ikkunoitten laitosta. (4)
- 33.Ovien asettaminen. (4 ½)
34. Keväällä tehtiin kauraa, joka kasvoi hyvin. (5 ½) VIIJ.
35. Talvella oli vieraalla metsätöissä, kovaa työtä. (2 ½) IV

36. Kesällä 1948 oli tarkoitus rakentaa asuinrakennus valmiiksi ja tehdä väliaikainen navetta. Rakennuspuut kaadettiin tulevan pellon paikalta. Sahattiin rakennuspaikalla. (6) I:3,III,VII:37
37. Keväällä kylvettiin jo kolme hehtaaria kauralle. (2) I:4, VILJ.

RAKENTAMINEN JATKUU, TALO VALMIIKSI, SAUNA, VÄLIAIK. NAVETTA, PUIMALA (38-42) I:3

38. Uunien muurauksessa käytettiin savea, jonka hän ajoi. Palkattu muurari teki työn. (11)
39. Sahapurun laitton kuvaus seinien eristeeksi. (3)
40. Puimalan rakentamista kuvataan. (11 ½).
41. Väliaikainen navetta tehtiin huonommista tarvikkeista ja aika pieneksi, kun oli vain kaksi lehmää ja hevonen. Suolta otettiin sammalta eristeeksi seinälautojen väliin. (10)
42. Saunan teko annettiin urakaksi kahdelle työmiehelle. Sisutushommat teki itse veljensä kanssa. Muuripata oli vaikea saada. (8)
43. Koko perhe osallistu kauran niittoon. Puinnissa oli apuna myös muita. (5) VILJ.
44. Syksyllä muuttivat tilalle. Pitkäaikainen toive toteutui, pääsivät omaan kotiin. (4) I:1

SAHTI:

45. Pitivät tupaantuliaiset, johon tehtiin sahtia. Maltaiden tekoa kuvataan. (10 ½)
46. Tarkkaa kuvausta sahdin teosta. (22)
47. Talvella hän oli veljensä kanssa Kymiyhtiön metsässä töissä. Omasta metsästä raivausalueelta hakattiin puut aittaa varten. (5 ½) III,IV
48. Kesällä 1949 aloitettiin varsinaisen pellonteko suolle. Kantojen irrotus oli hidasta. Päivässä mies pystyi kuokkimaan vain aarin tai korkeintaan kaksi. (13) I:4
49. Keväällä tekivät viljaa. Tärkeimmät rakennukset oli saatu rakennettua, joten aikaa jäi paremmin peltopuolen töihin. (7) VILJ.
50. Seuraavana talvena raivausalueelta ajoi ropsia. Kesällä oli kylvetty ensimmäinen kylvöheinä. Hevosvetoinen niittokone oli ensimmäinen kone maatalouteen. (5) V
51. Heinänteon jälkeen maalasivat talon ja tekivät itse maalin. (8) I:3
52. Kirjoittajan tehtävänä oli kyntää pellot. (3 ½) VILJ.
53. Talvella taas metsätöissä ja kesällä tavanomaiset peltotyöt ja niiden välissä kuokkivat suopeltoa. (5 ½) I:4;III;IV; VILJ.
54. Suunnittelivat navetan rakentamista, jota varten tehtiin tiilet ja kirjoittaja ajoi soraa. (4.) I:3

55. Olivat talvella metsäajoissa, ja kirjoittaja koulutti nuorta hevosta ajohommiin. (3) IV

KÄÄNNE

56. Veli sai oman asutustilan ja muutti sinne perheineen. Kirjoittajalle hänen vanhempansa myivät kotitilan 1952. (3) II:9

57. Keväällä aloitti navetan rakentamisen. Valutyöt tehtiin kesällä, mutta muuraus jäi seuraavaan kesään. (25) I:3

58. Kulottivat suoraivion ja seuraavana päivänä tuli yritti mennä metsään. (12) I:4

59. Viljankorjuussa vaikeuksia, joten pitivät talkoot ja talkoojuotingit pidettiin myöhemmin. (5) VIIJ.

60. Puinti puimakoneella, sen kuljetuksessa sattui onnettomuus, kirjoittaja jäi puimakoneen alle, mutta ei loukkaantunut. (4 ½) VIIJ.

61. Vapaa-ajanharrastuksena oli kilpahiihto, jossa myös menestyi. Kertoi myös harjoituksista. (18 ½)

62. Kun talo tuli omiin nimiin, oli aika ottaa vaimo. Häitä vietettiin 1953 juhannuksena. (9 ½)

63. Navetan muuraus aloitettiin heti toukotöiden jälkeen. (10) I:4

64. Häitten jälkeen aloittivat navetan puutöiden teon. Syksyllä karjan sai uuteen navettaan. (5) I:4

65. Perustamispalkkiot kirjoittajan nimiin, olivat melkein ainoita rahatuloja. (4) II

66. Seuraavan talvena jälleen vieraalla metsäajossa, ja hänellä oli myös oma hankintakauppa. (1 ½)III;IV;VI:33

67. Kirjoittajan isä kuolee, ja hän pitää vanhanaikaiset ruokahautajaiset. (3)

68. Kevättalvella hän ajoi sahapuita navetan vintin lattiaan, navetta maalattiin kesällä. (4) I:3

69. Viljelytöiden lomassa hän raivasi lisää ja peltomäärän lisääntyessä työ määrä lisääntyi myös. (6 ½) I:4

70. Metsätöissä talvella, hanki oman traktorin niillä rahoilla ja metsänmyynnillä ja syksyllä teki kynnöt ensimmäisen kerran traktorilla. (9) IV;V;VII:35

71. Seuraavana talvena oli jälleen metsänajossa. Sinä talvena hänen äitinsä kuoli äkisti. Piti äidilleen myös kotona hautajaiset. (5) IV

72. Kesä 1956 oli myöhäinen, mutta viljelystöitä auttoi traktori. Seuraavana talvena lähetettiin ensimmäistä kertaa maitoa meijeriin ja näin saatiin ensimmäiset tulot maataloudesta. Kesällä oli laitettu vesijohdot navettaan ja asuinrakennukseen. (11) MAATAL.

73. Nyt sujui pellonraivauskin nopeammin, kun oli traktori ja siihen oli hankittu kantokoukku. Uutta peltoa saatiin jopa yli kaksi hehtaaria. (9) I:4;V

74. Elämä jatkui nyt omaa rataansa. Kirjoittaja teki toukotyöt, heinät ja pui viljat. Uutta peltoakin ehti paremmin raivaamaan. (5 ½) I:4; VILJ.

TILA VALMIIKSI 1961

75. Syksyllä 1957 ja kevättalvella 1958 hän oli jälleen metsäajossa, jotta sai rahaa puimakoneeseen. Kesäisin raivasi lisää uutta peltoa. Vuonna 1961 tila oli raivattu ja rakennettu valmiiksi, ja oli lopputarkastus. (9 ½) IV;VII:35

76. Seuraavaksi hän kuvaa emännän työpanosta, joka oli merkittävä. Hän kuvaa nuorimman lapsen syntymää ja kätilön hakemista. (15)

77. Navetassa oli nyt kuusi lehmää ja vasikat sekä kolme hevosta. Liittyivät myös karjantarkkailuun. (4 ½) MAATL.

78. Vaimon työmäärä oli valta aamusta iltaan joka päivä vuodesta toiseen: karjatyöt, lastenhoito, ruuanteko ja pyykinpesu. (6 ½)

79. Autojen yleistyessä kirjoittajakin hankki auton ja kävi ensin autokoulun. Vuonna 1968 rakensi kuivaamon, enää ei ollut vierasta työvoimaa saatavilla. Viljan puintikin piti tehdä puimurilla. (7 ½) VIL.

80. Kirjoittaja teetti porakaivon, sillä talvisin ollut veden kanssa ongelmia. (6 ½)

81. Rakennuksia kunnostettiin kokoajan, jotta ne pysyivät hyvinä. Vuonna 1971 hankkivat sähkön. Se oli merkkipaalu heidän elämässään. Tilalle hankittiin televisio. Myös erilaisia kodinkoneita hankittiin, ja näin emännäkin työ vähitellen helpottui. Navettaan hankittiin lypsykone ja maidonjäähdytin. (11) I:3

KÄÄNNE

82. Vieraat ajot metsässä olivat loppuneet, hän teki metsätöitä enää omassa metsässä ja ehti auttamaan emäntää navettaan. Kaikki sujui mukavasti vuoteen 1975, jolloin isäntä sairastui vakavasti. Lapset koulutettu, eikä ollut jatkajaa, joten oli pakko supistaa tuotantoa. Kirjoittamishetkellä oli siirrytty mullien kasvatukseen. (6) III

83. Kesällä 1977 asuinrakennukseen tehtiin sauna kellariin ja sisälle vessa. (2 ½)

84. Lopetus: arvio siitä, oliko tämä työ kannattanut. Elämä ei ollut ollut leveää, mutta turvallista. Lapset oli kasvatettu ja koulutettu. Taloudellisesti turvallinen vanhuus oli saavutettu. (8)

(Kaikkiaan sivuja 19) Alku 6%, tien teko 6%, rakentaminen 36%, raivaus 8%, viljely 7%, metsätyö vieraalle 3%, metsätyö omassa 2%, sahti 5%.

IDENTITEETTIKERTOMUKSET (toiminnan aktiviteetti)

Korvenraivaajasta isännäksi (79D)**(ALOITUS)**

1. Asutustilalliset ovat lähtöisin eri olosuhteista ja heidän elämäntapansa vaihtelee, siksi kirjoittaja kuvaa omia olosuhteita. (4 riviä)

(ORIENTAATIO)

2. Veikko on lähtöisin varattomasta maatyömiessperheestä. Isä laittoi poikansa maanviljelyskouluun. Veikko tuli töihin samalle tilalle. Avioitui pappilan piian kanssa. (10 ½)

3. Kesäsotaan Veikon piti lähteä. Talvisodassa ei ollut, koska kutsuntojen aikaan loukkasi selkensä. Veikko palveli teollisuutta yhtiön maatilalla, omalla työpaikallaan. (5 ½) I

4. Kesäsodassa Veikko oli ja vaimo oli kotona kahden pikkupojan kanssa. (3) I

5. Sodan päätyttyä Veikko anoi asutustilaa, viljelystilaa, ja asutuslautakunta katsoi, että hän oli oikeutettu tilaan 1946. Vuoden 1948 lopulla sai kutsun tulla kuultavaksi ja nähtäväksi, ota voitiin antaa lupa tilan saamiseen. (7) I

6. Tammikuussa 1949 tuli tieto, että Veikko oli saanut viljelystilan. Hän oli etuoikeutettu saamaan tilan, koska menettänyt työpaikan asutustoiminnan takia. (5) I,II

7. Tila oli kylmä tila, joka ei ollut kelvannut siirtolaisille. Tila rintamamiehille sitten kun siirtoväki oli asutettu. (5) I

KÄÄNNE

8. Veikon työpaikka, yhtiön tila otettiin siirtolaisten asutukseen. Veikolle tarjottiin tehdastyötä, mutta erosi yhtiön palveluksesta ja otti kylmän tilan vastaan. Veikolla ei valinnan varaa tilan suhteen, vaan hänen oli joko otettava tarjottu tila tai jäätävä kokonaan ilman. Tulevan tilan maat näyttivät ihan hyviltä ja vesistökin oli lähellä. (10)

9. Veikko allekirjoitti hallintasopimuksen 1949 ja näin alkoi korvenraivaajan työ. Veikko sai perustamispalkkiota ja raivauspalkkiota. Veikon mielestä palkkiot olivat liian pieniä perustamiskustannuksiin nähden. Olihan Veikko raivannut kylmään korpeen 14 ha salaajitettua peltoa ja rakentanut tarpeelliset rakennukset. (8) II sis. arviota

10. Palkkioiden lisäksi valtio antoi lainaa. Veikko ja Siiri oppivat elämään niukasti. (5 ½) VII sis.arviota

11. Hallintasopimuksen jälkeen Veikko kaatoi metsästä rakennuspuut, ne sahattiin kenttäsiirkelillä. Veikkoa auttoi rakentamisessa hänen isänsä. Viikot hän eli rakennuksella ja lauantaisin lähti perheensä luo, kylpemään, puhtaita vaatteita ja evästä hakemaan. (15) I:3,VII:37

12. Naapurin karjalaisisäntä lainasi rakentajalle hevosta ja kärryjä, joilla hyvä ajaa rakennushiekat. Ammattimies urakoi asuinrakennuksen puutyöt. (14 ½) I:3
13. Veikko erikoistui isänsä kanssa pellon tekoon. (2 ½) I:4
14. Asuinrakennus valmistui ja Veikko toi perheensä uuteen taloon joulun 1949 jälkeen. Nyt oli perheellä oma koti. (4)I:3,VII:36
15. Veikko osti lehmän ja vasikan naapurista. Väliaikainen navetta palveli kakis talvea. Vuonna 1953 aloitettiin navetan rakentaminen. Sementtitiilet tehtiin itse. Seuraavana vuonna muurari muurasi seinät ja Veikko teki puutyöt vanhimman poikansa kanssa. Pärekatto tehtiin talkootyönä. Veikko kirjoittaa myös kustannuksista. (26) I:3
16. Emännällä suuri osuus talon menestykseen. Hän osasi nuukan rahan käytön ja oli oiva koti-ihminen.(5 ½) sis. arviota
17. Yhdessä opettelivat karjan hoidon. Kokemus oli neuvonnan ohella paras oppi. (3 ½) Maatal.
18. Pellonraivausta yritettiin toteuttaa yksi hehtaari vuodessa. Irtiotetut kannot poltettiin roviolla, jossa työssä koko perhe. (9) I:4
19. Peltoa raivattiin niin kovalle maalle kuin suollekin. Pellonala lisääntyi ja koneiden oston myötä teho lisääntyi. Kuusikko taipui pelloksi Pellonraivaus yhtiön koneilla. Naapurin emännän epäilyistä huolimatta myös vetinen suo saatiin kuivatetuksi pelloksi. (17) I:4,V,VII:35

YDINEPISODI: (Identiteetin vaihdos) käännekohta.

20. Pellot salaojitettiin ja lopulta oli 14 hehtaaria alaojitettua peltoa. Asutuslautakunnan asettama tavoite oli jopa ylitetty. Perustamispalkkion loppuosa voitiin maksaa. Kaupakirjat allekirjoitettiin syyskuussa 1962. Veikko oli ollut kolme toista vuotta valtion renkinä. Nyt Veikko ja Siiri olivat isäntä ja emäntä, mutta tosin velkakierteessä. Metsän myynti oli rajoitettua. Hakata sai vain lisäkasvun verran. Metsästä piti raha ottaa. Metsän myyntiä rajoitettiin Veikon mielestä liikaa, sillä metsänhoitosuunnitelman mukaan olisi vuosittain pitänyt uudistaa huomattavasti suurempia alue. Isäntä joutui ottamaan velkaa. (27) II,VI,VII:35
21. Veikko oli mukana maamiesseura toiminnassa ollen jopa puheenjohtajana. (6) yhteisö
22. Tilan koneistamisen kuvaamine alkaa hevosen ostolla ja hevosvetoisten työkoneiden ostamisella. Hevonen vaihtui myöhemmin traktoriin ja rahat otettiin metsästä. (16) V, VII:35
23. Tuotanto tilalla oli aluksi hyvin vähäistä ja se meni omaan kulutukseen. Myöhemmin sadot paranivat lannoituksen ja muokkauksen avulla. (9) II
24. Metsien hoitomenetelmät ovat vuosine myötä muuttuneet. Veikko kertoo avohakkuun uudistamisesta kylvämällä. Kirjoittamishetkellä uudistusosalta saa pian jo sahapuuta. (9) III:10,13

TARINAN PAIKKA

25. Tämän tarinan paikka on Keski-Suomessa eräällä asutusalueella. Alueelle on asutettu sekä karjalaisia että rintamamiehiä. Maamiesseuratoiminta virkisti myös alueella ennestään olleita asukkaita. Maamiesseura aloitteesta tuli kylälle koulu, joka on jo lakkautettu ja siinä toimii kirjoittamishetkellä puusepänerversta, jota pitää paikkakuntalainen nuori yrittäjä. (12) yhteisö

26. Tilakeinottelua ei ole esiintynyt. Muutama luopunut tilasta, syynä on ollut joko jatkajan puute tai elämäntapa ei ole pitänyt pinnalla. Kylän ulkopuolisten omistukseen ei ole tiloja joutunut. Yhden tilan asuntotontti kävi kauppojen kautta parin kaupunkilaisen käsissä, mutta lopulta päätyi paikkakuntalaisen nuoren parin asuinpaikaksi. Vapautuvat tilat liitetty lisämaiksi niille tiloille, jolla jatkumisen mahdollisuudet. Myös Veikon tila on elinkelpoinen. Isännöys on pojan nimissä ja tilalla on pelto reilut kolmekymmentä hehtaaria ja koko pinta-ala on noin sata hehtaaria. Navetassa lihakarjaa neljäkymmentä päätä ja pari lehmää. (13) VIII sis. arvioita

ARVIOINTI

27. Maatalous on murrosvaiheessa ja uusi sukupolvi ottamassa isännöyttä. Kriittikiä siitä, että osa ei luovuta isännöyttä riittävän ajoissa nuorille. Perinnönjako aiheuttaa myös usein riitaa. Esimerkillisiäkin sukupolvenvaihdoksia on. (9 ½) VIII

28. Asutustilojen elinkelpoisuus on ollut vaihtelevaa koko maassa. Asutustilojen elinkelpoisuuteen on vaikuttanut Veikon mielestä kolme pääseikkaa, hallaisuus, kivisyys ja metsä. Tällöin ei edes sisu ole auttanut. Uusi polvi aloittaessaan pääsee jatkamaan melkein valmiista. (10 ½) IX

29. Tarina rintamamies uudisasukkaan taistelusta hallaa vastaan, tila rakennettiin valmiiksi ja metsä auttoi elämiseen ja maksuihin. Karjastakin sai tuloa. Miehellä sydän petti ja hän kuoli. Poika perusti perheen ja yritti tilalla, mutta se ei ollut elinkelpoinen ja poika sekä hänen vaimonsa menivät teollisuuden palvelukseen. Tila säilyi asuinpaikkana, josta käsin käytiin töissä, ja mummo katsoi lastenlasten perään. (15)

30. Siirtolaisperheet saivat valmiit pellot ja osin valmiit rakennukset, joten heidän toimeentulonsa oli alusta alkaen vankalla pohjalla. (2 ½) sis. arviota

31. Veikko pohtii miniän ja anopin välistä suhdetta. Aina syy ei ole miniöissä, sillä vanha isäntäväki saattaa olla liikaa neuvomassa ja määräilemässä. (6 ½)

32. Asutustoiminnan seurauksena muodostui myös elinkelvottomia tiloja. (3) IX, arvio

33. Veikko on rakentanut ja raivannut korpeen, joka on vieläkin niin hallainen, etteivät omenapuut menesty. (9 ½) IX sis. arviota

KÄÄNNE: huonompaan → ratkaisu tila pojalle VIII:4

34. Aika kului ja emäntä sairastui, kymmenen vuoden ajan Veikko hoiti karjan maatalouden poikansa kanssa. Pojan vaimon aika meni lasten hoidossa. Veikko

teki kuitenkin talokaupat vanhimman pojan kanssa vielä Siirin eläessä. Miniä oli tarmokas emäntä. (6)

35. Veikko sai juuri ennen vaimonsa kuolemaa sydänkohtauksen. (3)

36. Vaimo kuolee. Veikko elelee vaarinpäiviä tilalla vanhimman pojan pitäessä isännyyttä. (3) ratkaisu

(Kaikkiaan 10 sivua) Kertomuksen aloitus 4%, tilan saanti 11%, säädökset 6%, rakentamien 18%, raivaus 9%, viljely 3%, metsätyöt omassa 3%, puun myynti ja metsän merkitys 4%, koneellistuminen 5%, tilan elinkaari 11% ja asutustoitominnan merkitys 8%.

Orpopojasta asutustilalliseksi(57D)

ABSTRAKTI (koko kertomuksen).

I Monipuolisia kokemuksia elämässä rinta rinnan itsenäisen Suomen kanssa

1. Aloitus (abstrakti): Loisen loisesta vellirengiksi itsenäisen Suomen kanssa rintarinnan. elämä ollut täynnä monipuolisia kokemuksia ja hyviä ihmisiä, joten ei ole katkeroitunut lopullisesti. (10 riviä)

ORIENTAATIO (koko kertomuksen).

II Orvosta maanviljelyskouluun ja tilanhoitajaksi

2. Orientaatio: Suvun historiaa, maavaltauksia satojen vuosien taa. (10)

3. Äidin isä menetti sukutilan ja äiti Ruotsiin kautta Saksaan ja meni naimisiin saksalaisen kanssa. Villen isä kuoli sodassa ja äiti kuoli, kun oli tullut sukulaisiin Suomeen, joten kirjoittaja jäi täysorvoksi ja koti oli jäänyt Saksaan. (9)

4. Jäi köyhien isovanhempien huostaan. Kävi kansakoulun ja oli sitten ”vellirenginä”. Kokeili kaupassa harjoittelijan, mutta ei tykännyt. (4 ½)

5. Meni maanviljelyskouluun, koska näki sen ainoaksi mahdollisuudekseen. (3 ½)

6. Poikasena koki joutuneensa maanviljelyskoulussa liian koville. Kipinä maatalouteen syttyi kuitenkin siellä. Varattomalla pojalla oli haave omasta tilasta. Tavoite oli asetettu. Asutustarkastaja oli käynyt koulussa puhumassa mahdollisuudesta saada oma tila. (11 ½)

7. Koulusta päästyään ei ollut perhettä, joten ei ryhtynyt hankkimaan tilaa. Vuoden 1936 asutuslaki lisäsi toivoa omasta tilasta. (5)

8. Oli omasta mielestään liian nuori maataloustyönjohtajaksi, johon oli saanut koulutuksen. Joutui kuitenkin siihen työhön. Palkka niin pieni, ettei selvinnyt koulutuksesta aiheutuneista veloista. Lähti Helsinkiin. Ei saanut töitä eli kadulla ja söi roskalaatikoista. Oppi vaatimaan vähemmän ja tyytymään tavoitteitaan alempaan elämisen tasoon. (13 ½)

9. Sai lopulta töitä Helsingistä ja ahkerana työntekijänä sai hyvää palkkaa. (7)

10. Kun työ loppui, lähti maaseudulle, johon oli kaivannutkin. Tapasi linja-autossa miehen joka tarvitsi tilalle työntekijää. Ville kävi tilalla tutustumassa ja otti paikan. Mies oli tilanhoitaja. (11 ½)

11. Ville tapasi tilanhoitajan tyttären, joka oli tilan karjakkona. He menivät naimisiin. Apen siirryttyä eläkkeelle Ville sai tilanhoitajan paikan. Elämä oli järjestyksessä, kun oli työtä ja oli koti. (6 ½)

III Sota ja lupaus asutustilasta (asutustila kertomus alkaa)

12. Sodat tulivat, ja niiden kuluessa heräsi uudelleen haave asutustilasta, sillä ei tykännyt vastuusta, jota tilanhoitajana joutui kantamaan. Rintamalla kiersi huhut siitä, että myös rintamamiehille annettaisiin asutustiloja. Villedelle se antoi lisää toivoa, sillä hän uskoi huhuihin. Sodan loputtua myös rintamamiehet saivat asutustiloja. (14)

13. Tila, jolla Ville oli tilanhoitajana, meni kokonaisuudessaan asutustarkoitukseen, joten työpaikka meni. Hän haki rintamamiehenä asutustilaa ja saikin lupauksen viljelystilasta. (6) I

14. Työnantaja olisi myynyt tilasta muodostetun asutustilan, jossa olisi ollut valmista peltoa ja myös asuinrakennukset, Villedelle, mutta asukkaanottolautakunta ei hyväksynyt sitä, sillä siirtoväki piti ensisijassa asutua. (9) I:2

IV Hallintasopimus ja rakentaminen, rakennuslainojen saanti vaikeaa

15. Hallintasopimuksen tekeminen asutustilasta, jossa ei ollut yhtään peltoa, rai-vattavaa aluetta oli 15 hehtaaria, joka oli tarkoitus tehdä koneilla. Tila oli Villen entisen työpaikan maista. Metsän möisivät siltä alalta pois. (8) I:1,2;II:8

16. Ville tiesi, ettei karttaan merkitty alue ollut kokonaisuudessa raivauskelpois-ta. Kallioisella alueella oli hyvä puusto. Tuli uudelle omistajalle tappioita, kun puut myytiin halpaan hintaan, eikä koko alasta saanut kuitenkaan peltoa. (9) I:2

17. Hallintasopimuksessa määrättiin rakentamisvelvoitteet. Rakentaminen tehtiin tyyppiirustuksin. Ville ei saanut vaihtaa isompaan taloon, vaikka olisi hal-lunnut. (9) I:3

18. Rakentamisjärjestykseksi hyväksyttiin karjarakennuksen rakentaminen en-sin, johon tuli tilapäine asunto. Saunalle ei tullut lupaa, mutta rakensivat luvatta. Mustasta pörssistä hankki lisää rakennustarvikkeita. Saunalle hakivat jälkikäteen luvan. (19) I:3

19. Rakennuslainojen saannissa oli hankaluuksia. Ensimmäisenä oli rakennus-puutavaran sahaus. Liikevaihtovero oli aluksi rakennustarvikkeilla, sen poiston jälkeen silti uudet lainat saajat saivat yhtä suuret lainat kuin ne jotka joutuivat maksamaan liikevaihtoveron. Se oli epäreilua. Rakennuksen perustusten teko oli aloitettu jo, kun tuli tieto, ettei he saakaan rakennuslainaa. (21 ½) I:3;II:9

20. OKO:ssa olivat sitä mieltä, ettei rintamamiehille vielä myönnetä lainoja, koska ovat toissijaisia maansaajia. Ville selvitti, että oli menettänyt työpaikkansa,

koska tila oli otettu asutustarkoituksiin. Hän olisi siten ensisijainen tilan saaja. (14) II:9

21. Lupasivat, että jos Ville esittäisi todistuksen, että tila oli rintamamiehenä annettu, mutta samalla huomioitaisiin työpaikan menetys, ja laina-anomus voitaisiin käsitellä työpaikkansa menettäneenä maataloustyöntekijänä. (4 ½) II:9

22. Ville otti yhteyttä asukkaanolautakuntaan, ja pyysi vaihtamaan maansaajaryhmää. Se kävikin, mutta kun selvisi, että Villellä oli maatalousammattikoulutus, ei ensisijaisuus koskenutkaan häntä. Ville perusteli, että miksi oli sitten annettu tila, vaikka koulutus oli näkynyt jo maansaantihakemuksessa. Asia ratkesi Villen hyväksi. (13) II:9

23. Rintamamiesten saamien lainojen pienuus kirpasi. Ville katsoi, että siirtoväki sai paremmin lainoja, ja heillä oli alkupääomaakin paremmin, koska saivat korvauksia menettämästään omaisuudesta. Rintamamiehillä ei ollut omaa pääomaa. Rintamamiehet sokaistu luvatuilla tukitoimilla, jotka eivät olleet sitten tosipaikan tullen täyttyneet. Aiheutti toivottomuutta. (12 ½) II:9; I:3

V Puun myynnillä tuloja, vesijohdon asennus epäonnistuu

24. Rakennukset tulivat valmiiksi ja siinä auttoi rahan saanti hankintahakkuista. Uudelleen kertoo 14 ha paljaaksi hakkuusta, jota ei kaikin osin kivisyytensä takia voinut raivata pelloksi. (11)I:5;VI:33;VII:35

25. Tuo hankintahakkuu oli raskasta homma, sillä siltä alueelta oli hakattu sieltä täältä parhaimpia puita. Yhtiön tila ei ollut täyttynyt puunluovutusvelvollisuuttaan. Tilalla suoritettiin pakkohakkuu. Sitten astui voimaan asutusviranomaisien toimesta hakkuukiello. Myyntipuuta oli harvassa. Hinta oli tuolloin onneksi hyvä Korean sodan takia. (18) III:10;VI;VII:35

VESIJOHTO (26-32)

26. Rahaa hän sai hyvin, joten ohjasi veden lähteestä rautaputkella. (3)

27. Tilasi putket ja asensi ne itse. Vesi johdettiin sekä taloon että navetalle. Veden tulo väheni ja loppui. (10)

28. Veden loppuminen oli huolena. (2)

29. Ville oli maatalousharjoittelijana nähnyt, kuinka vettä sai laitumelle maahan työnnettyllä putkella, jossa köysi sisällä ja reikiä sivussa. (4)

30. Ville tekemään samoin, ja onnistui saamaan vettä lähteestä. Vesi oli hyvää. Muutaman viikon päästä veden tulo vesijohdosta loppui, mutta lähteestä valui vettä ylitse. (12)

31. Laitumella Ville tarkasti putken ulosoton ja putki oli täynnä ruskeaa tahnaa. Pumppasi sen pois, mutta se purkautui kaivoon. (6)

32. Tyhjensi kaivon ämpärillä. Saatiin jälleen vettä tulemaan, mutta muutaman viikon jälkeen loppui taas. Veden laatu olisi pitänyt ennakkoon tutkia, että voiko

käyttää rautaputkia. Nyt investointi oli turha. Posikaan putkia ei kannattanut maasta kaivaa. (12)

VI Pellonraivaus (33-42) I:4

33. Raivausvelvoite oli rankka. Tavoite oli oikea, että peltoa piti raivata, jotta saatiin rehua muutamalle lehmälle ja ihmisille ruokaa. (8)

34. Kevät osoitti oikeaksi Villen epäilyn siitä, ettei hakattu alue sopinut pelloksi. Onneksi oli saanut estettyä osan hakkuista. (8 ½)

35. Keväällä raivasi muutaman aarin kasvimaaksi. (2)

36. Raivausta tehtiin talkoovoimin. Risuroviot paloivat. (3)

37. Koneraivauskin tuli kylälle. (2)

38. Koneella raivattava alue oli kasvanut koivu ja mäntyä ja juuret olivat syvällä. Kone rikkoutui aluetta raivattaessa. (4)

39. Koneella ei raivattukaan kaikkea, vaan vähän. Tämä oli pettymys, mutta ymmärrettävää, kun kaikkia haluttiin auttaa. (3)

40. Koneen jäljiltä ei olutkaan helppo. Kanto karhet olivat työläitä käsitellä kirveellä ja kuokalla. Tulosta tuli hitaasti, eikä kaikkia kantoja ollut edes irrotettu koneella. (9)

41. Koneraivauksen jälkeen ei ollut hiesumailla helppo putsata kantoja roviolle. (6)

42. Koneraivaus oli avuksi hieta- ja moreenimailla. Hiesulla ei ollut apua. Olisi kuokkimalla saanut paremmin. Ville raivasi vaimon kanssa suota kuokalla ja se sujui hyvin. (9)

VII Tilan kotieläimiä

43. Karjan alun sai työantajaltaan ja niistä polveutui tilan lehmät. (7)

44. Seuraavaksi hankittiin hevonen. Hevonen ei ollut hyvä ja se kuolikin pian. Se oli ostettu vaimon säättämillä rahoilla. Vaimo salaa suri menetystä. (12) V:28

45. Sika kasvatettiin jouluksi, vaikka toisinaan ei ollut siallekaan paljon ruokaa. Ottivat palkkioksi hevosen kengityksestä tai vaimon poikimisavusta ennemmin sialle ruokaa kuin rahaa. Vaimo syötti sialle suovehkaa. Kinkun tuoksu toi joulun. (13 ½)

46. Kanoja oli myös, ja ne oli helpompi ruokkia. (3 ½)

47. Jo yhdestä lehmästä laitettiin maitoa meijeriin, sillä rahalla sai ostettua esimerkiksi suolaa ja kahvia. Peruna ja juurekset kasvatettiin itse. (5) MAATAL.

VIII Yhteiskoneita (48-50) V

48. Työt lisääntyivät raivauksen edistyessä. Koneapua tarvittiin. Perustettiin koneasemia, joissa viljelijät osakkaina ja valtiolta saatiin osa pääomasta. Pellavaloukku ja -lihta hankittiin, koska karjalaiset olivat perinteisesti viljelleet pellavaa. Ny ei kuitenkaan pellavan viljely lähtenyt liikkeelle. (9 ½)

49. Koneasemalla koneellistuminen alkuun, mutta verotus ja kilpailu tappoivat sen. (1 ½)

50. Maamiesseura hankki yhteisen kuivurin, se on toiminut hyvin. (2)

HYVINVOINTIVALTION KEHITTÄMISEN MERKIT (IX- XII)

IX Kylän sähköistäminen

51. Paikkakunnalla oli muutama tila ennestään ja asutustilallisia tuli parikymmentä perhettä, joista suurin osa siirtoväkeä. Kaikki tulivat hyvin toimeen keskenään. (5)

52. Kylälle hankittiin, sähköt, puhelimet ja sonni. Sähkön saamisessa oli vaikeuksia. (7)

53. Ensimmäisellä yrityksellä kunta ei lähtenyt mukaan, vaikka Ville oli saanut riittävästi osakkaita. Hanke kaatui. Muutama vuosi myöhemmin hanke onnistui ja kuntakin oli mukana, jotkut yrittivät jarruttaa hanketta. (12)

X Sonniosuuskunta

54. Sonni oli hyvä yritys. Saatiin hyviä jälkeläisiä. Keinosiemennys syrjäytti sonnin. (4 ½)

55. Sonni tuotti hyvin. (2 ½)

XI Puhelimen hankinta

56. Kirkonkylän ihmisillä oli puhelinyhtiö, mutta kyläläisiä ei huolittu siihen. Saivat lopulta valtion tekemään linjoja ja puhelimia. Kylälle saatiin automaattinen keskus. (12 ½)

XII Postin kanto

57. Kylän posti piti hakea kilometrin päästä. Pyysivät omaa postin kantolinjaa, odotellessa kantoivat itse postin vuorotellen. Lopulta tuli päätös, ja valtio alkoi huolehti postin kannosta. (8)

XIII Vennamolta siltarahat

58. Kylän halki virtaavan joen yli oli huono silta, pyysivät Vennamon puhumaan joen taa ja ajattivat hevosella Vennamon kovaa yli huojuvan sillan. Otaksuivat omakohtaisen kokemuksen jouduttavan asiaa. (8 ½)

59. Tilaisuudessa kävivät keskustelua vaarallisesta sillasta yksituumaisesti. (2)

60. Niin saivat rahat uuteen siltaan. Pian myös alkoi linja-autoliikenne kylään. (6)

XIV Lapset koulutettiin

61. Kylä sai oman koulunsa ja kaupan. Kylä eli voimakkaasti. (3)

62. Aika kului ja kehitys sen rinnalla ja teknologian kehittyminen vähensi maataloudesta työvoimantarvetta. Osan väestä täytyi etsiä tulevaisuudelleen uusi pohja. (5 ½)

63. Aikuistuneet lapset hakeutuivat uusiin ammatteihin. Koulutustie oli kallis ratkaisu kolmekymmentä vuotta sitten. (7)
64. Kirjoittajan perheessä lähdettiin koulutuksen tielle. Vanhin poika ei halunnut oppikouluun. Kaikki saivat itse päättää. (7 ½)
65. Keskimäinen poika lähti maanviljelyskoulun kautta maatalousopistoon ja siirtyi maatalouskaupallisiin tehtäviin. Vanhin tyttö luki agronomiksi ja nuorempi tyttö sairaanhoitajaksi. Nuorin poika väitteli tohtoriksi. Lapset ovat tyytyväisiä osaansa. (14 ½)
66. Vanhin poika kävi maamieskoulun ja yritti kotitilan oston jälkeen itsenäisenä yrittäjänä. Koki sen toivottomaksi ja tila myytiin. Koulutautui putkiasentajaksi, eikä ansiotaso ole ollut huonompi kuin kouluja käyneiden sisarusten. (5) VIII
67. Vanhimman pojan lapset ovat nyt oppikoulussa. Täytynee kasvaa muutama sukupolvi ennen kuin opitaan arvostamaan käytännön ammatteja. (5)

XV Toive asutustilasta

68. Hupaisat hetket ovat auttaneet vaikeitten hetkien yli. (6)
69. Maanviljelyskoulussa sai ensimmäisen myönteisen mielteen asutustilallisena olemisesta. Ajatus tilasta oli käynyt mielessä aikaisemminkin, mutta oli tuntunut mahdottomalta. Vapaus siinä viehätti. Ajatus sisälsi myös seikkailun. Asutustilallisen kokemusten jälkeen ei enää olisi elämän tavoite. (12 ½)
70. Toisen mieleisen mielteen koki sodan aikaan, kun löysi kirjan ”Mullistusta” tekijä Pösö. Kirja innoitti pienviljelykseen. (7 ½)
71. Lainaus kirjasta, on maaseudun halveksunnan esiintuominen ja sen, että mieli luontoon on kuolemassa. Likainen kaupunki on jotain. ”Äiti parka, kuinka sinun rintaasi poljetaan!” (13)
72. Maatalous on nostettava kunniaan. (3)

XVI Kirjeenvaihto Jahvetin kanssa

73. Kolmas mieltymys tuli sodan aikana Jahvetin jorinoista. (4)
74. Kävi myös kirjeenvaihto Jahvetin kanssa. (2 ½)
75. Jahvetti suhtautui sodan aikaan myönteisesti asutustoimintaan. Jorinointi innosti täyttämään velvollisuuden sotilaana. (12 ½)
76. Jahvetin jutut aiheuttivat keskustelua ja väittelyä. (3 ½)
77. Keskustelu siitä, minkälainen on velvollisuutensa täyttänyt rintamamies. (2 ½)
78. Väittely aiheesta oli kova, mutta pääosan muodosti väittelystä herojen heittäminen. (5 ½)
79. Jahvetin asenne muuttui sodan jälkeen ja hän hammasteli rintamamiesten maansaantioikeutta. Kertoi kuinka rintamamiehet saaneet metsäisiä tiloja, myyneet puut pois ja häipyneet. Ville narkästyi kirjoituksiin, koska ne eivät pitäneet paikkaansa. Metsän myynti oli luvanvaraista. (9)

80. Jahvetti esitti eräälläkin tilalla olevan niin paljon puita hehtaaria kohti, ettei se millään pitänyt paikkaansa. (6)

81. Ville pyysi julkisesti Jahvettia oppaaksi tuolle tilalle, mutta ei saanut koskaan vastausta. Ville tapasi Jahvetin eduskunnan kuppilassa ja kysyi tilasta, ei Jahvettikaan tiennyt missä sellainen tila olisi. Tällaista oli Jahvetin porpaganda. (9 ½)

XVII Rahan puutteen aiheuttamia pakkotilanteita

82. Hyvältä tuntui, kun sai myönteisen päätöksen aikoinaan maansaantihakemukseen. Velvoitteista selviäminen oli sitten työlästä. Vaikeaa oli saada maatilasta tuottoa riittävästi suuren perheen kulutukseen. (6 ½)

83. Ville oli maanviljelysseuran johtokunnassa ja valtakunnalliset kesäpäivät olivat tulossa, mutta ei ollut varaa ostaa pukua. Tuttava puutavaran ostaja kysyi riukuuntunutta mäntyä. Vilellä ei ollut myyntilupaa, mutta ostaja ostaisi ilman lupaa. Kiinnijääminen oli epätodennäköistä, koska puut piti tehdä ja kuljettaa pikaisesti. (13) II

84. Puiden kaato aloitettiin illalla, ja poika oli apuna ja vaimo tuli lypsyt jälkeen. Seuraavana aamuna riut olivat jo tienvarressa, jossa ne kuorittiin. Mieltä kaiheri kokoajan luvaton myynti. Rahat sai samalla, kun luovutti puut ostajalle ja Ville pääsi heti vaimon kanssa vaateostoksille. (12 ½) II;III:10;VII:35

85. Toinen paha tilanne oli eräänä jouluna. Ei ollut rahaa lapsille lahjoihin, lasten tavaroihin. (6)

86. Vaimon kanssa miettivät, mutta keinoja oli vähän. Päättyivät myymään astutetun hiehon teuraaksi. Kaupasta saisi pääosan rahasta heti ja näin saisi lapsille joulun. (8)

87. Sopi teuraiden ostajan kanssa kaupasta ja luovutuspaikka oli viiden kilometrin päässä kaupalla. (4)

88. Odotteli yli tunnin eikä ostajaa tullut. Kävi hieho sääliksi ja talutti sen takaisin kotiin. (4 ½)

89. Jotenkin siitäkkin joulusta selvittiin. (2)

XVIII Asutustilallisena olo päättyy

90. Asutustilallisena olo oli vaihtelevia tunteita, toivosta epätoivoon. Lapset kasvoivat ja kulutus sen myötä. Lasten koulutus oli melkein kohtuuton urakka. (4)

91. Vanhin poika avioitui ja kävi maanviljelyskoulun. Hän suunnitteli uraa viljelijänä. Ville tarjottiin työtä kodin ulkopuolelta ja pitkän harkinnan tuloksena hyväksyi työn. Tilalla ei olisi kahdelle miehelle töitä, jos poika jäisi siihen, jota he toivoivatkin. (5) VIII:44

92. Ulkopuolinen työ alkoi sujua ja he päättivät myydä tilan pojalle. Näin päättyi asutustilallisena oleminen 19 vuoden jälkeen. Kokonaiskäsitys jäi enempi myönteiseksi huolimatta rajattomasta raatamisesta ja jatkuvasta rahapulasta. (8) VIII:43

IXX Poika luopuu tilasta (lopetus)

93. Poika yritti vaimonsa kanssa muutaman vuoden viljellä tilaa, mutta heidän asettamansa tulotavoitteet eivät tilanpidossa toteutuneet. Ville sivusta seuranneena huomasi tämän ja kannusti poikaansa hankkimaan uuden ammatin. Poika kävi putkiasentajaksi, ja on pitänyt ammatista ja tulotaso on hyvä. (6 ½) VIII

(23 sivua tekstiä) Tilan saanti 3%, rakentaminen 5%, raivaus 8%, säädökset ja lainat 8%, Metsän myynti ja merkitys 4%, koneellistuminen 2%, lasten koulutus 7%, vesijohto 7%, hyvinvoinnin kehitys 7%, toive asutustilasta 6% ja asutustilallisuuden vaiheista 4%

I Monipuolisia kokemuksia elämässä rinta rinnan itsenäisen Suomen (aloitus)

(10) 1%

II Orvosta maanviljelyskouluun ja tilanhoitajaksi (82) 12%

III Sota ja lupaus asutustilasta (29) 4%

IV Hallintasopimus ja rakentaminen, rakennuslainojen saanti vaikeaa (110 ½) 16%

V Puun myynnillä tuloja, vesijohdon asennus epäonnistuu (80) 11%

VI Pellonraivaus (54 ½) 8%

VII Tilan kotieläimiä (41) 6%

VIII Yhteiskoneita (13) 2%

IX Kylän sähköistäminen (24) 3%

X Sonniosuuskunta (7) 1%

XI Puhelimen hankinta (12 ½) 2%

XII Postin kanto (8) 1%

XIII Vennamolta siltarahat (16 ½) 2%

XIV Lapset koulutettiin (47 ½) 7%

XV Toive asutustilasta (42) 6%

XVI Kirjeenvaihto Jahvetin kanssa (55) 8%

XVII Rahan puutteen aiheuttamia pakkotilanteita (56 ½) 8%

XVIII Asutustilallisena olo päättyy (17) 2%

IXX Poika luopuu tilasta (lopetus) (6 ½) 1%